

**КОДЕКСИ ГРАЖДАНИИ
ХУМҲУРИИ ТОХИКИСТОН
РИСМИ II**

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҳумҳурии Тоҷикистон, соли 1999, №12, мод. 323; соли 2002, № 4, қисми 1, мод. 170; соли 2006, №4, мод.194; Қ. ҚТ аз 3.12.09с, №569)

**ФАСЛИ IV
НАМУДҲОИ АЛОҲИДАИ ЕҲДАДОРВ**

БОБИ 29. Хариду фуреш

1. Муқаррароти умумии хариду фуреш

Моддаи 488. Шартномаи хариду фуреш

1. Мутобиқи шартномаи хариду фуреш як тараф (фурешанда) еҳдадор мешавад, ки молро ба моликият (ҳуқуқи пешбурди хочагидорӣ ё идораи оперативӣ)-и тарафи дигар (харидор) диҳад ва харидор еҳдадор мешавад ин молро қабул карда, бар ивазаш маблаи муайяни пулӣ (арзиши он)-ро супорад.

2. Нисбат ба фурешӣ коаазҳои қиматнок ва арзишҳои асбӯрӣ, агар дар қонун қоидаҳои махсуси фурешӣ онҳо муайян нагардида бошад, муқаррароти пешбининамудаи ҳамин зербоб истифода бурда мешавад.

3. Муқаррароти пешбининамудаи ҳамин зербоб нисбат ба фурешӣ ҳуқуқи амвол, агар аз меҳтаво ё хусусияти ин ҳуқуқ тартиби дигаре барнаояд, низ истифода бурда мешавад.

4. Хусусиятҳои намудҳои шартномаи хариду фуреш (хариду фурешӣ чакана, маҳсулотсупорӣ, маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ, контрактатсия, таъмини барқ, фурешӣ амволи иайриманқул, фурешӣ корхонаҳо)-ро, ҳамин Кодекс ва қонунҳои дигар муқаррар менамоянд.

Моддаи 489. Шақли шартномаи хариду фуреш

Шартномаи хариду фурешӣ иншооти иайриманқул, ба истиснои ҳолатҳои, ки дар қисми 1 моддаи 466 ҳамин Кодекс зикр шудааст, бояд ба таври нотариалӣ тасдиқ карда шавад.

Шартномаи хариду фурешӣ иншооти иайриманқул бояд мутобиқи моддаи 189 ҳамин Кодекс ба қайди давлатӣ гирифта шавад.

Моддаи 490. Шартҳои шартнома оид ба мол

1. Таҳти мафҳуми мол дар шартномаи хариду фуреш бо риояи қоидаҳои моддаи 141 ҳамин Кодекс ҳама гуна ашё қарор гирифтаниш мумкин аст.

2. Шартномаи хариду фуреш ба моли нақд, инчунин моле ки дар оянда сохта шуданиш мумкин аст, агар дар ҳамин Кодекс ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, баста шуданиш мумкин аст.

Моддаи 491. Еҳдадорӣи фурешанда оид ба додани мол

1. Фурешанда еҳдадор аст моли дар шартномаи хариду фуреш пешбинишударо ба харидор диҳад.

2. Агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, фурешанда еҳдадор аст ҳамзамон бо додани мол ба харидор асбӯбу анҷоми марбути он, инчунин ҳуччатҳои ба он тааллуқдошта (паспорти техникӣ, сертификати сифат ва иайра)-ро, ки қонун ё дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ё шартнома пешбинӣ намудааст, диҳад.

Моддаи 492. Меҳлати иҷрои еҳдадорӣи супурдани мол

1. Меҳлати аз ҷониби фурешанда иҷро кардани еҳдадорӣи ба харидор супурдани мол тибқи шартномаи хариду фуреш ва агар шартнома имкон надиҳад, ки ин меҳлат муайян карда шавад, тибқи қоидаҳои пешбининамудаи моддаи 335 ҳамин Кодекс муқаррар карда мешавад.

2. Шартномаи хариду фуреш бо шартҳои иҷрои он дар меҳлати қатъиян муайянгардида, агар аз шартнома аниқ ҷунин барояд, ки ҳангоми вайрон кардани ин меҳлат харидор нисбат ба иҷрои шартнома ҳавасмандии худро аз даст медиҳад, басташуда эъгироф мегардад.

Фурешанда ҳуқуқ надорад бидуни розигии харидор чунин шартнома то фарорасӣ ё баъди гузашти меҳлати дар он муқарраршуда ва инчунин дар ҳолате, ки харидор аз иҷрои шартнома даст накашидааст, иҷро кунад.

Моддаи 493. Лаҳзаи иҷрои еҳдадорӣи фурешанда оид ба супурдани мол

1. Агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, еҳдадорӣи фурешанда оид ба супурдани мол ба харидор дар лаҳзаи зайл иҷрошуда ба ҳисоб меравад:

- ба харидор ё ба шахси аз ҷониби е зикргардида супурдани мол, агар дар шартнома еҳдадорӣи фурешанда вобаста ба расонидани мол пешбинӣ гардида бошад;

- ба ихтиёри харидор пешниҳод кардани мол, агар мол бояд ба харидор ё шахси зикрнамудаи е дар маҳалли ҷойгиршавии мол супурда шавад.

Мол ҳангоме ба ихтиёри харидор ё шахси зикрнамудаи е вогузошта ба ҳисоб меравад, ки агар он бо мақсади ҳамин шартнома бо роҳи тамуагузорӣ, огоҳонӣ, ба харидор интиқол додан ё усули дигар дақиқ ҳаммонанд (идентификация) карда шуда бошад.

2. Дар ҳолатҳое ки аз шартномаи хариду фуреш еҳдадорӣи фурешанда дар мавриди расонидани мол ё дар маҳалли ҷойгиршавии мол додани он ба харидор барнаояд ва агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, еҳдадорӣи фурешанда аз лаҳзаи ба боррасон ҷиҳати ҳамлу нақл ба харидор ё ташкилоти алоқа супурдани мол иҷрогардида ҳисобида мешавад.

Моддаи 494. Еҳдадорӣи фурешанда оид ба ҳифзи моли фурешташуда

Ҳангоме ки ҳуқуқи моликият (ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ ё идораи оперативӣ) ба харидор қабл аз супурдани амвол мегузарад, фурешанда вазифадор аст, то супурдани он амволро ҳифз намояд ва ба бесифат шудани он роҳ надиҳад.

Агар дар шартномаи байни тарафҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, харидор бояд хароҷоти барои ин кор заруриро ба фурешанда ҷуброн намояд.

Моддаи 495. Гузаштани таваккали тасодуфан нобуд шудани мол

1. Агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, таваккали тасодуфан нобуд шудан ё тасодуфан зарар дидани мол аз лаҳзае ба харидор мегузарад, ки мутобиқи қонун ё шартнома фурешанда еҳдадорӣи худро оид ба супурдани мол ба харидор иҷронамуда меҳисобад.

2. Таваккали тасодуфан нобуд шудан ё тасодуфан зарар дидани моле, ки ҳангоми дар роҳ будани он (интиқоли он) фурешта шудааст, агар дар шартномаи тарафҳо ё анъанаҳои муомилоти корӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз лаҳзаи бастанӣи шартномаи хариду фуреш ба харидор мегузарад.

3. Шартӣи шартнома дар бораи он, ки таваккали тасодуфан нобуд шудан ё тасодуфан зарар дидани мол аз лаҳзаи ба боррасонӣи аввалин супурдани он ба харидор мегузарад, агар дар лаҳзаи бастанӣи шартномаи фурешанда медонист ё мебоист донад, ки мол нобуд шудааст ё зарар дидааст, вале ба харидор иттилоъ надиҳад, тибқи талаби харидор аз ҷониби суд иайриқонунӣ эътироф шуданаш мумкин аст.

Моддаи 496. Еҳдадорӣи фурешанда вобаста ба додани моли аз ҳуқуқи ашхоси сеюм озода

1. Фурешанда вазифадор аст ба харидор моли аз ҳуқуқи ҳама гуна ашхоси сеюм озодро, ба истисноӣи ҳолате ки харидор розӣ шудааст моли дорои гаронии ҳуқуқи ашхоси сеюмро қабул кунад, супорад.

Аз ҷониби фурешанда иҷро накардани чунин еҳдадорӣ, ба истисноӣи ҳолатҳои исботи он, ки харидор дар мавриди ҳуқуқҳои ашхоси сеюм медонист ва ё мебоист донад, ба харидор ҳуқуқ медиҳад, ки паст кардани арзиши хариди мол ё бекор кардани шартномаи хариду фуреш ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

2. Роидаҳои пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда мутаносибан инчунин дар ҳолатҳое ки нисбат ба ҳамин мол дар лаҳзаи супурдани он ба харидор даъвои ашхоси сеюм вучуд дошт ва харидор огоҳ буд ва агар ин даъвоҳо минбаъд тибқи тартиби муқарраршуда ҳаққонӣ эътироф гардида бошанд, истифода бурда мешаванд.

Моддаи 497. Еҳдадорӣҳои харидор ва фурешанда дар ҳолатҳои пешниҳоди даъво оид ба кашидани гирифтани амвол

1. Агар шахси сеюм тибқи асосҳои то иҷрои шартномаи хариду фуреш бамиёномада ба харидор дар мавриди кашида гирифтани амвол даъво арз кунад, харидор еҳдадор аст барои иштирок дар парванда фурешандаро ҷалб намояд ва фурешанда вазифадор аст дар ин парванда ба ҷонибдории харидор баромад кунад.

2. Аз ҷониби харидор барои иштирок дар парванда ҷалб накардани фурешанда, агар фурешанда исбот намояд, ки дар парванда иштирок намуда, ӯ метавонист аз харидор кашида гирифтани моли фурешташударо пешгирӣ намояд, ӯро аз масъулият дар назди харидор озод мекунад.

3. Фурешандае, ки аз ҷониби харидор барои иштирок дар парванда ҷалб шудааст, вале дар он иштирок накардааст, аз ҳуқуқи исботи он, ки харидор парвандаро нодуруст пеш мебарад, маҳрум карда мешавад.

Моддаи 498. Масъулияти фурешанда ҳангоми аз харидор кашида гирифтани мол

1. Ҳангоми аз ҷониби ашхоси сеюм аз харидор кашида гирифтани мол тибқи асосҳои, ки то иҷрои шартномаи хариду фуреш ба миён омадаанд, ба истиснои ҳолатҳои, ки харидор оид ба мавҷуд будани чунин ҳолатҳо медонист ва ӯ мебоист донад, фурешанда вазифадор аст зарари ба харидор расонидашударо ҷуброн намояд.

2. Дар сурати аз ҷониби ашхоси сеюм талаб карда гирифтани амволи бадастовардаи харидор созишномаи тарафҳо дар мавриди аз ҷавобгарӣ озод намудани фурешанда ӯ маҳдуд кардани он эътибор надорад.

Моддаи 499. Оқибатҳои аз ҷониби фурешанда рад кардани супоридани мол

1. Агар фурешанда ба харидор додани моли фурештаашро рад намояд, харидор ҳуқуқ дорад аз иҷрои шартномаи хариду фуреш даст кашад ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

2. Ҳангоми додани ашёи инфироди муайяншударо рад кардани фурешанда харидор ҳуқуқ дорад нисбат ба фурешанда талаботи пешбининамудаи моддаи 429 ҳамин Кодексро пешниҳод кунад.

Моддаи 500. Оқибатҳои иҷро накардани еҳдадории додани асбобу анҷом ва ҳуҷҷатҳои марбути мол

Агар фурешанда ба харидор асбобу анҷом ӯ ҳуҷҷатҳои марбути молро надихад ӯ додани онро, ки бояд мутобиқи қонунҳо ӯ шартнома (қисми 2 моддаи 491) анҷом диҳад рад намояд, харидор ҳуқуқ дорад барои додани он меҳлати мувофиқ муқаррар намояд.

Дар ҳолате ки агар асбобу анҷом ӯ ҳуҷҷатҳои марбути мол дар меҳлати муқарраршуда аз ҷониби фурешанда супурда нашавад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, харидор ҳуқуқ дорад аз қабули мол даст кашад ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

Моддаи 501. Теъдоди мол

1. Теъдоди моли ба харидор додашаванда дар шартномаи хариду фуреш бояд бо воҳидҳои ченаки дахлдор ӯ дар шакли пулӣ инъикос гардад.

2. Агар шартномаи хариду фуреш имконият надихад, ки теъдоди моли додашаванда муайян гардад, шартнома басташуда ҳисобида намешавад.

Моддаи 502. Оқибатҳои вайрон кардани шартҳои шартнома вобаста ба теъдод

1. Дар сурате ки фурешанда шартҳои шартномаро вайрон карда, ба харидор нисбат аз теъдод камтар мол диҳад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, харидор ҳуқуқ дорад ӯ теъдоди боқимондаи камбудро талаб кунад ӯ аз молҳои додашуда ӯ аз пардохти маблаи он даст кашад ва агар маблаи он пардохта шуда бошад, баргардонидани маблаи пардохташуда ва товони зарарро талаб намояд.

2. Дар сурате ки агар фурешанда нисбат ба теъдоди дар шартномаи хариду фуреш зикргардида ба харидор теъдоди бештарро дода бошад, харидор вазифадор аст тибқи тартиби пешбининамудаи қисми 1 моддаи 519 ҳамин Кодекс фурешандаро огоҳ созад. Агар теъдоди мол нисбат ба теъдоди дар шартнома нишон дода шуда зиёд бошад, харидор ҳуқуқ дорад ин молро қабул кунад ва мувофиқи нархи шартнома маблаи онро пардозад.

Моддаи 503. Навъ (ассортимент)-и молҳо

1. Агар тибқи шартномаи хариду фуреш додани мол бояд бо таносуби муайян вобаста ба навъ, намуна, андоза, ранг ва дигар аломатҳо (ассортимент) сурат гирад, фурешанда вазифадор аст ба харидор молро тибқи навъе, ки байни тарафҳо мувофиқа шудааст, супорад.

2. Агар навъ (ассортимент) дар шартномаи хариду фуреш муайян нашуда бошад ва дар шартнома тартиби муайян кардани он муқаррар нагардида бошад, вале аз моҳияти еҳдадорӣ чунин барояд, ки мол бояд ба харидор тибқи навъ (ассортимент) супурда шавад, фурешанда ҳуқуқ дорад ба харидор, бо назардошти талаботи ӯ, ки ҳангоми бастанӣ шартнома ба фурешанда маълум гардида буд, мувофиқи навъ (ассортимент) мол диҳад ё аз иҷрои шартнома даст кашад.

Моддаи 504. Оқибатҳои вайрон кардани шартҳои вобаста ба навъ (ассортимент)-и мол

1. Ҳангоми аз ҷониби фурешанда тибқи шартномаи хариду фуреш додани мол бо навъ (ассортимент)-е, ки ба шартнома мутобиқат намекунад, харидор ҳуқуқ дорад аз қабул ва пардохти он даст кашад ва агар арзиши он пардохта шуда бошад, баргардонидани маблаи пардохташударо талаб намояд.

2. Агар фурешанда дар баробари моле, ки навъ (ассортимент)-и он ба шартномаи хариду фуреш мувофиқ аст, ба харидор моли хилофи шартҳои шартнома оид ба навъ (ассортимент)-ро супорад, харидор ҳуқуқ дорад мувофиқи салоҳидиди худ:

- молҳои ба шартҳои шартнома оид ба навъ (ассортимент) мувофиқро қабул намояд ва аз молҳои дигар даст кашад;

- аз ҳамаи молҳои додашуда даст кашад;

- иваз намудани молҳои ба шартҳои навъ (ассортимент)-и мол ва молҳои ба навъ (ассортимент)-и пешбиниамудаи шартнома мувофиқ набударо талаб намояд;

- тамоми молҳои додашударо қабул кунад.

3. Ҳангоми радди қабули молҳои навъ (ассортимент)-ашон ба шартҳои шартномаи хариду фуреш номувофиқ ё пешниҳоди талаб оид ба иваз намудани молҳое, ки ба шартҳои навъ (ассортимент) мувофиқ намебошанд, харидор ҳамчунин ҳуқуқ дорад аз пардохти онҳо даст кашад ва агар арзиши онҳо пардохта шуда бошад, баргардонидани маблаи пардохташударо талаб намояд.

4. Молҳое, ки ба шартҳои шартномаи хариду фуреш оид ба навъ (ассортимент) мувофиқ нестанд, агар харидор дар меҳлати мувофиқи баъди гирифтани он ба фурешанда дар бораи радди қабули онҳо иттилоъ надихад, қабулгардида ба ҳисоб меравад.

5. Агар харидор аз молҳои навъ (ассортимент)-ашон ба шартҳои шартномаи хариду фуреш номувофиқ даст накашад, ӯ вазифадор аст арзиши онҳоро тибқи нархи бо фурешанда мувофиқашуда пардозад.

Моддаи 505. Сифати мол

1. Фурешанда бояд ба харидор молеро, ки сифати он ба талаботи шартномаи хариду фуреш ё одатан барои ҳамин мақсад истифодаи чунин мол мувофиқ аст, диҳад.

2. Ҳангоми тибқи намуна ва (ё) тибқи тасвир (тавсиф) фурехтани мол фурешанда вазифадор аст ба харидор молеро диҳад, ки ба намуна ва (ё) тасвир (тавсиф) мувофиқ аст.

3. Агар тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун нисбат ба сифати моли фурехташаванда талаботи ҳатмӣ пешниҳод гардида бошад, дар ин сурат фурешандае, ки фаъолияти соҳибкориро анҷом медиҳад, вазифадор аст ба харидор моли ба ин талабот мувофиқро супорад.

Мутобиқи созишномаи байни фурешанда ва харидор нисбат ба моле, ки ба талаботи ҳатмии тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун пешбинишуда ҷавобге мебошад, моли дорои талаботи баландтар дода шуданаш мумкин аст.

Моддаи 506. Кафолати сифат

1. Моле, ки фурешанда еҳдадор аст ба харидор диҳад, дар лаҳзаи супоридан ба харидор, агар дар шартномаи хариду фуреш лаҳзаи дигари муайян кардани мутобиқати молҳо ба ин талабот пешбинӣ нагардида бошад, бояд ба талаботи пешбиниамудаи моддаи 505 ҳамин Кодекс мутобиқ бошад.

2. Дар сурате ки агар дар шартномаи хариду фуреш аз ҷониби фурешанда додани кафолати сифати мол пешбинӣ гардида бошад, фурешанда вазифадор аст ба харидор молеро диҳад, ки ба талаботи дар шартнома муқаррар гардида (меҳлати кафолат) мувофиқат намояд.

3. Кафолати сифат, агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, инчунин барои ҳамаи ҷузъҳои таркиби он (асбобу анҷом) дода мешавад.

Моддаи 507. Тартиби баҳисобгирии меҳлати кафолат

1. Меҳлати кафолат, агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз лаҳзаи ба харидор супурдани мол (моддаи 491) ба ҳисоб гирифта мешавад.

2. Агар харидор аз имконияти истифодаи моли тибқи шартнома ба он меҳлати кафолат муқарраршуда вобаста ба ҳолатҳои марбут ба фурешанда маҳрум гардида бошад, меҳлати кафолат то лаҳзаи аз ҷониби фурешанда рафъ нашудани ҳолатҳои дахлдор, чараён намеёбад ба шарт, ки фурешанда оиди норасоииҳои мол бо тартиби муқаррар кардаи моддаи 519 ҳамин Кодекс огоҳ карда бошад.

3. Агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, меҳлати кафолат ба асбобу анҷоми таркибӣ ба меҳлати кафолат ба асбобу анҷоми асосӣ баробар доништа шуда, ҳамзамон аз рези меҳлати кафолати асбобу анҷоми асосӣ чараён мегирад.

4. Ҳангоми иваз намудани мол (асбобу анҷоми таркибӣ) чараёни меҳлати кафолат аз нав оғоз меёбад.

Моддаи 508. Меҳлати коршоямии мол

Тибқи қонунҳо, дигар санадҳои меъёрӣ, талаботи ҳатмии намуна (стандарт)-ҳои давлатӣ ё дигар қоидаҳои ҳатмӣ метавонад меҳлате муқарраркарда шавад, ки бо гузашти он мол барои тибқи таъинот истифода бурда шуданаш корношоям эътироф гардад (меҳлати коршоямӣ).

Моддаи 509. Ба ҳисобгирии меҳлати коршоямии мол

Меҳлати коршоямӣ мол бо давраи вақте, ки аз рези истехсоли он ба ҳисоб гирифта шуда, дар чараёни он мол барои истифода коршоям мебошад ё бо санае, ки то фаро расидани он мол барои истифода коршоям аст, муайян карда мешавад.

Моддаи 510. Тафтиши сифати мол

1. Тафтиши сифати мол мутобиқи қонунҳо, дигар санадҳои ҳуқуқӣ, талаботҳои ҳатмии намуна (стандарт)-и давлатӣ ё шартнома анҷом дода мешавад.

Дар ҳолатҳое, ки агар намуна (стандарт)-ҳои давлатӣ, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба намуна (стандартизатсия) вобаста ба тафтиши сифат талаботи ҳатмӣ пешбинӣ карда бошанд, тафтиши сифат бояд мутобиқи талаботи дар онҳо зикргардида анҷом дода шавад.

2. Агар тибқи тартиби муқаррарнамудаи қисми 1 ҳамин модда, шarti тафтиши сифат пешбинӣ нагардида бошад, дар он сурат тафтиши сифат бояд мутобиқи анъаноти муомилоти қорӣ ё шартҳои дигари тафтиши одатан истифодашаванда нисбат ба моле, ки тибқи шартнома бояд супурда шавад, сурат мегирад.

3. Агар қонунҳо, талаботи ҳатмии намуна (стандарт)-ҳои давлатӣ, дигар санадҳои меъёрӣ оид ба намуна (стандартизатсия) ё шартнома еҳдадорӣи фурешандаро оид ба тафтиши сифати моли ба харидор фурехташаванда (озмоиш, ташҳис, азназаргузаронӣ (муоина)) ва ҷайра пешбинӣ намуда бошанд, фурешанда бояд мутобиқи талаби харидор далелҳои анҷом дода шудани тафтиши сифати молро пешниҳод намояд.

4. Тафтиши сифати мол аз ҷониби фурешанда ва харидор бояд таҳти ҳамон як шароит анҷом дода шавад.

Моддаи 511. Оқибатҳои додани моли дорои сифати номатлуб

1. Агар норасоииҳои мол аз ҷониби фурешанда қайду шарт нашуда бошад, харидоре, ки ба е моли сифатан номатлуб дода шудааст, ҳуқуқ дорад бо интихоби хеш аз фурешанда талаб намояд, ки:

- ба андозаи муносиб нархи фурешро паст кунад;
- ройгон, дар меҳлатҳои мувофиқ норасоииҳои молро баргараф намояд;
- хароҷоти вобаста ба рафъи норасоииҳои молро ҷуброн намояд.

2. Дар сурати моҳиятан вайрон кардани талабот нисбат ба сифати мол (ошкор намудани норасоииҳои рафънопазир, норасоииҳое, ки бидуни хароҷоти беандоза ё масрафи вақт баргараф кардани онҳо ҷайриимкон аст, ё чандин маротиба ошкор гардидаст ё баъди баргараф намудан боз такрор меёбад ва дигар норасоииҳои монанд) харидор ҳуқуқ дорад тибқи салоҳдиди хеш:

- аз иҷрои шартномаи хариду фуреш даст кашад ва баргардонидани маблағи барои харидорӣи мол масрафшударо талаб намояд;
- иваз намудани молро бо моли дорои сифати матлуби ба шартнома мувофиқ талаб намояд.

3. Дар сурати сифатан номатлуб будани қисми моле, ки ба маҷмеъ (комплект)-и мол (моддаи 515) шомиланд, харидор метавонад нисбат ба чунин мол ҳуқуқҳои пешбинишудаи қисмҳои 1 ва 2 ҳамин моддаро истифода барад.

Моддаи 512. Норасоӣҳои мол, ки барои он фурешанда ҷавобгар аст

1. Фурешанда барои норасоӣҳои мол ҷавобгар аст агар харидор исбот карда тавонад, ки норасоӣҳои мол то ба харидор додани он ё бо сабабҳои то ин лаҳза ба миёномада фаро расидаанд.

2. Фурешанда нисбат ба моле, ки барои он кафолат додааст, агар исбот карда натавонад, ки норасоӣҳои мол баъди ба харидор додани он дар натиҷаи аз ҷониби харидор риоя накардани қоидаҳои истифодаи мол ё ниғаҳдошт ё таъсири ашхоси сеюм ё қувваи рафънопазир ба миён омадааст, ҷавобгар мебошад.

Моддаи 513. Меҳлати ошкор намудани норасоӣҳои моли додасуда

1. Агар дар қонунҳо ё шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, харидор ҳуқуқ дорад вобаста ба норасоӣҳои мол, ба шарт ин норасоӣҳо дар меҳлатҳои муайяннамудаи ҳамин модда ошкор карда шуда бошанд, талабот арз намояд.

2. Агар ба мол меҳлати кафолат ё меҳлати коршоямӣ муқаррар нагардида бошад, аз ҷониби харидор талаботи вобаста ба норасоӣҳо ба шарт арз карда мешавад, ки агар норасоӣҳои мол дар меҳлати мувофиқ, вале дар зарфи ду сол аз рези ба харидор додани мол ошкор гардидааст ва агар қонун ё шартномаи хариду фуреш меҳлати бештареро пешбинӣ накарда бошанд. Меҳлат барои ошкор кардани норасоӣҳои моле, ки бояд интиқол дода шавад ё таҳти ирсоли почта қарор гирад, аз рези дар маҳалли таъинот гирифтани мол ба ҳисоб гирифта мешавад.

3. Агар барои мол меҳлати кафолат муқаррар гардида бошад, харидор ҳуқуқ дорад ҳангоми ошкор намудани камбудии вобаста ба норасоии мол дар ҷараёни меҳлати кафолат талабот арз намояд.

Агар дар шартномаи хариду фуреш ба асбобу анҷоми таркибӣ нисбат ба асбобу анҷоми асосӣ меҳлати кетохтари кафолат муқаррар гардида бошад, харидор ҳуқуқ дорад ҳангоми дар ҷараёни меҳлати кафолати асбобу анҷоми асосӣ ошкор намудани норасоӣ вобаста ба норасоӣҳои маҷмеи таркибӣ талабот арз кунад.

Агар дар шартномаи хариду фуреш ба асбобу анҷоми такмилӣ нисбат ба асбобу анҷоми асосӣ меҳлати бештари кафолат муқаррар гардида бошад ва норасоӣҳои асбобу анҷоми такмилӣ, сарфи назар аз гузашти меҳлати кафолат ба асбобу анҷоми асосӣ, дар ҷараёни меҳлати кафолат ошкор гардида бошанд, харидор ҳуқуқ дорад оид ба норасоии мол шикоят арз кунад.

4. Нисбат ба моли барои он меҳлати коршоямӣ муқарраргардида харидор ҳуқуқ дорад оид ба норасоии мол, агар он дар ҷараёни меҳлати коршоямӣ ошкор гардида бошад, талабот арз кунад.

5. Агар харидор норасоии молро баъди гузашти меҳлати кафолат ё меҳлати коршоямӣ ошкор намуда бошад ва агар исбот карда тавонад, ки норасоии мол то ба харидор додани он ё бо сабабҳои то ин лаҳза фарорасида ба миён омадаанд, фурешанда ҷавобгариро ба зимма дорад.

Моддаи 514. Мукаммалии мол

1. Фурешанда еҳдадор аст ба харидор молеро диҳад, ки ба шартҳои шартномаи хариду фуреш оид ба мукаммалии мол мувофиқ мебошад.

2. Ҳангоми дар шартномаи хариду фуреш муайян карда нашудани мукаммалии мол, фурешанда вазифадор аст ба харидор молеро фурешад, ки мукаммалии он тибқи анъанаҳои муомилоти корӣ ё талаботи дигар одатан пешниҳодшаванда муайян мегардад.

Моддаи 515. Маҷмеъ (комплект)-и мол

1. Агар шартномаи хариду фуреш еҳдадорӣи фурешандаро ба харидор дар маҷмеъ (комплект) додани номгеи муайяни мол пешбинӣ карда бошад, еҳдадорӣ аз лаҳзаи ба харидор додани ҳамаи моле, ки ба маҷмеъ (комплект) дохил гардидаанд, иҷрошуда ба ҳисоб меравад.

2. Агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд, фурешанда вазифадор аст ба харидор ҳамзамон ҳамаи молҳои ба маҷмеъ тааллуқдоштаро супорад.

Моддаи 516. Оқибати додани молҳои иайримачмеъ (иайрикомплект)

1. Дар сурати додани молҳои иайримачмеъ (иайрикомплект) (моддаи 514) харидор ҳуқуқ дорад тибқи интиҳоби худ аз фурешанда талаб намояд, ки:

- ё мутаносибан нархро паст кунад;
- ё дар меҳлатҳои мувофиқ молро мукамал намояд.

2. Агар фурешанда дар меҳлатҳои мувофиқ талаби харидорро дар мавриди мукамал намудани мол иҷро накунад, харидор ҳуқуқ дорад тибқи ихтиёри худ:

- ё моли номукамалро ба моли мукамал иваз намояд;
- ё аз иҷрои шартномаи хариду фуреш даст кашад ва баргардонидани маблаши барои онҳо пардохташуда, инчунин ҷуброни зарарро талаб намояд.

3. Оқибатҳои пешбининамудаи қисми 1 ҳамин модда, агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд, инчунин дар ҳолатҳои аз ҷониби фурешанда вайрон кардани еҳдадорӣ ба харидор супурдани маҷмеи мол (моддаи 515) истифода бурда мешавад.

Моддаи 517. Зарф ва борпеч

1. Агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд, фурешанда еҳдадор аст ба харидор молро, ба истиснои молҳои, ки мувофиқи хосияти худ зарф ва (ё) борпечро тақозо намекунад, дар зарф ва (ё) таҳти борпеч диҳад.

2. Агар дар шартномаи хариду фуреш талабот нисбат ба зарф ё борпеч муайян нагардида бошад, мол бояд бо усули одатан барои ҷунин навъ муқарраршуда дар зарф ҷойгир ё борпеч карда шавад ва дар сурати набудани ҷунин имкон бо усуле, ки ҳангоми ҳамлу нақл ҳифзи ҷунин навъи молро дар шароити муқаррарии ниғадошт ва интиқол таъмин менамояд.

3. Агар тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун нисбат ба зарф ва (ё) борпеч талаботи ҳатмӣ пешбинӣ гардида бошад, дар он сурат фурешандае, ки ғайриҷаъби соҳибкориро анҷом медиҳад, вазифадор аст ба харидор молро дар зарф ва (ё) таҳти борпече, ки ба ин талабот ҷавобге мебошад, супорад.

Моддаи 518. Оқибатҳои бидуни зарф ва (ё) борпеч ё дар зарф ва (ё) таҳти борпеч номатлуб додани мол

Дар ҳолатҳои ки агар молҳои дар зарф ҷойгиршаванда ва (ё) борпечдошта ба харидор бидуни зарф ва (ё) борпеч ё дар зарф ва ё таҳти борпечи номатлуб дода мешавад, агар аз еҳдадорӣ ё хосияти мол тартиби дигаре барнаояд, харидор ҳуқуқ дорад аз фурешанда дар зарф ҷой додан ё борпеч кардани мол ё иваз намудани зарф ва (ё) борпечи номатлуби молро талаб намояд.

Дар баробари ба фурешанда арз намудани талаби зикргардида харидор ҳуқуқ дорад нисбат ба инчунин дигар талаботеро, ки аз додани молҳои дорои сифати номатлуб (моддаи 511) бармеоянд, арз кунад.

Моддаи 519. Огоҳ намудани фурешанда дар хусуси номатлуб иҷро кардани шартномаи хариду фуреш

1. Харидор вазифадор аст дар меҳлатҳои муқаррар намудаи қонунҳо ё шартномаи хариду фуреш ва агар ҷунин меҳлат муқаррар нагардида бошад дар меҳлатҳои мувофиқи минбаъда, ки ҷунин вайрон кардани шартҳои дахлдори шартнома вобаста ба хусусият ва таъиноти мол бояд ошкор гардад, фурешандаро дар мавриди вайрон кардани шартномаи хариду фуреш вобаста ба теъдод, навъ (ассортимент), сифат, мукамалӣ, зарф ва (ё) борпеч огоҳ созад.

2. Дар сурати аз ҷониби харидор иҷро накардани еҳдадорӣҳои зикргардида фурешанда, агар исбот карда тавонад, ки он боиси имконпазирии талаботи дахлдори харидор гардидааст ё барои фурешанда боиси харочоти номутаносибе мешавад, ки дар муқоиса бо харочоти ин ҳангоми сари вақт оид ба вайрон карда шудани шартҳои шартнома огоҳ буданаш масраф мегардид, ҳуқуқ дорад пурра ё қисман қонеъ намудани талаботи дахлдори харидорро рад намояд.

3. Агар фурешанда медонист ё мебоист донад, ки молҳои ба харидор додашуда ба шартҳои шартномаи хариду фуреш мувофиқ нестанд, ӯ ҳуқуқ надорад ба иҷро нашудани еҳдадорӣҳои барои харидор пешбининамудаи қисми 1 ҳамин модда истинод кунад.

Моддаи 520. Еҳдадорӣи харидор оид ба қабули мол

1. Харидор еҳдадор аст моли ба е додашударо, ба истиснои ҳолатҳое, ки е ҳуқуқ дорад иваз намудани молро талаб кунад ё аз иҷрои шартномаи хариду фуреш даст кашад, қабул кунад.

2. Дар ҳолатҳое ки харидор бо вайрон кардани қонунҳо ё шартномаи хариду фуреш молро қабул намекунад ё қабули онро рад менамояд, фурешанда ҳуқуқ дорад аз харидор қабули молро талаб кунад ё аз иҷрои шартнома даст кашад.

Моддаи 521. Еҳдадории харидор оид ба пардохти нарх

1. Харидор еҳдадор аст молро тибқи нархе, ки мувофиқи қоидаҳои моддаи 456 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад, пардозад.

2. Ҳангоми вобаста ба вазни мол муқаррар гардидани нарх, агар дар шартномаи хариду фуреш тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, он тибқи вазни ҳолис муайян карда мешавад.

3. Агар шартномаи хариду фуреш пешбинӣ намояд, ки нархи мол бояд вобаста ба нишондиҳандаҳое, ки нархи молро қайду шарт менамоянд (арзиши асли, хароҷот ва ҷайра) таъйир ёбад, вале ҳамзамон тариқи аз нав арзёбӣ намудани нарх муайян нагардида бошад, нарх бо назардошти мутаносибии ин нишондиҳандаҳо дар лаҳзаи иҷрои еҳдадорӣ вобаста ба додани мол муайян карда мешавад.

Роидаҳои пешбиниамудаи ҳамин қисм, агар ҳамин Кодекс, дигар санадҳои қонунӣ тартиби дигаре муқаррар накарда бошанд ё аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд, истифода бурда мешаванд.

Моддаи 522. Пардохти мол

1. Агар аз шартҳои шартнома ва қонунҳо еҳдадории дар меҳлати муайян пардохтани арзиши мол барнаояд, харидор вазифадор аст арзиши онро баъди додани мол аз ҷониби фурешанда ё додани ҳуҷҷатҳои ихтиёрдорӣ ба ин мол бидуни таъхир пардозад.

2. Агар дар шартномаи хариду фуреш тамдиди пардохти арзиши моли додашуда пешбинӣ нагардида бошад, харидор вазифадор аст ба фурешанда маблағро вобаста ба ҳаҷми пурраи моли додашуда пардозад.

3. Агар харидор сари вақт арзиши моли тибқи шартномаи хариду фуреш додашударо напардозад, фурешанда ҳуқуқ дорад бо интиҳоби худ пардохти арзиши мол ва пардохти фоизҳоро вобаста ба истифодаи воситаҳои пулии ҷайр (бегона) (моддаи 426) талаб намояд.

4. Агар харидор ҳилофи шартномаи хариду фуреш аз қабули мол ва пардохти арзиши он даст кашад, фурешанда ҳуқуқ дорад бо интиҳоби худ пардохти арзиши молро талаб кунад ё аз иҷрои шартнома даст кашад.

Моддаи 523. Пешпардохти мол

1. Дар ҳолатҳое ки агар дар шартномаи хариду фуреш еҳдадории харидор дар мавриди то аз ҷониби фурешанда додани мол пурра ё қисман пардохтани арзиши мол (пешпардохт) пешбинӣ гардида бошад, харидор вазифадор аст дар меҳлатҳои муқаррарнамудаи шартнома ва агар дар шартнома чунин меҳлат муқаррар нагардида бошад, дар меҳлатҳои тибқи моддаи 335 ҳамин Кодекс муайянгардида, пардозад.

2. Дар сурати еҳдадорихои пешбиниамудаи шартномаи хариду фурешро дар хусуси пешпардохти арзиши мол иҷро накардани харидор қоидаҳои пешбиниамудаи моддаи 353 ҳамин Кодекс татбиқ карда мешавад.

3. Дар ҳолатҳое ки агар фурешанда маблағи пешпардохтро гирифта, еҳдадории худро вобаста ба додани мол (моддаи 492) анҷом надиҳад, харидор ҳуқуқ дорад додани молҳои арзишашон пардохташуда ё баргардонидани пешпардохти барои молҳои аз ҷониби фурешанда доданашударо бо ҳисоб кардани фоиз аз резе, ки мебоист додани мол сурат гирад, то рези додани мол ба харидор ё ба е баргардонидани пешпардохт, талаб кунад.

4. Дар шартнома еҳдадории фурешанда оид ба пардохти фоиз ба маблағи пешпардохт аз лаҳзаи аз харидор гирифтани ин маблағ пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Моддаи 524. Пардохти молҳое, ки ба кредит фурехта шудааст

1. Дар ҳолате ки тибқи шартномаи хариду фуреш пардохти мол пас аз муддати муайяни баъди додани он ба харидор (фурешаи мол ба кредит) пешбинӣ шудааст, харидор бояд пардохтро дар меҳлати дар шартнома пешбинигардида ва агар чунин меҳлат дар шартнома пешбинӣ нагардида бошад, дар меҳлатҳои мутобиқи моддаи 335 ҳамин Кодекс муайяншуда пардозад.

2. Дар ҳолати аз ҷониби фурешанда иҷро нагардидани еҳдадории додани мол қоидаҳои пешбиниамудаи моддаи 353 ҳамин Кодекс истифода бурда мешаванд.

3. Дар сурате ки агар харидори молро гирифта еҳдадориашро вобаста ба пардохти арзиши мол иҷро нанамояд, фурешанда ҳуқуқ дорад пардохти мол ё баргардонидани молҳои пардохташударо талаб намояд.

Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, дар ҳолатҳои дар меҳлати муайянгардида аз ҷониби харидор иҷро накардани еҳдадориҳо оид ба пардохти моли додашуда, аз резе ки мол мебоист пардохта шавад то рези пардохти он аз ҷониби харидор, ба маблаи меҳлаташ гузаронидашуда мутобиқи моддаи 426 ҳамин Кодекс бояд ғоиз супурда шавад.

4. Дар шартнома еҳдадории харидор дар мавриди аз рези гирифтани мол супурдани ғоизе, ки ба нархи мол мутаносиб мебошад, пешбинӣ карда шуданаш мумкин аст.

5. Фурешӣ мол ба кредит тибқи нархҳои дар рези фуреш амалкунанда анҷом дода мешавад. Таъйирёбии минбаъдаи нарх ба молҳои ба кредит фурешташуда, агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, боиси ҳисобу китоби нав намегардад.

Моддаи 525. Бастани шартномаи хариду фуреш бо кредит

Шартномаи бо кредит фурехтани мол бо шартҳои пардохти давра ба давра, агар дар он ҳамзамон бо дигар шартҳои муҳими шартномаи хариду фуреш нархи мол, тартиб, меҳлат ва андозаи пардохт зикр гардида бошад, басташуда эътироф мегардад.

Моддаи 526. Сууртаи мол

1. Агар дар шартномаи хариду фуреш еҳдадории фурешанда ё харидор дар мавриди сууртаи мол пешбинӣ гардида, вале дар айни замон шартҳои суурта ва маблаи ҳадди ақале, ки ба он мол суурта карда мешавад, зикр нагардида бошад, маблаи ҷуброни суурта, ки шартномаи суурта пешбинӣ намудааст, наметавонад аз арзиши мол камтар бошад.

2. Ҳангоми аз ҷониби тарафи анҷомдиҳандаи суурта тибқи шартҳои шартнома анҷом надодани суурта тарафи дигар ҳуқуқ дорад молро суурта намуда, аз тарафи масъул ҷуброни хароҷоти вобаста ба сууртаро талаб намояд ё аз иҷрои еҳдадорӣ даст кашад.

Моддаи 527. Нигоҳ доштани ҳуқуқи моликии фурешанда

1. Ҳангоми дар шартномаи хариду фуреш пешбинӣ гардидани он, ки ҳуқуқи моликӣ ба моли ба харидор додашуда то пардохти он ё фаро расидани дигар ҳолатҳо ба фурешанда нигоҳ дошта мешавад, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ё аз таъинот ва хосияти мол барнаояд, харидор ҳуқуқ надорад то лаҳзаи ба ғузаштани ҳуқуқи моликӣ молро бегона намояд ё ба таври дигар онро ихтиёрдорӣ кунад.

2. Дар ҳолатҳои дар меҳлати пешбиниамудаи шартнома пардохта нашудани моли додашуда ё ҳолатҳои дигаре, ки вобаста ба он ҳуқуқи моликӣ ба харидор мегузарад фаро намерасанд, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, фурешанда ҳуқуқ дорад аз харидор баргардонидани молро талаб намояд.

2. Хариду фурешӣ чакана

Моддаи 528. Шартномаи хариду фурешӣ чакана

1. Тибқи шартномаи хариду фурешӣ чакана фурешандае, ки ғаъолияти соҳибкориро оид ба фурешӣ чаканаи мол анҷом медиҳад, еҳдадор мешавад ба харидор молҳоро диҳад, ки одатан барои истифодаи шахсӣ, манзилӣ ё дигар навъи истифода таъин гардидааст.

2. Шартномаи хариду фурешӣ чакана оммавӣ (моддаи 458) мебошад.

Моддаи 529. Офертаи оммавии мол

1. Пешниҳоди мол, ки тамоми шартҳои муҳими шартномаи хариду фурешӣ чаканаи моли дар рекламаи мол, феҳраст (каталог) зикргардида дар бар гирифтааст, инчунин дигар навъи тасвири мол, ки ба доираи номуайяни ашхос нигаронида шудааст, офертаи оммавӣ эътироф карда мешавад (банди 2 моддаи 469).

2. Ба тамошо гузоштан, намоиши намунаҳои мол ё додани маълумот оид ба молҳои фурешӣ (тасвир, феҳрастҳо, аксҳо ва ҷайра) дар маҳалли фурешӣ мол, сарфи назар аз он, ки оё нарх ва дигар шартҳои муҳими шартномаи хариду фурешӣ зикр гардидааст ё на, ба истиснои ҳолатҳое ки фурешанда барои фурешӣ таъин нагардидани молҳои дахлдорро дақиқ муайян кардааст, офертаи оммавӣ эътироф карда мешавад.

Моддаи 530. Ба харидор пешниҳод намудани маълумот оид ба мол

1. Фурешанда вазифадор аст ба ихтиёри харидор оид ба моли барои фуреш пешниҳодгардида маълумоти зарурӣ ва саҳеҳро гузорад, ки ба талаботи дахлдори муқаррарнамудаи қонун, дигар санадҳои ҳуқуқӣ ё одатан дар савдои чакана пешниҳодшавандаи вобаста ба меҳтаво ва усули пешниҳоди он мувофиқ мебошад.

2. Харидор ҳуқуқ дорад то баستاني шартнома молро аз назар гузаронад ва агар ин вобаста ба хосияти мол истисно нагардида бошад ва хилофи қоидаҳои дар савдои чакана қабулгардида набошад, дар ҳозирии е анҷом додани санҷиши хосияти мол ё намоиши истифодаи молро талаб кунад.

3. Агар ба харидор имконияти бетаъхир, дар маҳалли фуреш ба даст овардани маълумот оид ба мол, ки дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда зикр гардидааст, фароҳам оварда нашуда бошад, е ҳуқуқ дорад аз фурешанда ҷуброни зарари вобаста ба саркашии беасос аз баستاني шартномаи хариду фурешии чакана (қисми 4 моддаи 477) ба е расонидашударо талаб намояд ва агар шартнома баста шуда бошад, дар меҳлати мувофиқ аз иҷрои шартнома даст кашад, баргардонидани маблаи барои мол пардохташуда ва ҷуброни дигар зарарро талаб намояд.

Моддаи 531. Фурешии мол бо истифодаи автоматҳо

1. Дар ҳолатҳое ки фурешии мол бо истифодаи автоматҳо сурат мегирад, соҳиби автомат ёҳадор аст ба харидорон бо усули дар автомат ҷойгир намудани иттилоот оид ба фурешандаи мол ё бо усули дигар номи фурешанда (номи фирмавӣ), маҳалли ҷойгиршавии он, низоми кор, инчунин оид ба амале, ки харидорон барои гирифтани мол ҳатман анҷом диҳанд, маълумот пешкаш намояд.

2. Шартномаи хариду фурешии чакана бо истифодаи автоматҳо аз лаҳзаи аз ҷониби харидор анҷом додани амале, ки барои харидани мол зарур мебошад, басташуда ҳисобида мешавад.

3. Агар ба харидор моли арзишаш пардохташуда дода нашавад, фурешанда вазифадор аст фавран ба харидор дастрас шудани молро таъмин намояд ё маблаи пардохтаи еро баргардонад. Дар сурати иҷро накардани ин ёҳадорӣ харидор ҳуқуқ дорад аз фурешанда ҷуброни зарари расонидашударо талаб намояд.

Моддаи 532. Шартномаи бо шарт ба харидор расонидани мол

1. Дар ҳолатҳое ки шартномаи хариду фурешии чакана бо шарт ба харидор расонидани мол баста шудааст, фурешанда вазифадор аст, ки дар меҳлатҳои муқаррарнамудаи шартнома молро ба маҳалли зикрнамудаи харидор ва агар маҳалли супурдани молро харидор зикр накарда бошад, ба маҳалли истиқомати шахраванд ё маҳалли ҷойгиршавии шахси ҳуқуқӣ, ки харидор мебошад, расонад.

2. Шартномаи хариду фурешии чакана, агар қонунҳо ё шартнома тартиби дигареро пешбинӣ накарда бошанд ё аз моҳияти ёҳадорӣ барнаояд, аз лаҳзаи ба харидор ва дар сурати набудани е ба ҳар шахси пешниҳодкардаи қвитансия ё дигар санади тасдиқкунандаи баستاني шартнома ё ба расмият даровардани супурдани мол аз ҷониби фурешанда иҷрогардида ҳисобида мешавад.

Моддаи 533. Шартнома бо шарт аз ҷониби харидор барои меҳлати муайян гирифтани мол

1. Тарафҳо метавонанд бо шарт аз ҷониби харидор барои меҳлати муайян гирифтани мол, ки дар ҷараёни он ин мол ба дигар харидор фурехта намешавад, шартномаи хариду фурешии чакана банданд.

2. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳозир нашудани харидор ё дар меҳлати муқаррарнамудаи шартнома барои гирифтани мол анҷом надодани дигар амали заруриро фурешанда метавонад ҳамчун аз ҷониби харидор рад намудани иҷрои шартнома арзёбӣ намояд.

3. Харочоти иловагии фурешанда вобаста ба таъмини додани мол ба харидор дар меҳлати муайяннамудаи шартнома, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ба арзиши мол зам карда мешавад.

Моддаи 534. Фурешии мол тибқи намунаҳо

1. Тарафҳо метавонанд оид ба фурешии мол тибқи намуна (тасвир, феҳраст ва ӯайра) шартномаи хариду фурешии чаканаро ба имзо расонанд.

2. Агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, чунин шартнома аз лаҳзаи расидани бор ба маҳалли дар шартнома зикргардида ва агар маҳалли додани мол дар шартнома зикр

нагардида бошад, аз лаҳзаи расонидани бор ба ҷои истиқомати шаҳрванд ё маҳалли ҷойгиршавии шахси ҳуқуқӣ иҷрогардида ҳисобида мешавад.

3. Харидор, бо шарт ба фурушанда ҷуброн намудани хароҷоти мувофиқе, ки бо анҷом додани амали дахлдор оид ба иҷрои шартнома сарф намудааст, метавонад то додани мол аз иҷрои шартномаи хариду фуруши чакана даст кашад.

Моддаи 535. Арзиш ва пардохти мол

1. Харидор, агар дар қонунҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд, еҳдадор аст пардохти молро мувофиқи нархе, ки фурушанда ҳангоми бастанӣ шартномаи хариду фуруши чакана эълон намудааст, пардозад.

2. Дар ҳолате ки шартномаи хариду фуруши чакана пешпардохти молро (моддаи 523) пешбинӣ намудааст, агар дар шартномаи байни тарафҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҷониби харидор дар меҳлати муқаррарнамудаи шартнома напардохтани арзиши мол ҳамчун аз ҷониби харидор рад намудани шартнома эътироф карда мешавад.

3. Нисбат ба шартномаҳои хариду фуруши чакана бо кредит, аз ҷумла бо шарт ба ҷониби харидор давра ба давра пардохтани арзиши мол, қоидаҳои пешбининомудаи моддаи 525 ҳамин Кодекс бояд татбиқ карда нашаванд.

Моддаи 536. Иваз кардани моли дорои сифатан матлуб

1. Харидор ҳуқуқ дорад дар ҷараёни чордах рез аз лаҳзаи ба е додани моли ҷайриозуқаворӣ, агар фурушанда меҳлати бештареро эълон накарда бошад, моли харидаашро дар маҳалли харид ё ҷойҳои дигаре, ки фурушанда эълон кардааст, ба моли яхелаи дорои андозаи дигар, навъ, ҳаҷм, тарз, ранг, тақмил (комплектатсия)-и дигар ва ҷайра иваз кунад ва дар сурати фарқияти нарх бо фурушанда ҳисоббаробаркунии заруриро анҷом диҳад.

Агар фурушанда барои иваз моли заруриро надошта бошад, харидор ҳуқуқ дорад моли харидаашро баргардонад ва маблаи пардохтаашро пас гирад.

Талаби харидор дар мавриди иваз ё баргардонидани мабла, агар мол истифода нашуда бошад, ҳосияти истеъмоли худро гум накарда бошад, дорои далелҳои бошад, ки аз ҳамин фурушанда харида шудааст, бояд аз ҷониби фурушанда қонеъ гардонидани шавад.

2. Номгеи молҳои, ки тибқи асосҳои дар ҳамин модда зикргардида иваз ё баргардонидани намешаванд, мувофиқи тартиби муайяннамудаи қонунҳо муқаррар карда мешавад.

Моддаи 537. Ҳуқуқи харидор дар ҳолатҳои ба е фуруштани моли сифатан номатлуб

1. Харидоре, ки ба е моли сифатан номатлуб фурухта шудааст ва агар норасоӣҳои он бо фурушанда қайду шарт нагардида бошанд, ҳуқуқ дорад бо интиҳоби худ талаб кунад:

- моли сифатан номатлубро бо моли хушсифат иваз намояд;
- бидуни таъхир, ройгон норасоӣҳоро баргараф созад;
- ҷуброни хароҷоти вобаста ба баргараф намудани норасоӣҳоро пардозад;
- мутаносибан нархи харидро паст кунад.

Харидор ҳуқуқ дорад дар сурати моҳиятан вайрон кардани талаботи сифат нисбат ба моли аз нигоҳи техникӣ мураккаб ва гаронарзиш (қисми 2 моддаи 511) иваз кардани онро талаб намояд.

2. Дар сурати ошкор намудани норасоӣҳои моле, ки ҳосияти он имконият намедихад ин норасоӣҳо рафъ карда шаванд (молҳои озуқаворӣ, маҳсулоти химиявии маишӣ ва ҷайра) харидор ҳуқуқ дорад бо интиҳоби худ бо моли хушсифат иваз намудани ҷунин мол ё мутаносибан паст кардани нархи фурушро талаб намояд.

3. Бар замми арзу талаботи дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда зикргардида харидор ҳуқуқ дорад моли сифатан номатлубро ба фурушанда баргардонда, инчунин додани маблаи пардохташуда ва ҷуброни дигар зарарро талаб кунад.

Ҳангоми баргардонидани маблаи харидор, ки барои мол пардохта шуда буд, фурушанда ҳуқуқ надорад аз он маблашро, ки дар натиҷаи пурра ё қисман истифода шудани мол, аз даст додани сифати молӣ ва ҷайра боиси паст гардидани нархи он гаштааст, нигоҳ дорад.

Моддаи 538. Хуброни фарқи нарх ҳангоми ивази мол, паст кардани нархи харид ва баргардонидани моли сифатан номатлуб

1. Ҳангоми ивази моли бесифат ба моли мувофиқи шартномаи хариду фурешаи чакана сифатан матлуб фурешанда ҳуқуқ надорад ҷуброни фарқияти нархи моли дар шартнома муқарраршуда ва нархи моли ҳангоми ивази мол ё ҳангоми баровардани қарори суд дар хусуси иваз намудани мол мавҷудбударо талаб кунад.

2. Ҳангоми ивази моли бесифат ба моли шабех, вале моли аз ҷиҳати андоза, шакл ва навъ ва ҷайра фарқкунанда фарқи байни арзиши моли ивазшаванда дар лаҳзаи ивази мол ва нархи моли бар ивази моли бесифат додашаванда бояд пардохта шавад.

Агар талаби харидор аз ҷониби фурешанда қонеъ нагардида бошад, ин нархҳо вобаста ба нархҳои аз лаҳзаи қабул намудани қарори суд оид ба ивази мол муайян карда мешаванд.

3. Ҳангоми пешниҳоди талабот оид ба мутаносибан паст кардани нархи хариди мол нархи мол дар лаҳзаи пешниҳоди талабот оид ба паст кардани арзиш ва агар талаби харидор ихтиёран қонеъ нашуда бошад, аз лаҳзаи аз ҷониби суд баровардани қарор оид ба мутаносибан кам кардани нархи мол ба ҳисоб гирифта мешавад.

4. Ҳангоми ба фурешанда баргардонидани моли бесифат харидор ҳуқуқ дорад пардохтани фарқияти байни нархи моли дар шартномаи хариду фурешаи чакана пешбинигардида ва нархи моли дахлдор дар лаҳзаи ихтиёран қонеъ кардани талаботи е мавҷудбударо ва агар талабот қонеъ гардонидани нашуда бошад, дар лаҳзаи баровардани қарори суд мавҷудбударо талаб намояд.

Моддаи 539. Масъулияти фурешанда ва дар шакли асл (натура) иҷро намудани еҳдадорӣ

Дар сурати аз ҷониби фурешанда иҷро накардани еҳдадории шартномаи хариду фурешаи чакана ҷуброни зарар ва пардохти ноустуворона фурешандаро аз еҳдадории дар шакли асл (натура) иҷро намудани он озод намекунад.

Моддаи 540. Хуброни зарари маънавӣ

Зарари маънавие, ки ба истеъмолкунанда дар натиҷаи аз ҷониби фурешанда вайрон кардани ҳуқуқҳои е расонида шудааст, ҳангоми мавҷуд будани гуноҳ аз ҷониби шахсе, ки зарар расондааст, ҷуброн карда мешавад. Андозаи ҷуброни зарари расонидашуда, агар дар санадҳои қонунгузорӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҷониби суд муқаррар карда мешавад.

3. Шартномаи маҳсулотсупорӣ

Моддаи 541. Шартномаи маҳсулотсупорӣ

Мутобиқи шартномаи маҳсулотсупорӣ фурешанда (маҳсулотсупор) еҳдадор мешавад, ки дар меҳлати қайду шартшуда ё меҳлатҳои истехсол ё меҳлатҳои аз ҷониби е харидани мол барои харидор ҷиҳати истифода дар фаъолияти соҳибкорӣ ё мақсадҳои дигар, молро ба харидор расонад.

Моддаи 542. Меҳлати амали шартномаи маҳсулотсупорӣ

1. Шартномаи маҳсулотсупорӣ ба меҳлати як сол, ба меҳлати бештар аз як сол (шартномаи дарозмуддат) ё ба меҳлати дигари дар созишномаи тарафҳо пешбинигардида баста шуданаш мумкин аст.

Агар дар шартнома меҳлати он муайян нагардида бошад, шартнома ба меҳлати як сол басташуда эътироф карда мешавад.

2. Агар дар шартномаи дарозмуддат теъдоди моли супоридашаванда ё дигар шартҳои шартнома барои як сол ё ба меҳлати камтар аз он муайян гардида бошад, дар шартнома бояд тартиби аз ҷониби тарафҳо ба мувофиқа расонидани ин шартҳо барои меҳлатҳои минбаъда то қатъ гардидани меҳлати амали шартнома муайян карда шаванд. Ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани чунин тартиб шартнома ба меҳлати як сол ё ба меҳлате, ки шартҳои шартнома ба мувофиқа расонида шудаанд, басташуда эътироф карда мешавад.

3. Ҳангоми аз ҷониби яке аз тарафҳои шартномаи дарозмуддат рад кардан ё саркашӣ аз мувофиқаи теъдоди маҳсулоти супурдашаванда ё шартҳои дигари шартнома барои давраи минбаъда, ки тибқи тартиби муайяннамудаи шартнома муқаррар гардидааст, тарафи дигар ҳуқуқ дорад бо талаботи муайян намудани шартҳои маҳсулотсупорӣ барои давраҳои дахлдор ё бекор кардани шартнома ба суд муроҷиат намояд.

Моддаи 543. Бастанӣ шартномаи маҳсулотсупорӣ

1. Ҳангоми пешниҳоди як тараф дар хусуси бастанӣ шартномаи маҳсулотсупорӣ, ки дар шакли лоиҳаи шартнома ба тарафи дигар фиристода шудааст ва тарафи дигар минбаъд розӣ аст тибқи шартҳои дигар шартномаро имзо кунад, дар меҳлати на дертар аз 30 рези баъди гирифтани лоиҳа протоколи ихтилофи назар таҳия намуда, онро бо шартномаи ба имзо расонидашуда бармегардонад. Тарафе, ки протоколи ихтилофи назарро гирифтааст, вазифадор аст дар меҳлати 30 рез ҷиҳати ба мувофиқа расонидани он (дар сурати имконпазир яқоя бо тарафи дигар) тадбирҳо андешад.

2. Агар дар меҳлати муайянкарда тарафи лоиҳаи шартномаро гирифта чораҳои оиди бастанӣ шартнома наандешида бошад, шартнома баста нашуда ба ҳисоб меравад.

Моддаи 544. Давраҳои маҳсулотсупорӣ

1. Агар тарафҳо дар давоми меҳлати ҷараёни амали шартномаи молсупорӣ бо қисматҳои алоҳида супоридани маҳсулотро пешбинӣ карда бошанд, меҳлати расонидани қисматҳои алоҳида (давраи маҳсулотсупорӣ) дар он муайян нашуда бошад, дар он сурат мол бояд ҳар моҳ бо қисматҳои баробар расонида шаванд, зеро аз қонунҳо ё анъанаҳои муомилоти корӣ ё моҳияти ёқадорӣ тартиби дигаре барнамеояд.

2. Ҳамзамон бо муайян кардани давраи маҳсулотсупорӣ дар шартнома инчунин ҷадвали маҳсулотсупорӣ (ҳар даҳреза, шабонарезӣ, соат ба соат ва ҷайра) муқаррар карда шуданаш мумкин аст.

3. Маҳсулотсупорӣ пеш аз меҳлат танҳо бо розигии харидор анҷом дода шуданаш мумкин аст.

Моли пеш аз меҳлат супоридашуда ва аз ҷониби харидор қабулгардида ба ҳисоби теъдоди моле, ки бояд дар давраи минбаъда расонида шавад, ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 545. Ҳалли ихтилофи назар ҳангоми бастанӣ шартномаи маҳсулотсупорӣ

1. Дар сурати ҳангоми бастанӣ шартномаи маҳсулотсупорӣ оид ба шартҳои алоҳида байни тарафҳо ба миён омадани ихтилофи назар тарафе, ки бастанӣ шартномаро пешниҳод намуда, оид ба мувофиқаи шартҳои пешниҳоди тарафи дигарро гирифтааст, бояд дар меҳлати сӣ рез аз рези гирифтани ин пешниҳод, агар дар қонун меҳлати дигаре муқаррар нагардида бошад ё бо тарафҳо мувофиқа нагардида бошад, дар хусуси ба мувофиқа расонидани шартҳои дахлдори шартнома тадбирҳо андешад ё ба таври хаттӣ тарафи дигарро оид ба радди бастанӣ шартнома огоҳ созад.

2. Тарафе, ки оид ба шартҳои дахлдори шартнома пешниҳодот гирифта, вале барои мувофиқаи шартҳои шартномаи маҳсулотсупорӣ тадбирҳо наандешидааст ва тарафи дигарро дар мавриди радди бастанӣ шартнома дар меҳлати пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда огоҳ накардааст, бояд зарари вобаста ба радди ин шартҳои шартнома расонидашударо ҷуброн намояд.

Моддаи 546. Тартиби маҳсулотсупорӣ

1. Маҳсулотсупорӣ аз ҷониби маҳсулотсупор тибқи шартнома ба харидор ё шахси дар шартнома ба сифати харидор зикргардида бо усули бор карда фиристодан (додан)-и мол анҷом дода мешавад.

2. Дар ҳолатҳои ки агар дар шартнома ҳуқуқи харидор дар бобати ба маҳсулотсупор додани супориш оид ба фиристодани бор ба молгиранда (таъиноти борфиристӣ)-гон пешбинӣ гардида бошад, фиристодан (додан)-и мол аз ҷониби маҳсулотсупор ба молгирандагони дар таъиноти борфиристӣ зикргардида анҷом дода мешавад.

Меҳтавои таъиноти борфиристӣ ва меҳлатҳои аз ҷониби харидор ба маҳсулотсупор фиристодани он тибқи шартнома муайян карда мешавад. Агар меҳлати фиристодани таъиноти борфиристӣ дар шартнома муайян нагардида бошад, он бояд ба маҳсулотсупор дар меҳлати на камтар аз сӣ рези то фаро расидани давраи маҳсулотсупорӣ ирсол гардад.

3. Аз ҷониби харидор дар меҳлати муайяншуда пешниҳод накардани таъиноти борфиристӣ, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ба маҳсулотсупор ҳуқуқ медиҳад, ки аз иҷрои шартнома даст кашад.

Моддаи 547. Молрасонӣ

1. Маҳсулотсупорӣ аз ҷониби маҳсулотсупор бо усули борфиристӣ (ҳамлу нақл) тавассути нақлиёте, ки дар шартнома пешбинӣ шудааст ва тибқи шартҳои муайяннамудаи он анҷом дода мешавад.

Агар дар шартнома тавассути кадом навъи нақлиёт ва тибқи кадом шарт интиқол додани мол муайян нагардида бошад, ҳуқуқи интихоби навъи нақлиёт ё муайян кардани шarti ҳамлу нақл ба маҳсулотсупор мегузарад, зеро аз қонунҳо, анъанаҳои муомилоти корӣ ё моҳияти еҳдадорӣ тартиби дигаре барнамеояд.

2. Тибқи шартномаи маҳсулотсупорӣ аз ҷониби харидор (боргиранда) дар маҳалли ҷойгиршавии маҳсулотсупор гирифтани мол (интихоби мол) пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Агар меҳлати интихоби мол дар шартнома пешбинӣ нагардида бошад, интихоби мол аз ҷониби харидор (молгиранда) бояд дар меҳлатҳои мувофиқ, пас аз гирифтани огоҳиномаи маҳсулотсупор дар мавриди таҳияи мол анҷом дода мешавад.

Моддаи 548. Пурра намудани камбудии маҳсулотсупорӣ

1. Молрасоне, ки дар давраи муайяни маҳсулотсупорӣ ба пурра нарасонидани мол роҳ додааст, еҳдадор аст ки теъдоди камбудии молро барои давра (даврати)-и минбаъда, дар доираи меҳлати амали шартнома, нисбати шартномаҳои дарозмуддат бошад дар доираи ҳамон сола ба пурра нарасонидани мол роҳ додасст, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пурра намояд.

2. Дар ҳолатҳои ки маҳсулотсупор ҳамзамон ба якҷанд молгирандагони дар шартнома ё дар таъиноти борфиристии харидор зикргардида мол мефиристад, моле, ки ба як молгиранда зиёда аз теъдоди дар шартнома ё таъиноти борфиристӣ пешбинигардида фиристода шудааст, барои пешонидани камбудии маҳсулотсупорӣ ба дигар молгиранда ба ҳисоб гирифта намешавад ва агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бояд аз ҷониби маҳсулотсупор пурра карда шавад.

3. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, харидор ҳуқуқ дорад, ки молрасонро огоҳ намуда, аз қабули моле, ки меҳлати расонидани он гузаштааст, даст кашад. Харидор вазифадор аст молро, ки то аз ҷониби маҳсулотсупор гирифтани огоҳинома расидааст, қабул намояд ва арзиши онҳоро пардозад.

Моддаи 549. Навъ (ассортимент)-и мол ҳангоми пурра намудани камбудии маҳсулотсупорӣ

1. Навъ (ассортимент)-и моле, ки камбудии молрасонии онҳо бояд барқарор гардад, тибқи созишномаи тарафҳо муайян карда мешавад. Ҳангоми мавҷуд набудани чунин созишнома маҳсулотсупор вазифадор аст камбудии теъдоди молро тибқи навъ (ассортимент)-и барои ҳамон давра муайяншуда, ки дар он давра ба камбудии маҳсулотсупорӣ роҳ дода шуда буд, пурра намояд.

2. Нисбат ба теъдоди пешбининамудаи шартнома расонидани теъдоди зиёди як номгеи мол барои пешонидани камбудии дигар номгеи мол, ки ба ҳамон як навъ (ассортимент) дохил мешаванд, ба ҳисоб гирифта намешавад ва ба истиснои ҳолатҳои ки чунин маҳсулотсупорӣ бо розигии хаттии пешакии харидор анҷом дода шудааст, бояд пурра карда шавад.

Моддаи 550. Рабули мол аз ҷониби харидор

1. Харидор (молгиранда) бояд барои таъмини қабули моли тибқи шартнома расида тамоми амалиётҳои заруриро анҷом диҳад.

2. Моле, ки харидор (молгиранда) гирифтааст, бояд аз ҷониби е дар меҳлатҳои муқаррарнамудаи қонунҳо, шартнома ё анъанаҳои муомилоти корӣ аз назар гузаронида шавад.

Харидор (молгиранда) вазифадор аст дар ҳамин меҳлат теъдод ва сифати молҳои қабулшударо тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунҳо, шартнома ё анъанаҳои муомилоти корӣ санчида, дар мавриди номутобикатиҳои ошкоргардида ва норасоҳои мол бетаъхир дар шакли хаттӣ молрасонро огоҳ намояд.

3. Дар сурати аз ташкилоти нақлиётӣ гирифтани молҳои расонидашуда харидор (молгиранда) вазифадор аст мутобикати молро бо маълумоти дар ҳуҷҷатҳои нақлиётӣ ва ҳамроҳиқунанда зикргардида тафтиш намуда, инчунин бо риояи қоидаҳои пешбининамудаи қонунҳои, ки фаъолияти нақлиётро танзим менамоянд, ин молҳоро аз ташкилоти нақлиётӣ қабул кунад.

Моддаи 551. Ниғаҳдошти масъулиятноки моле, ки харидор қабул накардааст

1. Ҳангоме ки харидор (молгиранда) мутобики қонунҳо, дигар санадҳои меъёрӣ ё шартномаи маҳсулотсупорӣ аз моли фиристодаи маҳсулотсупор даст мекашад, е вазифадор аст ҳифзи ин мол (ниғаҳдошти масъулиятнок)-ро таъмин намуда, фавран молрасонро огоҳ созад.

2. Маҳсулотсупор вазифадор аст моли таҳти ниғаҳдошти масъулиятнок гирифтаи харидор (молгиранда)-ро интиқол диҳад ё онро дар меҳлати мувофиқ ихтиёрдорӣ намояд.

Агар маҳсулотсупор дар ҳамин меҳлат молро ихтиёрдорӣ накунад, харидор ҳуқуқ дорад онро фурешад ё ба маҳсулотсупор баргардонад.

3. Харочоти зарурии харидор вобаста ба қабули моли таҳти ниғаҳдошти масъулиятнок, фуреш ё баргардонидани он ба маҳсулотсупор бояд аз ҷониби маҳсулотсупор ҷуброн карда шавад.

Дар айни замон маблаи аз фуреши мол гирифташуда, бо ниғаҳ доштани маблаи ба харидор тааллуқдошта, ба маҳсулотсупор гузаронида мешавад.

Моддаи 552. Интихоби мол

1. Агар дар шартнома дар маҳалли ҷойгиршавии маҳсулотсупор ба харидор (молгиранда) додани мол (интихоби мол) пешбинӣ гардида бошад, харидор (молгиранда) бояд моли ба ӯ додашавандаро аз назар гузаронад. Ҳангоми ошкор намудани номутобиқати мол ба шартнома ӯ ҳуқуқ дорад аз қабули он даст кашад.

2. Интихоб карда нагирифтани мол аз ҷониби харидор (молгиранда) дар меҳлати муқаррарнамудаи шартнома ва агар меҳлат муайян нагардида бошад, дар меҳлатҳои мувофиқи баъди гирифтани огоҳиномаи маҳсулотсупор дар хусуси тайёр будани мол ба маҳсулотсупор ҳуқуқ медиҳад, ки аз иҷрои шартнома даст кашад ё аз харидор пардохти арзиши молро талаб кунад.

Моддаи 553. Ҳисобу китоб барои моли расонидашаванда

1. Харидор пардохти моли расонидашавандаро бо риояи тартиб ва шакли ҳисобу китобе, ки дар шартнома пешбинӣ гардидааст, анҷом медиҳад.

2. Агар дар шартнома қисм ба қисм расонидани бор пешбинӣ гардида бошад, ки ба маҷмӯъ (комплект) дохил мешавад, аз ҷониби харидор пардохтани он баъди гирифтани охири қисмати он мол (интихоби мол)-е, ки ба маҷмӯъ (комплект) дохил мегардад, анҷом дода мешавад, зеро дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст.

3. Агар дар шартнома пешбинӣ гардида бошад, ки пардохт аз ҷониби молгиранда (пардозанда) анҷом дода мешавад ва охири бидуни асос аз пардохт даст кашад ё дар меҳлати муқарраршуда пардохтро анҷом надиҳад, маҳсулотсупор ҳуқуқ дорад аз харидор пардохти моли расонидашударо талаб кунад.

Моддаи 554. Зарф ва борпеч

Зарф ва борпеч, тибқи тартиб ва меҳлатҳои муқаррарнамудаи қонунҳо ё дигар санадҳои ҳуқуқӣ ё шартнома ба маҳсулотсупоранда баргардонда мешавад.

Моддаи 555. Оқибатҳои расонидани молҳои сифатан номатлуб

1. Харидор (молгиранда)-е, ки барояш моли сифатан номатлуб фиристода шудааст, ҳуқуқ дорад ба молсупор талаботи пешбиниамудаи моддаи 511 ҳамин Кодексро, ба истиснои ҳолатҳои ки агар молсупор огоҳиномаи харидорро оид ба норасоии молҳои расонидашуда гирифта, бидуни таъхир молҳои сифатан номатлубро ба молҳои хушсифат иваз карда бошад пешниҳод намояд.

2. Харидор (молгиранда)-е, ки молҳои ба ӯ расонидашударо чакана ба фуреш мерасонад, агар дар шартномаи маҳсулотсупорӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳуқуқ дорад дар меҳлатҳои мувофиқ иваз кардани моли сифатан номатлубро, ки истеъмолкунанда баргардонидааст, талаб намояд.

Моддаи 556. Оқибатҳои фиристодани молҳои номукамал

1. Харидор (молгиранда)-е, ки ба ӯ хилофи шартҳои шартномаи маҳсулотсупорӣ, талаботи қонунҳо, санадҳои дигари меъёрӣ, талаботи маъмулии барои мукаммалии мол пешниҳодшаванда мол расонида шудааст, ҳуқуқ дорад ба маҳсулотсупор ба истиснои ҳолатҳои ки агар маҳсулотсупор огоҳиномаи харидорро оид ба номукаммалии мол гирифта, фавран онро мукамал месозад ё онро ба моли мукамал иваз намуда, талаботи пешбиниамудаи моддаи 516 ҳамин Кодексро пешниҳод кунад.

2. Харидор (молгиранда)-е, ки молҳои ба ӯ расонидашударо чакана ба фуреш мерасонад, агар дар шартномаи маҳсулотсупорӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳуқуқ дорад дар меҳлатҳои мувофиқ иваз кардани моли номукамалро, ки истеъмолкунанда баргардонидааст, талаб намояд.

Моддаи 557. Ҳуқуқи харидор дар ҳолати камбудии маҳсулотсупорӣ, иҷро накардани талабот дар бораи рафъи норасоии мол ё дар хусуси мукамал сохтани мол

Агар маҳсулотсупор теъдоди дар шартнома пешбинишудаи молро нарасонида бошад ё талаби харидорро дар мавриди иваз кардани моли бесифат ё дар мавриди мукамал сохтани мол дар меҳлатҳои муайян иҷро накунад, харидор (молгиранда) ҳуқуқ дорад аз пардохти арзиши моли сифатан номатлуб ва номукамал даст кашад ва агар арзиши онҳо пардохта шуда бошад, то замони рафъи норасоӣ ва ё такмил ё иваз кардани он баргардонидани маблаи пардохтшударо талаб кунад.

Моддаи 558. Ноустуворона барои кам супоридани маҳсулот

Ноустуворонае, ки қонун ё шартнома барои кам супурдани мол ё гузаронидани меҳлати маҳсулотсупорӣ муқаррар намудааст, агар тартиби дигари ситонидани ноустуворона тибқи қонун ё шартнома муқаррар нагардида бошад, аз маҳсулотсупор то иҷрои воқеии еҳдадорӣ, дар доираи меҳлати амали шартнома (моддаи 548) ситонида мешавад.

Моддаи 559. Адо кардани еҳдадориҳои шабеҳ (якхела) оид ба якчанд шартномаҳои маҳсулотсупорӣ

1. Дар ҳолатҳои ки ба харидор расонидани борҳои якхела аз ҷониби маҳсулотсупор ҳамзамон вобаста ба якчанд шартномаи маҳсулотсупорӣ анҷом дода мешавад ва теъдоди моли расонидашаванда барои адои еҳдадориҳои маҳсулотсупор оид ба ҳамаи шартномаҳо нокифоя мебошад, молҳои расонидашуда бояд ба ҳисоби иҷрои шартномае, ки маҳсулотсупор ҳангоми маҳсулотсупорӣ зикр намудааст, ба ҳисоб гирифта мешавад.

2. Агар харидор ба маҳсулотсупор маблаи молҳои якхела оид ба якчанд шартномаи маҳсулотсупорӣ гирифташро пардохта бошад ва маблаи супурдашуда барои адои еҳдадориҳои харидор вобаста ба ҳама шартномаҳо нокифоя бошад, маблаи пардохташуда бояд ба ҳисоби иҷрои шартномае, ки харидор ҳангоми пардохти мол ё бидуни таъхир пас аз пардохти мол зикр намудааст, ба ҳисоб гирифта мешавад.

3. Агар маҳсулотсупор ё харидор аз ҳуқуқҳои ба онҳо мутаносибан фароҳамовардаи қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда истифода набурда бошад, иҷрои еҳдадорӣ ба ҳисоби пешонидани он еҳдадориҳои шартномае ба ҳисоб гирифта мешавад, ки меҳлати иҷрои он зудтар фаро расидааст.

Агар меҳлати иҷрои еҳдадорӣ оид ба якчанд шартнома ҳамзамон фаро расида бошад, иҷрои пешниҳодгардида мутаносибан барои адои еҳдадорӣ вобаста ба ҳамаи шартномаҳо ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 560. Радди якҷонибаи иҷрои шартномаи маҳсулотсупорӣ

1. Радди якҷонибаи иҷрои шартномаи маҳсулотсупорӣ (пурра ё қисман) ё якҷониба таъйир додани он дар сурати аз ҷониби як тараф моҳиятан вайрон кардани шартнома (сарсатри 2 қисми 2 моддаи 482) роҳ дода мешавад.

2. Вайрон кардани шартнома аз ҷониби маҳсулотсупор дар ҳолатҳои зайл моҳиятан арзёбӣ мегардад:

- расонидани моли сифатан номатлуб бо норасоӣ, ки наметавонад дар меҳлатҳои барои харидор муносиб рафъ гардад;

- якчанд маротиба вайрон кардани меҳлати боррасонӣ.

3. Вайрон кардани шартнома аз ҷониби харидор дар ҳолатҳои зайл моҳиятан арзёбӣ мегардад:

- якчанд маротиба вайрон кардани меҳлати пардохт;

- якчанд маротиба интиҳоб карда нагирифтани мол.

4. Дар созишномаи тарафҳо асосҳои дигари якҷониба рад кардани иҷрои шартномаи маҳсулотсупорӣ ё якҷониба таъйир додани он пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

5. Шартномаи маҳсулотсупорӣ аз лаҳзаи аз ҷониби як тараф гирифтани огоҳиномаи тарафи дигар дар хусуси якҷониба рад кардани иҷрои шартнома, агар меҳлати дигари бекор кардан ё таъйир додани шартнома дар огоҳинома пешбинӣ нагардида бошад ё дар созишномаи тарафҳо муайян нашуда бошад, мутаносибан таъйирёфта ё бекоркардашуда ба ҳисоб меравад.

Моддаи 561. Баҳисобгирии зарар ҳангоми бекор кардани шартнома

1. Агар дар меҳлатҳои мувофиқи баъди бекор кардани шартнома дар натиҷаи аз ҷониби маҳсулотсупоранда вайрон кардани еҳдадориҳо харидор аз шахси дигар бо нархи нисбатан балеандтар, вале бо нархи муносиб бар ивази моли дар шартнома пешбинишуда мол ба даст оварда бошад, харидор метавонад ба фурешанда дар мавриди ҷуброни зарар дар шакли фарқи байни нархи дар шартнома муқарраргардида ва нархе, ки дар аҳди анҷомдодашуда мавҷуд аст, талабот пешниҳод кунад.

2. Агар дар меҳлати муносиби баъди бекор кардани шартнома дар натиҷаи аз ҷониби харидор вайрон кардани ёхдадориҳо маҳсулотсупоранда молро ба шахси дигар ба нархи нисбатан арзонтар нисбат ба оне, ки дар шартнома пешниҳод шудааст, вале бо нархи муносиб фурехта бошад, фурушанда метавонад ба харидор дар мавриди ҷуброни зарар дар шакли фарқи байни нархи дар шартнома муқарраргардида ва нархе, ки дар аҳди анҷомдодашуда мавҷуд аст, талабот пешниҳод кунад.

3. Ронеъгардони талаботе, ки қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда пешбинӣ намудаанд, тарафери, ки ёхдадориро иҷро накардааст ё номатлуб иҷро кардааст аз ҷуброни дигар зараре, ки дар асоси моддаи 15 ҳамин Кодекс ба тарафи дигар расонида шудааст, озод намекунад.

4. Маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлат

Моддаи 562. Асосҳои маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлат

1. Маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлат дар асоси фармоиши давлатӣ оид ба маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷи давлат, инчунин шартномаҳои дар асоси он басташудаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ анҷом дода мешавад. Эҳтиёҷоти давлат талаботест, ки бо тартиби муқаррар кардаи қонун муайян гардида, аз ҳисоби маблағи буҷет таъмин карда мешавад.

2. Нисбат ба маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ, агар дар ҳамин Кодекс қоидаҳои дигаре пешбинӣ нашуда бошанд, қоидаҳо дар мавриди маҳсулотсупорӣ (моддаҳои 541 - 561) татбиқ мегарданд.

Нисбат ба маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ дар қисмате, ки ҳамин зербоб танзим нанамудааст, қонунҳои маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ истифода бурда мешаванд.

Моддаи 563. Эҳтиёҷоти давлатӣ оид ба бастани шартномаи маҳсулотсупорӣ

1. Агар дар фармоиши давлатӣ пешбинӣ шуда бошад, ки маҳсулотсупорӣ аз ҷониби маҳсулотсупор (ичроқунанда) ба харидоре сурат мегирад, ки фармоишгари давлатӣ тибқи шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ муқаррар намудааст, фармоишгари давлатӣ дар меҳлати на дертар аз сӣ рез аз рези имзои фармоиши давлатӣ ба маҳсулотсупор (ичроқунанда) ва харидор дар мавриди ба маҳсулотсупор (ичроқунанда) вобаста кардани харидор огоҳинома ирсол мекорад.

Огоҳинома дар мавриди ба маҳсулотсупор (ичроқунанда) вобаста кардани харидор, ки аз ҷониби фармоишгари давлатӣ тибқи фармоиши давлатӣ дода шудааст, барои бастани шартномаи давлатии маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ асос ҳисоб меёбад.

2. Маҳсулотсупор (ичроқунанда) вазифадор аст лоиҳаи шартномаи маҳсулотсупори барои эҳтиёҷоти давлатӣ ба харидоре, ки дар огоҳинома оид ба вобаста кардани е зикр гардидааст, дар меҳлати на дертар аз сӣ рез аз рези гирифтани огоҳинома аз фармоишгари давлатӣ, агар тартиби дигари таҳияи лоиҳаи шартнома дар фармоиши давлатӣ пешбинӣ нашуда бошад ё лоиҳаи шартнома аз ҷониби харидор пешниҳод нагардида бошад, ирсол дорад.

3. Тарафе, ки лоиҳаи шартномаи маҳсулотсупориро барои эҳтиёҷоти давлатӣ гирифтааст, онро имзо намуда, як нусхаашро дар меҳлати на дертар аз сӣ рез ба тарафи дигар мефиристад ва дар сурати мавҷуд будани ихтилофоти назар оид ба шартҳои фармоиши давлатӣ дар ҳамин меҳлат протоколи ихтилофи назар тартиб дода, онро яққоя бо шартномаи давлатии имзошуда ба тарафи дигар ирсол мекорад.

4. Тарафе, ки лоиҳаи имзошудаи шартномаи маҳсулотсупориро барои эҳтиёҷоти давлатӣ бо протоколи ихтилофи назар гирифтааст, бояд дар муддати сӣ рез онро баррасӣ намуда, ҷиҳати мувофиқа бо тарафи дигар тадбирҳо андешад ва тарафи дигарро дар бораи қабули шартнома дар таҳрири он ё дар мавриди радди протоколи ихтилофи назар огоҳ созад. Ихтилофоти назари ҳаллу фасл нагардида дар муддати сӣ рез метавонад аз ҷониби тарафи дигар ба баррасии суд пешниҳод карда шавад.

5. Агар маҳсулотсупор (ичроқунанда) аз бастани шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ саркашӣ намояд, харидор ҳуқуқ дорад ба суд бо талаботи доир ба маҷбур кардани маҳсулотсупор (ичроқунанда) барои бастани шартнома дар асоси шартҳои лоиҳаи шартномаи таҳиянамудаи харидор муроҷиат намояд.

Моддаи 564. Радди харидор аз бастани шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ

1. Харидор ҳуқуқ дорад аз молҳое, ки дар огоҳинома оид ба вобаста шудан зикр гардидаанд ва аз бастани шартнома дар мавриди таҳвили онҳо пурра ё қисман даст кашад.

Дар ин ҳолат маҳсулотсупор (ичроқунанда) бояд бетаъхир фармоишгари давлатиро огоҳ сохта, ҳуқуқ дорад аз ӯ дар бораи ба дигар харидор вобаста намудан огоҳинома талаб намояд.

2. Фармоишгари давлатӣ дар меҳлати на дертар аз сӣ рез аз рези гирифтани огоҳиномаи маҳсулотсупор (ичрокунанда) ё дар мавриди ба е вобаста намудани дигар харидор огоҳинома медиҳад ё ба маҳсулотсупор (ичрокунанда) таъиноти борфиристиро бо зикри молгиранда ирсол медорад ё дар мавриди қабул ва пардохти мол розигии худро иттилоъ медиҳад.

3. Ҳангоми аз ҷониби фармоишгари давлатӣ иҷро накардани еҳдадорихои пешбиниамудай қисми 2 ҳамин модда маҳсулотсупор (ичрокунанда) ҳуқуқ дорад аз фармоишгари давлатӣ қабул ва пардохти молро талаб кунад ё тибқи салоҳдиди худ молро фурехта, хароҷоти муносиби вобаста ба фуриши онро аз ҳисоби фармоишгари давлатӣ ҷуброн намояд.

Моддаи 565. Иҷрои фармоиши давлатӣ

1. Дар ҳолатҳое ки тибқи шартҳои фармоиши давлатӣ маҳсулотсупорӣ бевосита ба фармоишгари давлатӣ ё бо супориши е (таъиноти борфиристӣ) ба шахси дигар (молгиранда) анҷом дода мешавад, муносибати тарафҳо дар мавриди иҷрои фармоиши давлатӣ тибқи қоидаҳои пешбиниамудай моддаҳои 541 - 561 ҳамин Кодекс танзим мегардад.

2. Дар ҳолатҳое ки маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ аз ҷониби молгирандаи дар таъиноти борфиристӣ зикргардида анҷом дода мешавад, агар дар фармоиши давлатӣ тартиби дигари ҳисобу китоб пешбинӣ нагардида бошад, пардохти мол аз ҷониби фармоишгари давлатӣ сурат мегирад.

Моддаи 566. Пардохти мол тибқи шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ

Ҳангоми ба харидорон тибқи шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ тахвил додани мол пардохти он аз ҷониби харидорон мувофиқи нархе, ки дар асоси фармоиши давлатӣ муайян мегардад, агар дар фармоиши давлатӣ тартиби дигари муайян кардани нарх ё ҳисобу китоб пешбинӣ нагардида бошад, анҷом дода мешавад.

Ҳангоми аз ҷониби харидорон пардохтани мол тибқи шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ фармоишгари давлатӣ кафолатдиҳандаи харидор оид ба ҳамин еҳдадорӣ эътироф карда мешавад (моддаҳои 390 - 396).

Моддаи 567. Ҳуброни зараре, ки вобаста ба иҷро ё бекор кардани фармоиши давлатӣ расонида шудааст

1. Агар дар қонунҳои маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, зарари ба маҳсулотсупор (ичрокунанда) вобаста ба иҷрои фармоиши давлатӣ расонидашуда бояд аз ҷониби фармоишгари давлатӣ дар меҳлати на дертар аз сӣ рез аз рези тибқи фармоиши давлатӣ супурдани мол ҷуброн карда шавад.

2. Дар сурате ки зарари ба маҳсулотсупор (ичрокунанда) вобаста ба иҷрои фармоиши давлатӣ расонидашуда ҷуброн карда нашавад, маҳсулотсупор (ичрокунанда) ҳуқуқ дорад аз иҷрои фармоиши давлатӣ даст кашад ва ҷуброни зарари вобаста ба бекор кардани фармоиши давлатӣ расонидашударо талаб намояд.

3. Ҳангоми тибқи асосҳои дар қисми 2 ҳамин модда зикргардида бекор кардани фармоиши давлатӣ маҳсулотсупор ҳуқуқ дорад аз иҷрои шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ даст кашад.

Моддаи 568. Радди фармоишгари давлатӣ аз моле, ки тибқи фармоиши давлатӣ расонида шудааст

Дар ҳолатҳои пешбиниамудай қонун фармоишгари давлатӣ ҳуқуқ дорад аз молҳое, ки расонидани онҳо тибқи фармоиши давлатӣ пешбинӣ шудааст, бо шарт ба маҳсулотсупор ҷуброн намудани зарари бо чунин раддия расонидашуда пурра ё қисман даст кашад.

Агар дасткашии фармоишгари давлатӣ аз молҳое, ки расонидани онҳо тибқи фармоиши давлатӣ пешбинӣ гардидааст, боиси бекор кардан ё таъйир додани шартномаи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ гардида бошад, зарари бо чунин бекор кардан ё таъйир додани шартнома ба харидор расонидашуда аз ҷониби фармоишгари давлатӣ ҷуброн карда мешавад.

5. Таъмини барқ

Моддаи 569. Шартномаи таъмини барқ

1. Тибқи шартномаи таъмини барқ ташкилоти таъминкунандаи барқ еҳдадор мешавад, аз тариқи хати барқи васлшуда нереи барқ диҳад ва мизоч (абонент) бошад еҳдадор мегардад, ки арзиши барқи истифодашударо пардозад, инчунин низоми истифодаи онро, ки дар шартнома пешбинӣ шудааст, риоя намояд, таъмини бехатарии истифодаи шабакаҳои барқи таҳти ихтиёраш қарордошта, инчунин дастгоҳ ва таҷҳизоти истифода менамудаашро вобаста ба истифодаи барқ дар ҳолати коршоямӣ нигоҳ дорад.

2. Нисбат ба муносибатҳои шартномаи таъмини барқ, ки ҳамин Кодекс танзим нанамудааст, қонунҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқӣ оид ба таъмини барқ, инчунин қоидаҳои ҳатмии мутобиқи он қабулгардида истифода бурда мешаванд.

Моддаи 570. Бастанӣ шартнома

1. Шартномаи таъмини барқ бо мизоч (абонент) ҳангоми дар ҷе мавҷуд будани таҷҳизоти барқие, ки ба талаботи муқаррар гардида ҷавоб медиҳад ва дар шабакаҳои ташкилоти таъмини барқ тибқи тартиби муқаррарнамуда сабт шудаанд, инчунин мавҷуд будани таҷҳизот ва дастгоҳҳои дахлдори баҳисобгирии истифодаи барқ баста мешаванд.

Шартнома ба меҳлати номуайян баста шуда ба ҳисоб меравад ва мумкин аст тибқи асосҳои дар моддаи 577 ҳамин Кодекс нишон дода шуда таъйир ё бекор карда шавад.

2. Дар ҳолатҳое ки ба сифати мизоч (абонент) тибқи шартномаи таъмини барқ шахрванде баромад мекунад, ки нереи барқро барои истифодаи маишӣ ба кор мебарад, шартнома аз лаҳзаи воқеии тибқи тартиби муқарраршуда васл намудани мизоч (абонент) ба шабакаи васлгардида басташуда эътироф мегардад.

Моддаи 571. Меъёри қувваи барқ

1. Ташкилоти таъминкунандаи барқ вазифадор аст, ба мизоч (абонент) аз тариқи шабакаи васлгардида ба ҳамон миқдоре, ки дар шартнома пешбинӣ гардидааст, бо риояи низоми додани он, ки аз ҷониби тарафҳо мувофиқа шудааст, барқ диҳад. Меъёри барқи додашуда аз ҷониби ташкилоти таъмини барқ ва барқи қабулнамудаи мизоч (абонент) тибқи нишондоди дастгоҳи баҳисобгирии барқ ва дар сурати мавҷуд набудани он тибқи ҳисобу китоб муайян карда мешавад.

2. Дар шартнома ҳуқуқи мизоч (абонент) дар мавриди таъйир додани миқдори барқи дар шартнома муайяншуда бо шартӣ ҷуброни хароҷоти ташкилоти таъмини барқ, ки вобаста ба интиқоли барқ тибқи миқдори дар шартнома пешбинишуда масраф намудааст, пешбинӣ гардида мумкин аст.

3. Дар ҳолатҳои ба сифати мизоч (абонент) тибқи шартномаи таъмини барқ баромад кардани шахрванде, ки қувваи барқро барои истеъмоли маишӣ истифода мебарад, ҷе ҳуқуқ дорад қувваи барқро ба миқдори барояш зарурӣ истифода барад. Миқдори барқе, ки аз ҷониби ташкилоти таъмини барқ дода шудааст ва мизоч (абонент) қабул кардааст, тибқи нишондоди дастгоҳи баҳисобгирӣ муайян карда мешавад.

Моддаи 572. Оқибатҳои вайрон кардани шартҳои шартнома оид ба миқдори барқ

Агар ташкилоти таъмини барқ тавассути шабакаи васлгардида нисбат ба он, ки дар шартнома пешбинӣ шудааст, ба мизоч (абонент) камтар барқ дода бошад, агар дар қонунҳо ё шартномаҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва ё аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд, қоидаҳои пешбининамудаи моддаи 502 ҳамин Кодекс истифода бурда мешаванд.

Моддаи 573. Сифати барқ

1. Сифати барқе, ки ташкилоти таъмини барқ таъмин менамояд, бояд ба талаботи муқаррарнамудаи намуна (стандарт)-ҳои давлатӣ ва дигар санадҳои меъёрӣ оид ба намуна (стандартизатсия) ё сифати пешбининамудаи шартнома мутобиқат намояд.

2. Дар ҳолати аз ҷониби ташкилоти таъмини барқ вайрон кардани талаботе, ки ба сифати барқ пешниҳод мегардад, агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ё аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд, қоидаҳои пешбининамудаи моддаи 511 ҳамин Кодекс истифода бурда мешавад.

Моддаи 574. Еҳдадории мизоч (абонент) оид ба таъмин ва истифодаи шабакаҳо, асбоб, таҷҳизот

1. Мизоч (абонент) вазифадор аст ҳолати дахлдори техникӣ ва бехатарии шабакаҳои барқи истифодашаванда, асбобу анҷом ва таҷҳизотро таъмин намояд, низоми муқарраршудаи истифодаи барқро риоя карда, инчунин ба ташкилоти таъмини барқ дар бораи садамаҳо, сектор, норасогиҳои асбобу анҷоми баҳисобгирии барқ ва дигар вайронкорихое, ки ҳангоми истифодаи барқ рух додаанд, фавран иттилоъ диҳад.

2. Дар ҳолатҳое ки оид ба шартномаи таъмини барқ ба ҳайси мизоч (абонент) шахрванде баромад карда барқро барои эҳтиёҷоти маишӣ истифода мебарад, агар дар қонунҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, еҳдадорӣ таъмини ҳолати муносиби техникӣ ва бехатарии шабакаҳои барқ, инчунин асбоби баҳисобирии истифодаи барқ ба зиммаи ташкилоти таъмини барқ гузошта мешавад.

3. Талабот нисбат ба ҳолати техникӣ ва истифодаи шабакаҳои барқ, асбоб ва таҷҳизот, инчунин тартиби татбиқи назорати риояи он тибқи қонунҳо муайян карда мешавад.

Моддаи 575. Пардохти барқ

Агар дар қонунҳо, санадҳои дигари меъёрӣ ё созишномаи тарафҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пардохти барқ барои миқдори воқеии барқи истифоданамудаи мизоч (абонент), ки мутобиқи моддаи 571 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад, сурат мегирад

Моддаи 576. Аз ҷониби мизоч (абонент) ба дигар шахс додани барқ

1. Мизоч (абонент) метавонад барқеро, ки е аз ташкилоти таъмини барқ гирифтааст, тавассути шабакаи пайваста танҳо бо розигии ташкилоти таъмини барқ ба шахси дигар мизоч (абонент)-и фаръӣ интиқол диҳад.

2. Нисбат ба шартнома дар мавриди аз ҷониби мизоч (абонент) ба мизоч (абонент)-и фаръӣ интиқол додани барқ, агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигар пешбинӣ нагардида бошад, қоидаҳои ҳамин зербоб истифода бурда мешаванд.

3. Ҳангоми интиқоли барқ ба мизоч (абонент)-и фаръӣ, агар дар қонунҳо тартиби дигаре муқаррар нагардида бошад, дар назди ташкилоти таъмини барқ мизоч (абонент) масъул мебошад.

Моддаи 577. Таъйир додан ва бекор кардани шартномаи таъмини барқ

1. Дар ҳолатҳое ки ба ҳайси мизоч (абонент) оид ба шартномаи таъмини барқ шахрванде баромад мекунад, ки барқро барои эҳтиёҷоти маишӣ истифода мебарад, он ҳуқуқ дорад бо шарти огоҳ намудани ташкилоти таъмини барқ ва пурра пардохтани арзиши барқи истифодашуда яқҷониба шартномаро бекор кунад.

Дар ҳолатҳое ки ба ҳайси мизоч (абонент) оид ба шартномаи таъмини барқ шахси ҳуқуқӣ баромад мекунад, ташкилоти таъмини барқ ҳуқуқ дорад тибқи тартиби яқҷониба дар асосҳои пешбиниамудаи моддаи 560 ҳамин Кодекс ба истисноӣ ҳолатҳое, ки қонунҳо ё дигар санадҳои ҳуқуқӣ муқаррар намудаанд, аз иҷрои шартнома даст кашад.

2. Танаффус дар интиқоли барқ, қатъ ё маҳдуд кардани интиқоли барқ тибқи созишномаи тарафҳо, ба истисноӣ ҳолатҳои тасдиқнамудаи мақомоти назорати давлатии энергетикӣ, ки вазъи ҷайриқаноатбахши таҷҳизоти мизоч (абонент) дорои таҳдиди садама мебошад ё ба ҳаёт ва амнияти шахрвандон хатар ба миён меоварад, иҷозат дода мешавад. Дар мавриди танаффуси интиқоли барқ, қатъ ё маҳдуд кардани интиқоли он ташкилоти таъмини барқ бояд мизоч (абонент)-ро огоҳ созад.

3. Танаффус дар интиқоли барқ, қатъ ё маҳдуд сохтани интиқоли он бидуни мувофиқаи мизоч (абонент) ва бидуни огоҳонии дахлдор танҳо дар ҳолатҳои зарурати андешидани тадбирҳои таъхирнопазир ҷиҳати пешгирӣ ё рафъи садама дар системаи ташкилоти таъмини барқ бо шарти фавран огоҳ намудани мизоч (абонент) иҷозат дода мешавад.

Моддаи 578. Масъулият оид ба шартномаи таъмини барқ

1. Дар ҳолати иҷро накардан ё иҷрои номатлуби еҳдадорӣҳои вобаста ба шартномаи таъмини барқ ташкилоти таъмини барқ ва мизоч (абонент) еҳдадоранд зарари воқеии (қисми 2 моддаи 15) ба ин васила расонидашударо ҷуброн намоянд.

2. Агар танаффус дар интиқоли барқ дар натиҷаи аз ҷониби ташкилоти таъмини барқ танзим намудани низоми истифодаи барқ ҳангоми нокифоя будани иқтидор ва нерӯи барқ бошад, ки дар асоси қонунҳо анҷом дода шудааст, ташкилоти таъмини барқ танҳо дар сурати мавҷуд будани гуноҳи он вобаста ба иҷро накардан ё иҷрои номатлуби еҳдадорӣҳои шартнома масъулият дорад.

Моддаи 579. Истифодаи қоидаҳои шартномаи таъмини барқ нисбат ба муносибатҳои дигари оид ба таъминот тавассути шабакаи васлгардида

1. Нисбат ба муносибатҳои оид ба таъмини қувваи гармӣ тавассути шабакаи пайваста, агар дар қонунҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қоидаҳои ҳамин зербоб истифода бурда мешаванд.

2. Нисбат ба муносибатҳо оид ба таъмини газ, нафт ва маҳсулоти нафтӣ ва дигар молҳо тавассути шабакаи пайваста қоидаҳои ҳамин зербоб истифода бурда мешаванд, агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ё аз моҳияти еҳдадорӣ барнаояд.

6. Фуреши амволи иайриманқул

Моддаи 580. Шартномаи фуреши амволи иайриманқул

1. Тибқи шартномаи хариду фуреши амволи иайриманқул (шартномаи фуреши амволи иайриманқул) фурешанда еҳдадор мешавад, ки ба моликии харидор бино, иншоот, хона ё дигар амволи иайриманқулро (моддаи 142) диҳад.

2. Қоидаҳои пешбиниамудай ҳамин зербоб вобаста ба фуреши корхонаҳо истифода бурда мешаванд, зеро дар қоидаҳои шартномаи фуреши корхонаҳо (моддаҳои 589 - 596) тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст.

Моддаи 581. Шақли шартномаи фуреши амволи иайриманқул

Шартномаи фуреши амволи иайриманқул дар шақли хаттӣ бо роҳи тартиб додани як ҳуҷҷате, ки тарафҳо имзо намудаанд, баста (қисми 2 моддаи 466) мешавад.

Ҷуғо накардани шақли шартномаи фуреши амволи иайриманқул боиси беэътибор шудани он мегардад.

Моддаи 582. Бақайдгирии давлатии гузаштани ҳуқуқи моликӣ ба амволи иайриманқул

1. Ба харидор тибқи шартномаи фуреши амволи иайриманқул гузаштани ҳуқуқи моликият ба амволи иайриманқул бояд ба қайди давлатӣ гирифта шавад.

2. Иҷрои шартномаи фуреши амволи иайриманқул аз ҷониби тарафҳо то лаҳзаи ба қайди давлатӣ гирифтани гузаштани ҳуқуқи моликият барои таъйир додани муносибати онҳо бо ашхоси сеюм асос буда наметавонад.

3. Дар ҳолате ки агар яке аз тарафҳо аз бақайдгирии давлатии гузаштани ҳуқуқи моликият ба амволи иайриманқул саркашӣ намояд, суд ҳуқуқ дорад бо талаби тарафи дигар дар мавриди бақайдгирии давлатии гузаштани ҳуқуқи моликият қарор барорад. Тарафе, ки аз бақайдгирии давлатии гузаштани ҳуқуқи моликият беасос саркашӣ намудааст, бояд ба тарафи дигар зарари дар натиҷаи ба таъхир андохтани бақайдгирии расонидашударо ҷуброн намояд.

Моддаи 583. Ҳуқуқи истифодаи қитъаи замин ҳангоми фуреши бино, иншоот ё дигар амволи иайриманқули дар он ҷойгиршуда

1. Мувофиқи шартномаи фуреши бино, иншоот ё дигар амволи иайриманқул ба харидор ҳамзамон бо додани ҳуқуқи моликият ба ҷунин амволи иайриманқул инҷунин ҳуқуқи истифодаи он қисмати қитъаи замин, ки дар он ин амволи иайриманқул ҷойгир аст ва барои истифодаи он зарур мебошад, дода мешавад.

2. Дар ҳолатҳое ки агар фурешанда истифодабарандаи қитъаи замин бошад, ки дар он амволи иайриманқули ба фуреш баровардашуда ҷойгир аст, ба харидор ҳуқуқи истифода ё ҳуқуқи иҷора ё дигар ҳуқуқи пешбиниамудай шартномаи фуреши амволи иайриманқул ё дигар ҳуқуқ ба қисми дахлдори қитъаи замин дода мешавад.

3. Фуреши амволи иайриманқуле, ки дар қитъаи замини ба фурешанда дар асоси ҳуқуқи истифода қарор надошта ҷойгир шудааст, агар ин хилофи шартҳои истифодаи ҷунин қитъаҳои замин, ки қонунҳо ё шартнома муқаррар намудаанд, набошад, бидуни розигии истифодабарандаи ин қитъаи замин иҷозат дода мешавад.

Ҳангоми фуреши ҷунин амволи иайриманқул харидор ҳуқуқи истифодаи қисми дахлдори қитъаи заминро тибқи ҳамон шарт, ки фурешандаи амволи иайриманқул доро мебошад, ба даст меорад.

Моддаи 584. Муайян намудани мавзеи шартномаи фуреши амволи иайриманқул

Дар шартномаи фуреши амволи иайриманқул бояд маълумоте зикр ёбад, ки имконият диҳад ба таври дақиқ амволи иайриманқули ба харидор тибқи шартнома додашаванда муайян гардад, аз ҷумла маълумоте ки тарзи ҷойгиршавии амволи иайриманқулро дар қитъаи замини дахлдор ё дар таркиби дигар амволи иайриманқул муқаррар менамояд.

Ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани чунин маълумотҳо шартҳо оид ба амволи иайриманқуле, ки бояд дода шавад, аз тарафи ҷонибҳо ба мувофиқа расонидашуда ҳисобида намешавад ва шартномаи дахлдор басташуда эътироф намегардад.

Моддаи 585. Нарх дар шартномаи фуреши амволи иайриманқул

Шартномаи фуреши амволи иайриманқул бояд нархи ин амволро пешбинӣ намояд.

Ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани нархи амволи иайриманқуле, ки аз ҷониби тарафҳо дар шакли хаттӣ мувофиқа шудааст, шартномаи фуреши он басташуда ҳисоб намеёбад. Дар айни замон қоидаҳои муайян намудани нархе, ки қисми 3 моддаи 456 ҳамин Кодекс пешбинӣ намудааст, татбиқ намегардад.

Моддаи 586. Додани амволи иайриманқул

1. Додани амволи иайриманқул аз ҷониби фурешанда ва қабули он аз ҷониби харидор тибқи ҳуҷҷати доду гирифт бо имзои тарафҳо ё дигар ҳуҷҷати доду гирифт сураат мегирад.

Агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, еҳдадории фурешанда оид ба додани амволи иайриманқул ба харидор баъди супурдани ин амвол ба харидор ва аз ҷониби тарафҳо имзо намудани ҳуҷҷати дахлдор оид ба додани амвол иҷрогардида ба ҳисоб меравад.

Аз имзои ҳуҷҷати додани амволи иайриманқул тибқи шартҳои пешбиниамудай шартнома саркашӣ кардани яке аз тарафҳо мутаносибан ҳамчун аз ҷониби фурешанда рад кардани иҷрои еҳдадории додани амвол ва аз ҷониби харидор еҳдадории қабули амвол ҳисобида мешавад.

2. Аз ҷониби харидор қабул намудани амволи иайриманқуле, ки ба шартҳои шартномаи фуреши амволи иайриманқул мувофиқ намебошанд, аз ҷумла дар ҳолатҳое ки чунин номутобикатӣ дар ҳуҷҷати додани амвол қайду шарт гардидааст, барои фурешандаро аз масъулияти иҷрои номатлуби шартнома озод кардан асос буда наметавонад.

Моддаи 587. Оқибатҳои додани амволи иайриманқули сифатан номатлуб

Дар сурати аз ҷониби фурешанда ба харидор додани амволи иайриманқуле, ки ба шартҳои шартномаи фуреши амволи иайриманқул вобаста ба шакли он мутобиқат намекунад, ба истиснои муқаррарот оид ба ҳуқуқи харидор дар мавриди талаб кардани ивази моли сифатан номатлуб ба моле, ки ба шартнома мувофиқат мекунад, қоидаҳои моддаи 511 ҳамин Кодекс истифода бурда мешаванд.

Моддаи 588. Ҳусусиятҳои фуреши биноҳои истиқоматӣ

1. Шарти муҳими шартномаи фуреши бинои истиқоматӣ, хона, қисми бинои истиқоматӣ ё хонае, ки дар онҳо ашхосе зиндагӣ мекунад, ки мутобиқи қонун ҳуқуқи истифодаи ин биноро баъди аз ҷониби харидор гирифтани он нигоҳ медоранд, номнависи ин ашхос бо зикри ҳуқуқҳои онҳо барои истифодаи бинои истиқоматии бафурушрасанда нишон дода мешавад.

2. Шартномаи фуреши бинои истиқоматӣ, хона, қисми хонаи истиқоматӣ бояд ба қайди давлатӣ гирифта шавад ва аз лаҳзаи чунин бақайдгирӣ басташуда ба ҳисоб меравад.

7. Фуреши корхона

Моддаи 589. Шартномаи фуреши корхона

1. Тибқи шартномаи фуреши корхона фурешанда еҳдадор мешавад корхонаро пурра ҳамчун маҷмеи амвол (моддаи 144) ба моликияти харидор диҳад, ба истиснои ҳуқуқ ва еҳдадориҳое, ки фурешанда ҳақ надорад ба дигар ашхос супорад.

2. Ҳуқуқ ва еҳдадориҳое нисбат ба кормандони корхона тибқи тартиби пешбиниамудай қонунҳо оид ба меҳнат барои гузаштани чунин ҳуқуқ ва еҳдадориҳое дар ҳолати аз нав таъсисдиҳии шахси ҳуқуқӣ аз фурешанда ба харидори корхона мегузарад.

3. Ҳуқуқи истифодаи номи фирмавӣ, нишонаҳои мол, нишонаи хизматрасонӣ ва дигар воситаҳои инфиродисозии фурешанда ва маҳсулоти он, иҷрои қор ва хизматрасонӣ, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ба харидор мегузарад.

4. Ҳуқуқи фурешанда, ки дар натиҷаи иҷозати махсус (литсензия) барои машиул шудан ба фаъолияти дахлдор гирифта шудааст, агар дар қонунҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ба харидори корхона дода намешавад. Ба таркиби еҳдадориҳое, ки тибқи шартнома ба корхона дода мешаванд ва иҷрои

онҳо ҳангоми дар он мавҷуд набудани чунин иҷозати махсус (литсензия) аз ҷониби харидор имконнопазир аст, фурешиандаро аз ёхдадориҳои дахлдор дар назди кредиторон озод намекунад.

Моддаи 590. Шакл ва бақайдгирии давлатии шартномаи фуреши корхона

1. Шартномаи фуреши корхона дар шакли хаттӣ бо роҳи таҳияи як ҳуҷҷате, ки тарафҳо имзо намудаанд (қисми 2 моддаи 466), бо замимаи ҳатмии ҳуҷҷате, ки дар қисми 2 моддаи 594 ҳамин Кодекс зикр гардидаанд, баста мешавад.

2. Риоя накардани шакли шартномаи фуреши корхона боиси беэътибор донистани он мегардад.

3. Шартномаи фуреши корхона бояд ба қайди давлатӣ гирифта шуда, аз лаҳзаи чунин бақайдгирия басташуда ба ҳисоб меравад.

Моддаи 591. Муқаррар намудани таркиб ва баҳодиҳии арзиши корхонае, ки бояд фурехта шавад

1. Таркиб ва баҳодиҳии арзиши корхонае, ки бояд фурехта шавад, дар асоси ҳисобраси (инвентаризатсия)-и пурраи корхона, ки тибқи қоидаҳои муқарраршудаи чунин ҳисобрасӣ (инвентаризатсия) гузаронида мешавад, муайян мегардад.

2. То ба имзо расонидани шартномаи фуреши корхона бояд аз ҷониби тарафҳо акти ҳисобрасӣ (инвентаризатсия), баланси муҳосибавӣ, ҳулосаи аудитори мустақим оид ба таркиб ва арзиши корхона, ҳамчунин номгеи ҳамаи қарз (ёхдадори)-ҳои шомили таркиби корхона бо зикри кредиторон, хусусият, андоза ва меҳлати талаботи онҳо таҳия ва мавриди баррасӣ қарор дода шавад.

Амвол, ҳуқуқ ва ёхдадориҳои, ки дар ҳуҷҷати зикршуда сабт гардидаанд, агар аз моддаи 582 ҳамин Кодекс тартиби дигаре барнаояд ва дар шартнома муқаррар нашуда бошад, бояд аз ҷониби фурешианда ба харидор супурда шавад.

Моддаи 592. Ҳуқуқи кредитор ҳангоми фуреши корхона

1. Кредиторҳо оид ба ёхдадориҳои, ки ба таркиби корхонаи фурехташаванда дохиланд, бояд аз ҷониби фурешианда дар шакли хаттӣ оид ба фуреши корхона то лаҳзаи додани он ба харидор огоҳ карда шаванд.

2. Кредиторе, ки дар шакли хаттӣ фурешиандаро дар хусуси розигии худ оид ба гузаронидани қарз огоҳ накардааст, ҳуқуқ дорад дар тели се моҳ аз рези гирифтани огоҳинома дар хусуси фурештани корхона ё қатъ ё иҷрои пеш аз меҳлати ёхдадорӣ ва аз ҷониби фурешианда ҷуброн кардани зарарро талаб кунад ё шартномаи фуреши корхонаро пурра ё дар қисми дахлдори он беэътибор эътироф намояд.

3. Кредиторе, ки дар мавриди фуреши корхона тибқи тартиби пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда огоҳ карда нашудааст, ҳуқуқ дорад дар бораи қонеъ гардонидани талаботи пешбиниамудаи қисми 2 ҳамин модда дар чараёни як сол аз резе, ки е дар мавриди аз ҷониби фурешианда ба харидор додани корхона фаҳмидааст ва ё мебоист фаҳмад, метавонад даъво пешниҳод намояд.

4. Баъди ба харидор додани корхона фурешианда ва харидор вобаста ба қарзҳои ба таркиби корхона гузаронидашуда, ки ба харидор бидуни розигии кредитор гузаронида шудааст, масъулияти муштарак доранд.

Моддаи 593. Додани корхона

Аз ҷониби фурешианда ба харидор додани корхона тибқи ҳуҷҷати доду гирифт, ки дар он маълумот оид ба таркиби корхона ва огоҳ намудани кредиторон дар хусуси фуреши корхона, инчунин маълумот дар бораи норасоӣҳои ошкоргардидаи амволи додашуда сабт карда мешаванд ва номгеи амволе, ки иҷрои вазифаи додани онҳо аз сабаби гум шуданашон имконнопазир аст, сураг мегирад.

Омодасозии корхона барои додани он, аз ҷумла таҳия ва ба имзо пешниҳод намудани ҳуҷҷати доду гирифт вазифаи фурешианда ба ҳисоб меравад ва агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҳисоби е анҷом дода мешавад.

Моддаи 594. Гузаштани ҳуқуқи моликият ба корхона

1. Ҳуқуқи моликият ба корхона аз рези ба қайди давлатӣ гирифтани ин ҳуқуқ ба харидор мегузарад. Аз ҳамин лаҳза таваккали тасодуфан нобуд шудан ва вайрон шудани мол ба харидор мегузарад.

2. Бақайдгирии давлатии ҳуқуқи моликият ба корхона мустақиман баъди ба харидор додани корхона (моддаи 593) анҷом дода мешавад.

Моддаи 595. Оқибатҳои бо норасоӣҳо додан ва қабул намудани корхона

1. Оқибатҳои тибқи ҳуҷҷати доду гирифт аз ҷониби фурешанда додан ва аз ҷониби харидор қабул намудани корхона, ки таркиби он ба таркиби дар шартнома пешбинишуда мутобиқ намебошад, аз ҷумла вобаста ба сифати амволи супурдашуда, агар аз шартнома тартиби дигаре барнаояд ва дар қисмҳои 2-4 ҳамин модда пешбинӣ нагардида бошад, дар асоси қоидаҳои пешбиниамудайи моддаҳои 496-498, 502, 505, 511, 516 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

2. Дар сурате ки корхона тибқи ҳуҷҷати доду гирифт супурда ё қабул карда шудааст, ки дар он норасоии ошкоршудаи корхона ва амволи гумкардашуда зикр гардидаанд (қисми 1 моддаи 595), агар дар чунин ҳолатҳо ҳуқуқи пешниҳоди дигар талабҳо дар шартнома пешбинӣ нагардида бошад, харидор ҳуқуқ дорад мутаносибан паст кардани нархи корхонаро талаб намояд.

3. Харидор ҳуқуқ дорад дар сурати ба ӯ дар таркиби корхона додани қарз (еҳдадори)-ҳои фурешанда, ки дар шартнома ё ҳуҷҷати доду гирифт зикр нагардидааст, кам кардани нархи харидро талаб намояд.

4. Фурешанда ҳангоми гирифтани оғоиномаи харидор дар хусуси норасоии амволи дар таркиби корхона ба он додашуда ё дар ин таркиб мавҷуд будани навъҳои алоҳидаи амвол, ки бояд супурда шавад, метавонад бидуни таъхир амволи сифатан номатлубро иваз намояд ё ба харидор амволи камбудро фароҳам орад.

5. Харидор, агар ошкор карда шавад, ки корхона аз сабаби норасоии барои он фурешанда ҷавобгар ҷиҳати иҷрои мақсадҳои дар шартномаи фуреш зикргардида коршоём намебошад ва ин норасоӣ аз ҷониби фурешанда мувофиқи шартҳо ва тартибу меҳлати шартнома бартараф карда нашудаанд ё рафъи ин норасоӣ ҷайриимкон аст, метавонад ба суд дар хусуси бекор кардан ё иваз намудани шартномаи фурешаи корхона ва баргардонидани чизе, ки тарафҳо оид ба иҷрои шартнома анҷом додаанд, талабот пешниҳод намояд.

Моддаи 596. Нисбат ба шартномаи фурешаи корхонаҳо истифода бурдани қоидаҳо оид ба оқибатҳои беэътибор будани аҳдҳо ва оид ба бекор кардан ё таъйир додани шартнома

Роидаҳои ҳамин Кодекс оид ба оқибатҳои беэътибор будани аҳдҳо ва оид ба бекор кардан ё таъйир додани шартномаи хариду фуреш, ки баргардонидан ё дар шакли асл (натура) ситонидани ҳамаи онҳо, ки тибқи шартнома як тараф ё ҳарду тараф ба даст овардаанд, пешбинӣ менамояд, агар чунин оқибатҳо моҳиятан ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи кредиторони фурешанда ва харидор ё дигар ашхосро вайрон накунад ва ба манфиати ҷомеа муҳолиф набошад, нисбат ба шартномаи фурешаи корхона истифода бурда мешавад.

8. Контрактатсия

Моддаи 597. Шартномаи контрактатсия

1. Мутобиқи шартномаи контрактатсия истеҳсолкунандаи маҳсулоти кишоварзӣ еҳдадор мешавад, ки дар меҳлатҳои қайду шартшуда ба маҳсулоттайёркунанда шахсе, ки харидории чунин маҳсулотро анҷом медиҳад, барои коркард ё фуреш маҳсулоти кишоварзӣ диҳад (медихад) ва маҳсулоттайёркунанда еҳдадор мешавад, ки ин маҳсулотро қабул кунад (қабул мекунад) ва дар меҳлатҳои муқарраршуда тибқи нархи муайян ҳаққи онро пардозад (мепардозад).

2. Нисбат ба шартномаи контрактатсия, агар дар ҳамин Кодекс тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти еҳдадорӣ тартиби дигаре барнаояд, қоидаҳои шартномаи маҳсулотсупорӣ ва дар ҳолатҳои дахлдор қоидаҳо дар бораи маҳсулотсупорӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ истифода бурда мешавад.

Моддаи 598. Еҳдадории истеҳсолкунандаи маҳсулоти кишоварзӣ

1. Истеҳсолкунандаи маҳсулоти кишоварзӣ еҳдадор аст ба маҳсулоттайёркунанда маҳсулоти парваришкарда (истеҳсолнамуда)-и кишоварзиро мувофиқи теъдод ва навъ (ассортимент)-е, ки дар шартномаи контрактатсия пешбинӣ шудааст, супорад.

2. Агар пешакӣ ошкор гардад, ки дар натиҷаи аз ҷониби истеҳсолкунандаи маҳсулот иҷрои еҳдадории дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида иҷро намешавад ва маҳсулоти кишоварзӣ мувофиқи теъдод ва навъ (ассортимент)-и дар шартномаи контрактатсия пешбинишуда гирифта намешавад, маҳсулоттайёркунанда ҳуқуқ дорад бекор кардан ё таъйир додани шартнома ё ҷуброни зарарро талаб кунад.

Моддаи 599. Еҳдадории маҳсулоттайёркунанда

1. Маҳсулоттайёркунанда еҳдадор аст аз маҳалли ҷойгиршавии истеҳсолкунанда маҳсулоти кишоварзиро қабул кунад ва агар дар шартномаи контрактатсия тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, интиқоли онро таъмин намояд.

2. Агар қабули маҳсулот дар маҳалли ҷойгиршавии маҳсулоттайёркунанда ё дигар маҳалли зикршуда сурат гирад, маҳсулоттайёркунанда ҳуқуқ надорад аз қабули маҳсулоти кишоварзие, ки истеҳсолкунанда тибқи шартномаи контрактатсия ва дар меҳлати қайду шартшуда овардааст, саркашӣ намояд.

3. Дар ҳолате ки агар маҳсулоттайёркунанда интиқол ё қабули маҳсулоти кишоварзиро таъмин карда натавонад, ё ба истеҳсолкунанда арзиши маҳсулоти кишоварзӣ ва хароҷоти вобаста ба интиқоли онро мепардозад.

4. Маҳсулоттайёркунандае, ки коркарди маҳсулоти кишоварзӣ тибқи шартномаи контрактатсия гирифтаашро анҷом медиҳад, вазифадор аст мувофиқи талаби истеҳсолкунанда партов (боқимонда)-и аз коркарди маҳсулоти кишоварзӣ боқимондари бо пардохти арзиши он тибқи нархи аз ҷониби тарафҳо мувофиқашуда ба ӯ баргардонад.

Моддаи 600. Масъулияти истеҳсолкунандаи маҳсулоти кишоварзӣ

Истеҳсолкунандаи маҳсулоти кишоварзие, ки еҳдадорӣ худро иҷро накардааст ё номатлуб ба ӯ овардааст, ҳангоми мавҷуд будани гуноҳ масъулиятро ба еҳда дорад.

БОБИ 30. Мубодила

Моддаи 601. Шартномаи мубодила

1. Мутобиқи шартномаи мубодила ҳар яке аз тарафҳо еҳдадор мешавад, ки ба моликияти тарафи дигар бар ивази як мол моли дигар диҳад.

2. Нисбат ба шартномаи мубодила мутаносибан қоидаҳои хариду фуреш татбиқ мегардад (боби 29), агар он хилофи қоидаҳои ҳамин боб ва моҳияти мубодила набошад. Дар айни замон ҳар яке аз тарафҳо фурешандаи моле эътироф мегардад, ки еҳдадор мешавад онро супорад ва харидори моле ба ҳисоб меравад, ки еҳдадор мешавад бар ивази он қабул кунад.

Моддаи 602. Нарх ва хароҷот вобаста ба шартномаи мубодила

1. Агар аз шартнома тартиби дигаре барнаояд, молҳои ивазшаванда ба тарзи баробарарзиш дар назар дошта мешавад ва хароҷоти вобаста ба супоридан ва қабули он дар ҳар як ҳолат аз ҷониби тарафе анҷом дода мешавад, ки дорои масъулияти дахлдор мебошад.

2. Дар ҳолатҳои нобаробарарзиш эътироф гардидани молҳои мубодилашаванда тарафи моле, ки арзиши он нисбат ба моли барои мубодила пешниҳодшуда пастгар аст, бояд бидуни таъхир, баъди супурдани мол ё ҳуҷҷатҳои танзимкунандаи мол фарқияти байни нархро, агар тарзи дигари пардохт дар шартнома пешбинӣ нагардида бошад, пардозад.

3. Агар молҳои мубодилавӣ баробарарзиш эътироф нагарданд, вале нархи онҳо дар шартнома пешбинӣ нашуда бошад ва бо назардошти шартҳои шартнома муайян кардани он имконнопазир бошад, ин нарх тибқи қоидаҳои пешбининамудаи қисми 3 моддаи 456 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

Моддаи 603. Иҷрои мутақобилаи еҳдадорӣ тибқи шартномаи мубодила супурдани мол

Дар ҳолатҳое ки мутобиқи шартнома меҳлати супурдани молҳои мубодилашаванда мувофиқ намеоянд, нисбат ба иҷрои еҳдадорӣ оид ба супурдани мол аз ҷониби тарафе, ки бояд онро баъди супурдани мол ба тарафи дигар иҷро кунад, қоидаҳои иҷрои мутақобилаи еҳдадорӣ (моддаи 353) истифода бурда мешаванд.

Моддаи 604. Гузаштани ҳуқуқи моликият ба молҳои мубодилашаванда

Агар қонунҳо ё шартнома тартиби дигареро пешбинӣ накарда бошанд, ҳамзамон баъди аз ҷониби ҳарду тараф иҷро намудани еҳдадорӣ супурдани молҳои дахлдор, ҳуқуқи моликият ба молҳои мубодилашаванда ба тарафҳое, ки тибқи шартномаи мубодила ба сифати харидор баромад мекунанд, мегузарад.

Моддаи 605. Масъулияти кашида гирифтани моле, ки тибқи шартномаи мубодила ба даст оварда шудааст

Тарафе, ки моли тибқи шартномаи мубодила бадастовардаи е аз ҷониби шахси сеюм кашида гирифтааст, дар сурати мавҷуд будани асосҳои пешбининамудаи моддаи 498 ҳамин Кодекс ҳуқуқ дорад аз тарафи дигар баргардонидани молеро, ки охири дар натиҷаи мубодила ба даст овардааст ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

БОБИ 31. Ҳадя

Моддаи 606. Шартномаи ҳадя

Тибқи шартномаи ҳадя як тараф (ҳадякунанда) ройгон ба тарафи дигар (ҳадягиранда) ашёро ба моликият ё ҳуқуқи молу мулк (талабот)-ро медиҳад ё онро аз еҳдадорӣ молу мулкӣ нисбат ба худ озод менамояд.

Моддаи 607. Шакли шартномаи ҳадя

1. Ҳадя, ки бо тақдими ҳадя ба ҳадягиранда сурат мегирад, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи қисмҳои 2 - 3 ҳамин модда шифоҳӣ анҷом дода шуданаш мумкин аст.

Тақдими ҳадя тавассути додани он, ба таври рамзӣ супурдани он (супурдани калид ва ӯйра) ё супурдани ҳуҷҷатҳои муқарраркунандаи ҳуқуқ, анҷом дода мешавад.

2. Шартномаи ҳадя амволи манқул бояд дар шакли оддӣ хаттӣ дар ҳолатҳои зайл баста мешавад:

1) ҳадякунанда шахси ҳуқуқӣ буда, арзиши ашёи дар шартнома қароргирифта аз андозаи 10 маоши ҳадди ақал зиёд бошад;

2) ҳадякунанда шахрванд буда, арзиши ашёи шартнома аз андозаи 5 маоши ҳадди ақал зиёд бошад.

3. Шартномаи ҳадя амволи ӯйриманқул бояд ба таври нотариалӣ тасдиқ ва ба қайди давлатӣ гирифта шавад.

Моддаи 608. Аз ҷониби ҳадягиранда рад кардани қабули ҳадя

Ҳадягиранда ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳзаи то ба е супурдани ҳадя аз он даст кашад. Дар ин ҳолат шартномаи ҳадя бастанашуда ба ҳисоб меравад.

Моддаи 609. Манъи ҳадя

Ба истиснои теҳфаҳои оддӣ дорои арзиши на он қадар баланд ҳадя иҷозат дода намешавад:

1) аз ҷониби ашхоси ҳуқуқӣ – ҳадя амволе, ки ба онҳо тахти ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ ё идораи оперативӣ марбут аст;

2) аз номи атфои хурдсол ва шахрвандони ӯйри қобили амал эътирофгардида - аз ҷониби намоёндагони қонунии онҳо.

Моддаи 610. Маҳдуд сохтани ҳадядихӣ

1. Ҳадя намудани амволе, ки тахти моликияти муштараки умумӣ қарор дорад, танҳо бо розигии ҳамаи иштирокчиёни моликияти муштарак бо риояи қоидаҳои пешбининамудаи моддаи 301 ҳамин Кодекс иҷозат дода мешавад.

2. Ҳадяи ҳуқуқи марбут ба ҳадякунанда дар мавриди талабот ба шахси сеюм бо риояи қоидаҳои пешбининамудаи моддаҳои 411 - 415, 417 - 419 ҳамин Кодекс анҷом дода мешавад.

3. Ҳадядихӣ тавассути бар ивази ҳадягиранда иҷро намудани еҳдадориҳои он дар назди ашхоси сеюм бо риояи қоидаҳои пешбининамудаи қисми 1 моддаи 334 ҳамин Кодекс анҷом дода мешавад.

Ҳадядихӣ тавассути аз ҷониби ҳадякунанда ба зиммаи худ гузаронидани қарзи ҳадягиранда дар назди ашхоси сеюм бо риояи қоидаҳои пешбининамудаи моддаҳои 420 ва 421 ҳамин Кодекс анҷом дода мешавад.

4. Ваколатнома барои анҷом додани ҳадядихӣ аз ҷониби намоёнда, ки дар он номи ҳадягиранда сабт нагардидааст ва мавзеи ҳадя зикр нагардидааст, қурб надорад.

Моддаи 611. Бекор кардани ҳадя

1. Ҳаҷяқунанда, агар ҳаҷягиранда ба ҳаёти е таҷовуз карда бошад ё ба ҳаёти яке аз аъзои оилаи е ё ҳешу ақрабои наздики е сеиқасд карда бошад ё дидаю доништа (бадқасдона) ба ҳаҷяқунанда зарари ҷисмонӣ расонида бошад, ҳуқуқ дорад ҳаҷядиҳиро бекор қунад.

Дар сурати дидаю доништа аз ҷониби ҳаҷягиранда аз ҳаёт маҳрум кардани ҳаҷяқунанда ҳуқуқи дар суд пешниҳод намудани талаби бекор кардани ҳаҷядиҳӣ ба ворисони ҳаҷяқунанда марбут мебошад.

2. Ҳаҷяқунанда, агар муносибати ҳаҷягиранда бо ашъи ҳаҷяшуда, ки барои ҳаҷяқунанда дорои арзиши калони иайриамволӣ буда, боиси таҳдиди бебозгашт несту нобуд шудани он мегардад, ҳуқуқ дорад тибқи тартиби судӣ бекор кардани ҳаҷяқуниро талаб намояд.

3. Тибқи талаби шахси манфиатдор суд метавонад ҳаҷядиҳиро, ки соҳибкори инфиродӣ ё шахси ҳуқуқӣ бо вайрон кардани муқаррароти қонун дар бораи иайри қобили пардохт (муфлисӣ) аз ҳисоби маблаӯҳое, ки вобаста ба фаъолияти соҳибкории е дар ҷараёни шаш моҳи то лаҳзаи ҷунин шахсро иайри қобили пардохт (муфлис) эълон намудан анҷом додааст, бекор қунад.

4. Дар шартномаи ҳаҷя мумкин аст шартҳои ҳуқуқи ҳаҷяқунанда оиди бекор кардани ҳаҷя дар сурате, агар ҳаҷяқунанда аз ҳаҷягиранда дарозтар умр бинад, муқаррар карда шавад.

Моддаи 612. Оқибатҳои расонидани зарар дар натиҷаи камбудии ашъи ҳаҷякардашуда

Зараре, ки дар натиҷаи норасоии ашъи ҳаҷякардашуда ба ҳаёт, саломатӣ ё амволи шахрванди ҳаҷягиранда расонида шудааст, агар исбот карда шавад, ки ин норасоӣҳо то додани ашъ ба ҳаҷягиранда ба миён омадаанд ва ба шумули норасоӣҳои ошкоро дохил намешаванд ва ҳаҷяқунанда ҳарчанд дар маврид огоҳ буд, вале оид ба онҳо ҳаҷягирандаро огоҳ насохтааст, бояд аз ҷониби ҳаҷяқунанда мутобиқи қоидаҳои пешбиниамудаи боби 59 ҳамин Кодекс ҷуброн карда шавад.

Моддаи 613. Хайрия

1. Хайрия ҳаҷе эътироф мегардад, ки бо мақсадҳои манфиати умум бахшида шудааст. Хайрияро шахрвандон ва шахсони ҳуқуқӣ ба ҳамаи субъектҳои ҳуқуқи граждани дар ҳолатҳои муқаррар кардаи қонун дода метавонанд.

2. Барои қабули хайрия иҷозат ё розигии қасе талаб карда намешавад.

3. Хайрияи амвол ба шахрванд бояд ва ба дигар ашҳос мумкин аст аз ҷониби хайрқунанда оид ба истифодаи ин амвол тибқи таъиноти муайян қайду шарт карда шавад. Ҳангоми мавҷуд набудани ҷунин шарт хайрияи амвол ба шахрванд ҳамчун ҳаҷяи муқаррарӣ ҳисобида мешавад ва дар ҳолатҳои дигар хайрияи амвол аз ҷониби хайриягиранда тибқи таъиноти амвол истифода бурда мешавад.

4. Нисбат ба хайрия моддаи 611 ҳамин Кодекс истифода бурда намешавад.

БОБИ 32. Таъминоти яқумрӣ бо саробонӣ

Моддаи 614. Шартномаи таъминоти яқумрӣ бо саробонӣ

1. Мувофиқи шартномаи таъминоти яқумрӣ бо саробонӣ шахрванд ҳавлии истиқоматӣ, хона ё дигар амволи иайриманқулуро, ки ба е тааллуқ дорад, ба моликияти пардозандаи саробон, ки еҳдадор мешавад ин шахрванд ва (ё) шахси сеюми нишондодаи еро яқумрӣ бо саробонӣ таъмин меқунад, таҳвил медиҳад.

2. Шартномаи таъминоти яқумрӣ бо саробонӣ метавонад ба ғоидаи яқчанд шахрванд, ки онҳо ба гирифтани ҳиссаи таҳминии баробар ҳуқуқ пайдо меқунанд, баста шавад. Дар сурати ғавти яке аз гирандагони таъминот ҳуқуқи гирифтани ҳиссаи таъминот ба гирандаи таъминоте, ки зинда мондааст меқузарад ва агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад дар сурати ғавти охири гирандаи таъминот еҳдадорӣ пардохти таъминот қатъ мегардад.

Моддаи 615. Шақли шартномаи таъминоти яқумрӣ бо саробонӣ

1. Шартномаи таъминоти яқумрӣ бо саробонӣ дар шақли хаттӣ баста шуда ба тариқи нотариалӣ тасдиқ карда мешавад ва шартномае, ки бегона кардани амволи иайриманқулро бо шартӣ таъминоти яқумрӣ бо саробонӣ пешбинӣ менамояд, ҳамчунин ба қайди давлатӣ гирифта мешавад.

2. Риоя накардани қоидаҳои пешбиниқардаи қисми яқуми ҳамин модда боиси беэътибор шудани он мегардад. Ҷунин аҳд эътибор надорад.

Моддаи 616. Еҳдадорӣ дар мавриди таъминот бо саробонӣ

1. Ҳададории пардозандаи саробонӣ дар мавриди таъминот бо саробонӣ метавонад аз таъмини эҳтиёт ба манзил, херок ва пешок ва агар вазъи саломатии шаҳрванд талаб намояд, ҳамчунин аз нигоҳубини ӯ иборат бошад.

Дар шартнома ҳамчунин аз тарафи пардозандаи саробонӣ пардохта шудани хароҷоти хизматрасонии маросимӣ пешбинӣ шуда метавонад.

2. Дар шартнома бояд арзиши тамоми ҳаҷми таъминот бо саробонӣ муайян карда шавад. Зимнан ҳаҷми умумии таъминот дар як моҳ наметавонад аз андозаи дукаратаи ҳадди ақали музди меҳнат, ки бо қонун муқаррар гардидааст, камтар бошад.

3. Ҳангоми ҳалли баҳси байни тарафҳо ба вучудода оид ба ҳаҷми таъминоте, ки ба шаҳрванд расонида мешавад ё бояд расонида шавад, суд бояд қоидаҳои шартнома ё қонунро дастури амал қарор диҳад.

Моддаи 617. Бо пардохтҳои давра ба давра иваз намудани таъминоти якумрӣ

Дар шартнома имконияти бо пардохти пулии давра ба давра иваз намудани таъминоти молӣ бо саробонӣ пешбинӣ шуда метавонад.

Моддаи 618. Таваккали тасодуфан нобуд шуда ё зарар дидани амволи дода шуда

Тасодуфан нобуд шудан ё зарар дидани амволи ба саробон супорида, еро аз таъмини саробонӣ озод наменамояд.

Моддаи 619. Радди шартномаи таъминоти якумрӣ бо саробонӣ

1. Агар дар натиҷаи вайрон кардани ҳададории шартномавӣ ё тоқатнопазир гардидан ё бо сабабҳои дигари ҷиддӣ аз ҳад зиёд душвор гардидани муносибат тарафҳо метавонанд аз шартномаи таъминоти якумрӣ бо саробонӣ даст кашанд.

2. Агар шартнома тартиби дигареро пешбинӣ нагардида бошад амволи тибқи шартнома супорида, дар сурати қатъ ёфтани шартнома ба саробон баргардонда мешавад ва хароҷоти то қатъи шартнома барояш ҷуброн карда намешавад.

Моддаи 620. Бегона кардан ва истифода бурдани амволе, ки барои таъминоти якумрӣ таҳвил дода шудааст

1. Пардозандаи таъминот ҳақ дорад амволи ӯайриманқулро, ки ба ӯ барои таъминоти якумрӣ таҳвил дода шудааст, танҳо дар сурати мавҷуд будани ризоияти гирандаи таъминот бегона кунад, ба гарав гузорад ё ба тарзи дигар истифода барад.

2. Пардозандаи таъминот вазифадор аст ҳамаи тадбирҳои заруриро андешад, ки дар давраи расонидани таъминоти якумрӣ бо саробонӣ истифодаи амволи зикршуда боиси кам шудани арзиши ин амвол нагардад.

3. Дар сурати ба саробон додани амвол, гирандаи таъминот нисбати таъмини ҳададорӣ ҳуқуқи ба гарав мондани ин амволро дорад.

Моддаи 621. Бе қор кардани шартномаи таъминоти якумрӣ бо саробонӣ

1. Шартномаи таъминоти якумрӣ бо саробонӣ метавонад бо талаби тарафҳо бекор карда шавад.

2. Дар ҳолати шартномаро қуллан рӯя накардани саробон, гирандаи таъминот ҳуқуқ дорад бекор кардани шартномаро талаб намояд.

Моддаи 622. Қатъи таъминоти якумрӣ бо саробонӣ

1. Ҳададории таъминоти якумрӣ бо саробонӣ ба сабаби фавти гирандаи таъминот қатъ мегардад.

2. Дар сурати аз тарафи пардозандаи таъминот ба андозаи муҳим вайрон карда шудани ҳададории гирандаи таъминот ҳуқуқ дорад баргардонидани амволи ӯайриманқули барои таъминоти якумрӣ таҳвил дода шударо ё ба ӯ пардохтани нархи харида гирифтани таъминотро талаб намояд. Зимнан, пардозандаи таъминот ҳуқуқ надорад ҷуброни хароҷотеро, ки вобаста бо таъминоти гирандаи таъминот анҷом дода шудааст, талаб намояд.

Моддаи 623. Оқибати фавти саробон

1. Дар сурати фавти саробон ҳададории саробонӣ ба ворисоне мегузарад, ки амволи додари қабул кардаанд.

2. Дар сурати аз мерос даст кашидани ворис (ворисон) амвол ба гирандаи таъминот баргардонда мешавад ва дар натиҷаи ин шартнома қатъ меёбад.

БОБИ 33. Кироя (иҷора)-и амвол

1. Муқаррароти умумӣ

Моддаи 624. Шартномаи кироя (иҷора)-и амвол

Мувофиқи шартномаи кироя (иҷора)-и амвол кироядеҳ еҳдадор мешавад, ки амволро пулакӣ ба ихтиёрдорӣ ва истифодаи муваққатӣ ё ба истифодаи кироягир таҳвил диҳад.

Моддаи 625. Ҳуқуқи моликияти кироягир ба маҳсулот, мевачот ва даромад аз амволи кироягирифташуда

Маҳсулот, мевачот ва даромадҳои дигаре, ки кироягир дар натиҷаи истифодаи амволи кироягирифташуда ба даст овардааст, моликияти е мебошанд, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад.

Моддаи 626. Объектҳои кироя (иҷора)-и амвол

1. Ба кироя (иҷора)-и амвол метавонанд қитъаҳои замин, қанданиҳои ғойданокӣ умумӣ ва дигар объектҳои алоҳидаи табиӣ, корхонаҳо ва дигар маҷмӯъ (комплекс)-ҳои амвол, биноҳо, иншоот, таҷҳизот, воситаҳои нақлиёт ва дигар ашёе, ки дар ҷараёни истифода (ашёи ҷайриистеъмолӣ) онҳо ҳосияти аслии худро гум намекунанд, дода шаванд.

2. Бо қонун метавонанд навъҳо (гурӯҳҳо)-и корхонаҳо ва навъҳои амволе, ки ба кирояи амвол додани онҳо мумкин нест ё ба кироя додани онҳо маҳдуд карда мешавад, муқаррар карда шаванд.

Моддаи 627. Кироядеҳ

1. Ҳуқуқи ба кироя (иҷора) додани амвол ба молики он тааллуқ дорад.
2. Ҳамчунин ашхосе, ки аз тарафи қонун ё молик барои ба кироя (иҷора) додани амвол ваколатдор карда шудаанд, метавонанд кироядеҳ бошанд.

Моддаи 628. Шақли шартномаи кироя (иҷора)-и амвол

1. Шартномаи кироя (иҷора)-и амвол барои меҳлати зиёда аз як сол ва агар ҳатто яке аз тарафҳои шартнома шахси ҳуқуқӣ бошад, сарфи назар аз меҳлат, бояд дар шақли хаттӣ баста шавад.
2. Шартномаи кироя (иҷора)-и амволи ҷайриманқул, бояд ба қайди давлатӣ гирифта шавад.
3. Шартномаи кироя (иҷора)-и амволе, ки гузариши минбаъдаи ҳуқуқи моликияти амволро ба кироягир пешбинӣ мекунад, дар шақле баста мешавад, ки барои шартномаи хариду фурӯши ҷунин амвол пешбинӣ гардидааст.

Моддаи 629. Меҳлати шартномаи кироя (иҷора)-и амвол

1. Шартномаи кироя (иҷора)-и амвол барои меҳлати муайяннамудаи шартнома баста мешавад.
2. Агар дар шартнома меҳлати кироя (иҷора)-и амвол муайян нашуда бошад, шартнома барои меҳлати номуайян басташуда ҳисоб мегардад. Зимнан, ҳар яке аз тарафҳо ҳуқуқ дорад ҳар вақт аз шартнома сарфи назар намояд ва дар ин бобат тарафи дигарро як моҳ пеш ва ҳангоми кироя (иҷора)-и амволи ҷайриманқул се моҳ пеш огоҳ созад. Дар қонун ё шартнома барои огоҳ кардан аз қатъи шартномаи кироя (иҷора)-и амвол, ки барои меҳлати номуайян баста шудааст, меҳлати дигар муқаррар карда шуда метавонанд.

3. Дар қонун метавонанд барои навъҳои алоҳидаи кироя (иҷора)-и амвол, ҳамчунин барои навъҳои алоҳидаи амвол меҳлатҳои ҳадди аксар (ниҳой)-и шартнома муқаррар карда шаванд. Дар ин ҳолатҳо, агар дар шартнома меҳлати кироя (иҷора) муайян нашуда бошад ва ягон тарафи аз шартнома то хотимаи меҳлати ниҳойи шартнома, ки қонун муқаррар намудааст, сарфи назар накарда бошад, шартнома баъди хотимаи меҳлати ниҳой қатъ мегардад.

Шартномаи кироя (иҷора)-и ҷунин амволе, ки барои меҳлати зиёда аз меҳлати ниҳойи муқаррарнамудаи қонун баста шудааст, барои меҳлати баробар бо меҳлати ниҳой басташуда ҳисоб мешавад.

Моддаи 630. Ба кироиягир додани амвол

1. Кироиядеҳ вазифадор аст амволро ба кироиягир дар ҳолате, ки бо шартҳои шартнома ва таъиноти амвол мутобиқ бошад, диҳад.

2. Амвол ба кироия якҷоя бо ҳамаи лавозим ва ҳуҷҷатҳои марбут ба он (паспорти техникӣ, сертификати сифат ва ӯайра), агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, дода мешавад.

Агар чунин лавозим ва ҳуҷҷатҳо дода нашуда бошанд ва кироиягир бе онҳо амволро мутобиқи таъиноти он истифода бурда натавонад ё ба дараҷаи муҳим аз он шароите, ки ҳангоми бастанӣ шартнома ба онҳо ҳақ дошт, маҳрум монад, е метавонад аз кироиядеҳ додани чунин лавозим ва ҳуҷҷатҳо ё бекор кардани шартнома, ҳамчунин ҷуброни зарарро талаб намояд.

3. Агар кироиядеҳ амволи ба кироия додашударо дар меҳлати дар шартнома зикршуда ба кироиягир надиҳад ва агар дар шартнома чунин меҳлат зикр нашуда бошад, кироиягир дар меҳлати қобили қабул ҳуқуқ дорад аз кироиядеҳ ин амволро мутобиқи моддаи 429 ҳамин Кодекс дархост намояд ё бекор кардани шартномаро талаб кунад.

Моддаи 631. Масъулияти кироиядеҳ барои камбудихои амволи ба кироия додашуда

1. Кироиядеҳ барои камбудихои амволи ба кироия додашуда, ки монеи истифодаи пурра ё қисми он мегарданд, ҳатто агар ҳангоми бастанӣ шартнома е дар бораи ин камбудихо надоништа бошад ҳам, ҷавобгар аст.

Ҳангоми ошкор гардидани чунин камбудихо кироиягир ҳақ дорад бо интиҳоби худ ё бепул бартараф намудани камбудихои амвол ё мутаносибан кам кардани музди кироия ё ҷуброн намудани хароҷоти вобаста ба бартараф кардани камбудихои амвол ё бевосита кам кардани маблаи хароҷоти анҷомдодаи еро доир ба бартараф сохтани ин камбудихо аз музди истифодаи амвол талаб намояд ва дар ин бобат кироиядеҳро пешакӣ огоҳ кунад ё пеш аз меҳлат бекор кардани шартномаро талаб намояд.

2. Кироиядеҳе, ки дар бораи талаби кироиягир ё нияти е доир ба бартараф кардани камбудихои амвол аз ҳисоби кироиягир огоҳонида шудааст, метавонад бетаъхир амволи ба кироия додашударо бо дигар амволи ҳаммонанде, ки дар ҳолати дуруст қарор дорад, иваз кунад ё камбудихои амволро ройгон бартараф намояд.

3. Агар қонё сохтани талаботи кироиягир ё аз тарафи е аз музди истифодаи амвол нигоҳ доштани хароҷот барои бартараф намудани камбудихо зарари ба кироиягир расидаро пешонида натавонад, е ҳақ дорад, ки ҷуброни қисми пардохтанашудаи зарарро талаб намояд.

4. Кироиядеҳ барои он камбудихои амволи ба кироия додашуда, ки ҳангоми бастанӣ шартнома зикр шуда буданд ё қаблан ба кироиягир маълум буданд ё мебоист аз тарафи е ҳангоми муоинаи амвол ё тафтиши дурусти он ҳангоми бастанӣ шартнома ё ба кироия (иҷора) додани амвол ошкор карда мешуданд, ҷавобгар намебошад.

Моддаи 632. Ҳуқуқи ашхоси сеюм ба амволе, ки ба кироия (иҷора) дода мешавад

Ба кироия (иҷора) дода шудани амвол боиси қатъ гардидан ё таъйир ёфтани ҳуқуқи ашхоси сеюм ба ин амвол намегардад.

Ҳангоми бастанӣ шартнома кироиядеҳ вазифадор аст кироиягирро оид ба ҳамаи ҳуқуқи ашхоси сеюм ба амволи ба кироия (иҷора) додашаванда (сервитут, ҳуқуқи гарав ва ӯайра) огоҳ намояд. Иҷро накардани ин қоида ба кироиягир ҳуқуқ медиҳад, ки кам кардани музди истифодаи амвол ё бекор кардани шартнома ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

Моддаи 633. Музди истифодаи амвол

1. Кироиягир вазифадор аст, ки музди истифодаи амволро сари вақт пардозад.

Тартиб, шартҳо ва меҳлатҳои пардохти музд дар шартнома муайян карда мешаванд. Дар ҳолатҳое ки агар онҳо дар шартнома муайян нашуда бошанд, чунин ҳисобида мешавад, ки тартиб, шартҳо ва меҳлатҳое, ки маъмулан ҳангоми кироияи амволи ҳаммонанд ва дар ҳолатҳои муқоисашаванда истифода мегарданд, муқаррар карда шудаанд.

2. Музд барои тамоми амволи ба кироия гирифташуда дар маҷмеъ ё аз реи ҳар як қисми таркибии он алоҳида дар шакли зерин муқаррар карда мешавад:

1) маблаи муайяни устувор гардида, ки давра ба давра ё якбора пардохта мешавад;

2) ҳиссаи муқарраргардидаи маҳсулот, мевачот ё даромадҳое, ки дар натиҷаи истифодаи амволи ба кироия гирифташуда ба даст омадаанд;

3) аз тарафи кироиягир расонида шудани хизматҳои муайян;

4) аз тарафи кироиягир ба моликияти ё кироияи кироиядеҳ тахвил дода шудани ашёи дар шартнома зикргардида;

5) ба зиммаи кироиягир вогузор кардани хароҷоти дар шартнома зикргардида оид ба беҳтар намудани амволи ба кироия гирифташуда.

Тарафҳо метавонанд дар шартнома шаклҳои мувофиқи зикршудаи музди истифодаи амвол ё шаклҳои дигари пардохтро пешбинӣ намоянд.

3. Андозаҳои музди истифодаи амвол метавонанд бо созиши тарафҳо дар меҳлатҳои дар шартнома пешбинигардида, аммо на бештар аз як бор дар сол таъйир дода шаванд. Дар қонун дигар меҳлатҳои ҳадди ақал ҷиҳати аз нав дида баромадани андозаи музд барои навъҳои алоҳидаи кироияи амвол, ҳамчунин барои навъҳои алоҳидаи амвол пешбинӣ шуда метавонанд.

4. Агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, кироиягир ҳақ дорад, ки агар бо сабабҳои берун аз масъулияти ӯ шароити истифодаи дар шартнома пешбинигардида ё ҳолати амвол ба андозаи муҳим бад шуда бошад, мутобикан кам кардани музд ро талаб намояд.

5. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, дар сурати аз тарафи кироиягир ба андозаи муҳим вайрон карда шудани меҳлатҳои пардохти музди истифодаи амвол кироиядеҳ ҳақ дорад, ки аз ӯ пеш аз меҳлат пардохтани музд ро дар меҳлати муқаррарнамудаи кироиядеҳ талаб намояд. Зимнан, кироиядеҳ ҳақ надорад, ки пеш аз меҳлат пардохтани музд ро барои на зиёда аз ду меҳлат паи ҳам талаб намояд.

Моддаи 634. Истифодаи амволи ба кироия (ичора) гирифташуда

1. Кироиягир вазифадор аст, ки амволро мутобики шартҳои шартнома ва агар чунин шартҳо дар шартнома муайян нашуда бошанд, мутобики таъиноти амвол истифода намояд.

2. Агар дар Кодекс, дигар қонунҳо ё санадҳои дигари ҳуқуқӣ тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, кироиягир ҳақ дорад бо ризоияти кироиядеҳ амволи ба кироия (ичора) гирифташударо ба зеркироия (кироияи фаръӣ) супорад, ҳуқуқ ва ҷаъдориҳои худро аз реи шартномаи кироия (ичора) ба шахси дигар вогузор намояд (кироияи тақрорӣ), амволи кироияро ройгон ба истифода диҳад, ҳамчунин ҳуқуқи ба гаравмониро ва гузашткуниро ва онҳоро ҳамчун ҳисса ба сармояи оинномавии ширкатҳо ва ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ ё ҳиссаи дохилшавӣ ба кооперативи истехсолӣ гузорад. Агар дар қонун ё санадҳои дигари ҳуқуқӣ тартиби дигаре муқаррар нашуда бошад, нисбати шартномаи зеркироия қоидаҳои шартномаи кироияи амвол татбиқ карда мешаванд. Дар ҳолатҳои зикршуда, ба истиснои кироияи тақрорӣ, масъулият аз реи шартнома ба зиммаи кироиягир мебошад.

Шартномаи зеркироия набояд аз меҳлати шартномаи кироия зиёдтар баста шавад.

Нисбати шартномаи зеркироия агар дар қонун ё дигар санадҳои ҳуқуқӣ тартиби дигаре муқаррар нагардида бошад, қоидаҳо оид ба шартномаи кироия татбиқ мегардад.

3. Агар кироиягир сарфи назар аз огоҳии кироиядеҳ амволро мутобики шартҳои шартнома ё таъиноти он истифода набарад, он гоҳ кироиядеҳ ҳуқуқ дорад, ки бекор кардани шартнома ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

Моддаи 635. Аз тарафи кироиягир ихтиёрдорӣ кардани амвол

Агар тибқи қонунгузорӣ тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, кироиягир ҳақ дорад бо ризоияти кироиядеҳ амволи ба кироия гирифташударо ба зеркироия (ичораи фаръӣ) диҳад, ҳуқуқ ва ҷаъдориҳои худро аз реи шартномаи кироия ба шахси дигар вогузор намояд (кироияи тақрорӣ), амволи ба кироия гирифташударо ба истифодаи ройгон диҳад, ҳамчунин ин ҳуқуқро ба гарав гузорад ва онҳоро ҳамчун ҳисса ба сармояи оинномавии ширкатҳо ва ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ ё ҳиссаи дохилшавӣ ба кооперативи истехсолӣ гузорад. Дар ҳолатҳои зикршуда, ба истиснои кироияи тақрорӣ, масъулият аз реи шартнома ба зиммаи кироиягир мебошад.

Шартнома дар бораи ба ашхоси дигар тахвил додани амвол наметавонад барои меҳлати зиёда аз меҳлати шартномаи кироия баста шавад.

Ба шартномаи зеркироия, агар тибқи қонунгузорӣ тартиби дигаре муқаррар нашуда бошад, қоидаҳои шартномаи кироияи амвол истифода бурда мешаванд.

Моддаи 636. Ҷаъдориҳои кироиядеҳ дар мавриди ниғаждорӣ амвол

1. Агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, кироиядеҳ вазифадор аст, ки таъмири асосии амволи ба кироия додашударо аз ҳисоби худ анҷом диҳад.

2. Кироядеҳ вазифадор аст аз ҳисоби худ таъмиро, ки онро зарурати ногузир тақозо мекунад ва бо сабабҳои, ки кироягир барои онҳо ҷавобгар нест, ба вучуд омадааст, анҷом диҳад.

3. Таъмири асосӣ бояд дар меҳлати муқаррарнамудаи шартномаи кирояи амвол ва агар чунин меҳлат дар шартнома муайян нашуда бошад ё зарурати ногузир ба вучуд омада бошад, дар меҳлати қобили қабул анҷом дода шавад.

4. Аз тарафи кироядеҳ вайрон карда шудани ёқадорӣ оид ба анҷом додани таъмири асосӣ ба кироягир ҳуқуқ медиҳад, ки ё таъмири асосии дар шартнома пешбинигардида ё бо сабаби зарурати ногузир бавучудомадаро анҷом дода, аз кироядеҳ арзиши таъмиро реёнад ё онро ба ҳисоби музди кирояи амвол дохил кунад ва ё мутобиқан кам кардани ин музд ё бекор кардани шартномаро талаб намояд.

Моддаи 637. Ёқадориҳои кироягир доир ба ниғаҳдориҳои амволи ба кироя гирифташуда

Агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре муқаррар нашуда бошад, кироягир вазифадор аст, ки амволро дар ҳолати дуруст ниғаҳ дорад, аз ҳисоби худ таъмири ҷориро анҷом диҳад ва хароҷоти ниғаҳдориҳои амволро ба зимма дошта бошад.

Моддаи 638. Ниғаҳ доштани эътибори шартномаи кирояи амвол дар сурати таъйир ёфтани тарафҳо

1. Ба шахси дигар гузаштани ҳуқуқи моликияти амволи ба кироя додашуда барои таъйир ёфтан ё бекор кардани шартномаи кирояи амвол асос намебошад.

2. Дар сурати фавти шахрванде, ки кироягир амволи ҷайриманқул мебошад, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, ҳуқуқ ва ёқадориҳои аз реи шартномаи кирояи ин амвол ба меросхер мегузаранд.

Кироядеҳ ба истиснои ҳолатҳои, ки бастании шартнома бо сифатҳои шахсии кироягир вобаста буд, ҳақ надорад, ки ба шартнома дохил шудани чунин меросхерро барои меҳлати боқимондаи амали шартнома рад намояд.

Моддаи 639. Қатъи шартномаи зеркироя ҳангоми пеш аз меҳлат қатъ гардидани шартномаи кирояи амвол

1. Агар дар шартномаи кирояи амвол чизии дигаре пешбинӣ нашуда бошад, пеш аз меҳлат қатъ гардидани шартномаи кирояи амвол боиси қатъ гардидани шартномаи зеркирояи мутобиқи он басташуда мегардад.

2. Агар шартномаи кирояи амвол аз реи асосҳои пешбининамудаи ҳамин Кодекс қурб надошта бошад, шартномаҳои мутобиқи он басташудаи зеркироя низ қурб надорад.

Моддаи 640. Пеш аз меҳлат қатъ намудани шартнома бо талаби кироядеҳ

1. Бо талаби кироядеҳ шартномаи кирояи амвол метавонад аз тарафи суд дар ҳолатҳои, қатъ карда шавад, ки агар кироягир:

1) амволро бо ба андозаи муҳим вайрон кардани шартҳои шартнома ё таъиноти амвол ё худ бо вучуди огоҳии хаттии кироядеҳ бо вайрон кардани чандинқарата истифода намояд;

2) амволро ба андозаи муҳим бад гардонад;

3) зиёда аз ду дафъа пайхам баъди хатми меҳлати пардохти муқарраркардаи шартнома музди истифодаи амволро напардозад;

4) дар меҳлатҳои муқаррарнамудаи шартномаи кироя ва дар сурати мавҷуд набудани онҳо дар шартнома дар меҳлатҳои қобили қабул дар ҳолатҳои ки агар мутобиқи қонун ё шартнома ёқадориҳои таъмири асосӣ ба зиммаи кироягир бошад, таъмири асосии амволро анҷом надиҳад.

Дар шартномаи кирояи амвол барои пеш аз меҳлат қатъ гардонидани шартнома бо талаби кироядеҳ тибқи қисми 2 моддаи 482 ҳамин Кодекс метавонанд асосҳои дигар низ муқаррар карда шаванд.

2. Кироядеҳ ҳақ дорад пеш аз меҳлат қатъ намудани шартномаро танҳо баъди ба кироягир додани имконияти қобили қабули иҷрои ёқадориҳои талаб намояд.

Моддаи 641. Пеш аз меҳлат қатъ шудани шартнома бо талаби кироягир

Бо талаби кироягир шартномаи кирояи амвол метавонад аз тарафи суд дар ҳолатҳои қатъ карда шавад, ки агар:

1) киројдеҳ амволро ба истифодаи киројгир надихад ё барои истифодаи амвол мутобиқи шартҳои шартнома ё таъиноти амвол монеа ба вучуд орад;

2) амволи ба киројгир додашуда камбудихои барои истифодаи он монешавандае дошта бошад, ки хангоми бастании шартнома аз тарафи киројдеҳ зикр карда нашудаанд, ба киројгир қаблан маълум набуданд ва дар вақти муоинаи амвол ё тафтиши дурустии он хангоми бастании шартнома наметавонистанд аз тарафи киројгир ошкор карда шаванд;

3) киројдеҳ дар меҳлатҳои муқаррарнамудаи шартнома ва дар сурати мавҷуд набудани онҳо дар шартнома - дар меҳлатҳои қобили қабул еҳдадорӣ ба зиммаи е гузошташударо доир ба таъмири асосии амвол иҷро нанамояд;

4) амвол бо сабабҳои, ки барои онҳо киројгир ҷавобгар нест, ба ҳолати ҷайри қобили истифода расида бошад.

Дар шартномаи кироји амвол барои пеш аз меҳлат қатъ гардонидани шартнома бо талаби киројгир тибқи қисми 2 моддаи 482 ҳамина Кодекс метавонанд асосҳои дигар низ муқаррар карда шаванд.

Моддаи 642. Ҳуқуқи афзалиятнокии киројгир ба бастании шартнома барои меҳлати нав

1. Агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, киројгире, ки еҳдадорҳои худро ба таври лозима иҷро мекунад, баъди хотимаи меҳлати шартнома дар сурати шароити дигари баробар ба бастании шартномаи кироји амвол барои меҳлати нав нисбат ба дигар ашхос ҳуқуқи афзалиятнок дорад. Киројгир вазифадор аст, ки ба киројдеҳ дар бораи хоҳиши бастании чунин шартнома дар меҳлати дар шартномаи кироји амвол зикршуда ва агар дар шартнома чунин меҳлат зикр нашуда бошад, дар меҳлати қобили қабул, то хотимаи эътибори шартнома ба таври хаттӣ хабар диҳад.

Хангоми бастании шартномаи кироји амвол барои меҳлати нав шартҳои шартнома метавонанд бо созиши тарафҳо таъйир дода шаванд.

2. Агар киројгир истифодаи амволро баъди хотимаи меҳлати шартнома хангоми мавҷуд набудани эътироз аз тарафи киројдеҳ идома диҳад, шартнома бо ҳамон шартҳо барои меҳлати номуайян навшуда (моддаи 629) ҳисобида мешавад.

Моддаи 643. Баргардонидани амвол ба киројдеҳ

1. Хангоми қатъи шартномаи кироји амвол киројгир вазифадор аст амволро дар ҳамон ҳолате, ки онро гирифта буд, бо назардошти фарсоиши меътадил ё бо ҳолате, ки дар шартнома зикр гардидааст, ба киројдеҳ баргардонад.

2. Агар киројгир амволи ба кирој гирифташударо ба киројдеҳ барнагардонад ё сари вақт барнагардонидаст, киројдеҳ ҳуқуқ дорад пардохтро барои истифодаи амвол барои тамоми давраи гузаронидашуда талаб намояд. Дар ҳолати зарари хароҷоти киројдеҳро напешондани маблаъи мазкур е ҳуқуқ дорад пардохти онро талаб намояд.

Дар сурате ки агар барои сари вақт барнагардонидани амволи ба кирој гирифташуда дар шартнома ноустувора пешбинӣ шуда бошад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, зарар метавонад дар ҳаҷми пурраи зиёда аз ноустувора ситонида шавад.

Моддаи 644. Беҳтарсозии алоҳидаи амволи ба кирој гирифташуда

1. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қорҳои беҳтарсозии алоҳидаи амволе, ки киројгир анҷом додааст, моликияти шахсии е ба ҳисоб меравад.

2. Дар ҳолате ки агар киројгир аз ҳисоби маблаъҳои худ ва бо ризоияти киројдеҳ амволи ба кирој гирифташударо бе расонидани зарар ба он беҳтар карда бошад, киројгир баъди қатъи шартнома, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, ба ҷуброни арзиши чунин беҳтаркунӣ ҳақ дорад.

3. Арзиши беҳтарсозии ҷудонашавандаи амвол, ки аз тарафи киројгир бидуни ризоияти киројдеҳ анҷом дода шудаанд, агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, ҷуброн карда намешавад.

4. Беҳтарсозии ҳам ҷудонашаванда ва ҳам ҷудонашавандаи амвол, ки аз ҳисоби маблаъҷудокунӣҳои фарсоиш аз ин амвол анҷом дода шудаанд, моликияти киројдеҳ мебошанд.

Моддаи 645. Хариди гирифтани амволи ба кирој гирифташуда

1. Дар шартномаи кирои амвол пешбинӣ шуда метавонад, ки амволи ба киро гирифташуда баъди хотимаи меҳлати кирои амвол ё то хотимаи он ба шarti аз тарафи кироигар пардохта шудани тамоми нархи дар шартнома зикргардидаи харида гирифтани ба моликияти кироигар мегузарад.

2. Агар шarti харида гирифтани амволи ба киро гирифташуда дар шартнома пешбинӣ нашуда бошад, он метавонад бо созиши иловагии тарафҳо, ки зимнан ҳуқуқ доранд дар бораи ба нархи харида гирифтани амвол ҳисоб кардани музди пештар пардохташудаи истифодаи амвол аҳд намоянд, муқаррар карда шавад.

3. *Муқаррароти қисмҳои 1 ва 2 моддаи мазкур ба шартномаи иҷораи амволи давлатӣ наметарсанд.*

4. Ронун метавонад ҳолатҳои манъи харида гирифтани амволи ба киро гирифташударо муқаррар намояд.

Моддаи 646. Хусусиятҳои навъҳои алоҳидаи кирои амвол ва кирои навъҳои алоҳидаи амвол

Ба навъҳои алоҳидаи шартномаи кирои амвол ва шартномаҳои навъҳои алоҳидаи амвол (прокат, иҷораи воситаҳои нақлиёт, иҷораи корхонаҳо, иҷораи молиявӣ), агар дар қоидаҳои ҳамин Кодекс оид ба онҳо тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, муқаррароти дар ҳамин зербоб пешбинишуда истифода мегарданд.

2. Киро (Прокат)

Моддаи 647. Шартномаи киро (прокат)

1. Аз реи шартномаи киро (прокат) кироидеҳе, ки амволро ҳамчун объекти фаъолияти доимии соҳибкорӣ ба киро медиҳад, ёҳадор мешавад, ки амволи манқулро пулакӣ ба кироигар барои ихтиёрдорӣ ва истифодаи муваққатӣ таҳвил диҳад.

Амволе, ки аз реи шартномаи киро (прокат) таҳвил дода шудааст, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ё аз моҳияти ёҳадорӣ барнаояд, барои мақсадҳои эҳтиёҷоти матлуботӣ истифода бурда мешавад.

2. Шартномаи киро (прокат) дар шакли хаттӣ баста мешавад.

3. Шартномаи киро (прокат) оммавӣ мебошад (моддаи 458).

Моддаи 648. Меҳлати шартномаи киро (прокат)

1. Шартномаи киро (прокат) барои меҳлати то як сол баста мешавад.

2. Қоидаҳои нав кардани шартномаи кирои амвол барои меҳлати номуайян ва ҳуқуқи афзалиятноки кироигар барои нав кардани шартномаи амвол (моддаи 642) ба шартномаи киро (прокат) татбиқ намешаванд.

3. Кироигар ҳақ дорад, ки кироидеҳро дар меҳлати на камтар аз 10 рез пеш ба таври хаттӣ огоҳ карда, шартномаи киро (прокат)-ро ҳар вақт рад намояд.

Моддаи 649. Ба кироигар додани амвол

Кироидеҳе, ки шартномаи киро (прокат)-ро мебандад, вазифадор аст дар ҳузури кироигар дурустии амволи ба киро додашавандаро санҷад, ҳамчунин кироигарро бо қоидаҳои истифодабарии амвол шинос намояд ё ба ӯ дар бораи истифодабарии ин амвол дастури хаттӣ диҳад.

Моддаи 650. Бартараф намудани камбудихои амволи ба киро додашуда

1. Дар сурати аз тарафи кироигар ошкор гардидани камбудихои амволи ба киро додашуда, ки истифодаи онро пурра ё қисман ҷайриимкон месозанд, кироидеҳ вазифадор аст аз рези арзи кироигар дар бораи камбудихо дар меҳлати даҳ рез, агар дар шартнома меҳлати кетохтар муқаррар нашуда бошад, камбудихои амволро дар қояш ройгон бартараф намояд ё амволи додашударо бо дигар амволи ҳаммонанде, ки дар ҳолати коршоямӣ қарор дорад, иваз кунад.

2. Агар камбудихои амволи ба киро додашуда дар натиҷаи аз тарафи кироигар вайрон карда шудани қоидаҳои истифодабарӣ ва ниғаҳдорӣ амвол ба вучуд омада бошанд, кироигар ба кироидеҳ арзиши таъмир ва интиқоли амволро мепардозад.

Моддаи 651. Музди истифодаи амвол

1. Музди истифодаи амвол аз реи шартномаи киро (прокат) дар шакли маблаи муайяне, ки давра ба давра ё якбора пардохта мешавад, муқаррар мегардад.

2. Дар ҳолати аз тарафи кировир пеш аз меҳлат баргардонидани шудани амвол кировир ба е қисми дахлдори музди барои истифодаи амвол гирифташро бо баҳисобгирӣ аз ҳамон резе, ки баъди рези баргардонидани воқеии амвол фаро мерасад, бармегардонад.

3. Аз кировир реғнидани қарзи пардохти музди кирови амвол бо тартиби бебаҳс дар асоси санади иҷроияи нотариус анҷом дода мешавад.

Моддаи 652. Истифодаи амволи ба кирови гирифташуда

1. Тағмири асосӣ ва ҷорӣ амволи мувофиқи шартномаи кирови (прокат) додашуда вазифаи кировир мебошад.

2. Ба зеркиро додани амволе, ки мувофиқи шартномаи кирови (прокат) ба кировир дода шудааст, аз тарафи кировир ба шахси дигар вогузор гардидани ҳуқуқи еҳдадорихоӣ е мувофиқи шартномаи кирови (прокат), ба гарав гузоштани ҳуқуқи кировир ва чун ҳиссаи амволӣ ба ширкатҳо ва ҷамғиятҳо хоҷагидорӣ, ба сифати ҳаққи дохилшавӣ ба кооперативҳои истеҳсоли гузоштани ин ҳуқуқ мумкин нест.

3. Иҷораи воситаҳои нақлиёт

1. Иҷораи воситаи нақлиёт бо хизматрасонӣ дар мавриди идоракунии ва истифодабарии техникаи

Моддаи 653. Шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж

1. Аз реи шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж иҷорадеҳ вазифадор аст воситаи нақлиётро пулакӣ ба ихтиёрдорӣ ва истифодаи муваққатии иҷорагир диҳад ва бо қувваи худ дар мавриди идоракунии ва истифодабарии техникаи он хизмат расонад.

2. Роидаҳои ҳамин боб доир ба нав кардани шартномаи иҷора барои меҳлати номуайян ва ҳуқуқи афзалиятноки иҷорагир ба нав кардани шартномаи иҷора (моддаи 642) ба шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж татбиқ намегарданд.

Моддаи 654. Шақли шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт

Шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж сарфи назар аз меҳлати он бояд дар шақли хаттӣ баста шавад. Ба шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт қоидаҳои қисми дуҷуми моддаи 628 ҳамин Кодекс дар бораи бақайдгирии шартномаҳои иҷора татбиқ намегарданд.

Моддаи 655. Еҳдадорӣ иҷорадеҳ оид ба нигоҳдории воситаи нақлиёт

Иҷорадеҳ еҳдадор аст дар давоми тамоми меҳлати амали шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж ҳолати лозимии воситаи нақлиёти ба иҷора додашударо нигоҳ дорад, ҳамчунин тағмири ҷорӣ ва асосӣ ва расонидани лавозимоти заруриро анҷом диҳад.

Моддаи 656. Еҳдадорихоӣ иҷорадеҳ дар мавриди идоракунии ва истифодабарии техникаи воситаи нақлиёт

1. Хизматҳое, ки ба иҷорагир аз тарафи иҷорадеҳ дар мавриди идоракунии ва истифодабарии техникаи воситаҳои нақлиёт расонида мешаванд, бояд истифодабарии меътадил ва беҳатари онро тибқи мақсадҳои дар шартнома зикршудаи иҷора тағмин намоянд. Дар шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж метавонанд доираи боз ҳам васеътари хизматҳое, ки ба иҷорагир расонида мешаванд, пешбинӣ гарданд.

2. Ҳайати экипажи воситаи нақлиёт ва сатҳи ихтисоси он бояд ба қоидаҳои барои тарафҳо ҳатмӣ ва шартҳои шартнома ва агар дар қоидаҳо барои тарафҳо чунин талаботи ҳатмӣ муқаррар нашуда бошанд, ба талаботи амалияи маълуми истифодабарии воситаи нақлиёти навӣ додашуда ва шартҳои шартнома ҷавобгӯ бошад.

3. Аъзои экипаж муносибатҳои меҳнатии худро бо иҷорадеҳ нигоҳ медоранд. Онҳо ба амрҳои иҷорадеҳ дар мавриди идоракунии ва истифодабарии техникаи ва ба амрҳои иҷорагир дар бобати истифодабарии тичоратии воситаи нақлиёт итоат мекунанд.

4. Агар дар шартномаи иҷора тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, хароҷот доир ба пардохти хизматҳои аъзои экипаж, ҳамчунин хароҷоти нигоҳдории онҳо ба зиммаи иҷорадеҳ мебошад.

Моддаи 657. Ҳададории иҷорагир доир ба пардохти хароҷоте, ки бо истифодабарии тижоратии воситаи нақлиёт вобаста мебошад

Агар дар шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, хароҷоти пардохти сезишворӣ ва дигар маводи дар ҷараёни истифодабарӣ сарфшаванда, пардохти боҷҳо ва дигар хароҷоте, ки вобаста бо истифодабарии тижоратии воситаи нақлиёт ба вучуд меоянд, ба зиммаи иҷорагир мебошанд.

Моддаи 658. Сууртаи воситаи нақлиёт

Агар дар шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, ҳададории суурта кардани воситаи нақлиёт ва (ё) суурта кардани ҷавобгарӣ барои зараре, ки метавонад аз тарафи иҷорагир дар ҷараёни истифодабарӣ расонида шавад, дар ҳолатҳое ба зиммаи иҷорагир гузошта мешавад, ки чунин сууртакунӣ мувофиқи қонун ё шартнома ҳатмӣ бошад.

Моддаи 659. Шартномаҳо бо ашхоси сеюм доир ба истифодаи воситаи нақлиёт

1. Агар дар шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бо экипаж тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, иҷорагир ҳуқуқ дорад бе ризоияти иҷорадеҳ воситаи нақлиётро ба зеричора диҳад.

2. Иҷорагир дар доираи анҷом додани истифодабарии тижоратии воситаи нақлиёти ба иҷора гирифташуда ҳуқуқ дорад бе ризоияти иҷорадеҳ бо ашхоси сеюм аз номи худ шартномаҳои ҳамлу нақл ё дигар шартномаҳо бандад, агар онҳо ҳилофи мақсадҳои истифодаи воситаи нақлиёт, ки дар шартномаи иҷора зикр шудаанд ва дар сурате ки чунин мақсадҳо муқаррар нашудаанд, муҳолифи таъиноти воситаи нақлиёт набошанд.

Моддаи 660. Ҳавобгарӣ барои зараре, ки ба воситаи нақлиёт расонида шудааст

Дар сурати нобудшавӣ ё зарар دیدани воситаи нақлиёт, агар иҷорадеҳ исбот кунад, ки нобудшавӣ ё зарар دیدани воситаи нақлиёт бо сабабҳои ба вучуд омадаанд, ки барои онҳо иҷорагир тибқи қонун ё шартнома ҷавобгар аст, иҷорагир ҳададор аст ба иҷорадеҳ зарари расидаро ҷуброн намояд.

Моддаи 661. Ҳавобгарӣ барои зараре, ки ба воситаи нақлиёт расонидааст

Ҳавобгарӣ барои зараре, ки ба ашхоси сеюм тавассути воситаи нақлиётӣ, механизмҳо, таҷҳизот, дастгоҳҳои он ва ҷайра расонида шудааст, тибқи қоидаҳои боби 55 ҳамин Кодекс ба зиммаи иҷорагир аст.

Моддаи 662. Мушаххасоти иҷораи навъҳои алоҳидаи воситаҳои нақлиёт

1. Мушаххасоти иҷораи навъҳои алоҳидаи воситаҳои нақлиёт бо расонидани хизмат дар мавриди идоракунӣ ва истифодабарии техникӣ, ҷайр аз мушаххасоте, ки дар ҳамин зербоб пешбинӣ шудаанд, метавонанд тибқи қонун муқаррар карда шаванд.

2. Иҷораи воситаи нақлиёт бе хизматрасонӣ аз тарафи иҷорадеҳ дар мавриди идоракунӣ ва истифодабарии техникӣ.

Моддаи 663. Шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бе экипаж

1. Аз реи шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бе экипаж иҷорадеҳ ба иҷорагир воситаи нақлиётро пулакӣ, бидуни расонидани хизмат дар мавриди идоракунӣ ва истифодабарии техникӣ он ба ихтиёрдорӣ ва истифодаи муваққатӣ медиҳад.

2. Қоидаҳои ҳамин боб дар бораи нав кардани шартномаи иҷора барои меҳлати номуайян ва ҳаққи афзалиятноки иҷорагир оид ба нав кардани шартномаи иҷора (моддаи 642) ба шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бе экипаж татбиқ намегарданд.

Моддаи 664. Шакли шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт

Шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бе экипаж сарфи назар аз меҳлати он бояд дар шакли хаттӣ баста шавад. Ба шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт қоидаҳои қисми дуюми моддаи 628 ҳамин Кодекс дар бораи бақайдгирии шартномаҳои иҷора истифода намешаванд.

Моддаи 665. Ҳададории иҷорагир доир ба нигоҳдории воситаи нақлиёт

Иҷорагир вазифадор аст дар давоми тамоми меҳлати амали шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бе экипаж ҳолати лозимии воситаи нақлиётро нигоҳ дорад, аз ҷумла таъмири ҷорӣ, ҳамчунин агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, таъмири асосиро анҷом диҳад.

Моддаи 666. Ҳададории иҷорагир дар мавриди идоракунии ва истифодабарии техникийи воситаи нақлиёт

Иҷорагир бо қувваи худ идоракунии воситаи нақлиёти ба иҷора гирифташуда, ҳамчунин истифодабарии тиҷоратӣ ва техникийи онро анҷом медиҳад.

Моддаи 667. Ҳададории иҷорагир дар бобати пардохти хароҷоти нигоҳдории воситаи нақлиёт

Агар дар шартномаи иҷораи воситаи нақлиёт бе экипаж тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, хароҷоти нигоҳдории воситаи нақлиёти ба иҷора гирифташуда, суҷурта кардани он, аз ҷумла суҷуртаи ҷавобгарии иҷорагир, ҳамчунин хароҷоти вобаста бо истифодабарии воситаи нақлиёт ба зиммаи иҷорагир мебошад.

Моддаи 668. Шартномаҳо бо ашхоси сеюм доир ба истифодабарии воситаи нақлиёт

1. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, иҷорагир ҳуқуқ дорад воситаи нақлиёти ба иҷора гирифташударо бо шартҳои шартномаи иҷора бо экипаж ё бе экипаж бо ризоияти иҷорадеҳ ба зеричора диҳад.

2. Иҷорагир ҳуқуқ дорад, ки бидуни ризоияти иҷорадеҳ бо ашхоси сеюм аз номи худ шартномаҳои ҳамлу нақл ва дигар шартномаҳо баъдад, агар онҳо хилофи мақсадҳои истифодаи воситаи нақлиёти дар шартномаи иҷора зикршуда набошанд ва дар сурате ки чунин мақсадҳо муқаррар нашудаанд, муҳолифи таъиноти воситаи нақлиёт набошанд.

Моддаи 669. Ҳавобгарӣ барои зараре, ки тавассути воситаи нақлиёт расонида шудааст

Ҳавобгарӣ барои зараре, ки ба ашхоси сеюм тавассути воситаи нақлиёт, механизмҳо, таҷҳизот, дастгоҳҳои он ва ҷайра расонида шудааст, тибқи қоидаҳои боби 55 ҳамин Кодекс ба зиммаи иҷорагир аст.

Моддаи 670. Хусусиятҳои иҷораи навъҳои алоҳидаи воситаҳои нақлиёт

Хусусиятҳои иҷораи навъҳои алоҳидаи воситаҳои нақлиёт бидуни расонидани хизмат дар мавриди идоракунии ва истифодабарии техникийи, ҷайр аз хусусиятҳои, ки дар ҳамин зербоб пешбинӣ шудаанд, метавонад бо қонун муқаррар карда шаванд.

4. Иҷораи биноҳо ва иншоот

Моддаи 671. Шартномаи иҷораи бино ё иншоот

1. Аз реи шартномаи иҷораи бино ё иншоот иҷорадеҳ ҳададор мегардад, ки бино ё иншоотро ба ихтиёрдорӣ муваққатӣ ва истифода ё истифодаи муваққатии иҷорагир диҳад.

2. Қоидаҳои ҳамин зербоб ба иҷораи корхонаҳо, агар дар қоидаҳои ҳамин Кодекс доир ба иҷораи корхона тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, татбиқ мегарданд.

Моддаи 672. Шақл ва бақайдгирии давлатии шартномаи иҷораи бино ё иншоот

1. Шартномаи иҷораи бино ё иншоот дар шақли хаттӣ бо роҳи тартиб додани як ҳуҷҷати аз ҷониби тарафҳо (қисми 2 моддаи 466) имзошуда баста мешавад.

Риоя накардани шақли шартномаи иҷораи бино ё иншоот боиси беэътибор дониста шудани он мегардад.

2. Шартномаи иҷораи бино ё иншооте, ки барои меҳлати на камтар аз як сол баста шудааст, бояд ба қайди давлатӣ гирифта шавад ва аз лаҳзаи бақайдгирӣ басташуда дониста мешавад.

Моддаи 673. Ҳуқуқ ба қитъаи замин, ки бино ё иншооти иҷорагирфта дар он ҷойгир аст

1. Аз реи шартномаи иҷораи бино ё иншоот ҳамзамон бо таҳвили ҳуқуқи ихтиёрдорӣ ва истифодаи чунин амволи ҷайриманқул ба иҷорагир ҳамчунин ҳуқуқ ба он қисми қитъаи замин, ки таҳти он амволи ҷайриманқул қарор дорад ва барои истифодаи он зарур мебошад, таҳвил дода мешавад.

2. Дар ҳолатҳое ки иҷорадеҳ истифодабарандаи қитъаи замин мебошад, ки бино ё иншооти ба иҷора додашаванда дар он қарор дорад, ба иҷорагир ҳуқуқи иҷора ё дигар ҳуқуқи дар шартномаи иҷораи бино ё иншоот пешбинигардида ба қитъаи замини дахлдор таҳвил дода мешавад.

Агар дар шартнома ҳуқуқи ба иҷорагир додашаванда ба қитъаи дахлдори замин муайян нагардида бошад, ба ӯ ҳуқуқи истифодаи ҳамон қитъаи замин, ки таҳти бино ё иншоот қарор дорад ва барои мутобиқи таъинот истифода бурдани ин амволи иайриманқул зарур мебошад, мегузарад.

Моддаи 674. Ҳуқуқи истифодаи қитъаи замин ҳангоми ба иҷора додани бино ва иншоот

Ҳангоми ба иҷора додани бино ё иншоот ҳуқуқи истифодаи қитъаи замин, ки онро бино ё иншоот ишғол кардааст ба иҷорагир то ба анҷом расидани мӯҳлати иҷораи бино ё иншоот дода мешавад.

Моддаи 675. Андозаи музди иҷора

1. Дар шартномаи иҷораи бино ё иншоот бояд андозаи музди иҷора пешбинӣ карда шавад. Дар сурати мавҷуд набудани шартҳои дар шакли хаттӣ мувофиқанамудаи тарафҳо дар бораи андозаи музди иҷора, шартномаи иҷораи бино ё иншоот басташуда ба ҳисоб намеравад. Дар ин сурат қоидаҳои муайян кардани нарх, ки дар қисми 3 моддаи 456 ҳамин Кодекс пешбинӣ шудаанд, татбиқ намегарданд.

2. Музди дар шартномаи бино ё иншоот барои истифодаи бино ё иншоот муқарраргардида музди истифодаи қитъаи замин, ки бино ё иншоот дар он воқеъ аст ё қисми дахлдори қитъаи заминеро, ки ҳамроҳи бино ё иншоот дода мешавад, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, дар бар мегирад.

3. Дар ҳолатҳое ки музди иҷораи бино ё иншоот дар шартнома барои воҳиди майдони бино (иншоот) ё дигар нишондиҳандаи андозаи он муқаррар шуда бошад, музди иҷора бо назардошти андозаи воқеии бино ё иншооти ба иҷорагир додашуда муайян карда мешавад.

Моддаи 676. Таҳвил додани бино ё иншоот

1. Аз тарафи иҷорадеҳ таҳвил додани бино ё иншоот ва аз тарафи иҷорагир қабул карда шудани он бо акти таҳвил ё дигар ҳуҷҷат дар бораи таҳвилдиҳӣ, ки тарафҳо имзо мекунанд, анҷом дода мешавад.

Агар дар қонун ё шартномаи иҷораи бино ё иншоот тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, еҳдадории иҷорадеҳ дар бораи ба иҷорагир таҳвил додани бино ё иншоот баъди ба ихтиёрдорӣ ё истифодаи иҷорагир таҳвил додани он ва аз ҷониби тарафҳо имзо шудани ҳуҷҷати дахлдор доир ба таҳвилдиҳӣ иҷрошуда ба ҳисоб меравад.

Аз имзои ҳуҷҷати таҳвилдиҳии бино ё иншоот бо шартҳои пешбининомудаи шартнома саркашӣ кардани яке аз тарафҳо мутобиқан маънои даст кашидани иҷорадеҳ аз иҷрои еҳдадорӣ доир ба таҳвилдиҳии амвол ва даст кашидани иҷорагир аз қабули амволро дорад.

2. Дар сурати қатъи шартномаи иҷораи бино ё иншоот бино ё иншооти ба иҷора гирифташуда бояд бо риояи қоидаҳои дар қисми 1 ҳамин модда пешбинигардида ба иҷорадеҳ баргардонида шавад.

5. Иҷораи корхона

Моддаи 677. Шартномаи иҷораи корхона

1. Аз реи шартномаи иҷораи корхона (моддаи 144) иҷорадеҳ еҳдадор мешавад, ки ба ихтиёрдорӣ ва истифодаи муваққатии иҷорагир корxonаро ҳамчун маҷмеи амволӣ, ба истиснои он ҳуқуқи еҳдадорихо, ки иҷорагир барои ба ашхоси дигар додани онҳо ҳуқуқ надорад, пулакӣ таҳвил диҳад.

2. Дар бораи ба иҷорагир гузаронидани қарзҳо иҷорадеҳ вазифадор аст ба қарздиҳандагони худ, ки дар сурати розӣ набуданашон дар бобати гузаронидани қарзҳо ҳуқуқ доранд, дар давоми се моҳ аз рези гирифтани хабарнома аз иҷорадеҳ қатъи еҳдадорихо ё иҷрои пеш аз меҳлати еҳдадорихои дахлдорро талаб намоянд. Агар дар меҳлати зикршуда ягон талаби мазкур пешниҳод нашавад, қарздиҳанда барои гузаронидани қарзи дахлдор ба иҷорагир ризоиятдода ҳисобида мешавад.

Корхона танҳо баъди хотимаи ҳисоббаробаркунӣ бо қарздиҳандагоне, ки аз иҷорадеҳ қатъ кардан ё иҷрои пеш аз меҳлати еҳдадорихоро талаб кардаанд, ба иҷора дода шуда метавонад.

Баъди ба иҷора додани корхона ҳамчун маҷмеи амволӣ иҷорадеҳ ва иҷорагир барои қарзҳои ба таркиби корxonаи ба иҷора додашуда дохилгардидае, ки бе ризоияти қарздиҳанда ба номи иҷорагир гузаронида шудаанд, ҷавобгари муштарак доранд.

насосад. Тартиби зикршуда нисбат ба замин ва дигар захираҳои табиӣ, ҳамчунин дар дигар ҳолатҳои пешбинишуда қонун татбиқ намегардад.

2. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, иҷорагир ҳақ дорад азнавсозии амволи ба иҷора гирифташуда, васеъ намудани он, азнавтаҷҳизонии техникий онро, ки арзиши онро зиёд мекунад, анҷом диҳад.

Моддаи 683. Аз тарафи иҷорагир беҳтар карда шудани корхонаи ба иҷора гирифташуда

Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, иҷорагир ба ҷуброни арзиши беҳтаркуниҳои худонашавандаи амволи ба иҷора гирифташуда сарфи назар аз иҷозати иҷорадеҳ барои чунин беҳтаркуниҳо ҳақ дорад.

Иҷорадеҳ метавонад аз еҳдадорӣ ҷуброн намудани арзиши чунин беҳтаркуниҳо ба иҷорагир аз тарафи суд озод карда шавад, агар исбот намояд, ки хароҷоти иҷорагир барои ин беҳтаркуниҳо арзиши амволи ба иҷора гирифташударо бидуни беҳтар намудани хусусиятҳои истифодабарӣ он зиёд мекунад ё ҳангоми чунин беҳтаркуниҳо усулҳои поквичдонӣ ва қобили қабул вайрон карда шудаанд.

Моддаи 684. Ба шартномаи иҷораи корхона татбиқ намудани қоидаҳо доир ба оқибатҳои беэътиборӣ аҳдҳо ва қатъу таъйирдиҳии шартнома

Қоидаҳои ҳамин Кодекс доир ба оқибатҳои беэътиборӣ аҳдҳо ва қатъу таъйирдиҳии шартнома, ки баргардонидан ё дар шакли асли реёнидани амвол аз реи шартнома аз як тараф ё аз ҳар ду тараф, ба шартномаи иҷораи корхона, агар чунин оқибатҳо ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунан Ҳимояшавандаи қарздиҳандаи, иҷорадеҳ ва иҷорагир, дигар ашхосро ба андозаи муҳим вайрон накунад ва муҳолифи манфиатҳои ҷамъият набошанд, татбиқ мегарданд.

Моддаи 685. Баргардонидани корхонаи ба иҷора гирифташуда

Дар сурати қатъи шартномаи иҷораи корхона маҷмеи амволи ба иҷора гирифташуда бояд ба иҷорадеҳ бо риояи қоидаҳои дар моддаҳои 678 ва 681 ҳамин Кодекс пешбинигардида баргардонида шавад. Омодасозии корхона барои таҳвилдиҳӣ ба иҷорадеҳ, аз ҷумла тартиб додан ва барои имзо пешниҳод намудани акти таҳвил дар ин ҳолат вазифаи иҷорагир мебошад ва агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҳисоби ӯ анҷом дода мешавад.

6. Иҷораи заминҳои таъиноти кишоварзӣ ва дигар захираҳои табиӣ

Моддаи 686. Шартномаи иҷораи замин ва дигар захираҳои табиӣ

1. Иҷорадеҳ тибқи шартномаи иҷораи замин ва дигар захираҳои табиӣ еҳдадор мешавад, ки ба иҷорагир барои ихтиёрдорӣ муваққатӣ ва истифодабарӣ замин ва дигар захираҳои табииро ба иҷора диҳад, иҷорагир бошад, еҳдадор мешавад, ки онҳоро мувофиқи таъинот истифода бурда, маблаи иҷораро пардозад.

2. Агар қонун ё шартнома тартиби дигарро муқаррар накарда бошад, қоидаҳои шартномаи иҷора нисбати иҷораи замини таъиноти кишоварзӣ ва дигар захираҳои табиӣ татбиқ карда мешаванд.

Моддаи 687. Субъектҳои иҷораи замини таъиноти кишоварзӣ ва дигар захираҳои табиӣ

1. Мақомоти дахлдори ҳокимияти иҷроия ва мақомоти назорати кеҳкорӣ мутобиқи Кодекси замин ва Ронуни Хумҳурии Тоҷикистон дар бораи сарватҳои зеризаминӣ ҳақ доранд замин ва дигар захираҳои табииро ба иҷора супоранд.

2. Истифодабарандагони дуҷуми замин ҳақ доранд мутобиқи Кодекси замини Хумҳурии Тоҷикистон қитъаи заминро мустақилона ба иҷора супоранд.

3. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии Хумҳурии Тоҷикистон, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии хориҷӣ, корхонаҳои муштарак, ташкилотҳои байналхалқӣ ва давлатҳои хориҷӣ иҷорагир буда метавонанд.

Моддаи 688. Шакл ва меҳлати шартномаи иҷораи замин ва дигар захираҳои табиӣ

1. Шартномаи иҷораи замин ва дигар захираҳои табиӣ бояд хаттӣ баста шавад.

2. Меҳлати аққали шартномаи иҷораи замин аз як навбати майдони киштардон камтар буда наметавонад.

3. Меҳлати шартномаи иҷораи дигар захираҳои табиӣ дар шартнома 5 сол ва бештар аз ин муайян карда мешавад.

Моддаи 689. Ҳдадории иҷорадеҳ

1. Иҷорадеҳ Ҳдадор аст замини таъиноти кишоварзиро ба иҷорагир дар ҳолате супорад, ки барои таъиноти дар шартнома пешбинишуда мутобиқ бошад

2. Иҷорадеҳ Ҳдадор аст чорабиниҳоро барои фароҳам овардани шароити зарурӣ ба мақсади истифодаи самарабахши замини ба иҷора дода шуда (обрасонӣ, чораҳои ҳосилхез кардани хок, роҳсозӣ ва таъмири он ва ҷайра) амалӣ гардонад.

3. Иҷорадеҳ Ҳдадор аст хароҷоти заруриро, ки дар замини иҷоравӣ сарф кардааст, инчунин дигар хароҷоти зарурии бо розигии иҷорагир сарфшударо ҷуброн кунад.

4. Иҷорадеҳ Ҳдадор аст ба иҷорагир хароҷоти заруриро, аз ҷумла арзиши ҳосили ҳанез ҷундоштанаишуда, ки ба он бо талаби иҷорагир қатъ кардани шартномаи иҷораи замин сабаб шудааст, ҷуброн намояд.

Моддаи 690. Ҳдадории иҷорагир

1. Иҷорагир Ҳдадор аст:

- заминро аз реи таъиноташ истифода барад;
- заминро бе истифода нагузорад;
- барои беҳтар намудани ҳолати замин чораҳо андешад.

2. Музди иҷораро сари вақт пардохт намояд.

3. Баъди адо шудани меҳлати шартномаи иҷора заминро дар ҳолати даркорӣ баргардонад.

Моддаи 691. Ҳуқуқи ҷуброн кардани арзиши беҳсозӣ

Иҷорагир замин ва дигар захираҳои табиӣ барои ҷуброни арзиши беҳсозии анҷом додашуда бо розигии иҷорадеҳ ё беҳсозии зарурӣ барои истифодаи муътадили замини иҷора ҳуқуқ дорад.

Моддаи 692. Ҳуқуқи дароз кардани меҳлати шартномаи иҷора

1. Баъди ба охир расидани меҳлати шартнома иҷорагир ба аз нав барқарор кардани меҳлати шартнома ҳуқуқ дорад.

2. Дар сурати набудани аризаи яке аз тарафҳо дар бораи қатъ кардан ё таъйир додани шартнома оиди итмоми меҳлат вай бо ҳамон шартҳое, ки шартнома пешбинӣ карда буд, тамдид меёбад.

7. Иҷораи молиявӣ (лизинг)

Моддаи 693. Шартномаи иҷораи молиявӣ

1. Аз реи шартномаи иҷораи молиявӣ (лизинг) иҷорадеҳ (лизингдеҳ) Ҳдадор мешавад, ки амволи нишондодаи иҷорагир (лизинггир)-ро аз фурешандаи муайянкардаи е ба моликият харидорӣ намояд ва ин амволро пулакӣ ба ихтиёрдорӣ ва истифодаи муваққатӣ барои мақсадҳои соҳибкорӣ пешниҳод кунад.

Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, иҷорадеҳ барои интиҳоби амволи ба иҷора гирифташуда ва фурешанда ҷавобгар нест.

2. Аз реи шартномаи иҷораи молиявӣ ҳама гуна ашёву анҷоми ҷайриистеъмолӣ, ки барои фаъолияти соҳибкорӣ истифода бурда мешаванд, ба истиснои қитъаҳои замин ва дигар объектҳои табиӣ метавонанд таҳвил дода шаванд.

Моддаи 694. Огоҳонидани фурешанда дар бораи ба иҷора додани амвол

Иҷорадеҳ амволро барои иҷорагир харидорӣ намуда, бояд фурешандаро дар бораи он, ки амвол ҷиҳати ба шахси муайян ба иҷора додани он таъин шудааст, огоҳ созад.

Моддаи 695. Ба иҷорагир таҳвил додани мавзеи шартномаи иҷораи молиявӣ

1. Агар дар шартномаи иҷораи молиявӣ тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, фурешанда амволро, ки мавзеи ин шартнома мебошад, бевосита ба иҷорагир дар маҳалли қарор доштани е таҳвил медиҳад.

2. Агар амволе, ки мавзеи шартномаи иҷораи молиявӣ мебошад, дар меҳлати дар ин шартнома зикршуда ва агар дар шартнома ҷунин меҳлат зикр нашуда бошад, дар меҳлати қобили қабул ба иҷорагир таҳвил нагардад, иҷорагир ҳақ дорад, ки агар меҳлат бо сабабҳои вобаста ба иҷорадеҳ гузашта бошад, қатъи шартнома ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

Моддаи 696. Ба иҷорагир гузаштани таваккали нобудшавии тасодуфӣ ё вайроншавии тасодуфии амвол

Таваккали нобудшавии тасодуфӣ ё вайроншавии тасодуфии амволи ба иҷора гирифташуда ба иҷорагир, агар дар шартномаи иҷораи молиявӣ тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, дар лаҳзаи ба ҷе таҳвил додани ин амвол мегузарад.

Моддаи 697. Масъулияти фурешанда

1. Иҷорагир ҳуқуқ дорад амволеро, ки мавзеи шартномаи иҷораи молиявӣ мебошад, талаботеро, ки аз шартномаи хариду фурешаи байни фурешанда ва иҷорадеҳ басташуда, аз ҷумла дар бобати сифат ва мукаммалии амвол, меҳлатҳои таҳвили он ва дар дигар ҳолатҳои ба таври лозима иҷро нагардидани шартнома бармеоянд, бевосита ба фурешанда пешниҳод намояд. Зимнан иҷорагир ҳуқуқ ва ӯҳдадорҳои барои фурешанда пешбиниамудаи ҳамин Кодексро дар мавриде, ки агар ӯ яке аз тарафҳои шартномаи хариду фурешаи амволи зикршуда бошад, дорад. Аммо иҷорагир наметавонад шартномаи хариду фурешро бо фурешанда бидуни ризоияти иҷорадеҳ бекор намояд.

Дар муносибат бо фурешанда иҷорагир ва иҷорадеҳ ҳамчун қарздиҳандагони муштарак (моддаи 349) баромад мекунад.

2. Агар дар шартномаи иҷораи молиявӣ тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, иҷорадеҳ дар назди иҷорагир барои аз тарафи фурешанда иҷро гардидани талаботе, ки аз шартномаи хариду фурешаи бармеоянд, ӯайр аз ҳолатҳои, ки масъулият барои интиҳоби фурешанда ба зиммаи иҷорагир мебошад, ҷавобгар нест. Дар ҳолати мазкур (охирин) иҷорагир ҳақ дорад бо интиҳоби худ талаботеро, ки аз шартномаи хариду фурешаи бармеоянд, бевосита ҳам ба фурешандаи амвол ва ҳам ба иҷорадеҳ, ки масъулияти муштарак доранд, пешниҳод намояд.

БОБИ 34. Иҷораи манзили истиқоматӣ

Моддаи 698. Шартномаи иҷораи манзили истиқоматӣ

1. Аз реи шартномаи иҷораи манзили истиқоматӣ иҷорадеҳ ӯҳдадор мегардад, ки ба иҷорагир ва ӯзҳои оилаи ӯ манзили истиқоматиро пулакӣ барои ихтиёрдорӣ ва истифода диҳад.

2. Муносибатҳо аз реи шартномаи иҷораи манзили истиқоматӣ тавассути Кодекси манзили Хумҳурии Тоҷикистон танзим мегарданд.

БОБИ 35. Истифодаи ройгон (ссуда)

Моддаи 699. Мафҳуми шартномаи истифодаи ройгон

1. Аз реи шартномаи истифодаи ройгон (шартномаи ссуда) як тараф (ссудадеҳ) ӯҳдадор мешавад, ки ашёву асбобро ба тарафи дигар (ссудагир) ба истифодаи муваққатии ройгон диҳад ё медиҳад ва тарафи охирин ӯҳдадор мешавад, ки худӣ ҳамон ашёву асбобро дар ҳамон ҳолате, ки онро гирифта буд, бо дарназардошти фарсоиши меътадил ё дар ҳолате, ки дар шартнома зикр шудааст, бармегардонад.

2. Ба шартномаи истифодаи ройгон мутобиқан қоидаҳои қисми 1 моддаи 626, қисми 1 ва қисми 2 моддаи 629, қисмҳои 1 ва 2 моддаи 630, моддаи 634, қисми 2 моддаи 642, қисмҳои 1 ва 3 моддаи 644 ҳамин Кодекс татбиқ мегарданд.

Моддаи 700. Ссудадиҳанда (қарздеҳ)

Ҳуқуқи таҳвили ашёву асбоб барои истифодаи ройгон ба молики он ва дигар ашхосе, ки аз тарафи қонун ё молик ба ин қор вақолатдор қарда шудаанд, тааллуқ дорад.

Моддаи 701. Барои истифодаи ройгон додани ашёву асбоб

1. Ссудадиҳанд (қарздеҳ) вазиғадор аст ашёву асбобро дар ҳолати мутобиқ бо шартҳои шартнома ва таъиноти он бо ҳамаи лавозимоташ ва ҳуҷҷатҳои ба он тааллуқдошта диҳад.

2. Агар ҷунин лавозим ва ҳуҷҷат дода нашуда бошанд ва бидуни онҳо ашёву асбоб мувофиқи таъинот истифода шуда натавонанд ё истифодаи он арзиши худро барои ссудагиранда ба андозаи муҳим гум кунад, ссудагиранда ҳақ дорад, ки додани ҷунин лавозим ва ҳуҷҷатро ё бекор қардани шартнома ва ҷуброни хароҷоти воқеии худро талаб намояд.

Моддаи 702. Оқибатҳои барои истифодаи ройгон надодани ашёву асбоб

Агар ссудадиҳанда ашёву асбобро ба ссудагир надихад, ссудагир ҳақ дорад, ки бекор кардани шартнома ва ҷуброни зарарро дар шакли хароҷоти воқеӣ талаб намояд.

Моддаи 703. Масъулият барои камбудии ашёву асбобе, ки ба истифодаи ройгон дода шудааст

Ссудадиҳанда барои камбудии ашёву асбобе, ки онҳоро ҳангоми бастанӣ шартнома қасдан ё аз беэҳтиётӣ дауалона зикр накардааст, ҷавобгар аст.

Дар сурати ошкор гардидани чунин камбудии ссудагиранда ҳуқуқ дорад, ки бо интиҳоби худ аз ссудадиҳанда ба таври ройгон бартараф намудани камбудии ашёву асбоб ё ҷуброни хароҷоти барқарор намудани камбудии ашёву асбоб ё пеш аз меҳлат бекор кардани шартнома ва ҷуброни зарари воқеиро талаб намояд.

Моддаи 704. Ҳуқуқи ашхоси сеюм ба ашёву асбобе, ки барои истифодаи ройгон дода мешавад

Таҳвил додани ашёву асбоб ба истифодаи ройгон барои таъйирёбӣ ё қатъи ҳуқуқи ашхоси сеюм ба ин ашёву асбоб асос намебошад.

Ҳангоми бастанӣ шартнома ссудадиҳанда вазифадор аст, ки ссудагирандаро доир ба ҳуқуқҳои ашхоси сеюм ба ин ашёву асбоб (сервитут, ҳуқуқи гарав ва ҷайра) огоҳ намояд. Иҷро накардани ин еҳдадорӣ ба ссудагиранда ҳуқуқ медиҳад, ки бекор кардани шартнома ва ҷуброни зарари воқеиро талаб намояд.

Моддаи 705. Еҳдадорӣҳои ссудагиранда дар бобати нигоҳдории ашёву асбоб

Ссудагиранда вазифадор аст, ки ашёву асбоби барои истифодаи ройгон гирифташударо дар ҳолати дуруст нигоҳ дорад. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, ссудагиранда вазифадор аст, ки таъмири ҷорӣ ва асосии ашёву асбобро анҷом диҳад ва тамоми хароҷоти нигоҳдории онро ба зимма гирад.

Моддаи 706. Ҷавобгарии ссудагиранда

Агар ашёву асбоб аз сабаби онро мувофиқи шартнома ё таъиноташ истифода набурдан ё бе розигии ссудадиҳанда ба шахси сеюм додан нобуд ё вайрон шуда бошад, е барои зарари ба ашёву асбоб расондааш ҷавобгар мебошад.

Моддаи 707. Масъулият барои зараре, ки ба шахси сеюм бо истифодаи ашёву асбоб расидааст

Ссудадиҳанда барои зараре, ки бо истифодаи ашёву асбоб ба шахси сеюм расонида шудааст, агар исбот накунад, ки зарар дар натиҷаи ҷараёни ё беэҳтиётӣ дауалонаи ссудагиранда ё шахсе, ки ин ашёву асбоб бо ризоияти ссудадиҳанда дар ихтиёри ӯ буд, расидааст, ҷавобгар мебошад.

Моддаи 708. Ба шахси сеюм додани ашёву асбобе, ки барои истифодаи ройгон гирифта шудааст

Ссудагиранда ҳуқуқ дорад танҳо бо ризоияти ссудадиҳанда, дар назди ӯ масъул боқӣ монда, ба истифодаи шахси сеюм ашёву асбоби ройгон гирифташударо диҳад.

Моддаи 709. Бо талаби ссудадиҳанда пеш аз меҳлат бекор кардани шартнома

Ссудадиҳанда ҳуқуқ дорад дар ҳолатҳои зерин пеш аз меҳлат бекоркунии шартномаро талаб намояд, агар ссудагиранда:

- 1) ашёву асбобро мутобиқи шартнома ё тибқи таъинот истифода набарад;
- 2) еҳдадорӣҳои дар ҳолати дуруст нигоҳ доштани ашёву асбоб ё нигоҳдории онро иҷро накунад;
- 3) ҳолати ашёву асбобро моҳиятан бад гардонад;
- 4) бе ризоияти ссудадиҳанда ба шахси сеюм ашёву асбобро дода бошад.

Моддаи 710. Бо талаби ссудагиранда пеш аз меҳлат бекор кардани шартнома

Ссудагиранда ҳуқуқ дорад пеш аз меҳлат бекоркунии шартномаи истифодаи ройгонро талаб намояд:

1) ҳангоми ошкор кардани камбудии, ки истифодаи дурусти ашёву асбобро имконнопазир ё мушкил мегардонад ва дар бораи мавҷудияти онҳо ӯ дар лаҳзаи бастанӣ шартнома наметавонист ва доништа ҳам наметавонист;

2) агар ашёву асбоб аз реи ҳолате, ки ба он е ҷавобге нест, дар вазъияти барои истифода корношоям бошад;

3) агар ҳангоми бастанӣ шартнома ссудадиҳанда еро аз ҳуқуқҳои ашҳоси сеюм дар бораи ашёву асбобе, ки дода мешавад, огоҳ накарда бошад.

Моддаи 711. Радди шартнома

Агар меҳлати истифодаи ройғони ашёву асбоб дар шартнома муайян нашуда бошад, ҳар яке аз тарафҳо ҳуқуқ дорад ҳар вақт, тарафи дигарро як моҳ пеш дар маврид огоҳ намуда, агар тибқи шартнома меҳлати дигари огоҳкунӣ пешбинӣ нагардида бошад, аз шартнома даст кашад.

Моддаи 712. Таъйир ёфтани тарафҳо дар шартнома

1. Ссудагиранда ҳуқуқ дорад бегона кардани ашёву асбобро ба ҷо орад. Дар ин маврид шартномаи ройғон истифодабарии ашёву анҷом қувваи ҳуқуқиро барои соҳибмулки нав нигоҳ медорад.

2. Дар сурати вафот кардани шахрванд – ссудадиҳанда ё аз нав таъсис ёфтагӣ ё барҳам хердани шахси ҳуқуқӣ – ссудадиҳанда ҳуқуқ ва еҳдадорихои онҳо тибқи шартнома ба ворис ё дигар вориси ҳуқуқӣ ё шахси дигар, ки ба е ҳуқуқи моликият ба ашёву асбоб ё ҳуқуқи дигар гузаштааст ва дар асоси он ашёву анҷом ба истифодаи ройғон дода шудааст, мегузарад.

Дар сурати аз нав таъсис ёфтани шахси ҳуқуқӣ - ссудагиранда ҳуқуқҳо ва еҳдадорихои е тибқи шартнома, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, ба вориси ҳуқуқӣ мегузарад.

Моддаи 713. Ратъи шартнома

Шартномаи истифодаи ройғон ҷайр аз асосҳои умумии қатъи еҳдадорихо, инчунин дар сурати фавти шахрванд - ссудагиранда ё барҳам хердани шахси ҳуқуқӣ - ссудагиранда, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қатъ мегардад.

БОБИ 36. Пудрат

I. Муқаррароти умумӣ оид ба пудрат

Моддаи 714. Шартномаи пудрат

1. Тибқи шартномаи пудрат як тараф (пудратчӣ) еҳдадор мешавад тибқи супориши тарафи дигар (фармоишгар) кори муайянеро анҷом диҳад, онро дар меҳлати муайян ба фармоишгар супорад ва фармоишгар бошад, еҳдадор мешавад корро қабул намуда, ҳаққи онро пардозад (ҳаққи корро пардозад). Кор агар дар қонунҳо ё созишномаи тарафҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бо таваккали фармоишгар анҷом дода мешавад.

2. Нисбат ба шаклҳои алоҳидаи шартномаи пудрат (пудрати маишӣ, пудрати сохтмон, пудрат доир ба корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустҷей) муқаррароти пешбининамудаи ҳамин зербоб истифода бурда мешавад.

Моддаи 715. Корҳое, ки тибқи шартномаи пудрат анҷом дода мешаванд

1. Шартномаи пудрат барои тайёр кардан ё коркарди ашё ё барои иҷрои корҳои дигар бо додани натиҷаи он, ба фармоишгар баста мешавад.

2. Тибқи шартномаи пудрат, ки барои тайёр кардани ашё баста шудааст, пудратчӣ ҳуқуқи онро ба фармоишгар медиҳад.

3. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пудратчӣ мустақилона усули иҷрои супориши фармоишгарро муайян менамояд.

Моддаи 716. Иҷрои корҳо аз ҷониби пудратчӣ

1. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, корҳо аз ҷониби пудратчӣ бо мавод ва тавассути қувва ва воситаҳои е анҷом дода мешавад.

2. Пудратчӣ барои маводи сифатан номатлуб ва таҷҳизоти додашуда, инчунин мавод ва таҷҳизоти пешниҳодшудае, ки гаронии ҳуқуқҳои шахси сеюмро доро аст, масъул мебошад.

Моддаи 717. Таваккали тасодуфан нобуд ва вайрон шудани мавод

Таваккали тасодуфан несту нобуд гардидан ё тасодуфан вайрон шудан (осеб дидан)-и маводро, агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, то фаро расидани меҳлати аз ҷониби

пудратчӣ дар шартнома пешбинишудаи корҳо, ки маводро фароҳам овардааст ва баъди фаро расидани ин меҳлат тарафе, ки меҳлатро гузаронидааст, ба зимма доранд.

Моддаи 718. Пудратчии генералӣ ва пудратчии иайриасосӣ (фаръӣ)

1. Агар аз қонунҳо ё шартномаи пудрат ёҳадориҳои пудратчӣ вобаста ба шахсан иҷро намудани корҳои дар шартнома пешбинишуда барнаояд, пудратчӣ ҳуқуқ дорад барои иҷрои як қисми ёҳадориҳои худ дигар ашхос (пудратчиёни иайриасосӣ)-ро ҷалб кунад. Дар ин ҳолат пудратчӣ ба сифати пудратчии генералӣ баромад мекунад.

2. Пудратчии генералӣ дар назди пудратчии иайриасосӣ барои аз ҷониби фармоишгар иҷро накардан ё иҷрои номатлуби ёҳадориҳои худ оид ба шартномаи пудрат ва дар назди фармоишгар барои оқибатҳои аз ҷониби пудратчии иайриасосӣ иҷро накардан ё номатлуб иҷро намудани ёҳадориҳои худ мутобиқи моддаи 434 ҳамин Кодекс масъулият дорад.

Агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, фармоишгар ва пудратчии иайриасосӣ ҳуқуқ надоранд вобаста ба вайрон кардани шартномаҳое, ки ҳар кадоми онҳо бо пудратчии генералӣ бастаанд, яке ба дигаре талабот пешниҳод кунанд.

3. Бо мувофиқаи пудратчии генералӣ фармоишгар ҳуқуқ дорад барои иҷрои корҳои алоҳида бо дигар ашхос шартнома бандад. Дар чунин ҳолат ашхоси зикргардида барои иҷро накардан ё иҷрои номатлуби кор дар назди фармоишгар мустақиман масъулият доранд.

Моддаи 719. Дар иҷрои кор иштирок намудани якҷанд шахс

1. Агар аз ҷониби пудратчӣ ҳамзамон ду ё якҷанд шахс баромад кунанд, дар сурати тақсим нашудани мавзеи ёҳадорӣ онҳо нисбат ба фармоишгар қарздорони муштарак доништа шуда, мутаносибан кредиторони муштарак эътироф карда мешаванд.

2. Ҳангоми тақсимшаванда будани мавзеи ёҳадорӣ, инчунин дар дигар ҳолатҳои пешбинишудаи қонунҳо ё шартнома ҳар яке аз ашхоси дар қисми 1 ҳамин модда пешбинӣ гардида нисбат ба фармоишгар дар доираи ҳиссаи худ ҳуқуқ ба даст меоранд ва дорои масъулият (моддаи 344) мебошанд.

Моддаи 720. Меҳлати иҷрои корҳо

1. Дар шартномаи пудрат меҳлати ибтидоӣ ва ниҳоии иҷрои кор зикр мегардад. Бо мувофиқаи байни тарафҳо дар шартнома метавонад, инчунин меҳлати хотимаи давраҳои алоҳидаи кор (меҳлатҳои мобайнӣ) пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пудратчӣ барои вайрон кардани ҳам меҳлати ибтидоӣ ва ҳам меҳлати ниҳой, инчунин меҳлатҳои мобайнии иҷрои кор масъулият дорад.

2. Меҳлатҳои ибтидоӣ, ниҳой ва мобайнии иҷрои корҳо, ки дар шартнома зикр гардидаанд, тибқи ҳолат ва тартиби пешбинишудаи шартнома метавонад таъйир дода шаванд.

3. Оқибатҳои гузаронидани меҳлати иҷро, ки дар моддаи 436 ҳамин Кодекс зикр гардидаанд, ҳангоми вайрон кардани меҳлати ниҳоии иҷрои кор фаро мерасанд.

Моддаи 721. Арзиши кор

1. Дар шартномаи пудрат арзиши коре, ки бояд иҷро шавад ё усули муайян кардани он зикр мешавад. Ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани чунин нишондод нарх мутобиқи банди 3 моддаи 456 ҳамин Кодекс аз ҷониби суд муқаррар карда мешавад.

2. Нарх дар шартномаи пудрат ҷуброни хароҷоти пудратчӣ ва подошпулии ба ӯ марбутаро дар бар мегирад.

3. Нархи корҳо метавонад бо роҳи тартиб додани смета муайян карда шавад.

Дар ҳолатҳое ки агар кор мутобиқи сметаи тартибдодаи пудратчӣ анҷом дода шавад, смета аз лаҳзаи аз ҷониби фармоишгар тасдиқ шудани он дорои эътибор гардида, як ҷузъи шартнома ба ҳисоб меравад.

4. Нархи корҳо (смета) метавонад тахминӣ ё устувор бошад. Ҳангоми дар шартнома набудани нишондодҳои дигар нархи корҳо (смета) устувор ҳисобида мешавад.

5. Агар зарурати гузаронидани корҳои иловагӣ ва аз ин сабаб моҳиятан балеанд гардидани нархи кори тахминан муайянгардида (сметаи тахминӣ) ба миён ояд пудратчӣ вазифадор аст сари вақт фармоишгарро огоҳ созад. Фармоишгаре, ки ба балеанд шудани нархи кор (смета) розӣ намебошад, ҳуқуқ дорад аз шартнома

даст кашад. Дар ин ҳолат пудратчӣ метавонад барои иҷрои қисми кор аз фармоишгар пардохти арзиши онро талаб намояд.

Пудратчӣ, ки сари вақт фармоишгарро дар мавриди зарурати баланд кардани нарх (смета)-и дар шартнома пешбинишуда огоҳ накардааст, вазифадор аст, бо хифзи ҳуқуқи худ оид ба пардохти кор тибқи нархе, ки дар шартнома муайян гардидааст, шартномаро иҷро кунад.

6. Пудратчӣ ҳуқуқ надорад зиёд кардани нархи устувор (сметаи устувор) ва фармоишгар кам кардани онро талаб намояд, аз ҷумла дар ҳолатҳое, ки ҳангоми бастанӣ шартнома имконияти пешбинӣ намудани ҳаҷми умумии корҳои иҷрошаванда ё ҳароҷоти барои ин зарурӣ истисно шудааст.

Ҳангоми баъди бастанӣ шартнома ба таври муҳим баланд шудани арзиши мавод ва таҷҳизоте, ки бояд пудратчӣ фароҳам орад, инчунин боло рафтани арзиши хизмати ашхоси сеюм пудратчӣ ҳуқуқ дорад зиёд кардани нарх (смета)-и муқарраршударо талаб кунад ва дар сурати аз ҷониби фармоишгар рад кардани иҷрои талаботи 483 ҳамин Кодекс бекор кардани шартномаро талаб намояд.

Моддаи 722. Сарфакории пудратчӣ

1. Дар ҳолатҳое ки агар ҳароҷоти воқеии пудратчӣ нисбат ба оне, ки ҳангоми муайян кардани нарх (таҳияи смета) ба ҳисоб гирифта шудааст, камтар бошад, агар фармоишгар исбот карда натавонад, ки сарфаи ба даст овардаи пудратчӣ ба сифати иҷрои кор таъсир расондааст, пудратчӣ ҳуқуқи худро барои пардохти кор тибқи нарх (смета)-е, ки дар шартнома пешбинӣ шудааст, нигоҳ медорад.

2. Дар шартномаи пудрат метавонад тақсими сарфаи ба дастовардаи пудратчӣ байни тарафҳо пешбинӣ карда шавад.

Моддаи 723. Тартиби пардохти корҳо

1. Агар дар шартномаи пудрат пешпардохти иҷрои кор ё давраҳои алоҳидаи он пешбинӣ нагардида бошад, фармоишгар вазифадор аст ба пудратчӣ баъди хотимаи кор, ба шарте ки кор ба таври дахлдор ва дар меҳлати мувофиқашуда ва ё бо мувофиқаи фармоишгар пеш аз меҳлат анҷом дода шуда бошад, маблаи қайду шартшударо пардозад.

2. Пудратчӣ ҳуқуқ дорад ба андозаи дар шартнома зикргардида аз фармоишгар пардохти бунак (аванс)-ро талаб кунад.

Моддаи 724. Ҳуқуқи пудратчӣ барои нигоҳ доштан

Ҳангоми аз ҷониби фармоишгар иҷро накардани еҳдадорӣ пардохти арзиши муқарраршуда ё дигар маблае, ки вобаста ба иҷрои кор ба пудратчӣ тааллуқ дорад, пудратчӣ мутобиқи моддаҳои 388, 389 ҳамин Кодекс натиҷаи кор, инчунин таҷҳизоти марбути фармоишгарро, ки барои коркарди ашё дода шудааст, боқимондаи маводи истифоданашуда ва дигар амволи дар наздаш бударо то аз ҷониби фармоишгар пардохта шудани маблаи дахлдор метавонад нигоҳ дорад.

Моддаи 725. Иҷрои кор бо истифодаи маводи фармоишгар

1. Пудратчӣ вазифадор аст маводи фароҳамовардаи фармоишгарро сарфакорона ва боэҳтиёт истифода бурда, баъди ба итмом расонидани кор оид ба масрафи мавод ҳисобот дода, бақияи онро баргардонад ё бо мувофиқаи фармоишгар бо назардошти арзиши маводи истифоданашудае, ки дар назди пудратчӣ боқӣ мондааст, арзиши корро пасттар кунад.

2. Агар бо сабабҳои камбудии маводе, ки фармоишгар фароҳам овардааст, натиҷаи кор ба даст наомада бошад ё натиҷаи ба дастовардашуда дорои камбудие бошад, ки истифодаи онро тибқи таъиноти пешбиниамудаи шартнома имконнопазир мегардонад ва ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани шarti дахлдор барои истифодаи оддӣ номумкин аст, пудратчӣ ҳуқуқ дорад пардохти кори анҷомдодашро талаб намояд.

3. Пудратчӣ, агар исбот карда тавонад, ки камбудии мавод ҳангоми ба таври дахлдор қабул кардани мавод аз ҷониби пудратчӣ ошкор карда шуданаш номумкин буд, метавонад ҳуқуқҳои дар қисми 2 ҳамин модда зикргардидаро татбиқ намояд.

Моддаи 726. Масъулияти пудратчӣ барои нигоҳдошти амволи фароҳамовардаи фармоишгар

Пудратчӣ барои эҳтиёт накардани маводу тачҳизоте ки фармоишгар барои коркарди мавод фароҳам овардааст, инчунин дигар амволе, ки вобаста ба иҷрои шартномаи пудрат таҳти ихтиёри пудратчӣ қарор гирифтааст, масъулият дорад.

Моддаи 727. Ҳуқуқи фармоишгар ҳангоми иҷрои кор

1. Фармоишгар ҳуқуқ дорад ҳар вақте чараёни иҷро ва сифати корро бидуни даҳолат ба фаъолияти пудратчӣ тафтиш намояд.

2. Агар пудратчӣ сари вақт ба иҷрои шартномаи пудрат оиоз накунад ё корро чунон бо оҳистагӣ иҷро кунад, ки то меҳлати муқарраршуда анҷом додани он баръало имконнопазир гардад, фармоишгар ҳуқуқ дорад аз шартнома даст кашад ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

3. Агар ҳангоми иҷрои кор аён гардад, ки кор ба таври даҳлдор анҷом дода намешавад, фармоишгар ҳуқуқ дорад ба пудратчӣ барои рафъи камбудихо меҳлати муносиб муайян кунад ва дар сурати аз ҷониби пудратчӣ дар меҳлати муайяншуда иҷро накардани ин талабот аз шартнома даст кашад ё барои ислоҳи кор аз ҳисоби пудратчӣ ба дигар шахс муроҷиат кунад, инчунин ҷуброни зарарро талаб намояд.

4. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, фармоишгар метавонад дар ҳар лаҳза, то ба е супурдани иҷрои кор аз шартномаи пудрат даст кашад ва ба пудратчӣ қисми муқарраршудаи арзиши корро, ки то гирифтани огоҳинома дар мавриди аз шартнома даст кашидани фармоишгар анҷом дода шудааст, пардозад. Фармоишгар инчунин вазифадор аст ба пудратчӣ зарареро, ки вобаста ба қатъи шартнома расонида шудааст, ҷуброн намояд.

Моддаи 728. Ҳолатҳое, ки пудратчӣ вазифадор аст дар маврид фармоишгарро огоҳ намояд

1. Пудратчӣ вазифадор аст фавран фармоишгарро огоҳ созад ва то аз е гирифтани нишондод корро ҳангоми ошкор намудани ҳолатҳои зайл қатъ намояд:

- корношоямӣ ё бесифатии мавод, тачҳизот, ҳуҷҷатҳои техникӣ ё ашёи барои коркард пешниҳоднамудаи фармоишгар;

- оқибатҳои имконпазири нохуши ба иҷрои супориши фармоишгар оид ба усули иҷрои кор вобаста;

- дигар ҳолатҳои ба пудратчӣ вобаста набуде, ки ба корношоямӣ ё устувории натиҷаҳои иҷрои кор таҳдид мекунад ё дар меҳлати муайянгардида анҷом додани корро ҷайриимкон мегардонанд.

2. Пудратчӣ, ки фармоишгарро дар мавриди ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида огоҳ насохтааст ё меҳлати даҳлдореро, ки барои гирифтани ҷавоб ба огоҳонӣ зарур аст мунтазир нашуда, корро идома додааст ё сарфи назар аз огоҳонии саривақтии фармоишгар дар мавриди боздоштани корҳо фаъолиятро давом додааст, ҳуқуқ надорад ҳангоми нисбат ба е ё пешниҳод шудани талабот ё аз ҷониби е пешниҳод кардани талаботи даҳлдор ба фармоишгар ба ҳолатҳои зикргардида истинод кунад.

3. Агар фармоишгар, сарфи назар аз огоҳонии саривақтӣ ва асосноки пудратчӣ оид ба ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида, дар меҳлати муносиб маводи корношоям ё бесифатро иваз накунад, супоришро оид ба усули иҷрои кор таъйир надихад ё барои рафъи ҳолатҳое, ки ба корношоямӣ ё устувории корҳо таҳдид менамоянд, чораҳои дигар наандешад, пудратчӣ ҳуқуқ дорад аз шартнома даст кашад ва ҷуброни зарари вобаста ба қатъи шартнома расонидашударо талаб намояд.

Моддаи 729. Аз ҷониби фармоишгар иҷро накардани еҳдадориҳои мутақобила оид ба шартномаи пудрат

1. Пудратчӣ, ҳангоме ки фармоишгар еҳдадориҳои худро оид ба шартномаи пудрат ба ҷо намеорад, аз ҷумла мавод, тачҳизот, ҳуҷҷатҳои техникӣ ё ашёи барои коркард заруриро таҳия намекунад, барои аз ҷониби пудратчӣ иҷро намудани шартномаи пудрат монеа мешавад, инчунин ҳангоми мавҷуд будани ҳолатҳое, ки баръало дар меҳлати муқарраршуда иҷро нагардидани ин еҳдадориҳо гувоҳӣ медиҳанд, ҳуқуқ дорад ба кор шурӯъ накунад ё корҳои оиозгардидаро (моддаи 353) қатъ намояд.

2. Агар дар шартномаи пудрат тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳангоми мавҷуд будани ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида пудратчӣ ҳуқуқ дорад аз иҷрои шартнома даст кашад ва ҷуброни зарари расонидашударо талаб намояд.

Моддаи 730. Мусоидати фармоишгар

1. Фармоишгар вазифадор аст тибқи ҳолатҳо, ҳаҷм ва тартиби дар шартномаи пудрат пешбинигардида ба пудратчӣ дар иҷрои кор мусоидат намояд.

Ҳангоми аз ҷониби фармоишгар иҷро накардани ин еҳдадорихо пудратчӣ ҳуқуқ дорад ҷуброни зарари расонидашуда, инчунин хароҷоти иловагиро вобаста ба бекористӣ ё гузаронидан (тамдид)-и меҳлати иҷроӣ кор ё зиёд кардани арзиши корро талаб намояд.

2. Дар ҳолатҳое ки дар натиҷаи амал ё камбудихоӣ фармоишгар иҷроӣ кор вобаста ба шартномаи пудрат имконнопазир гардидааст, пудратчӣ ҳуқуқи худро барои пардохтани маблаши муқарраршуда бо назардошти қисми кори анҷомдодашуда, нигоҳ медорад.

Моддаи 731. Рабули иҷроӣ кор аз ҷониби фармоишгар

1. Фармоишгар вазифадор аст тибқи меҳлат ва тартиби пешбиниамудаи шартномаи пудрат бо иштироки пудратчӣ иҷроӣ корро аз назар гузаронад ва қабул кунад ва ҳангоми ошкор намудани сарфи назар кардани шартнома, ки корро бадтар мегардонад ё дигар норасоихо фавран ба пудратчӣ арз намояд.

2. Фармоишгаре, ки ҳангоми қабул камбудихоӣ корро аён сохтааст, ҳуқуқ дорад ба онҳо танҳо дар ҳолате истинод намояд, ки агар дар акт ё дар дигар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи қабул ин норасоихо қайду шарт шудаанд ё имконияти минбаъд пешниҳод шудани талаб дар мавриди рафъи онҳо зикр гардидааст.

3. Фармоишгаре, ки корро бидуни тафтиш қабул кардааст, аз ҳуқуқи истинод ба камбудихо, ки метавонист ҳангоми усули оддӣ қабули кор (камбудихоӣ ошкоро) ошкор карда шавад, маҳрум мегардад.

4. Фармоишгаре, ки баъди қабули кор риоя нашудани шартнома ё дигар камбудихоро ошкор намудааст, ки ҳангоми усули оддӣ қабул муайян намудани онҳо (камбудихоӣ ноаён) ҷайриимкон аст аз ҷумла чунин камбудихое, ки қасдан аз ҷониби пудратчӣ пинҳон карда шудаанд, вазифадор аст пудратчиро дар меҳлати қобили қабул огоҳ созад.

5. Ҳангоми ба миён омадани баҳс байни фармоишгар ва пудратчӣ вобаста ба камбудихоӣ иҷроӣ кор ё сабабҳои он бо талаби ҳар кадоме аз тарафҳо экспертиза таъин карда шуданаш мумкин аст. Хароҷоти вобаста ба гузаронидани экспертиза ба истиснои ҳолатҳое, ки агар экспертиза вайрон карда нашудани шартнома ё байни амали пудратчӣ ва камбудии ошкоршуда вучуд надоштани алоқамандиро муқаррар карда бошад, ба зиммаи пудратчӣ мебошад. Дар чунин ҳолатҳо хароҷоти гузаронидани экспертизаро тарафе анҷом медиҳад, ки гузаронидани онро талаб кардааст ва агар экспертиза тибқи созишномаи тарафҳо гузаронида шуда бошад, аз ҷониби ҳар ду тараф пардохта мешавад.

6. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳангоми саркашии фармоишгар аз қабули иҷроӣ кор пудратчӣ бо гузашти меҳлати як моҳ аз резе, ки бояд мувофиқи шартнома кор ба фармоишгар супурда шавад ва баъд аз ду маротиба огоҳ намудани ӯ, ҳуқуқ дорад натиҷаи корро фурешад ва маблаши бадастовардари бо аз ҳисоб баровардани ҳамаи пардохтҳои ба пудратчӣ тааллуқдошта ба депозити идораи нотариалӣ ба номи фармоишгар гузаронад.

7. Агар саркашии фармоишгар аз иҷроӣ қабули кор боиси минбаъд гузаронидани меҳлати супурдани кор гардида бошад, ҳуқуқи моликият ба ашёи тайёркардашуда (коркардшуда) аз лаҳзае, ки супурдани он сурат гирифтааст, ба фармоишгар гузашта эътироф карда мешавад.

Моддаи 732. Сифати кор

1. Кори анҷомдодаи пудратчӣ бояд ба шартҳои шартнома мутобиқат намояд ва дар сурати мавҷуд набудани шарт ё комилан пурра набудани он ба талаботе, ки одатан ба чунин кори навъи дахлдор пешниҳод мегардад, ҷавобге бошад. Агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, иҷроӣ кор бояд:

- дар лаҳзаи супурдан ба фармоишгар дорои хосиятҳои дар шартнома пешбинигардида ё ба талаботи муайяни одатан пешниҳодшаванда ҷавоб диҳад;

- дар давоми давраи қобили қабул барои истифода тибқи таъиноти дар шартнома пешбинишуда коршоям бошад ва агар он дар шартнома пешбинӣ нагардида бошад, барои истифодаи чунин навъи корҳо муносиб бошад.

2. Агар тибқи қонунро ё тартиби муқаррарнамудаи онҳо нисбат ба кори тибқи шартномаи пудрат иҷрошаванда талаботи ҳатмӣ пешбинӣ гардида бошад, пудратчӣ ба сифати соҳибкор баромадкунанда бояд корро бо риояи ҳамаи талаботи ҳатмӣ анҷом диҳад.

Пудратчӣ метавонад вобаста ба шартнома еҳдадорӣ қабул намуда, иҷроӣ корро тавре анҷом диҳад, ки нисбат ба талаботи сифати дар талаботи ҳатмӣ муқарраргардида ҷавобгеи талаботи сифатан баландтар бошад.

Моддаи 733. Кафолати сифати кор

1. Ҳангоме ки тибқи қонунҳо ё шартнома ё тибқи анъанаҳои муомилоти корӣ аз ҷониби пудратчӣ ба фармоишгар додани кафолати сифати кор пешбинӣ шуда бошад, пудратчӣ вазифадор аст ба фармоишгар дар тели тамоми меҳлати кафолат натиҷаи кореро, ки бояд ба талаботи қисми 1 моддаи 732 ҳамин Кодекс мутобиқ бошад, супорад.

2. Кафолати сифати натиҷаи кор, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ба ҳамаи он чизе, ки натиҷаи корро ташкил медиҳад, татбиқ мегардад.

Моддаи 734. Тартиби баҳисобгирии меҳлати кафолат

1. Агар дар шартномаи пудрат тартиби дигаре, пешбинӣ нагардида бошад чараёни меҳлати кафолат аз лаҳзае ки иҷрои кор қабул гардидааст ё мебоист аз ҷониби фармоишгар қабул гардад, оғоз меёбад.

2. Барои баҳисобгирии меҳлати кафолат тибқи шартномаи пудрат, агар дар қонунҳо ё созишномаи тарафҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ё аз мушахассоти шартномаи пудрат барнаояд, мутаносибан қоидаҳои дар қисмҳои 2 - 4 моддаи 507 ҳамин Кодекс зикргардида истифода бурда мешаванд.

Моддаи 735. Масъулияти пудратчӣ барои сифати номатлуби кор

1. Агар кор аз ҷониби пудратчӣ бо риоя накардани шартнома анҷом дода шуда бошад, ки боиси бад шудани кор гаштааст ё бо камбудииҳои дигаре анҷом ёфтааст, ки истифодаи онро барои мақсади дар шартнома пешбинигардида ношоам сохтааст ё ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани чунин шартҳо барои истифодаи оддӣ ҷайриимкон аст, азбаски дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст, фармоишгар ҳуқуқ дорад тибқи интиҳоби худ аз пудратчӣ талаб кунад, ки:

- дар меҳлати муносиб камбудииҳои корро ройгон рафъ намояд;

- мутаносибан нархҳои барои кор муқарраргардида ро паст кунад;

- хароҷоташро барои рафъи камбудииҳо дар сурате ки агар дар шартнома ҳуқуқи фармоишгар оид ба рафъи камбудииҳо пешбинӣ гардида бошад, ҷуброн намояд.

2. Пудратчӣ ҳуқуқ дорад бар ивази рафъи камбудииҳои коре, ки барои онҳо ҷавобгар мебошад, ройгон, бо ҷуброни зараре, ки вобаста ба гузаронидани меҳлати иҷрои кор расонида шудааст, аз нав корхоро иҷро кунад. Дар ин сурат фармоишгар вазифадор аст кори қаблии анҷомдодашударо, агар мувофиқи хусусияти кор чунин баргардонидан имконпазир бошад, ба пудратчӣ баргардонад.

3. Агар дар кор сарфи назар кардани шартҳои шартнома ё дигар камбудииҳои кор муҳим ё рафънопазир бошанд ё дар меҳлати мувофиқи муқаррарнамудаи фармоишгар норасоииҳои ошкоргардида баргараф карда нашуда бошанд, фармоишгар ҳуқуқ дорад аз шартнома даст кашад ва ҷуброни зарари расонидашударо талаб намояд.

4. Шартҳои шартномаи пудрат дар хусуси барои камбудииҳои дахлдор аз масъулият озод кардани пудратчӣ, агар исбот шуда бошад, ки чунин камбудииҳо дар натиҷаи амал ё беамалии гунаҳкорои пудратчӣ ба вуҷе пайвастааст, ёро аз масъулият озод карда наметавонад.

5. Пудратчӣ, ки барои иҷрои корҳо мавод таҳия намудааст, барои сифати онҳо тибқи қоидаҳои оид ба масъулияти фурешанда барои молҳои сифатан номатлуб (қисмҳои 1 - 3 ва 5 моддаи 511) ҷавобгар аст.

Моддаи 736. Меҳлатҳои ошкор намудани сифати номатлуби натиҷаҳои кор

1. Агар дар қонунҳо ё шартномаи пудрат тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, фармоишгар ҳуқуқ дорад вобаста ба сифати номатлуби кор ба шартҳои дар меҳлати муқаррарнамудаи ҳамин модда ошкор гардидани онҳо талабот пешниҳод кунад.

2. Дар сурате ки агар барои натиҷаи кор меҳлати кафолат муқаррар нагардида бошад, талаботи вобаста ба камбудииҳои натиҷаи кор аз ҷониби фармоишгар ба шартҳои дар меҳлатҳои мувофиқ ошкор намудани онҳо, вале дар доираи ду сол аз рези супурдани натиҷаи кор, агар дар қонунҳо, шартнома ё анъанаҳои муомилоти корӣ меҳлати дигаре муқаррар нашуда бошад, пешниҳод шуданаш мумкин аст.

3. Фармоишгар ҳуқуқ дорад вобаста ба камбудииҳои натиҷаи коре, ки дар натиҷаи чараёни меҳлати кафолат ошкор гардидааст, талабот пешниҳод намояд.

4. Дар ҳолатҳое, ки меҳлати кафолати пешбиниамудаи шартнома аз ду сол камтар бошад ва норасоииҳои натиҷаи кор аз ҷониби фармоишгар пас аз гузашти меҳлати кафолат, вале дар доираи ду сол аз лаҳзаи пешбиниамудаи қисми 5 ҳамин модда ошкор гардидааст, агар фармоишгар исбот карда тавонад, ки

камбудихо то супурдани натиҷаи кор ба фармоишгар ё бо сабабҳои, ки то ин лаҳза рух додаанд, ба миён омадаанд, пудратчи масъулиятро ба зимма дорад.

5. Агар дар шартномаи пудрат тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, меҳлати кафолат (қисми 1 моддаи 734) аз лаҳзае, ки натиҷаи иҷрои кор қабул гардида буд ё мебоист аз ҷониби фармоишгар қабул гардад, ҷараён меёбад.

6. Нисбат ба ҳисоби меҳлати кафолат тибқи шартномаи пудрат, агар дар қонунҳо, санадҳои дигари ҳуқуқӣ ё созишномаи тарафҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ё аз мушаххасоти шартномаи пудрат барнаояд, мутаносибан қоидаҳои дар қисмҳои 2 ва 4 моддаи 507 ҳамин Кодекс зикргардида истифода бурда мешаванд.

Моддаи 737. Меҳлати даъво оид ба даъвоҳо дар мавриди кори сифатан номатлуб

1. Меҳлати даъво барои талаботе, ки вобаста ба кори сифатан номатлуб тибқи шартномаи пудрат анҷомдодашуда ба миён омадаанд, мувофиқи қоидаҳои моддаи 221 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

Меҳлати даъво барои талабот вобаста ба камбудихои бино, сохтмон, иншоот, агар ин камбудихо ҳангоми усули оддии қабули кор ошкор шуданашон иайриимкон бошад, аз лаҳзаи ошкор шудани камбудихо панҷ солро дар бар мегирад.

2. Агар дар қонунҳо ё шартномаи пудрат аз ҷониби пудратчи додани кафолати сифати кор пешбинӣ, меҳлати кафолат муқаррар гардида бошад ва ариза дар мавриди камбудихои кор дар доираи меҳлати кафолат дода шуда бошад, ҷараёни меҳлати даъво аз рези додани ариза дар мавриди камбудихо оғоз меёбад.

3. Агар мутобиқи шартномаи пудрат кор аз ҷониби фармоишгар қисм ба қисм қабул карда шуда бошад, ҷараёни меҳлати даъво аз рези пурра қабул кардани кор оғоз меёбад.

Моддаи 738. Ҳададории пудратчи дар мавриди ба фармоишгар додани маълумот

Пудратчи вазифадор аст яқоя бо натиҷаи кор ба фармоишгар маълумотро супорад, ки ба истифода ё навъи дигари истифодаи мавзеи шартнома дахл дорад, агар ин дар шартнома пешбинӣ гардида ё маълумот дорои хусусияте бошад, ки бидуни он истифодаи натиҷаҳои кор барои мақсадҳои дар шартнома зикргардида иайриимкон аст.

Моддаи 739. Махфӣ нигоҳ доштани маълумоти бадастовардаи тарафҳо

Агар тарафҳо ба туфайли иҷрои ҳададориҳои хеш вобаста ба шартнома аз ҷониби дигар дар мавриди тасмим ва донишҳои техникӣ маълумоте гирифта бошанд, аз ҷумла маълумоте, ки аз ҳуқуқи ҳифз истифода намебарад, инчунин маълумоте, ки метавонад чун сирри тижорати арзёбӣ гардад, он ҳуқуқ надорад бидуни розигии тарафи дигар ба ашхоси сеюм иттилоъ диҳад.

Тартиб ва шартҳои истифодаи чунин маълумот тибқи созишномаи тарафҳо муайян карда мешавад.

Моддаи 740. Ба фармоишгар баргардонидани мавод ва таҷҳизот

Дар ҳолатҳои ки агар фармоишгар дар асоси қисми 4 моддаи 727 ё қисми 3 моддаи 735 ҳамин Кодекс аз шартномаи пудрат даст кашад, пудратчи вазифадор аст мавод ва таҷҳизоти фароҳамовардаи фармоишгарро, ки барои коркарди ашё дода шуда аст ё дигар амволро баргардонад ё онро ба ашхоси зикрнамудаи фармоишгар диҳад ва агар иҷрои ин кор иайриимкон гардида бошад, арзиши мавод, таҷҳизот ва дигар амволро ҷуброн намояд.

Моддаи 741. Оқибатҳои қатъи шартномаи пудрат то қабули натиҷаи кор

Дар сурати қатъ гардидани шартномаи пудрат то қабули натиҷаи кор аз ҷониби фармоишгар тибқи асосҳои пешбининамудаи қонунҳо ё шартномаи пудрат, ки пудратчи анҷом додааст (қисми 1 моддаи 731), фармоишгар ҳуқуқ дорад ба е супурдани натиҷаи кори ба итмом расониданашударо бо ҷуброни хароҷоти масрафнамудаи пудратчи талаб намояд.

2. Пудрати маишӣ

Моддаи 742. Шартномаи пудрати маишӣ

1. Мувофиқи шартномаи пудрати маишӣ пудратчӣ, ки фаъолияти соҳибкориро анҷом медиҳад, ҳададор мешавад тибқи фармоиши шаҳраванд - фармоишгар фаъолияти муайянеро, ки барои қонун

гардонидани талаботи маишӣ ё дигар талаботи шахсии фармоишгар таъин шудааст, анҷом диҳад ва фармоишгар бошад еҳдадор мешавад корро қабул намуда, ҳаққи онро пардозад.

2. Шартномаи пудрати маишӣ ба шартномаи оммавӣ (моддаи 458) дохил мешавад.

3. Нисбат ба шартномаи пудрати маишӣ, ки бо ҳамин Кодекс танзим нагардидааст, қонунҳо оид ба ҳифзи ҳуқуқи истеъмолкунандагон ва дигар санадҳои ҳуқуқие, ки дар асоси он қабул гардидаанд, истифода бурда мешаванд.

Моддаи 743. Кафолати ҳуқуқи фармоишгар

1. Пудратчӣ ҳуқуқ надорад ба фармоишгар ба шартномаи пудрати маишӣ дохил намудани кор ва хизматрасонии иловагии пулакиро талаб намояд. Ҳангоми вайрон кардани ин талабот фармоишгар ҳуқуқ дорад аз пардохти кор ё хизматрасониҳои дахлдор даст кашад.

2. Фармоишгар ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳзаи то ба е супурдани кор аз шартномаи пудрати маишӣ бо пардохти қисми нархи муқарраршуда барои кор, ки то гирифтани огоҳинома дар мавриди радди фармоишгар аз шартнома аз ҷониби пудратчӣ анҷом дода шудааст, даст кашад ва ба е хароҷоти то ин лаҳза бо мақсади иҷрои кор масрафнамудаашро, агар онҳо ба арзиши ҳамин қисмати кор дохил нашуда бошад, пардозад. Шартҳои шартномае, ки фармоишгарро аз ин ҳуқуқ маҳрум месозанд, қурб надоранд.

Моддаи 744. Шакли шартнома

Агар дар қонунҳо ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагадида бошад, шартномаи пудрати маишӣ аз лаҳзаи аз ҷониби фармоишгар ба пудратчӣ супурдани қитансия ё дигар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи бастанӣ шартнома баимзорасида ҳисобида мешавад.

Мавҷуд набудани ҳуҷҷатҳои зикргардида фармоишгарро аз ҳуқуқи истинод ба баёноти шохидон ҷиҳати тасдиқи далели бастанӣ шартнома ё шартҳои он маҳрум намесозад.

Моддаи 745. Офертаи оммавии корҳо

1. Нисбат ба реклама ва дигар пешниҳоди корҳои, ки тибқи шартномаи пудрати маишӣ иҷро карда мешавад, мутаносибан қоидаҳо дар мавриди офертаи оммавии молҳо, ки дар моддаи 529 ҳамин Кодекс зикр шудааст, истифода бурда мешавад.

2. Ҳангоми ба фармоишгар супурдани кор пудратчӣ вазифадор аст ба е оид ба талаботе, ки барои самарабахш ва бехатар истифода бурдани ашёи таҳиягардида ё коркардашуда ё корҳои дигари анҷомдодашуда риоя кардани онҳо зарур аст, инчунин оид ба оқибатҳои эҳтимолие, ки риоя накардани талаботи дахлдор ба худӣ фармоишгар ё дигар ашхос таҳдид карда метавонад, маълумот диҳад.

3. Фармоишгар, агар дар натиҷаи аз пудратчӣ гирифтани маълумоти нопурра ё нодуруст барои иҷрои кор шартнома баста бошад, ки дорои хосиятҳои дарназардоштаи фармоишгар намебошад, ҳуқуқ дорад бекор кардани шартномаи пудрати маишӣ ва ҷуброни зарарро талаб намояд.

Моддаи 746. Ба фармоишгар пешниҳод намудани маълумот оид ба кор

Пудратчӣ вазифадор аст то бастанӣ шартномаи пудрати маишӣ ба фармоишгар оид ба корҳои пешниҳодшаванда, навъ ва мушаххасоти он, оид ба нарх ва шакли пардохт маълумоти зарурӣ ва саҳеҳ диҳад, инчунин бо хоҳиши фармоишгар дар мавриди маълумотҳои дигари марбут ба шартнома ва кори дахлдор иттилоъ диҳад. Агар тибқи хусусияти кор ин дорои аҳамият бошад, пудратчӣ бояд ба фармоишгар шахси аниқро, ки ин корро анҷом медиҳад, зикр намояд.

Моддаи 747. Иҷрои корҳо аз маводи пудратчӣ

1. Агар кор оид ба шартномаи пудрати маишӣ аз маводи пудратчӣ анҷом дода шавад, арзиши мавод ҳангоми бастанӣ шартнома пурра ё қисман, ҷуноне ки дар шартнома зикр шудааст, бо ҳисоббаробаркунии ниҳой баъди аз ҷониби фармоишгар аз пудратчӣ гирифтани мол пардохта мешавад.

Мутобиқи шартномаи пудрати маишӣ мавод метавонад ба пудратчӣ ба таври кредит, аз ҷумла бо шартӣ аз ҷониби фармоишгар давра ба давра пардохтани он пешниҳод карда шавад.

2. Таъйир ёфтани нархи маводе, ки пудратчӣ пешниҳод кардааст, баъди бастанӣ шартнома боиси ҳисобу китоби нав шуда наметавонад.

Моддаи 748. Иҷрои кор аз маводи фармоишгар

Агар корҳо оид ба шартномаи пудрати маишӣ аз маводи фармоишгар анҷом дода шавад, дар қвитансия ё ҳуҷҷати дигаре, ки ҳангоми бастанӣ шартнома пудратчӣ ба фармоишгар медиҳад, бояд номи дақиқ, тасвир ва арзиши маводи тибқӣ созишномаи тарафҳо муқарраргардида зикр карда шавад. Нархгузори мавод дар қвитансия ё дигар ҳуҷҷати шабех метавонад минбаъд аз ҷониби фармоишгар дар суд, бо роҳи пешниҳоди далелҳои хаттӣ мавриди баҳс қарор дода шавад.

Моддаи 749. Нарх ва пардохти кор

Нархи кор дар шартномаи пудрати маишӣ тибқӣ созишномаи тарафҳо муқаррар гардида, наметавонад аз нархи дар нархнома (прейскурант) эълоннамудаи пудратчӣ болотар бошад. Корро фармоишгар баъди аз ҷониби пудратчӣ пурра супурдани он мепардозад. Тибқӣ созишномаи тарафҳо кор метавонад аз ҷониби фармоишгар ҳангоми бастанӣ шартнома пурра ё бо усули додани бунак (аванс) пардохта шавад.

Моддаи 750. Огоҳ сохтани фармоишгар дар мавриди шартҳои истифодаи кори иҷрошуда

Ҳангоми ба фармоишгар супурдани кор пудратчӣ вазифадор аст ба е оид ба талаботе, ки барои кори самарабахш ва бехатари истифодаи натиҷаи кор риоя намудани онҳо зарур аст, инчунин аз оқибатҳои имконпазири риоя накардани талаботи дахлдор барои ҳуди фармоишгар ва дигар ашхос иттилоъ диҳад.

Моддаи 751. Оқибатҳои ошкор намудани камбудииҳои иҷрои кор

1. Фармоишгар, дар сурати ҳангоми қабули кор ё дар вақти истифодаи ашёи пудрат ошкор намудани камбудииҳо метавонад дар ҷараёни меҳлати дар моддаи 731 ҳамин Кодекс зикргардида ва ҳангоми мавҷуд будани меҳлати кафолат дар тели ин муддат яке аз ҳуқуқҳои пешбиниамудаи моддаи 736 ҳамин Кодексро истифода барад.

2. Талабот оид ба рафъи ройғони чунин камбудииҳои кори тибқӣ шартномаи пудрати маишӣ анҷомдодашуда, ки метавонад ба ҳаёт ё саломатии ҳуди фармоишгар ва дигар ашхос таҳдид кунад, агар дар тартиби муайяннамудаи қонун меҳлати нисбатан бештаре муқаррар (меҳлати хизмат) нагардида бошад, аз ҷониби фармоишгар ё вориси ҳуқуқи е дар ҷараёни даҳ сол аз лаҳзаи қабули кор пешниҳод шуданаш мумкин аст. Чунин талаботро, сарфи назар аз он, ки кай чунин камбудииҳо ошкор гардидаанд, аз ҷумла баъди хотимаи меҳлати кафолат ошкор шуданашон низ пешниҳод намудан мумкин аст.

Ҳангоми аз ҷониби пудратчӣ иҷро накардани талаботи зикргардида фармоишгар ҳуқуқ дорад дар ҷараёни ҳамин меҳлат ё баргардонидани қисми арзише, ки барои кор супурда буд ё ҷуброни хароҷотеро, ки барои рафъи камбудииҳо бо қувваи худ ё бо кемаки ашхоси сеюм масраф кардааст, талаб намояд.

Моддаи 752. Оқибатҳои барои гирифтани кор ҳозир нашудани фармоишгар

1. Дар сурати барои гирифтани кор ҳозир нашудани фармоишгар ё ба таври дигар аз қабули кор саркашӣ намудани е пудратчӣ ҳуқуқ дорад ба таври хаттӣ фармоишгарро огоҳ намуда, бо гузашти ду моҳ аз рези огоҳонӣ ашёи пудратро бо нархи муносиб фурешад ва маблаи аз фуреш ба даст овардаашро, бо касри ҳамаи маблаи пардохти ба е тааллуқдошта мутобиқи моддаи 352 ҳамин Кодекс ба номи фармоишгар ба депозити нотариус гузаронад.

2. Дар ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида пудратчӣ метавонад бар ивази фуреш ашёи пудрат аз ҳуқуқи нигоҳ доштан (боздоштан)-и ашё (моддаи 724) истифода барад ё аз фармоишгар ҷуброни зарари расонидашударо ситонад.

Моддаи 753. Ҳуқуқи фармоишгар дар сурати иҷрои номатлуб ё иҷро накардани кор тибқӣ шартномаи пудрати маишӣ

Дар сурати иҷрои номатлуб ё иҷро накардани корҳо тибқӣ шартномаи пудрати маишӣ фармоишгар метавонад аз ҳуқуқҳои мувофиқи моддаҳои 537-539 ҳамин Кодекс ба харидор додашуда истифода барад.

Моддаи 754. Оқибатҳои ғавти яке аз тарафҳо дар шартнома

Ҳангоми қатъи шартномаи пудрати маишӣ тибқӣ асосҳои пешбиниамудаи моддаи 450 ҳамин Кодекс оқибатҳои қатъи шартнома мувофиқи созишномаи байни вориси ҳуқуқи тарафи дахлдор ва контрагенти е ва дар сурати ба мувофиқа нарасидани онҳо аз ҷониби суд бо дарназардошти ҳаҷми кори анҷомдодашуда ва нархи он арзиши маводи масрафшуда ва боқимонда, инчунин дигар ҳолатҳои назаррас муайян карда мешавад.

3. Пудрати сохтмон

Моддаи 755. Шартномаи пудрати сохтмон

1. Мувофиқи шартномаи пудрати сохтмон пудратчӣ вазифадор мешавад дар меҳлати муқаррарнамудаи шартнома тибқи супориши фармоишгар иншооти муайян ё дигар корҳои сохтмониро анҷом диҳад ва фармоишгар ёҳаддор мешавад барои пудратчӣ ҷиҳати иҷрои кор шароити зарурӣ фароҳам оварад, корро қабул кунад ва ба он нархи қайду шартшударо пардозад.

2. Шартномаи пудрати сохтмон барои сохтмон ё азнавсозии корхонаҳо, бино (аз ҷумла бинои истиқоматӣ), иншоот ё дигар объектҳо, инчунин барои иҷрои корҳои васл, танзиму истифодадиҳӣ ва дигар корҳои ба ҳам алоқаманди иншооти эъморшаванда баста мешавад.

Агар ин дар шартнома пешбинӣ гардида бошад, пудратчӣ ёҳаддор мешавад, ки истифодаи иншоотро баъди қабули он аз ҷониби фармоишгар дар ҷараёни меҳлати дар шартнома зикргардида таъмин намояд.

3. Дар ҳолатҳое ки агар тибқи шартномаи пудрати сохтмон корҳо ҷиҳати қонеъ гардонидани талаботи маишӣ ё дигар талаботи шахсии шахрванд (фармоишгар) анҷом дода шавад, нисбат ба ҷунин шартнома мутаносибан қоидаҳои зербоби 2 ҳамин модда оид ба ҳуқуқҳои фармоишгар вобаста ба шартномаи пудрати маишӣ истифода бурда мешавад.

Моддаи 756. Тақсими таваккал байни тарафҳо

1. Таваккали тасодуфан несту нобуд гардидан ё тасодуфан осеб дидани иншооти сохтмон, ки мавзеи шартномаи пудрати сохтмонро ташкил медиҳад, то лаҳзаи аз ҷониби фармоишгар қабул гардидани ин иншоот ба зиммаи пудратчӣ мебошад.

2. Агар иншооти сохтмон то қабули он аз ҷониби фармоишгар несту нобуд гардида бошад ё дар натиҷаи бесифатии маводи фароҳамовардаи фармоишгар (асбобу анҷом, конструксияҳо) ё таҷҳизот ё иҷрои нодурусти супориши фармоишгар осеб дида бошад, пудратчӣ ҳуқуқ дорад пардохти тамоми арзиши дар смета пешбинишудаи корхоро бо шарт он ки е ёҳаддориҳои пешбиниамудаи қисми 1 моддаи 728 ҳамин Кодексро иҷро кардааст, талаб намояд.

Моддаи 757. Масъулият барои бехатарии корҳои анҷомдодашаванда

Масъулият барои бехатар анҷом додани корҳо ба зиммаи пудратчӣ гузошта мешавад.

Моддаи 758. Суурта кардани иншооти сохташаванда

Пудратчӣ ёҳаддор аст, аз ҳисоби худ сууртаи иншоот ё маҷмеи корҳоеро, ки дар шартнома пешбинӣ шудааст, агар дар шартнома тартиб ва шартҳои дигаре аз ҷониби тарафҳо муқаррар нагардида бошад, суурта кунад.

Тарафе, ки ба зиммаи ёҳаддории суурта вогузошта шудааст, бояд ба тарафи дигар тибқи тартиби пешбиниамудаи шартнома далели аз ҷониби он бастании шартномаи сууртаро мутобиқи шартҳои шартномаи пудрати сохтмон, аз ҷумла маълумотро дар бораи сууртакунанда, маблаи суурта ва таваккалҳои суурташуда пешкаш намояд.

Моддаи 759. Ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ

1. Пудратчӣ вазифадор аст сохтмон ва корҳои вобаста ба онро тибқи ҳуҷҷатҳои лоиҳавӣ, ки ҳаҷм ва меҳтавои корҳо ва дигар талаботи ба кор алоқаманд ва сметае, ки арзиши корро муайян менамояд, анҷом диҳад.

2. Пудратчӣ, ки дар ҷараёни сохтмон корҳои дар ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ зикрнагардида ва вобаста ба ин зарурати корҳои иловагӣ ва зиёд кардани арзиши сметавии сохтмонро ошкор менамояд, бояд дар маврид ба фармоишгар маълумот диҳад.

Дар сурати дар тели даҳ рез аз фармоишгар нагирифтани ҷавоб ба маълумоти ирсолгардида, агар дар қонун ё шартнома барои ин меҳлати дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пудратчӣ вазифадор аст корҳои дахлдорро боздорад ва зарари вобаста ба бекористӣ расонидашударо аз ҳисоби фармоишгар ҷуброн намояд. Фармоишгар, агар исбот карда тавонад, ки ба гузаронидани корҳои иловагӣ зарурат нест, аз ҷуброни ҷунин зарар озод карда мешавад.

3. Пудратчие, ки еҳдадориҳои муқаррарнамудаи қисми 2 ҳамин моддаро иҷро накардааст аз ҳуқуқи аз фармоишгар талаб кардани пардохти корҳои иловагии анҷом додашуда ва зарари вобаста ба он расонидашуда, маҳрум мегардад.

Моддаи 760. Ворид намудани таъйирот ба ҳуччатҳои лоиҳавию сметаӣ

1. Фармоишгар ҳуқуқ дорад ба ҳуччатҳои лоиҳавию сметаӣ, ки ба хароҷоти иловагии пудратчӣ алоқаманд нестанд, ворид намудани таъйиротро талаб намояд.

2. Таъйир додани ҳуччатҳои лоиҳавию сметаӣ, ки хароҷоти иловагии пудратчиро талаб мекунад, аз ҳисоби фармоишгар дар асоси сметаи иловагии аз ҷониби тарафҳо мувофиқашуда анҷом дода мешавад.

3. Пудратчӣ, агар бо сабабҳои ба ӯ вобаста набудани арзиши корҳоро нисбат ба он, ки дар смета пешбинӣ шудааст на камтар аз даҳ фоиз афзуда бошад, ҳуқуқ дорад мутобиқи моддаи 446 ҳамин Кодекс аз нав дида баромадани сметаро талаб кунад.

4. Пудратчӣ ҳуқуқ дорад ҷуброни хароҷотҳои оқилонаеро, ки вобаста ба муқаррар намудан ва рафъи норасоигии ҳуччатҳои лоиҳавию сметаӣ расонида шудааст, талаб намояд.

Моддаи 761. Таъмини моддии корҳо

1. Еҳдадориҳои бо мавод, аз ҷумла ҷузъҳо ва конструксияҳо, инчунин бо таҷҳизот таъмин намудани сохтмон, агар дар шартнома таъмини моддии сохтмонро дар маҷмӯъ ё вобаста ба як қисми он фармоишгар анҷом диҳад, ба еҳдаи пудратчӣ вогузошта мешавад.

2. Пудратчие, ки ба зиммааш таъминоти моддии сохтмон гузошта шудааст, таваккали ошкор намудани имконнопазирии истифода бурдани мавод (ҷузъҳо ва конструксияҳо) ё таҷҳизоти пешниҳодшударо бидуни бад гардонидани сифати иҷрои корҳо ба еҳда дорад.

3. Дар сурати ошкор намудани имконнопазирии истифодаи мавод (ҷузъҳо ва конструксияҳо) ё таҷҳизоти фароҳамовардаи фармоишгар бидуни бад гардонидани сифати иҷрои корҳо пудратчӣ еҳдадор аст аз фармоишгар дар меҳлатҳои мувофиқ бартараф кардани онҳоро талаб намояд ва агар ин талаб иҷро нагардад пудратчӣ ҳуқуқ дорад аз шартнома даст кашида, аз фармоишгар талаб намояд, ки арзиши шартномаро мутаносибан ба иҷрои қисми кор, инчунин зарареро, ки бо ин маблаи пешонида нашудааст, ҷуброн намояд.

Моддаи 762. Пардохти корҳо

1. Пардохти корҳои анҷомдодашуда аз ҷониби фармоишгар тибқи андозаи дар смета пешбинишуда дар меҳлат ва мувофиқи тартибе, ки қонун ё шартнома пешбинӣ намудаанд, анҷом дода мешавад. Ҳангоми дар қонун ё шартнома мавҷуд набудани супориши дахлдор пардохти корҳои анҷомдодаи пудратчӣ мутобиқи моддаи 723 ҳамин Кодекс сураат мегирад.

2. Ҳангоми иҷрои корҳои сохтмон таҳти шарти “супурдани калид” (хотимаи пурра), баъди қабули иншоот аз ҷониби фармоишгар, нархи дар шартнома зикргардида дар ҳаҷми пурра, яқдафъаина пардохта мешавад.

Моддаи 763. Фароҳам овардани қитъаи замин барои сохтмон

Фармоишгар вазифадор аст барои сохтмон сари вақт чунин қитъаи заминеро ҷудо намояд, ки аз ҷиҳати майдон ва ҳолат дар шартнома зикр гардидааст. Ҳангоми дар шартнома набудани чунин нишондод - майдон ва ҳолати қитъаи замин бояд оқозии сари вақти кор, пешбурди меътадил ва дар меҳлати муайянгардида анҷом додани корро таъмин намояд.

Моддаи 764. Еҳдадориҳои иловагии фармоишгар дар шартномаи пудрати сохтмон

Фармоишгар еҳдадор аст, тибқи ҳолат ва тартиби пешбининамудаи шартномаи пудрати сохтмон ба пудратчӣ ҷиҳати анҷом додани кор барои истифода бино ва иншооти заруриро дода, ба унвони ӯ ӯ ҳамлау нақли бор, гузаронидани хатҳои муваққатии шабакаи барқ, об, налҳои буғгузаронӣ ва ӯайраро таъмин намояд.

Моддаи 765. Аз ҷониби фармоишгар тибқи шартнома назорат кардан ва санҷидани иҷрои кор

1. Фармоишгари шартномаи пудрати сохтмон ҳуқуқ дорад назорат ва санҷиши ҷараёни кор ва сифати он, риояи меҳлати иҷро (нақша), сифати маҳсулоти фароҳамовардаи пудратчӣ, инчунин дурустии аз ҷониби

пудратчӣ истифода бурдани маводи фармоишгарро анҷом дода, вале дар айни замон ба фаъолияти оперативию хоҷагидорӣ пудратчӣ даҳолат накунад.

2. Фармоишгаре, ки ҳангоми анҷом додани назорат ва санҷиши ҷараёни иҷрои кор риоя накардани шартӣ шартнома, ки метавонад боиси паст шудани сифати кор гардад ё дигар камбудихоро ошкор намудааст, вазифадор аст фавран пудратчиро огоҳ созад. Фармоишгаре, ки чунин арзро пешниҳод накардааст, минбаъд ҳуқуқи худро ба истисно ба камбудихои ошкоргардида аз даст медиҳад.

3. Пудратчӣ вазифадор аст супоришҳои дар ҷараёни сохтмон аз фармоишгар гирифтаашро, агар ин супоришҳо ҳилофи шартҳои шартнома набоянд, иҷро кунад.

Моддаи 766. Ҳамкории тарафҳо дар шартномаи пудрати сохтмон

1. Агар ҳангоми иҷрои сохтмон ва корҳои вобаста ба он барои иҷрои матлуби шартномаи пудрати сохтмон монеаҳо ошкор гарданд, ҳар кадоме аз тарафҳо ёҳадоранд барои рафъи чунин монеаҳо тадбирҳои муносиби ба онҳо вобастаро андешанд. Тарафе, ки ин ёҳадориро иҷро накардааст, аз ҳуқуқи худ барои ситонидани ҷуброни зарари вобаста ба рафъ накардани камбудихои даҳлдор расонидашуда маҳрум мегардад.

2. Хароҷоти ба иҷрои ёҳадориҳо вобастаи тарафҳо, ки дар қисми 1 ҳамин модда нишон дода шудааст, дар ҳолатҳои пешбиникардаи шартномаи пудрати сохтмон аз ҷониби тарафи дигар ҷуброн карда мешавад.

Моддаи 767. Ёҳадорӣ пудратчӣ оид ба ҳифзи муҳити атроф ва бехатарии пешбурди корҳои сохтмон

1. Пудратчӣ вазифадор аст ҳангоми анҷом додани сохтмон ва корҳои вобаста ба он талаботи қонун ва дигар санадҳои ҳуқуқиро оид ба ҳифзи муҳити атроф ва бехатарии пешбурди сохтмон риоя намояд ва дар назди ашхоси сеюм барои вайрон кардани ин талабот ҷавобгар аст.

2. Пудратчӣ, агар ин боиси вайрон кардани талаботи ҳатмӣ барои тарафҳо оид ба ҳифзи муҳити атроф ва пешбурди бехатарии корҳои сохтмонӣ гардад, ҳуқуқ надорад дар ҷараёни кор мавод (ҷузъҳо ва конструксияҳо) ва таҷҳизоти фароҳамовардаи фармоишгарро истифода барад ё супоришҳои еро иҷро кунад.

Моддаи 768. Ёҳадорӣ тарафҳо ҳангоми муваққатан хобондани (консерватсия) сохтмон

Агар бо сабабҳои ба тарафҳо алоқаманд набуда корҳои вобаста ба шартномаи пудрати сохтмон боздошта шуда бошанд ва иншооти сохтмон муваққатан хобонда шуда (консерватсия) бошад, фармоишгар ёҳадор аст, корҳои то лаҳзаи муваққатан хобонда шудан (консерватсия) иҷрошударо ба пудратчӣ дар ҳаҷми пурра пардозад, инчунин хароҷоти бо зарурати қатъи кор ва муваққатан хобонда шудан (консерватсия)-и сохтмон масрафшударо бо дарназардошти фоидае, ки пудратчӣ мегирифт ё метавонист дар натиҷаи қатъи корҳо ба даст орад, ҷуброн намояд.

Моддаи 769. Супурдан ва қабули кор

1. Фармоишгаре, ки иттилооти пудратчиро дар мавриди омодагӣ барои супурдани кори тибқи шартномаи пудрати сохтмон анҷомдошуда ё давраи кори дар шартнома пешбинигардида гирифтааст, вазифадор аст фавран ба қабули он шуреъ намояд.

2. Фармоишгар, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қабули корро аз ҳисоби худ ташкил ва анҷом медиҳад. Дар ҳолатҳои дар қонун ё санадҳои дигари ҳуқуқӣ муқарраргардида дар қабули кор бояд намояндагони мақомоти давлатӣ ва мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ иштирок намоянд.

3. Фармоишгаре, ки давраҳои алоҳидаи корро пешакӣ қабул намудааст, таваккали несту нобуд гардидан ё зарар дидани сохтмонро, ки бо айби пудратчӣ сурат нагирифтааст, аз ҷумла дар ҳолатҳое, ки дар шартнома иҷрои корҳо тибқи таваккали пудратчӣ пешбинӣ гардидааст, ба зимма дорад.

4. Аз ҷониби пудратчӣ супурдани кор ва қабули он аз ҷониби фармоишгар бо акте, ки ҳар ду тараф имзо намудаанд, ба расмият дароварда мешавад. Дар сурати аз имзои акт саркашӣ намудани яке аз тарафҳо дар акт сабт гардида, он аз ҷониби тарафи дигар имзо карда мешавад.

Акти яктарафа супурдан ва ё қабул кардани кор метавонад аз ҷониби суд иайриқонунӣ эътироф гардад.

5. Дар ҳолатҳое ки агар ин дар қонун ё дар шартнома пешбинӣ гардида бошад ё аз хусусияти коре, ки тибқи шартномаи пудрати сохтмон анҷом дода мешавад ба миён ояд, пеш аз қабули кор бояд санҷиши пешакӣ он сурат гирад. Дар ин ҳолат қабули кор танҳо баъди натиҷаи мусбӣ санҷиши пешакӣ анҷом дода шуданаш мумкин аст.

6. Фармоишгар дар ҳолати ошкор намудани камбудихое, ки имконияти истифодаи онро барои тибқи мақсадҳои дар шартнома зикргардида иайриимкон мегардонад ҳуқуқ дорад, аз қабули кор даст кашад.

Моддаи 770. Масъулияти пудратчӣ барои сифати кор

1. Пудратчӣ барои риоя накардани талаботи пешбиниамудаи шартнома, лоиҳаи техникӣ, меъёр ва қоидаҳои сохтмони барои ҳар ду тараф ҳатмӣ, инчунин барои ноил нагардидан ба нишондиҳандаҳои дар ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сохтмонӣ пешбинигардидаи ҳаҷми сохтмон, аз ҷумла ба монанди иқтидори истеҳсолии корхона, дар назди фармоишгар ҷавобгар мебошад.

Ҳангоми азнавсозӣ (навсозӣ, бозсозӣ, таҷдид ва иайра)-и бино ё иншоот барои кам кардан ё аз даст додани пойдорӣ, (устуворӣ) ва эътимоднокии бино, иншоот ё як қисми он пудратчӣ масъулиятро ба зимма дорад.

2. Пудратчӣ барои бидуни розигии фармоишгар ҷузъан дур рафтани аз ҳуҷҷатҳои лоиҳавӣ, ки манфиатҳои муҳими фармоишгарро даҳолат намекунад, масъулият надорад.

Моддаи 771. Кафолати сифат дар шартномаи пудрати сохтмон

1. Агар дар шартномаи пудрати сохтмон тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пудратчӣ ба даст овардани нишондиҳандаҳои дар ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ зикргардидаро аз ҷониби иншооти сохтмон ва барои тамоми меҳлати кафолат имконияти истифода бурдани иншоотро тибқи шартнома кафолат медиҳад. Агар дар қонун ё шартнома меҳлати дигари кафолат муқаррар нагардида бошад, меҳлати кафолат аз рези қабули иншоот аз ҷониби фармоишгар даҳ солро дар бар мегирад.

2. Пудратчӣ агар исбот карда натавонад, ки камбудихо дар натиҷаи меътадил фарсуда шудани иншоот ё як қисми он, истифодаи нодуруст ё нишондодҳои нодурусти вобаста ба истифодаи он, ки худи фармоишгар ё ашхоси сеюми ҷалбкардаи он таҳия намудаанд, таъмири номатлуби иншоот, ки худи фармоишгар анҷом додааст ё бо ҷалби ашхоси сеюм иҷро кардааст, барои камбудихо дар давраи меҳлати кафолат ошкоргардида ҷавобгар мебошад.

3. Хараҷи меҳлати кафолат барои тамоми меҳлате, ки дар давоми он иншоот дар натиҷаи камбудихо (норасоиҳо ва номукамалӣ) истифода бурда нашуд ва барои он пудратчӣ ҷавобгар аст, ба таъхир андохта мешавад.

4. Дар ҳолати дар ҷараёни меҳлати кафолат ошкор намудани камбудихо дар қисми 1 моддаи 809 ҳамин Кодекс зикргардида фармоишгар вазифадор аст дар меҳлатҳои мувофиқи баъди ошкор кардани он ба пудратчӣ арз кунад.

Моддаи 772. Меҳлатҳои ошкор намудани сифати номатлуби корҳои сохтмон

Ҳангоми пешниҳоди талаботи вобаста ба сифати номатлуби иҷрои кор қоидаҳои пешбиниамудаи қисмҳои 1 - 5 моддаи 735 ҳамин Кодекс истифода бурда мешаванд.

Дар айни замон меҳлати ниҳони ошкор сохтани камбудихо мутобиқи қисмҳои 2 ва 4 моддаи 735 ҳамин Кодекс панҷ солро дар бар мегирад.

Моддаи 773. Бартараф намудани камбудихо содиршуда аз тарафи пудратчӣ

1. Пудратчӣ еҳдадор аст камбудихо содиркарда (норасоиҳо ва камуқостҳо)-ро дар давоми меҳлати муайянкардаи акти қабул ва супоридани кор бартараф намояд.

2. Пудратчӣ барои сари вақт бартараф накардани камбудихо тибқи тартиби муқарраркардаи шартнома ё қонун ҷавобгар аст.

Моддаи 774. Хуброни зарари маънавӣ

Зарари маънавие, ки ба фармоишгар дар натиҷаи аз ҷониби иҷроқунанда вайрон кардани ҳуқуқҳои е расонида шудааст, дар сурати мавҷуд будани гуноҳ аз ҷониби расонандаи зарар ҷуброн карда мешавад. Андозаи ҷуброни зарари маънавӣ, агар дар санадҳои қонунӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҷониби суд муқаррар карда мешавад.

4. Пудрат барои корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей

Моддаи 775. Шартномаи пудрат ба корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей

Тибқи шартнома барои корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей пудратчӣ (лоиҳакаш, ҷустуҷекунанда) еҳдадор мешавад, ки бо супориши фармоишгар санадҳои лоиҳавию сметаӣ ва (ё) корҳои ҷустуҷеиро анҷом диҳад ва фармоишгар бошад, еҳдадор мешавад, ки онро қабул намуда, ҳаққи корро пардозад.

Моддаи 776. Маълумоти ибтидоӣ барои корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей

1. Тибқи шартномаи пудрат барои корҳои лоиҳакашию ҷустуҷей фармоишгар вазифадор аст ба пудратчӣ дар мавриди лоиҳакашӣ супориш диҳад, инчунин дигар маълумоти ибтидоии барои таҳияи ҳуҷҷатҳои лоиҳакашию ҷустуҷей заруриро пешниҳод намояд. Вазифаи лоиҳакаширо бо супориши фармоишгар метавонад пудратчӣ низ анҷом диҳад. Дар ин ҳолат чунин вазифа аз лаҳзаи аз ҷониби фармоишгар тасдиқ шуданаш барои тарафҳо ҳатмӣ мебошад.

2. Пудратчӣ вазифадор аст талаботи дар супориш ва дигар маълумоти ибтидоии барои лоиҳакашӣ ва иҷрои корҳои ҷустуҷей мавҷударо риоя намуда, танҳо бо розигии фармоишгар метавонад аз талаботи он сарфи назар намояд.

Моддаи 777. Еҳдадориҳои фармоишгар

Тибқи шартномаи пудрат барои корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей, агар дар шартномаи тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, фармоишгар вазифадор аст:

- ба пудратчӣ баъди анҷом додани ҳамаи корҳо ё қисман, баъди анҷом додани давраҳои алоҳидаи кор, нархи муқарраршударо пардозад;

- ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметавиро, ки аз пудратчӣ гирифтааст, танҳо барои мақсадҳои дар шартнома пешбинигардида истифода барад, ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметавиро ба ашхоси сеюм надиҳад ва бидуни розигии пудратчӣ маълумоти дар онҳо зикргардидаро ошкор наамояд;

- ба пудратчӣ дар иҷрои корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей тибқи андоза ва шартҳои пешбиниамудаи шартнома хизмат расонад;

- якҷоя бо пудратчӣ дар корҳои бо мақомоти салоҳиятноки давлатӣ ва мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ ба мувофиқа расонидани ҳуҷҷатҳои лоиҳакашию ҷустуҷей иштирок намояд;

- ба пудратчӣ хароҷоти иловагиро вобаста ба таъйир ёфтани маълумоти ибтидоӣ барои лоиҳакашӣ ва корҳои ҷустуҷей, ки дар натиҷаи ҳолатҳои ба пудратчӣ марбутнабуда ба миён омадаанд, ҷуброн намояд;

- пудратчиро ба парванда оид ба даъво, ки шахси сеюм нисбат ба фармоишгар вобаста ба камбудии ҳуҷҷатҳои лоиҳавӣ ё иҷрои корҳои ҷустуҷей пешниҳод намудааст, ҷалб кунад.

Моддаи 778. Еҳдадориҳои пудратчӣ

1. Тибқи шартномаи пудрат барои иҷрои корҳои лоиҳакашию ҷустуҷей пудратчӣ вазифадор аст:

- тибқи супориш ё дигар ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ оид ба лоиҳакашӣ ва шартнома корҳоро анҷом диҳад;

- ҳуҷҷатҳои таҳиягардидаи техниро бо фармоишгар ва дар сурати зарурат якҷоя бо фармоишгар бо мақомоти салоҳиятдори давлатӣ ва мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ ба мувофиқа расонад;

- ба фармоишгар ҳуҷҷатҳои тайёри техникӣ ва натиҷаи корҳои ҷустуҷеиро супорад.

Пудратчӣ ҳуқуқ надорад ҳуҷҷатҳои техниро бидуни мувофиқаи фармоишгар ба ашхоси сеюм диҳад.

2. Пудратчӣ оид ба шартномаи пудрат дар мавриди иҷрои корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей ба фармоишгар мавҷуд набудани ҳуқуқи ашхоси сеюмро барои монет шудан ба иҷрои корҳо ё маҳдуд сохтани иҷрои онҳоро дар асоси ҳуҷҷатҳои техники таҳиянамудаи пудратчӣ қафолат медиҳад.

Моддаи 779. Масъулияти пудратчӣ барои камбудии ҳуҷҷатҳо ва корҳо

1. Пудратчӣ оид ба шартномаи пудрат ба корҳои лоиҳакашӣ ва ҷустуҷей барои камбудии ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ ва ҷустуҷей, аз ҷумла камбудии, ки дар натиҷаи чараёни сохтмон, инчунин дар чараёни истифодаи объекти дар асоси ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ ва маълумоти корҳои ҷустуҷей таҳиягардида ошкор шудаанд, масъулият дорад.

2. Ҳангоми ошкор намудани камбудии дар ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ ё корҳои ҷустуҷей, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пудратчӣ бо талаби фармоишгар вазифадор аст ройгон ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметавиро аз нав таҳия намояд ва мутаносибан ба таври иловагӣ корҳои зарурии ҷустуҷеиро анҷом диҳад, инчунин ба фармоишгар зарари расонидашударо ҷуброн намояд.

5. Корҳои пудратӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ

Моддаи 780. Фармоиши давлатӣ чиҳати иҷрои корҳои пудратӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ

1. Корҳои пудрати сохтмон (моддаи 755), корҳои лоиҳакашию ҷустуҷей (моддаи 775), ки барои қонеъ гардонидани эҳтиёҷоти Хумхурии Тоҷикистон ё воҳидҳои марзию маъмурии Хумхурии Тоҷикистон нигаронида шудааст ва аз ҳисоби бучетҳои дахлдор маблағгузорӣ мегардад, дар асоси фармоиши давлатӣ чиҳати иҷрои корҳои пудратӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ анҷом дода мешавад.

2. Тибқи фармоиши давлатӣ чиҳати иҷрои корҳои пудратӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ пудратчӣ вазифадор мешавад, ки корҳои сохтмон, лоиҳакашӣ ва дигар корҳои вобаста ба сохтмон ва таъмири иншооти дорои хусусияти истехсоли ва иайриистехсолиро анҷом диҳад ва онро ба фармоишгари давлатӣ супорад ва фармоишгари давлатӣ ёддор мешавад, ки корҳои иҷрошударо қабул намуда, арзиши онҳоро пардозад ё пардохти онро таъмин кунад.

Моддаи 781. Тарафҳо дар фармоиши давлатӣ

Ба сифати фармоишгари давлатӣ мақомоти давлатие, ки дорои захираҳои инвестисионии зарурӣ мебошанд ё ташкилоте, ки аз ҷониби мақоми дахлдори давлатӣ ба он ҳуқуқи ихтиёрдорӣ чунин захираҳо дода шудааст ва ба сифати пудратчӣ бошад шахси ҳуқуқӣ ё шахрванд баромад мекунад.

Моддаи 782. Асосҳо ва тартиби бастанӣ шартномаи пудрат барои эҳтиёҷоти давлатӣ

1. Асос барои бастанӣ шартномаи пудрат барои эҳтиёҷоти давлатӣ фармоиши давлатӣ ба ҳисоб меравад.

2. Тартиби бастанӣ шартномаи пудрат барои эҳтиёҷоти давлатӣ мутобиқи қоидаи моддаи 563 ҳамин Кодекс муқаррар карда мешавад.

Моддаи 783. Меҳтавои фармоиши давлатӣ

Фармоиши давлатӣ бояд шартҳоро оид ба ҳаҷм ва арзиши корҳои иҷрошаванда, меҳлати оғоз ва хотимаи он, андоза ва тартиби маблағгузорӣ ва пардохти корҳо, усули таъмини иҷрои ёддорихои тарафҳоро дар бар гирад.

Моддаи 784. Таъйир додани фармоиши давлатӣ

1. Ҳангоми аз ҷониби мақоми дахлдори давлатӣ тибқи тартиби муқарраршуда кам кардани маблағи бучети дахлдори барои маблағгузории корҳои пудрат ҷудокардашуда тарафҳо бояд меҳлатҳои нав ва агар зарур бошад шартҳои дигари иҷроӣ корро ба мувофиқа расонанд. Пудратчӣ ҳуқуқ дорад аз фармоишгари давлатӣ ҷаброни зарари вобаста ба таъйир додани меҳлати ироӣ корҳо расонидашударо талаб намояд.

2. Агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, таъйир додани фармоиши давлатӣ, ки ба ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида алоқаманд намебошанд, тибқи созишномаи тарафҳо анҷом дода мешаванд.

Моддаи 785. Танзими ҳуқуқи фармоиши давлатӣ

Нисбат ба фармоиши давлатӣ чиҳати иҷрои корҳои пудратӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ дар қисмате, ки бо ҳамин Кодекс танзим нагардидааст, қонуни пудрат барои эҳтиёҷоти давлатӣ татбиқ мегардад.

1. Пудрат барои корҳои илмию тадқиқотӣ, таҷрибавӣ (озмоишӣ)-ю конструкторӣ ва корҳои технологӣ

Моддаи 786. Шартномаҳо барои корҳои илмию тадқиқотӣ, таҷрибавию (озмоишӣ) конструкторӣ ва корҳои технологӣ

1. Тибқи шартнома барои корҳои илмию тадқиқотӣ пудратчӣ (иҷрокунанда) ёддор мешавад, ки тадқиқоти илмӣ бо фармоишгар қайду шартшударо анҷом диҳад ва тибқи шартномаи таҷрибавию конструкторӣ ва корҳои технологӣ бошад намунаи маҳсулоти нав, ҳуҷҷатҳои конструктории он, технологияи навро таҳия намояд ва ё намунаи нав созад; фармоишгар ёддор мешавад, ки ба пудратчӣ (иҷрокунанда) супориши техникӣ диҳад, корро қабул кунад ва арзиши онро пардозад.

2. Шартнома бо пудратчӣ (иҷрокунанда) метавонад ҳам тамоми силсилаи (сикли) гузаронидани тадқиқ, таҳия ва тайёр кардани намунаҳо, ҳамчунин ҷузъҳои алоҳидаи онро дар бар гирад.

Моддаи 787. Иҷрои кор

1. Пудратчӣ еҳдадор аст танҳо дар сурате шахсан корро иҷро намояд, ки он аз еҳдадории мушаххас ё хусусияти кор бармеояд. Дар ҳолатҳои дигар вай ҳақ дорад ба иҷрои шартномаи корҳои илмию тадқиқотӣ шахсони сеюмро ҷалб намояд.

2. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳангоми иҷрои корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ пудратчӣ ҳуқуқ дорад ҷиҳати иҷрои ин корҳо ашхоси сеюмро ба сифати пудратчиёни иайриасосӣ ҷалб намояд.

Моддаи 788. Супоридан, қабул ва пардохти кор

Пудратчӣ (иҷроқунанда) вазифадор аст корҳои иҷрошудаи илмию тадқиқотӣ, таҷрибавию конструкторӣ ва технологиро супорад ва фармоишгар онро қабул намояд ва арзиши онро пардозад. Дар шартнома қабул ва пардохти давраҳои алоҳидаи кор ё усули дигари пардохт пешбинӣ гардиданаш мумкин аст.

Моддаи 789. Махфӣ будани маълумот оид ба шартнома

Агар дар шартномаи оид ба корҳои илмию тадқиқотӣ ё барои корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад:

- ҳам пудратчӣ (иҷроқунанда) ва ҳам фармоишгар вазифадоранд махфӣ нигоҳ доштани маълумоти вобаста ба мавзеи шартнома, ҷараёни иҷрои он ва натиҷаҳои ба даст овардашударо таъмин намоянд. Ҳаҷми маълумоте, ки махфӣ эътироф мешавад, тибқи шартнома муқаррар мегардад;

- пудратчӣ ҳуқуқ дорад танҳо бо розигии фармоишгар патентқунонии натиҷаҳои корро, ки тибқи шартномаи зикргардида ба даст оварда шудааст, анҷом диҳад.

Моддаи 790. Ҳуқуқи тарафҳо барои натиҷаҳои кор

1. Фармоишгар оид ба шартномаи корҳои илмию тадқиқотӣ ё барои корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва корҳои технологӣ ҳуқуқ дорад натиҷаҳои кори ба ӯ супурдашударо тибқи ҳаҷм ва шартҳои пешбининамудаи шартнома истифода барад.

2. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пудратчӣ (иҷроқунанда) ҳуқуқ дорад натиҷаҳои кори иҷрокардаашро барои худ истифода барад.

3. Дар шартнома ҳуқуқи пудратчӣ (иҷроқунанда) дар хусуси ба ашхоси сеюм фуреҳтани натиҷаи кор пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Моддаи 791. Еҳдадории фармоишгар

Фармоишгар оид ба шартномаи илмию тадқиқотӣ ё оид ба корҳои таҷрибавию конструкторӣ ё технологӣ еҳдадор аст:

ба пудратчӣ (иҷроқунанда) вазифаи техникӣ диҳад ва бо ӯ барнома (параметрҳои техникӣ иқтисодӣ) ё мавзеи корро ба мувофиқа расонад;

ба пудратчӣ (иҷроқунанда) иттилооти барои иҷрои кор заруриро супорад;

корҳои иҷрошударо қабул намуда, арзиши онро (моддаи 788) пардозад.

Моддаи 792. Еҳдадории пудратчӣ (иҷроқунанда)

1. Пудратчӣ (иҷроқунанда) оид ба шартномаи илмию тадқиқотӣ ё корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ еҳдадор аст:

1) корҳоро мутобиқи барнома (параметрҳои техникӣ иқтисодӣ) ё мавзеи иҷро намуда, дар меҳлати дар шартнома муқарраргардида натиҷаи онро ба фармоишгар супорад;

2) талаботи вобаста ба ҳифзи ҳуқуқи моликияти зеҳниро (моддаи 152) риоя намояд;

3) бо қувва ва аз ҳисоби худ камбудихои бо гуноҳаш роҳодашударо дар ҳуҷҷатҳои техникӣ, ки боиси дур гардидан аз параметрҳои техникӣ иқтисодӣ дар супориши фармоишгар ё дар шартнома пешбининагардида шуда метавонад, рафъ намояд;

4) бетаъхир ба фармоишгар дар хусуси имконнопазирии ба даст овардани натиҷаҳои дарназардошташуда ё мувофиқи мақсад набудани идомаи кор маълумот диҳад;

5) ба фармоишгар кафолат диҳад, ки ашхоси сеюм ба натиҷаҳои дар асоси чунин шартнома додашуда дорои ҳуқуқи мустасно намебошанд;

6) барои истифодаи натиҷаҳои кор иҷозатнома (литсензия)-и дахлдор диҳад.

2. Агар дар шартнома оид ба корҳои илмию тадқиқотӣ ё барои корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, пудратчӣ (иҷроқунанда) вазифадор аст:

1) бидуни розигии фармоишгар аз нашри натиҷаҳои корҳои илмию техникие, ки ҳангоми иҷрои кор ба даст оварда шудаанд, худдорӣ намояд;

2) барои ҳифзи натиҷаҳои, ки ҳангоми иҷрои корҳо ба даст оварда шудаанд ва қобили ҳимояи ҳуқуқӣ мебошанд, тадбирҳо андешад ва фармоишгарро огоҳ созад.

3. Ба фармоишгар, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, барои истифодаи натиҷаҳои илмию техникие дорои ҳимояи ҳуқуқи дар корҳои иҷрошуда истифодагардида иҷозатнома (литсензия)-и мустасно фароҳам орад.

Моддаи 793. Оқибатҳои имконнопазирии ба дастовардани натиҷаҳо дар шартнома оид ба корҳои илмию тадқиқотӣ ва технологӣ

Агар дар қараёни корҳои илмию тадқиқотӣ ва технологӣ ошкор гардад, ки истифодаи натиҷаҳои кор вобаста ба ҳолатҳои ба пудратчӣ (иҷроқунанда) марбутнабуда имконнопазир аст, фармоишгар вазифадор аст арзиши корҳои то ошкор гардидани имконнопазирии ба даст овардани натиҷаҳои дар шартнома пешбининагардида анҷомдодашударо, вале на бештар аз он қисми дахлдори нархе, ки дар шартнома зикр гардидааст, пардозад.

Моддаи 794. Оқибати имконнопазирии ба даст овардани натиҷаҳо дар шартнома оид ба корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ

Агар дар қараёни корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ ҷайриимкон ё мувофиқи мақсад набудани идомаи кор ошкор гардад, ки дар он пудратчӣ гуноҳ надорад, фармоишгар вазифадор аст хароҷоти иҷроқунандаро ҷуброн намояд.

Моддаи 795. Масъулияти пудратчӣ (иҷроқунанда) барои вайрон кардани шартнома

1. Пудратчӣ (иҷроқунанда) барои иҷро накардан ё иҷрои номатлуби шартнома барои корҳои илмию тадқиқотӣ ё корҳои таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ, агар исбот карда натавонад, ки вайрон кардани шартнома на бо гуноҳи пудратчӣ (иҷроқунанда) рух додааст, дар назди фармоишгар ҷавобгар мебошад.

2. Пудратчӣ (иҷроқунанда), агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, вазифадор аст ба фармоишгар зарарро дар шакли зарари воқеӣ, дар доираи арзиши кор ҷуброн намояд.

Моддаи 796. Танзими ҳуқуқии шартномаҳо барои иҷрои корҳои илмию тадқиқотӣ, таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ

Нисбат ба меҳлати иҷро ва арзиши корҳо, инчунин оқибатҳои ҳозир нашудани фармоишгар барои қабули кор мутаносибан қоидаҳои моддаҳои 720-723 ва 752 ҳамин Кодекс татбиқ карда мешаванд.

Нисбат ба фармоишҳои давлатӣ чиҳати иҷрои корҳои илмию тадқиқотӣ, таҷрибавию конструкторӣ ва технологӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ қоидаҳои пешбининамудаи моддаҳои 781 - 785 ҳамин Кодекс татбиқ карда мешаванд.

БОБИ 37. Хизматрасонии пулакӣ

Моддаи 797. Шартномаи хизматрасонии пулакӣ

Тибқи шартномаи хизматрасонии пулакӣ бо супориши фармоишгар иҷроқунанда вазифадор аст хизмате расонад (амали муайяне ё фаъолияти муайянеро анҷом диҳад), ки дорои шакли ашёӣ набошад ва фармоишгар ёҳдадор аст арзиши онро пардозад.

Моддаи 798. Мавзеи шартномаи хизматрасонии пулакӣ

Мавзеи шартнома аз хизматрасонии алоқа, тиббӣ, байторӣ (ветеринарӣ), аудиторӣ, машваратӣ, иттилоотӣ, оид ба таълим, хизматрасонии фарҳангӣ, туристӣ ва ҷайра иборат аст.

Моддаи 799. Иҷрои шартнома

Ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани нишондоди дигар иҷроқунанда ёҳдадор аст хизматрасонӣ (хизматрасониҳо)-и дар шартнома пешбининашударо шахсан анҷом диҳад.

Моддаи 800. Нархи хизматрасонӣ

1. Фармоишгар еҳдадор аст хизмат (хизматҳо)-и ба ӯ расонидашударо тибқи меҳлат ва тартиби дар шартнома зикргардида пардозад.

2. Дар сурати имконнопазирии иҷро, ки бо гуноҳи иҷроқунанда ба миён наомадааст, фармоишгар вазифадор аст бо нигоҳ доштани фоидае, ки иҷроқунанда ба даст овардааст ё метавонист дар натиҷаи озод намудани ӯ аз иҷрои хизматрасонӣ (хизматрасониҳо) ба даст орад, подошпулии муносиб диҳад.

Дар сурати бо гуноҳи фармоишгар ба миён омадани имконнопазирии иҷро, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, арзиши хизматрасонӣ дар ҳаҷми пурра пардохта мешавад.

Моддаи 801. Масъулияти иҷроқунанда барои вайрон кардани шартнома

1. Дар сурати иҷро накардан ё иҷрои номатлуби шартномаи хизматрасонии пулакӣ иҷроқунанда вазифадор аст ба фармоишгар зарари расонидашударо дар ҳаҷми пурра, ҷуброн намояд.

2. Дар ҳолате ки агар иҷроқунанда еҳдадориро ҳангоми анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ иҷро накардааст ё номатлуб анҷом додааст, дар шартнома нисбат ба масъулияти дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида масъулияти баландгаре пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Моддаи 802. Дасти кашидан аз шартнома

1. Фармоишгар ҳуқуқ дорад дар ҳолати аз тарафи иҷроқунанда пардохтани арзиши ҳақиқии хизматрасонӣ аз шартномаи хизматрасонии пулакӣ даст кашад.

2. Иҷроқунанда ҳуқуқ дорад танҳо баъди пурра ҷуброн кардани зарари вобаста ба бекор кардани шартнома ба фармоишгар расонидашударо, ба истиснои ҳолатҳое, ки он бо гуноҳи фармоишгар рух додааст ва аз иҷрои шартнома хизматрасонии пулакӣ талаб намояд.

Моддаи 803. Танзими ҳуқуқии шартномаи хизматрасонии пулакӣ

Муқаррароти умумӣ оид ба пудрат (моддаҳои 714 - 741) ва муқаррарот оид ба пудрати маишӣ (моддаҳои 742 - 754), агар онҳо ҳилофи қоидаҳои ҳамин боб, инчунин мушаххасоти мавзеи шартномаи хизматрасонии пулакӣ набоянд, нисбат ба шартномаи хизматрасонии пулакӣ татбиқ карда мешаванд.

БОБИ 38. Ҳамлу нақл

Моддаи 804. Муқаррароти умумӣ

1. Ҳамлу нақли бор, баюҷ ва мусофиркашонӣ дар асоси шартномаи ҳамлу нақл анҷом дода мешавад.

2. Хусусияти шартҳои ҳамлу нақли бор, баюҷ ва мусофиркашонӣ тавассути нақлиёти алоҳида, инчунин масъулияти тарафҳо оид ба ҷунин ҳамлу нақл, агар дар ҳамин Кодекс, оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт, дигар қонунҳо ё қоидаҳои дар асоси онҳо баровардашуда тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, мувофиқи созишномаи тарафҳо муайян карда мешавад.

Моддаи 805. Шартномаи боркашонӣ

1. Тибқи шартномаи боркашонӣ боркашон вазифадор аст бори аз ҷониби борфиристанда ба ӯ боваркардашударо ба маҳалли таъинот расонад ва онро ба шахси барои гирифтани бор ваколатдор (боргиранда) супорад ва борфиристанда бошад, еҳдадор мешавад, ки барои ҳамлу нақли бор музди муайяншударо пардозад.

2. Бастани шартномаи боркашонӣ бо таҳияи борномаи нақлиёт, коносамент ё дигар ҳуҷжатҳое, ки дар оинномаҳои нақлиёт ё кодексҳо муқаррар шудаанд, тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 806. Шартномаи мусофиркашонӣ

1. Тибқи шартномаи мусофиркашонӣ мусофиркашон еҳдадор мешавад, ки мусофирро ба маҳалли таъинот расонад ва дар сурате ки мусофир баюҷ супурда бошад, инчунин баюҷро ба маҳалли таъинот интиқол дода, онро ба шахси барои гирифтани баюҷ ваколатдор супорад, мусофир бошад еҳдадор аст барои сафар маблаи муқарраршуда ва ҳангоми супоридани баюҷ инчунин маблаи интиқоли онро пардозад.

2. Бастани шартномаи мусофиркашонӣ ва интиқоли баюҷ мутаносибан бо роҳат (билет) ва қвитансияи баюҷ тасдиқ карда мешавад.

3. Мусофир тибқи тартиби муқаррарнамудаи оинномаҳо ва кодексҳои нақлиётӣ ҳуқуқ дорад, ки ройгон:

- ҳамроҳи худ атофол ё дигар шартҳои имтиёзнок интиқол диҳад;
- дар доираи меъёри муқарраргардида баиҷро бо худ дошта бошад;
- барои ҳамлу нақл дар доираи меъёри муқарраргардида бор супорад ва дар сурати аз меъёр зиёд будани он тибқи тариф арзиши онро пардозад.

Моддаи 807. Шартномаи чартер

Тибқи шартномаи чартер яке аз тарафҳо (кирогиранда) ёҳадор мешавад, ки ба тарафи дигар (кирокунанда) ба таври пулакӣ пурра ё як қисми боркашонӣ як ё якчанд васоити нақлиётро барои як ё якчанд рейс ҷиҳати ҳамлу нақли мусофир, бор ва баиҷро ҷудо кунад.

Тартиби бастанӣ шартномаи чартер, инчунин шакли шартномаи зикргардида ва навъи он тибқи оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 808. Ҳамлу нақли мустақими омехта

Ҳамкориҳои мутақобилаи ташкилотҳои нақлиётӣ ҳангоми ҳамлу нақли бор, баиҷро ва мусофиркашонӣ тавассути навъҳои мухталифи нақлиёт оид ба ҳуҷҷати ягонаи нақлиётӣ (ҳамлу нақли мустақими омехта), инчунин тартиби ташкили ҷунин ҳамлу нақл тибқи созишномаи ташкилотҳои дахлдори навъҳои нақлиёт, ки мутобиқи қонунҳо дар бораи ҳамлу нақли мустақими омехта (мураккаб) ба имзо мерасонад, муайян карда мешаванд.

Моддаи 809. Ҳамлу нақл тавассути нақлиёти истифодаи умум

Ҳамлу нақле, ки ташкилоти тижоратӣ анҷом медиҳад, агар аз қонун, санадҳои дигари қонунӣ ё иҷозатнома (литсензия)-и ба ин ташкилот додасуда ҷунин ҳулоса барояд, ки ин ташкилот вазифадор аст ҳамлу нақли мусофирон, бор ва баиҷро тибқи мурочиати ҳар як шахрванд ё шахси ҳуқуқӣ иҷро мекунад, ҳамчун ҳамлу нақл тавассути нақлиёти истифодаи умум (моддаи 458) эътироф карда мешавад.

Моддаи 810. Музди ҳамлу нақл

1. Барои ҳамлу нақли бор, баиҷро ва мусофиркашонӣ, агар дар қонунҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, музд тибқи созишномаи тарафҳо муқаррар карда мешавад.

2. Пардохт барои ҳамлу нақли бор, баиҷро ва мусофиркашонӣ тавассути нақлиёти истифодаи умум дар асоси тарифе, ки тибқи тартиби муқаррарнамудаи оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт тасдиқ гардидаанд, муайян карда мешавад.

3. Қор ва хизматрасониҳои тибқи талаби моликони бор анҷомдодасуда, ки дар тариф пешбинӣ нагардидаанд, мувофиқи созишномаи тарафҳо пардохта мешаванд.

4. Агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, боркашон ҳуқуқ дорад бори ҷиҳати ҳамлу нақл ба ӯ супурдашударо барои таъмини пардохти ҳамлу нақл ва дигар пардохтҳои боркашонӣ (моддаҳои 388 - 389) нигоҳ дорад.

5. Дар ҳолатҳои ки агар тибқи қонун ё дигар санадҳои ҳуқуқӣ оид ба маблаи пардохт вобаста ба ҳамлу нақли бор, баиҷро ва мусофиркашонӣ имтиёз ё афзалият муқаррар гардида бошад, хароҷоти вобаста ба он аз ҷониби ташкилоти нақлиёт аз ҳисоби бучети дахлдор ҷуброн карда мешавад.

Моддаи 811. Додани воситаҳои нақлиёт, борбардорӣ (борфарорӣ)

1. Боркашон вазифадор аст ба борфиристанда таҳти борбардорӣ дар меҳлате, ки дар дархост (фармоиш)-и қабулнамуда, шартномаи ташкили ҳамлу нақл ё дигар шартнома зикр шудааст, воситаҳои нақлиёти коршоями барои интиқоли бори дахлдор муносибро фароҳам орад.

Борфиристанда ҳуқуқ дорад аз воситаҳои нақлиёти пешниҳодшуда, ки барои интиқоли бори дахлдор муносиб нестанд, даст кашад.

2. Борбардорӣ (борфарорӣ) аз ҷониби ташкилоти нақлиётӣ ё борфиристанда (боргиранда) тибқи тартиби пешбининамудаи шартнома, бо риояи қоидаҳои муқаррарнамудаи оинномаҳо, кодексҳои нақлиёт ё дигар қоидаҳои дар асоси онҳо қабулгардида анҷом дода мешавад.

3. Борбардорӣ (борфарорӣ) тавассути қувва ва воситаҳои борфиристанда (боргиранда) бояд дар меҳлатҳои дар шартнома пешбинигардида ва агар чунин меҳлатҳо муайян карда нашуда бошанд тибқи оинномаҳо, кодексҳои нақлиёт ё дигар қоидаҳои дар асоси онҳо баровардашуда анҷом дода шаванд.

Моддаи 812. Меҳлати расонидани бор, мусофир ва баиҷ

Боркашон вазифадор аст ҳамлу нақли бор, баиҷ ва мусофирро дар меҳлати муқарраргардида, ки тибқи тартиби пешбиниамудаи оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт муайян карда шудаанд ва дар сурати мавҷуд набудани чунин меҳлатҳо дар меҳлати муносиб ба маҳалли таъинот расонад.

Моддаи 813. Масъулият оид ба еҳдадорихое, ки аз ҳамлу нақл бармеояд

1. Дар ҳолатҳои иҷро накардан ё иҷрои номатлуби еҳдадорихо вобаста ба ҳамлу нақл тарафҳо дорои масъулияти муқаррарнамудаи ҳамин Кодекс, оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт, инчунин созишномаи тарафҳо мебошанд.

2. Созишномаҳои ташкилотҳои нақлиётӣ бо мусофирон ва соҳибони бор дар бораи маҳдуд кардан ё барҳам додани масъулияти муқаррарнамудаи қонун, ба истиснои ҳолатҳое, ки имконпазирии чунин созишномаҳо ҳангоми интиқоли бор дар оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт пешбинӣ гардидаанд, эътибор надоранд.

Моддаи 814. Масъулияти боркашон барои фароҳам наовардани воситаҳои нақлиёт ва борфиристанда барои истифода набурдани воситаи нақлиёти пешкашшуда

1. Боркашон барои тибқи дархост (фармоиш) ё дигар шартнома фароҳам наовардани воситаҳои нақлиёт чиҳати интиқоли бор ва борфиристанда барои пешниҳод накардани бор ё бо сабабҳои дигар истифода набурдани воситаҳои нақлиётӣ додашуда дорои масъулияти муқаррарнамудаи оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт, инчунин созишномаи тарафҳо мебошанд.

2. Боркашон ва борфиристанда барои фароҳам наовардани воситаҳои нақлиёт ё сари вақт надодани воситаҳои нақлиёт ё истифода набурдани воситаҳои нақлиёт дар сурате аз ҷавобгарӣ озод карда мешаванд, ки агар он бо сабабҳои зайл рух дода бошад:

дар натиҷаи қувваи рафънопазир ё дигар рейдодҳои дорои хусусияти табиӣ, инчунин амалиёти ҷангӣ; катъ ё маҳдуд сохтани ҳамлу нақли бор дар самтҳои муайян ё ба самтҳои муайян тибқи тартиби муқаррарнамудаи оинномаҳо ё кодексҳои нақлиёт; дигар ҳолатҳои пешбиниамудаи оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт.

Моддаи 815. Масъулияти боркашон барои ба таъхир андохтани мусофиркашонӣ

1. Боркашон барои ба таъхир андохтани фиристодани воситаҳои нақлиёт чиҳати мусофиркашонӣ ё сари вақт ба маҳалли таъинот нарасидани воситаҳои нақлиёт ба истиснои ҳамлу нақл дар хатҳои шаҳрӣ ва байнишаҳрӣ, агар исбот карда натавонад, ки ба таъхир андохтан ва ё дер мондан дар натиҷаи қувваи рафънопазир, бартараф намудани норасоҳои воситаи нақлиёт, ки ба ҳаёт ва саломатии мусофирон таҳдид менамуд ё дигар ҳолатҳои ба боркашон марбутнабуда ба миён омадааст, ба мусофир ба андозаи пешбиниамудаи оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт ҷарима мепардозад.

2. Дар сурати бо сабаби ба таъхир андохтани ҳаракати воситаҳои нақлиёт аз сафар даст кашидани мусофир боркашон вазифадор аст ба е ҳаққи сафар ва дигар хароҷоташро пардозад.

Моддаи 816. Масъулияти боркашон барои гум кардан, камомад ва зарар дидани бор ё баиҷ

1. Боркашон, агар исбот карда натавонад, ки гум кардан, камомад ва зарар дидани бор ва баиҷ бо гуноҳи е рух наводааст, барои гум кардан, камомад ва зарар дидани бор ё баиҷи барои ҳамлу нақл қабулкардааш ҷавобгар аст.

Дар оинномаҳо ва кодексҳои нақлиёт метавонад ҳолатҳое пешбинӣ гардад, ки исботи гуноҳи боркашон дар гум кардан, камомад ва зарар дидани бор ё баиҷ ба зиммаи боргиранда ё борфиристанда гузошта мешавад.

2. Зарари ҳангоми ҳамлу нақли бор ё баиҷ расонидашуда аз ҷониби боркашон ба андозаи зайл пардохта мешавад:

- ҳангоми гум кардан ё камомади бор ё баиҷ - ба андозаи арзиши бор ё баиҷи гумкардашуда ё камбуд;

- хангоми зарар дидани бор ё баюоҷ - ба андозаи маблаице, ки арзиши он поин рафтааст ва хангоми имконнопазирии барқарор сохтани бор ё баюоҷи зарардида - ба андозаи арзиши он;

- хангоми гум кардани бор ё баюоҷе, ки барои интиқол бо эълони арзиши он супурда шудааст - ба андозаи арзиши эълоншудаи бор ё баюоҷ.

Арзиши бор ё баюоҷ, бо назардошти нархи он, ки дар нархномаи фурешанда зикр шудааст ё дар шартнома пешбинӣ гардидааст ва агар нархнома мавҷуд набошад ва дар шартнома нарх зикр нагардида бошад, бо назардошти нархе, ки дар ҳолатҳои қиёсӣ одатан барои чунин молҳои шабеҳ гирифта мешавад, муайян карда мешавад.

3. Ташкилоти нақлиёт ҳамзамон бо ҷуброни зарари воқеӣ ба борфиристанда (боргиранда) инчунин маблаи ҳамлу нақлро, ки барои интиқоли мол ва баюоҷи гумшуда, камбуд, вайроншуда ё зарардида пардохтааст, агар ин пардохт ба арзиши мол дохил нашуда бошад, ҷуброн менамояд.

4. Барои гум кардан, вайрон кардан, зарар дидан ё камодаи мол ё баюоҷ боркашонҳои самти ҳамлу нақли мустақими омехта дар назди борфиристанда (боргиранда) масъулияти муштарак доранд.

Масъулияти ба таъхир андохтан (гузаронидан)-и меҳлат ба зиммаи боркашони ниҳой гузошта мешавад, агар исбот карда натавонад, ки гузаронидани меҳлат бо гуноҳи е рух наводааст.

Моддаи 817. Шартнома оид ба ташкили ҳамлу нақл

Боркашон ва молики бор хангоми зарурати анҷом додани ҳамлу нақли мунтазам метавонанд оид ба ташкили ҳамлу нақл шартномаҳои дарозмуддат ба имзо расонанд.

Тибқи шартнома оид ба ташкили ҳамлу нақл боркашон вазифадор мешавад дар меҳлати муайян молро қабул кунад ва молики бор бошад, чиҳати интиқол борро дар ҳаҷми қайду шартшуда пешниҳод намояд. Дар шартномаи ташкили ҳамлу нақли бор ҳаҷм, меҳлат ва дигар шартҳои фароҳам овардани воситаҳои нақлиётӣ ва пешниҳоди бор чиҳати интиқол, тартиби ҳисобу китоб, инчунин шартҳои дигари ташкили ҳамлу нақл муайян карда мешаванд.

Моддаи 818. Шартномаҳои байни ташкилотҳои нақлиётӣ

Байни ташкилотҳои навҳои гуногуни нақлиёт оид ба ташкили кор, чиҳати таъмини ҳамлу нақли бор созишнома (созишномаҳои узелӣ, шартномаҳои оид ба воридот (содирот)-и мутамаркази борҳо ва ҷайра) мутобиқи қоидаҳои нақлиётӣ баста шуданаш мумкин аст.

Моддаи 819. Эътироз ва даъво оид ба боркашонӣ

1. То ба боркашон пешниҳод намудани даъво, ки аз интиқоли бор бармеояд, тибқи тартиби пешбининамудаи оинномаҳои кодексҳои нақлиёт пешниҳоди эътироз ҳатмӣ мебошад.

2. Даъво ба боркашон аз ҷониби борфиристанда ё боргиранда хангоми пурра ё қисман аз ҷониби боркашон рад намудани қонегардонии эътироз ё аз ҷониби боркашон дар меҳлати сӣ рез нагирифтани ҷавоб пешниҳод шуданаш мумкин аст.

3. Меҳлати даъво тибқи талаботе, ки аз боркашонӣ бармеояд, аз лаҳзае ки тибқи оинномаҳои кодексҳои нақлиёт муайян мегардад, ба меҳлати як сол муқаррар карда мешавад.

Моддаи 820. Масъулияти боркашон хангоми фавт ё зарар дидани саломатии мусофир

Масъулияти боркашон хангоми фавт ё расонидани зарар ба саломатии мусофир, агар дар қонун ё шартнома масъулияти баландтари боркашон пешбинӣ нагардида бошад, тибқи қоидаҳои боби 55 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

БОБИ 39. Экспедитсияи нақлиётӣ

Моддаи 821. Шартномаи экспедитсияи нақлиётӣ

1. Тибқи шартномаи экспедитсияи нақлиётӣ экспедитор еҳдадор мешавад бо пардохти подошпулӣ ва аз ҳисоби муштарӣ (борфиристанда ё боргиранда) хизматрасонии вобаста ба боркашониро, ки дар шартномаи экспедитсия муайян гардидааст, иҷро ё ташкил намояд.

Дар шартномаи экспедитсия метавонад еҳдадорӣ экспедитор дар мавриди боркашонӣ тавассути нақлиёт ва ба самти ҳаракате, ки экспедитор ё муштарӣ интиҳоб намудаанд, еҳдадорӣ экспедитор дар мавриди аз номи муштарӣ ё аз номи худ бастанӣ шартнома (шартномаҳои)-и боркашонӣ, таъмини фиристодан ва гирифтани бор, инчунин дигар еҳдадорӣҳои вобаста ба ҳамлу нақл пешбинӣ карда шаванд.

Дар шартномаи экспедитсия ба сифати хизматрасонии иловагӣ анҷом додани чунин амалиётҳои барои боркашонӣ муҳим ба монанди гирифтани ҳуҷҷатҳои барои воридот ва содирот зарурӣ, иҷрои расмиёти гумрукӣ ва дигар расмиёт, санҷиши теъдод ва ҳолати бор, борбардорӣ ва борфарорӣ, пардохти бочу хироч ва дигар хароҷотҳое, ки ба зиммаи борфиристанда (боргиранда) гузошта мешавад, ниғаҳдошти бор, гирифтани он дар маҳалли таъинот, инчунин дигар амалиёт ва хизматрасонӣ пешбинӣ карда шуданаш мумкин аст.

2. Роидаҳои ҳамин боб нисбат ба ҳолатҳое, ки тибқи шартнома ёдадорӣ экспедиторро боркашон анҷом медиҳад, татбиқ мегардад.

3. Шартҳои иҷрои шартномаи экспедитсияи нақлиётӣ, агар дар қонунҳо оид ба фаъолияти нақлиётӣ экспедитсионӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, тибқи созишномаи тарафҳо муайян карда мешаванд.

Моддаи 822. Шакли шартнома

1. Шартномаи экспедитсияи нақлиётӣ дар шакли хаттӣ баста мешавад.

2. Борфиристанда (боргиранда) бояд ба экспедитор ваколатнома диҳад, агар он барои иҷрои ёдадорӣҳои ӯ зарур бошад.

Моддаи 823. Масъулияти экспедитор оид ба шартномаи экспедитсияи нақлиётӣ

Барои иҷро накардан ё иҷрои номатлуби ёдадорӣҳо оид ба экспедитсияи нақлиётӣ экспедитор тибқи асосҳо ва андозае, ки мутобиқи қоидаҳои боби 24 ҳамин Кодекс муайян мегарданд, дорои масъулият мебошад.

Агар экспедитор исбот карда тавонад, ки вайрон кардани ёдадорӣҳо бо сабаби иҷрои номатлуби шартномаи боркашонӣ рух додааст, масъулияти экспедитор дар назди борфиристанда (боргиранда) тибқи ҳамаи қоидаҳое, ки мутобиқи онҳо экспедитор дар назди боркашонӣ дахлдор ҷавобгар аст, муқаррар карда мешавад.

Моддаи 824. Ҳуҷҷатҳо ва дигар маълумоте, ки ба экспедитор дода мешавад

1. Муштарӣ вазифадор аст ба экспедитор ҳуҷҷатҳо ва дигар маълумотро оид ба ҳосияти бор, шартҳои ҳамлу нақли он, инчунин дигар маълумотро, ки ба экспедитор барои иҷрои ёдадорӣҳои дар шартнома пешбинишуда зарур аст, пешниҳод намояд.

2. Экспедитор вазифадор аст ба муштарӣ дар бораи камбудӣҳои ошкоршудаи маълумоти гирифташуда ва дар сурати номукамал будани маълумот аз муштарӣ маълумотҳои иловагии заруриро талаб намояд.

3. Дар сурати аз ҷониби муштарӣ фароҳам наовардани маълумоти зарурӣ экспедитор ҳуқуқ дорад, то пешниҳоди чунин маълумот ба иҷрои ёдадорӣҳои дахлдор шурӯъ накунад.

4. Муштарӣ барои зарари ба экспедитор расондашуда вобаста ба вайрон кардани иҷрои ёдадорӣҳои пешниҳоди маълумоте, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр гардидааст, ҷавобгар мебошад.

Моддаи 825. Иҷрои ёдадорӣи экспедитор аз ҷониби шахси сеюм

Агар аз шартномаи экспедитсия ёдадорӣи экспедитор оид ба шахсан иҷро намудани ёдадорӣ барнаояд, экспедитор ҳуқуқ дорад барои иҷрои ёдадорӣҳояш ашхоси дигарро ҷалб намояд.

Вогузоштани иҷрои ёдадорӣҳо ба зиммаи шахси сеюм экспедиторро аз масъулияти иҷрои шартнома дар назди муштарӣ озод намекунад.

Моддаи 826. Даст кашидан аз шартномаи экспедитсия

Муштарӣ ё экспедитор ҳуқуқ доранд бо огоҳ кардани ҳамдигар аз иҷрои шартномаи экспедитсия дар давоми ду ҳафта даст кашанд.

Тарафе, ки раддия пешниҳод намудааст, бояд ба тарафи дигар зарари вобаста ба қатъи шартнома расонидашударо ҷуброн намояд.

БОБИ 40. Рағз ва кредит

1. Рағз

Моддаи 827. Шартномаи қарғз

1. Тибқи шартномаи қарғз як тараф (қарғздиҳанда) ба тарафи дигар (қарғзгиранда) ба моликият пул ё ашёи дорои аломати навъи муайяноро месупорад ва қарғзгиранда ёдадор мешавад, ки ба қарғздиҳанда ба таври

якдафъаина ё давра ба давра ба ҳамин андоза маблаи ё баробар ба теъдоди ашёи ба қарз гирифташудаи дорои ҳамон навъ ва сифат (маблаи қарз)-ро баргардонад.

2. Шартномаи қарз аз лаҳзаи супурдани пул ё ашё басташуда ба ҳисоб меравад.

3. Асъори хориҷӣ ва арзишҳои асъорӣ дар ҳудуди Хумхурии Тоҷикистон метавонад бо риояи қоидаҳои моддаҳои 155, 156 ва 340 ҳамин Кодекс мавзеи шартнома қарор гирад.

Моддаи 828. Шакли шартномаи қарз

1. Шартномаи қарз, агар маблаи он на камтар аз даҳ маротиба аз андозаи маоши ҳадди ақали муқаррарнамудаи санадҳои қонунгузорӣ баландтар бошад, инчунин дар ҳолате ки як тарафи шартнома, сарфи назар аз маблаи, шахси ҳуқуқӣ мебошад, бояд дар шакли хаттӣ баста шавад.

2. Риояи нақардани шакли хаттӣ шартномаи қарз боиси оқибатҳои пешбининамудаи моддаи 187 ҳамин Кодекс мегардад.

3. Шартномаи қарз дар сурати мавҷуд будани забонхати қарзгиранда ё дигар ҳуҷҷате, ки ба е аз ҷониби қарздиҳанда додани маблаи муайян ё теъдоди муайяни ашёро тасдиқ мекунад, дар шакли хаттӣ басташуда эътироф мегардад.

4. Шакли хаттӣ шартномаи қарз, агар еҳдадорӣ қарз бо вексел, вомбарг ё дигар қоази қиматноки додаи қарзгиранда, ки маблаи қарз ва ҳуқуқи қарздиҳандаро барои ситондани он муқаррар менамояд, риояшуда ба ҳисоб меравад.

Моддаи 829. Фоизҳо оид ба шартномаи қарз

1. Агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қарздиҳанда барои аз қарзгиранда аз маблаи қарз тибқи андоза ва тартиби муайяннамудаи шартнома гирифтани фоиз ҳуқуқ дорад. Ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани шартҳо оид ба фоиз андозаи он тибқи ставкаи ба таври дахлдор муайяннамудаи фоизи бонк дар рези аз ҷониби қарзгиранда баргардонидани қарзи худ ё як қисми дахлдори он муайян карда мешавад.

2. Шартномаи қарзе, ки байни шахрвандон ба маблаи на бештар аз андозаи панҷоҳқаратаи маоши ҳадди ақали тибқи қонун пешбинигардида баста шудааст ва ба анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ аз ҷониби ҳатто яке аз тарафҳо алоқаманд намебошад, агар дар он мустақиман тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бидуни фоиз тахмин шуданаш мумкин аст.

3. Агар тибқи шартномаи қарз ба қарзгиранда ашёи дорои аломатҳои навъи муайян супурда шавад, фоиз дар ҳолате бояд пардохта шавад, ки агар андоза ва шакли он (пулӣ ё дар шакли асл) дар шартнома пешбинӣ шудааст.

4. Тартиб ва меҳлати пардохти фоизҳо тибқи шартномаи қарз муқаррар карда мешавад. Дар сурати мавҷуд набудани чунин нишондод фоизҳо тибқи тартиб ва меҳлати пешбининамудаи шартнома оид ба баргардондани қарзи асосӣ пардохта мешаванд.

Моддаи 830. Еҳдадорӣ қарзгиранда оиди баргардонидани маблаи қарз

1. Қарзгиранда вазифадор аст ба қарздиҳанда маблаи гирифтаашро тибқи меҳлат ва тартиби пешбининамудаи шартнома баргардонад.

Агар меҳлати баргардонидани қарз дар шартнома пешбинӣ нагардида бошад, он бояд аз ҷониби қарзгиранда дар меҳлати сӣ рез аз рези пешниҳод намудани талабот аз ҷониби қарздиҳанда баргардонидани маблаи қарз ба ҳисоб меравад.

2. Маблаи пешниҳод кардаи қарз пеш аз меҳлат баргардонидани маблаи қарз шуданаш мумкин аст.

Фоизҳо оид ба қарз дар ҳар лаҳза пеш аз меҳлат пардохта шуданашон мумкин аст.

3. Агар дар шартномаи қарз тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, маблаи қарз аз лаҳзаи ба қарздиҳанда додани қарз ё гузаронидани маблаи пулии дахлдор ба суратҳисоби бонкии е баргардонидани маблаи қарз ба ҳисоб меравад.

Моддаи 831. Оқибатҳои вайрон кардани шартнома аз ҷониби қарзгиранда

1. Агар дар қонунҳо ё дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, дар ҳолатҳое ки қарзгиранда маблаи қарзро дар меҳлати муайяншуда барнамегардонад, ба ҳамин маблаи бояд дар ҳаҷми муайяннамудаи қисми 1 моддаи 426 ҳамин Кодекс аз ҳамон резе, ки қарз бояд баргардонидани маблаи қарз ба ҳисоб меравад ва то рези баргардонидани он ба қарздиҳанда фоиз пардозад.

2. Агар дар шартнома қисман баргардонидани қарз (давра ба давра) пешбинӣ гардида бошад, дар ин сурат ҳангоми аз ҷониби қарзгиранда вайрон кардани меҳлати барои баргардонидани қисми навбатии қарзи муқарраргардида қарздиҳанда ҳуқуқ дорад пеш аз меҳлат баргардонидани ҳамин маблаӯҳои қарзи боқимондари яқоя бо ғоизҳои марбута талаб кунад. Агар қарзгиранда беш аз нисфи маблаӯи қарзро баргардонидани бошад, қоидаи мазкур татбиқ намегардад.

3. Агар дар шартнома пардохти ғоизи қарз дар меҳлате, ки аз меҳлати баргардонидани ҳуди қарз пештар аст пешбинӣ гардида бошад, дар ин сурат ҳангоми вайрон кардани чунин ёҳадорӣ қарздиҳанда ҳуқуқ дорад аз қарзгиранда пеш аз меҳлат баргардонидани маблаӯи қарзро яқоя бо ғоизҳои марбута талаб кунад.

Моддаи 832. Баҳс вобаста ба шартномаи қарз

1. Қарзгиранда ҳуқуқ дорад вобаста ба беули ва бо исботи он, ки пул ё ашё воқеан аз қарздиҳанда гирифта нашудааст ё нисбат ба он чи дар шартнома зикр гардидааст андозаи камтарро ташкил медиҳад, шартномаи қарзро таҳти баҳс қарор диҳад.

2. Шартномаи қарзе, ки бояд дар шакли хаттӣ баста шавад (моддаи 828) наметавонад вобаста ба беулии он, ба истиснои ҳолате, ки агар шартнома таҳти таъсири фиреб, зероварӣ, таҳдид, созишномаи бадаҳдонаи намояндаи қарздиҳанда бо қарзгиранда ё ба миён омадани ҳолатҳои вазнин (моддаи 204) баста шудааст, тавассути баёноти шохидӣ мавриди баҳс қарор дода шавад.

3. Агар дар ҷараёни баҳси қарзгиранда оид ба беулии шартномаи қарз муқаррар карда шавад, ки пул ё дигар ашё дар ҳақиқат аз қарздиҳанда гирифта нашудааст, шартномаи қарз бастанашуда ба ҳисоб меравад. Дар сурате ки агар пул ё ашё дар ҳақиқат аз ҷониби қарзгиранда нисбат ба оне, ки дар шартнома зикр гардидааст, камтар гирифта шуда бошад, шартнома ба андозаи ҳамин маблаӯ ё теъдоди ашё басташуда ба ҳисоб меравад.

Моддаи 833. Таъмини иҷрои ёҳадорӣҳои қарзгиранда

Ҳангоми аз ҷониби қарзгиранда иҷро накардани ёҳадорӣҳои шартномаи қарз чиҳати баргардонидани маблаӯи қарз, инчунин ҳангоми аз даст додани таъмин ё бад гардидани шартҳои он вобаста ба ҳолате, ки барои он қарздиҳанда ҷавобгар намебошад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қарздиҳанда ҳуқуқ дорад аз қарзгиранда пеш аз меҳлат пардохтани қарзро талаб намояд.

Моддаи 834. Қарзи мақсаднок

1. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қарзгиранда маблаӯҳои қарзи тибқи шартнома гирифтаашро мувофиқи салоҳиди худ истифода мебарад.

2. Агар шартномаи қарз бо шарт аз ҷониби қарзгиранда барои мақсадҳои муайян (қарзи мақсаднок) истифода бурдани маблаӯҳои гирифташуда баста шуда бошад, қарзгиранда вазифадор аст ба қарздиҳанда имконияти назорати тибқи мақсад истифода гардидани маблаӯи қарзро фароҳам орад.

3. Дар сурати аз ҷониби қарзгиранда иҷро накардани шартҳои шартнома оид ба истифодаи мақсадноки маблаӯи қарз қарздиҳанда ҳуқуқ дорад аз қарзгиранда пеш аз меҳлат пардохтани қарзро талаб намояд.

Моддаи 835. Нав шудан (новатсия)-и қарз бо ёҳадорӣи қарз

1. Тибқи созишномаи тарафҳо ҳама гуна қарзе, ки аз хариду фурӯш, кирои амвол ё дар асосҳои дигар ба миён омадааст, метавонад бо ёҳадорӣи қарз иваз карда шавад.

2. Иваз намудани қарз бо ёҳадорӣи қарз бо роиҳои қоидаҳои ҳамин Кодекс дар мавриди нав шудани ёҳадорӣ (моддаи 446) ва дар шакли барои шартномаи қарз муқарраргардида (моддаи 828) анҷом дода мешавад.

Моддаи 836. Шартномаи қарзи давлатӣ

1. Тибқи шартномаи қарзи давлатӣ ба сифати қарзгиранда давлат ва ба сифати қарздиҳанда шахрванд ё шахси ҳуқуқӣ ё шахсони ҳуқуқии хориҷӣ баромад мекунанд.

2. Қарзҳои давлатӣ ихтиёрий мебошанд.

3. Шартномаи қарзи давлатӣ бо усули аз ҷониби қарздиҳанда ба даст овардани вомбаргҳо ва дигар қоазҳои қиматноки баровардашудаи давлатӣ, ки ҳуқуқи қарздиҳандаро барои аз қарзгиранда гирифтани маблаӯҳои пулии қарзи додашуда ё вобаста ба шартҳои қарз додани дигар амвол, ғоизҳои муқарраршуда ё

дигар ҳуқуқи амволиро дар меҳлатҳои пешбиниамудаи шартҳои ба муомилот баровардани вомбаргҳо тасдиқ менамояд, баста мешавад.

4. Таъйир додани шартҳои вомбаргҳои ба муомилот баровардашуда (конверсияи вомбарг), аз ҷумла тибқи асосҳои пешбиниамудаи моддаи 483 ҳамин Кодекс ба истисноӣ ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун иҷозат дода намешавад.

5. Давлат оид ба шартномаи қарзи давлатӣ мутобиқи қоидаҳои моддаи 138 ҳамин Кодекс масъулият дорад.

Моддаи 837. Вексел

Дар ҳолатҳое ки тибқи созишномаи тарафҳо аз ҷониби қарзгиранда векселе дода шудааст, ки еҳдадорӣ бидуни ҳеч гуна шартӣ векселдиханда (вексели оддӣ) ё дигар пардозандаи дар вексел зикргардидаро (вексели интиқолий) дар мавриди бо фарорасии меҳлати пешбиниамудаи вексел пардохтани маблағҳои қарзи гирифташударо тасдиқ мекунад, муносибати тарафҳо вобаста ба вексел мувофиқи қонун дар бораи вексели интиқолий ва оддӣ танзим карда мешавад.

Аз лаҳзаи додани вексел қоидаҳои ҳамин зербоб нисбат ба чунин муносибатҳо истифода бурда шуданашон мумкин аст, зеро онҳо хилофи қонун дар бораи вексели интиқолий ва оддӣ намебошанд.

Моддаи 838. Вомбарг (облигатсия)

1. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун ё дигар санадҳои ҳуқуқӣ шартномаи қарз метавонад бо усули барориш ва фуреши вомбаргҳо баста шавад.

2. Вомбарг коази арзишноке эътироф мегардад, ки ҳуқуқи дорандаи онро барои аз шахси вомбаргро бароварда дар меҳлати пешбиниамудаи он гирифтани арзиши собит (номиналӣ)-и вомбарг ё дигар амволи баробарарзишро тасдиқ менамояд. Вомбарг ба дорандаи он инчунин ҳуқуқи гирифтани фоизи дар он муайяншударо медиҳад.

3. Нисбат ба муносибатҳои байни шахсе, ки вомбаргро баровардааст ва дорандаи он қоидаи ҳамин зербоб татбиқ мегардад, зеро дар қонун чизи дигари пешбинӣ нагардидааст.

2. Кредит

Моддаи 839. Шартномаи кредит

1. Тибқи шартномаи кредит як тараф - бонк ё ташкилоти дигари кредитӣ (кредитор) еҳдадор мешавад ба тарафи дигар (қарзгиранда) тибқи андоза ва шартҳои пешбиниамудаи шартнома маблағҳои пулӣ (кредит) диҳад ва қарзгиранда бошад, еҳдадор мешавад маблағи пулии гирифтаашро баргардонад ва барои он фоиз супорад.

2. Дар ҳолатҳое ки мувофиқи қонунҳо аз ҷониби ташкилотҳои тичоратие, ки ташкилотҳои кредитӣ ба ҳисоб намераванд, анҷом додани кредитонӣ иҷозат дода шудааст, нисбат ба муносибатҳои кредитоние, ки аз ҷониби чунин ташкилоти тичоратӣ анҷом дода шудааст, қоидаҳои шартномаи кредитӣ татбиқ мегардад.

3. Нисбат ба муносибатҳо оид ба шартномаи кредит, агар тибқи қоидаҳои ҳамин зербоб тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти шартномаи кредит барнаояд, қоидаҳои ҳамин Кодекс дар бораи шартномаи қарз татбиқ мегарданд.

Моддаи 840. Шақли шартномаи кредит

Шартномаи кредит бояд дар шақли хаттӣ баста шавад.

Риоя накардани шартӣ боиси беэътибор донистани шартномаи кредитӣ мегардад. Чунин шартнома қурб надорад.

Моддаи 841. Радди додан ё гирифтани кредит

1. Кредитор ҳуқуқ дорад ба қарзгиранда додани кредити дар шартнома пешбинигардидаро пурра ё қисман дар сурати ҷайри қобили пардохт эътироф гардидани қарзгиранда, аз ҷониби е иҷро накардани еҳдадорихо оид ба таъмини кредит, вайрон кардани еҳдадорӣ дар шартнома пешбинигардидаи мақсадноки истифодаи кредит, инчунин дар дигар ҳолатҳои пешбиниамудаи шартнома рад намояд.

2. Қарзгиранда ҳуқуқ дорад аз гирифтани кредит пурра ё қисман даст кашида дар маврид кредиторро то меҳлати дар шартнома муқарраргардидаи фароҳам овардани кредит огоҳ созад.

Моддаи 842. Кредити молӣ

Тарафҳо метавонанд шартномаеро ба имзо расонанд, ки еҳдадорӣ як тарафро барои ба тарафи дигар тибқи шартҳои шартномаи кредит додани ашёи дорои аломатҳои навъи муайян пешбинӣ менамояд.

Агар дар чунин шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, шартҳои он дар мавриди теъдод, навъ (ассортимент), мукаммалӣ, сифат, зарф ва (ё) басту банди ашёи пешниҳодшуда бояд тибқи қоидаҳои оид ба шартномаи хариду фурӯши мол (моддаҳои 488 - 527) иҷро карда шавад.

Моддаи 843. Кредити тижоратӣ

1. Шартномаҳое, ки иҷрои онҳо барои ба моликияти дигар тараф додани маблағи пулӣ ё амволи дорои аломатҳои навъи муайян тафриқашаванда алоқаманд мебошанд, агар дар қонун тартиби дигаре муқаррар нагардида бошад, метавонанд ба ин тараф ё аз ҷониби ин тараф додани кредитро, аз ҷумла дар шакли бунақ (аванс), пешпардохт, тамдиди меҳлат ё давра ба давра пардохти мол, қор ё хизматрасонӣ (кредити молӣ) пешбинӣ намояд.

2. Нисбат ба кредити молӣ мутаносибан қоидаҳои моддаҳои 839 - 841 ҳамин Кодекс татбиқ мегардад.

БОБИ 41. Маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талаботи пулӣ

Моддаи 844. Шартномаи маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талаботи пулӣ

1. Тибқи шартномаи маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талаботи пулӣ як тараф – бонк ё дигар ташкилоти тижоратӣ (миёнарав) еҳдадор мешавад ба муштарӣ барои маблағи моли пешниҳод қарда, иҷрои қор ё хизматрасонии шахси сеюмро пардозад ва муштарӣ бошад, талаботи пулии шахси сеюмро ба миёнарав гузашт қарда ва подоши муайяно пардозад.

Талаботи пулӣ нисбат ба қарздор матавонад аз ҷониби муштарӣ ба миёнарав инчунин бо мақсади иҷрои еҳдадорӣҳои муштарӣ дар назди миёнарав гузашт қарда шавад.

2. Еҳдадорӣ миёнарав оид ба шартномаи маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талаботи пулӣ матавонад барои муштарӣ пешбурди бахисобгирии муҳосибаӣ, инчунин ба мизоҷ фароҳам овардани дигар хизматрасонӣҳои молияӣ вобаста ба талаботи пулиро, ки мавзеи гузаштро ташкил медиҳанд, дар бар гирад.

Моддаи 845. Миёнарав

Ба сифати миёнарави шартномаи маблағгузорӣ бо гузашт қардани талаботи пулӣ метавонанд бонкҳо ва дигар ташкилотҳои кредитӣ, инчунин дигар ташкилотҳои тижоратӣ, ки барои анҷом додани чунин навъи фаъолият иҷозат (литсензия) доранд, баста метавонанд.

Моддаи 846. Талаботи пулие, ки бо мақсади ба даст овардани маблағгузорӣ гузашт қарда мешавад

1. Мавзеи гузашт, ки таҳти он маблағгузорӣ пешниҳод қарда мешавад, ҳам талаботи пулие, ки меҳлати пардохти он фаро расидааст (талаботи мавҷуда) ва ҳам ҳуқуқи гирифтани маблағи пулие, ки дар оянда ба миён меояд (талаботи минбаъда) буда матавонад.

Талаботи пулие, ки мавзеи гузашт мебошад бояд дар шартномаи муштарӣ бо миёнарав чунон муайян қарда шавад, ки имконият диҳад талаботи мавҷуда дар лаҳзаи бастанӣ шартнома ва талаботи минбаъда бошад на дертар аз лаҳзаи ба миён омадани он ҳаммонанд (идентификатсия) қарда шавад.

2. Ҳангоми гузашт қардани талаботи пулии минбаъда он баъди ба миён омадани ҳуди ҳуқуқи аз қарздор гирифтани маблағҳои пулӣ, ки мавзеи гузашти талаботи пешбиниамудаи шартнома мебошад, ба миёнарав гузашта ба ҳисоб меравад.

Моддаи 847. Масъулияти муштарӣ дар назди миёнарав

1. Агар дар шартномаи маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талаботи пулӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, муштарӣ барои ҳаққонӣ будани талаботи пулие, ки мавзеи гузашт мебошад, дар назди миёнарав масъулият дорад.

2. Талаботи пулии мавзеи гузашт қарордошта дар сурате қобили эътибор эътироф мегардад, ки агар муштарӣ барои додани талаботи пулӣ ҳуқуқ дошта бошад ва дар лаҳзаи гузашт қардани ин талабот ба ҷо ҳолатҳое, ки дар натиҷаи он қарздор ҳуқуқ дорад онро иҷро нақарда, маълум набошанд.

3. Муштарӣ барои аз ҷониби қарздор иҷро накардан ё иҷрои номатлуби талаботе, ки мавзеи гузашт қарор дорад, агар дар шартномаи байни муштарӣ ва миёнарав тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, дар сурати аз ҷониби миёнарав ҷиҳати иҷро пешниҳод гардидани он ҷавобгар намебошад.

Моддаи 848. Беэтибор будани манъи гузашт қардани талаботи пулӣ

1. Ба миёнарав гузашт қардани талаботи пулӣ, ҳатто агар байни муштарӣ ва қарздори е оид ба манъ ё маҳдуд қардани он созишнома мавҷуд бошад ҳам, қобили эътибор аст.

2. Муқаррароти муайяннамудаи қисми 1 ҳамин модда муштариро дар назди қарздор аз еҳдадорӣ ё масъулияти вобаста ба гузашт қардани талабот хилофи созишномаи байни онҳо дар мавриди манъ ё маҳдуд қардани он озод намекунад.

Моддаи 849. Минбаъд гузашт қардани талаботи пулӣ

Агар дар шартномаи маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талаботи пулӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, минбаъд гузашт қардани талаботи пулӣ аз ҷониби миёнарав иҷозат дода намешавад.

Дар ҳолатҳое ки агар минбаъд гузашт қардани талаботи пулӣ дар шартнома пешбинӣ гардида бошад, нисбат ба он мутаносибан муқаррароти ҳамин боб татбиқ мегардад.

Моддаи 850. Аз ҷониби қарздор ба миёнарав иҷро намудани талаботи пулӣ

1. Қарздор вазифадор аст ба миёнарав ба шарте, ки он аз муштарӣ ё аз миёнарав дар мавриди ба ҳамин миёнарав гузашт қардани талабот огоҳиномаи хаттӣ гирифта бошад ва дар огоҳинома иҷрои дахлдори талаботи пулӣ муайян, инчунин миёнараве, ки ба е пардохт бояд анҷом дода шавад зикр гардида бошад, пардохтро анҷом диҳад.

2. Бо хоҳиши қарздор миёнарав вазифадор аст дар меҳлати мувофиқ ба қарздор далели онро, ки гузашт қардани талаботи пулӣ дар ҳақиқат ба миёнарав ҷой дошт, пешниҳод намояд. Агар миёнарав ин еҳдадориро иҷро накунад, қарздор ҳуқуқ дорад оид ба талаботи мазкур ба муштарӣ ҷиҳати иҷрои еҳдадорихоӣ худ дар назди охири пардохтро анҷом диҳад.

3. Аз ҷониби қарздор ба миёнарав иҷро намудани талаботи пулӣ мутобиқи қоидаҳои ҳамин модда қарздорро аз еҳдадорихоӣ дахлдор дар назди муштарӣ озод месозад.

Моддаи 851. Ҳуқуқи миёнарав ба маблағхое, ки аз қарздор гирифта шудааст

1. Агар тибқи шарт шартномаи маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талаботи пулӣ маблағгузори муштарӣ бо роҳи аз е аз ҷониби миёнарав харидани ин талабот сурат гирад, охири ҳуқуқро ба ҳамаи маблағҳо аз қарздор барои иҷрои талаботи мегирифтааш ба даст меорад ва муштарӣ бошад дар назди миёнарав барои он, ки маблағҳои гирифтаи е нисбат ба нархи талаботро бадастовардаи миёнарав камтар мебошад, масъулият надорад.

2. Агар гузашт қардани талаботи пулӣ ба миёнарав бо мақсади ба вай таъмин намудани иҷрои еҳдадории муштарӣ анҷом дода шуда бошад ва дар шартномаи маблағгузорӣ таҳти гузашт қардани талабот тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, миёнарав вазифадор аст ба муштарӣ ҳисобот диҳад ва маблағи аз маблағи қарзи муштарӣ зиёдати, ки бо гузашт қардани талабот таъмин гардидааст, супорад. Агар маблағи пулие, ки миёнарав аз қарздор гирифтааст, аз маблағи қарзи муштарӣ ба миёнарав, ки бо гузашт қардани талабот таъмин гардидааст, камтар бошад, муштарӣ дар назди миёнарав барои бақияи қарз масъул боқӣ мемонад.

Моддаи 852. Талаботи мутақобилаи қарздор

1. Дар сурати ба қарздор бо талаби пардохти маблағ мурочиат қардани миёнарав қарздор ҳуқуқ дорад мутобиқи моддаҳои 442 - 444 ҳамин Кодекс баҳисобгирии талаботи пулии худро, ки ба шартнома бо муштарӣ асос ёфтааст ва он то вақти гирифтани огоҳинома дар мавриди гузашт қардани талаботи е ба миёнарав, ки аллакай дар назди қарздор вучуд дошт, пешниҳод намояд.

2. Талаботе, ки қарздор метавонист нисбат ба муштарӣ вобаста ба он, ки охири созишнома дар мавриди манъ ё маҳдуд қардани гузашти талабот вайрон кардааст пешниҳод намояд, нисбат ба миёнарав эътибор надорад.

Моддаи 853. Ба қарздор баргардонидани маблағе, ки миёнарав гирифтааст

1. Дар сурати аз ҷониби муштарӣ вайрон кардани еҳдадориҳои вобаста ба шартнома, ки бо қарздор баста шудааст охири ҳуқуқ надорад аз миёнарав баргардондани маблаи аллакай ба е тибқи талаботи ба миёнарав гузашта пардохташударо талаб намояд, агар қарздор ҳуқуқ дошта бошад, ки чунин маблаи мустақиман аз муштарӣ гирад.

2. Қарздор, ки ҳуқуқ дорад мустақиман аз муштарӣ маблаи ба миёнарав дар натиҷаи гузашт кардани талабот додашударо ба даст орад, бо вучуди ин, агар исбот карда шавад, ки охири еҳдадориҳои худро дар мавриди ба муштарӣ анҷом додани пардохти ваъдашуда вобаста ба гузашт кардани талаботро иҷро накардааст ё аз ҷониби муштарӣ вайрон кардани ҳамон еҳдадориеро, ки нисбат ба он пардохти вобаста ба гузашт кардани талабот алоқамандро доништа, чунин пардохтро анҷом додааст, ҳуқуқ дорад аз ҷониби миёнарав баргардонидани ин маблаи талаб кунад.

БОБИ 42. Пасандози бонкӣ

Моддаи 854. Шартнома пасандози бонкӣ

1. Тибқи шартномаи пасандози бонкӣ (депозити бонк) як тараф (бонк), ки маблаи (пасандоз)-и ба ҳисоби тарафи дигар (амонатгузор) воридшударо қабул кардааст, еҳдадор мешавад, ки ба амонатгузор ин маблаи баргардонад ва барои он фоиз ё дар шакли дигар тибқи шарт ва тартиби пешбиниамудаи шартнома фоида пардозад.

Шартномаи пасандози бонкӣ аз рези ворид шудани пасандоз ба бонк басташуда ба ҳисоб меравад.

2. Шартномаи пасандози бонкӣ, ки дар он амонатгузор шахрванд мебошад, шартномаи оммавӣ (моддаи 458) ба ҳисоб меравад.

3. Нисбат ба муносибатҳои бонк ва амонатгузор оид ба суратҳисобе, ки ба он пасандоз гузошта шудааст, қоидаҳо дар бораи шартномаи суратҳисоби бонк (боби 43), агар дар қоидаҳои ҳамин боб тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти шартномаи пасандози бонкӣ тартиби дигаре барнаояд, татбиқ мегардад.

Ашхоси ҳуқуқӣ ҳуқуқ надоранд маблаҳои пулии дар пасандоз (депозитҳо) мавҷудбударо ба ашхоси дигар гузаронанд.

4. Қоидаҳои ҳамин боб, ки марбут ба бонкҳо мебошанд, инчунин нисбат ба дигар ташкилотҳои кредитӣ, хангоми аз ҷониби онҳо бастанӣ шартномаи пасандози бонкӣ татбиқ мегарданд.

Моддаи 855. Ҳуқуқи ба пасандозҳо ҷалб кардани маблаҳои пулӣ

Ҳуқуқи ҷалби маблаҳои пулӣ ба пасандозҳо бонкҳои доро мебошанд, ки ба онҳо ин ҳуқуқ тибқи иҷозатнома (литсензия)-и мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун гирифташуда дода шудааст.

Моддаи 856. Кафолати пасандоз

Бонки амонатгузор ё шеъбаҳои он ҳифз ва баргардондани пули пасандози амонатгузорро дар ҳар лаҳза кафолат медиҳад.

Моддаи 857. Шакли шартномаи пасандози бонкӣ

1. Шартномаи пасандози бонкӣ бояд дар шакли хаттӣ баста шавад.

Шакли хаттӣ шартномаи пасандози бонкӣ ба шартҳои риоягардида ба ҳисоб меравад, ки агар гузаронидани пасандоз бо дафтарчаи амонат, сертификат (амонат)-и бонкӣ ё дигар ҳуҷҷати ба амонатгузор додаи бонк, ки ба талаботи барои чунин ҳуҷҷатҳо муайяннамудаи қонун, қоидаҳои мутобиқи он муқаррарнамудаи бонкӣ ва дар амалияи анъанаҳои муомилоти кории бонкӣ истифодашаванда ҷавобгир бошад, тасдиқ карда шудааст.

2. Риоя накардани шакли хаттӣ шартномаи пасандози бонкӣ боиси беэътибор гардидани ин шартнома шуда метавонад.

Моддаи 858. Навъҳои пасандозҳо

1. Шартномаи пасандози бонкӣ бо шартҳои тибқи талаби аввалини амонатгузор додани пасандоз (пасандози талаб карда гирифташаванда) ё тибқи шартҳои баргардонидани пасандоз бо гузашти меҳлати дар шартнома муқарраргардида (пасандози меҳлатнок) баста мешавад.

Дар шартнома гузоштани пасандоз таҳти шартҳои бо тартиби дигар баргардонидани он, ки ҳилофи қонунҳо намебошад, пешбинӣ гардидани мумкин аст.

2. Тибқи шартномаи пасандози бонкии навъи мухталиф бонк еҳдадор аст маблаи пасандоз ё як қисми онро бо талаботи аввалини амонатгузор, ба истиснои пасандозҳои таҳти шартҳои дигари баргардонидани онҳо гузоштаи ашхоси ҳуқуқӣ, ки дар шартнома пешбинӣ гардидааст, диҳад.

Шартҳои шартнома дар бораи рад кардани ҳуқуқ барои бо талаби аввалин гирифтани пасандоз эътибор надорад.

3. Дар ҳолатҳое ки пасандози меҳлатнок ё дигар пасандоз, ки аз пасандози тибқи талаб гирифташаванда фарқ мекунад, ба амонатгузор мувофиқи талаби е то гузаштани меҳлат ё то фаро расидани меҳлатҳои дар шартнома зикргардида баргардонидани мешавад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, Ҷоизҳои пасандоз ба андозаи баробар ба андозаи Ҷоизе, ки бонк тибқи пасандози мувофиқи талаб гирифташаванда мепардозад, пардохта мешавад.

4. Дар ҳолатҳое ки амонатгузор баргардонидани маблаи пасандози меҳлатнокро бо гузашти меҳлат ё маблаи пасандозро, ки бо дигар шартҳои баргардонидан бо фарорасии ҳолатҳои дар шартнома пешбинигардида талаб намекунад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, шартнома тибқи шартҳои пасандози талаб карда гирифташаванда тамдидгардида ҳисобида мешавад.

Моддаи 859. Ҷоизҳо ба пасандоз

1. Бонк ба маблаҳои пулии амонатгузор ба андозаи муайяннамудани шартнома Ҷоиз мепардозад.

Ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани шарт оид ба андозаи Ҷоизҳои пардохташаванда, бонк вазифадор аст Ҷоизҳоро дар ҳаҷми мутобиқи қисми 1 моддаи 829 ҳамин Кодекс муайянгардида пардозад.

2. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бонк ҳуқуқ дорад андозаи Ҷоизи тибқи пасандози талаб карда гирифтани пардохташавандаро таъйир диҳад.

Дар сурати аз ҷониби бонк кам кардани андозаи Ҷоиз, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, андозаи нави Ҷоизҳо нисбат ба пасандозҳои истифода бурда мешавад, ки то лаҳзаи иттилоӣ додани амонатгузор дар мавриди кам кардани Ҷоиз бо гузашти як моҳ аз лаҳзаи додани ҷунин иттилоот, гузаронида шудаанд.

3. Андозаи Ҷоизи дар шартнома муқарраршуда ба пасандозе, ки тибқи шартҳои баргардонидани он бо гузашти меҳлати муайян ё фарорасии ҳолатҳои дар шартнома пешбинигардида гузаронида шудааст, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, наметавонад аз ҷониби бонк якҷониба кам карда шавад.

Моддаи 860. Тартиби ҳисоб кардан ва пардохти Ҷоизҳо ба пасандоз

1. Ҷоизҳо ба маблаи пасандози бонкӣ аз рези баъди рези ба бонк ворид шудани он фарорасанда то рези ба амонатгузор баргардонидани он ё аз ҳисоби амонатгузор тибқи дигар асосҳо баровардани пасандоз ҳисоб карда мешавад.

2. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, Ҷоизҳо ба маблаи пасандози бонкӣ ба амонатгузор тибқи талаби е бо гузашти ҳар як семоҳа, алоҳида аз маблаи пасандоз пардохта шуда, Ҷоизҳои дар ин меҳлат талаб карда гирифтанишуда бошад маблаҳои пасандози ба он Ҷоизҳо замшавандаро афзун менамоянд. Ҳангоми баргардонидани пасандоз ҳамаи Ҷоизҳои то ин лаҳза замгардида пардохта мешаванд.

Моддаи 861. Таъмини баргардонидани пасандоз

1. Восита ва усулҳое, ки бонк вазифадор аст барои таъмини баргардонидани пасандозҳои қабулкардааш истифода барад, тибқи қонун ё шартнома муайян карда мешавад.

2. Бонк еҳдадор аст бо талаби амонатгузор дар мавриди таъмини баргардонидани пасандоз маълумот диҳад.

3. Ҳангоми аз ҷониби бонк иҷро накардани еҳдадории таъмини баргардонидани пасандоз, инчунин ҳангоми гум кардани таъмин ё бадтар кардани шартҳои он амонатгузор ҳуқуқ дорад аз бонк фавран баргардонидани маблаи пасандоз, пардохти Ҷоизҳо ва ҷуброни зарари расонидашударо мутобиқи моддаи 829 ҳамин Кодекс талаб намояд.

Моддаи 862. Масъулият барои иҷро накардани талаботи баргардонидани пасандоз

Дар сурати аз ҷониби бонк иҷро накардани талаботи амонатгузор дар мавриди баргардонидани пасандоз ё як қисми он дар меҳлатҳое, ки моддаи 861 ҳамин Кодекс пешбинӣ намудааст, сарфи назар аз

пардохти фоизҳо ба пасандоз, бонк вазифадор аст мутобиқи моддаи 426 ҳамин Кодекс зарари расонидашударо ҷуброн намояд.

Моддаи 863. Аз ҷониби ашхоси сеюм ба суратҳисоби амонатгузор гузаронидани маблаӯҳои пулӣ

Агар дар шартномаи пасандози бонкӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ба пасандоз маблаӯҳое, ки ба бонк ба номи амонатгузор аз ашхоси сеюм бо зикри маълумотҳои зарурӣ дар мавриди суратҳисоби ӯ вобаста ба пасандоз ворид гардидаанд, гузаронида мешавад. Дар айни замон чунин эҳтимол меравад, ки амонатгузор барои аз шахси сеюм гирифтани маблаӯи пулӣ розигӣ изҳор кардааст ва ба ӯ оид ба пасандози худ дар суратҳисоб маълумоти зарурӣ додааст.

Моддаи 864. Пасандозҳо ба манфиати ашхоси сеюм

1. Пасандоз метавонад ба бонк ба номи шахси сеюми муайян гузаронида шавад.

Зикри номи шахрванд (моддаи 20) ё номи шахси ҳуқуқӣ (моддаи 55), ки ба манфиати он пасандоз гузаронида шудааст, шартӣ муҳими шартномаи дахлдори бонкӣ мебошад.

2. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, ашхоси сеюме, ки ба номаш пасандоз гузошта шудааст, аз лаҳзаи ба номаш ворид шудани маблаӯ ҳуқуқи амонатгузorro пайдо мекунад.

3. Шартномаи пасандози бонкӣ ба манфиати шахрванде, ки то лаҳзаи бастанӣ шартнома ғавтидааст ё шахси ҳуқуқӣ то ҳамин лаҳза вучуднадошта қурб надорад.

4. То лаҳзаи аз ҷониби шахси сеюм изҳор кардани нияти истифодаи ҳуқуқи амонатгузор шахсе, ки шартномаи пасандози бонкиро бастааст, метавонад аз ҳуқуқи амонатгузор вобаста ба воситаҳои пулие, ки ба суратҳисоб тибқи пасандоз гузаронидааст, истифода барад.

5. Агар ашхоси сеюме, ки ба номаш пасандоз ворид гаштааст, аз пасандоз даст кашад, шахси ба номи шахси сеюм шартномаи пасандози бонкӣ баста, ҳуқуқ дорад пасандозро пас талаб карда гирад ё ки онро ба номи худ ё ба номи шахси дигар гузаронад.

6. Роидаҳо оид ба шартнома ба манфиати шахси сеюм (моддаи 462) нисбат ба шарномаи пасандози бонкӣ ба манфиати шахси сеюм, агар он хилофи қоидаҳои ҳамин модда ва моҳияти пасандози бонкӣ набошад, татбиқ мегардад.

Моддаи 865. Дафтарчаи амонат

1. Агар дар созишномаи тарафҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бастанӣ шартномаи пасандози бонкӣ бо шахрванд ва ба суратҳисоби ӯ гузаронидани маблаӯ тибқи пасандоз бо дафтарчаи амонат тасдиқ карда мешавад.

Дар дафтарчаи амонат бояд аз ҷониби бонк ном ва маҳалли ҷойгиршавии бонк (моддаи 55) ё филиали дахлдори он, инчунин рақами суратҳисоб тибқи пасандоз, ҳамаи маблаӯҳои пулие, ки дар суратҳисоб дохил шудаанд, ҳамаи маблаӯҳои пулие, ки аз суратҳисоб хориҷ карда шудаанд ва бақияи маблаӯҳои пулӣ дар суратҳисоб дар лаҳзаи ба бонк пешниҳод кардани дафтарчаи амонатӣ сабт ва тасдиқ карда шавад.

Бо сабаби исбот нашудани ҳолати дигари пасандоз, маълумот оид ба пасандози дар дафтарчаи амонат сабтгардида барои ҳисобу китоби вобаста ба пасандоз байни бонк ва амонатгузор асос буда метавонад.

2. Шартномаи пасандози бонк метавонад додани дафтарчаи амонатии номӣ ё дафтарчаи амонатии манзуркунандаро пешбинӣ намояд. Дафтарчаи амонатии манзуркунанда коази қиматнок мебошад.

3. Додани пасандоз, пардохти фоизҳо ва иҷрои супориши амонатгузор дар мавриди гузаронидани маблаӯҳои пулӣ аз суратҳисоби пасандоз ба дигар шахс аз ҷониби бонк ҳангоми пешниҳоди дафтарчаи амонат анҷом дода мешавад.

Агар дафтарчаи амонатии номӣ гӯм шуда бошад ё ба ҳолате расонида шуда бошад, ки шоистаи пешниҳод нест, бонк тибқи аризаи амонатгузор ба ӯ дафтарчаи амонатии нав медиҳад.

Барқарор кардани ҳуқуқ ба дафтарчаи амонатии манзуркунанда тибқи тартиби барои коази қиматнок ба манзуркунанда пешбинигардида анҷом дода мешавад.

БОБИ 43. Суратҳисоби бонк

Моддаи 866. Шартномаи суратҳисоби бонк

Тибқи шартномаи суратҳисоби бонк як тараф (бонк) ё дигар муассисаи кредитӣ (минбаъд – «бонк») еҳдадор мешавад, ки маблаӯи пулии ба суратҳисоби тарафи дигар (молики суратҳисоб) воридшударо қабул

кунад ва гузаронад, супориши молики суратҳисобро дар мавриди аз суратҳисоб гузаронидан ва пардохти маблаӯҳои дахлдор ва вобаста ба суратҳисоб иҷро намудани дигар амалиётро анҷом диҳад.

Моддаи 867. Аз ҷониби бонк истифода бурдани маблаӯҳои молики суратҳисоб

Бонк метавонад маблаӯҳои пулии дар суратҳисоби бонк мавҷудбудаи молики суратҳисобро бо кафолати вучуд доштани он ҳангоми пешниҳоди талабот ба суратҳисоб ва ҳуқуқи молики онро бидуни мамониат ихтиёрдорӣ кардани ин маблаӯҳо дар доираи маблаӯҳои дар суратҳисоб буда истифода барад.

Моддаи 868. Аз ҷониби молики суратҳисоб ихтиёрдорӣ кардани маблаӯҳои пулӣ

Молики суратҳисоб маблаӯҳои пулии худро, ки дар суратҳисоби бонк мавҷуд аст, мустақилона ихтиёрдорӣ мекунад.

Бонк ҳуқуқ надорад самти истифодаи воситаҳои пулии молики суратҳисобро таъин ва назорат кунад ва ё дигар маҳдудиятҳои ҳуқуқи еро дар мавриди тибқи салоҳиди худ ихтиёрдорӣ намудани маблаӯҳои пулӣ, ки дар қонун ё дар шартнома пешбинӣ нашудаанд, муқаррар намояд.

Моддаи 869. Шакли шартномаи суратҳисоби бонкӣ

1. Шартномаи суратҳисоби бонкӣ бояд дар шакли хаттӣ баста шавад.
2. Риоя накардани шакли хаттӣ шартномаи суратҳисоби бонкӣ боиси беъътибор донишани ин шартнома мегардад. Чунин шартнома қурб надорад.

Моддаи 870. Бастани шартномаи суратҳисоби бонкӣ

1. Шартномаи суратҳисоби бонкӣ бо роҳи аз ҷониби бонк тибқи шартҳои аз ҷониби тарафҳо мувофиқашуда ба муштарӣ ё шахси зикрнамудаи е кушодани суратҳисоб дар бонк баста мешавад.
2. Ашхоси ҳуқуқӣ ва шахрвандон барои суратҳисоби ҷорӣ худ ва таъмини кассавӣ мустақилона бонкро интиҳоб менамоянд ва метавонанд бо як ё якчанд бонкҳо шартномаи суратҳисоби бонкӣ банданд.
3. Бонк вазифадор аст бо муштарие, ки тибқи шартҳои барои кушодани чунин навъи суратҳисоб эълонкардаи бонк бо пешниҳоди кушодани суратҳисоби ба талаботи пешбининамудаи қонун ва қоидаҳои мутобиқи онҳо қабулнамудаи бонк мувофиқ мурочиат намудааст, суратҳисоб кушояд.

Бонк ҳуқуқ надорад кушодани суратҳисоб, анҷом додани амалиёти дахлдорро, ки қонун, ҳуҷҷатҳои муассисии бонк ва иҷозатнома (литсензия)-и ба е додашуда пешбинӣ намудааст, ба истиснои ҳолатҳое, ки чунин саркашӣ бо сабаби дар бонк мавҷуд набудани имконияти фароҳам овардани хизматрасонии бонкӣ ба миён омадааст, рад намояд.

Ҳангоми беасос аз бастани шартномаи суратҳисоби бонкӣ саркашӣ намудани бонк муштарӣ ҳуқуқ дорад ба е талаботи пешбининамудаи қисми 4 моддаи 477 ҳамин Кодексро пешниҳод намояд.

Моддаи 871. Тасдиқи ҳуқуқи ихтиёрдорӣ маблаӯҳои пулие, ки дар суратҳисоб мавҷуданд

1. Ҳуқуқи ихтиёрдорӣ ашхосе, ки аз номи молики суратҳисоб дар мавриди гузаронидан ё додани маблаӯҳо аз суратҳисоб анҷом медиҳанд, аз ҷониби молики он бо роҳи ба бонк пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳое, ки қонун, қоидаҳои мутобиқи он муқаррарнамудаи бонк ва шартнома пешбинӣ намудаанд, тасдиқ карда мешаванд.

2. Молики суратҳисоб метавонад ба бонк дар мавриди аз ҳисоб баровардани маблаӯҳои пулӣ тибқи талаботи ашхоси сеюм, аз ҷумла вобаста ба иҷрои еҳдадорӣҳои худ аз ҷониби муштарӣ дар назди ин ашхос супориш диҳад. Бонк ин супоришро бо шартӣ дар он дар шакли хаттӣ зикр намудани маълумоти зарурие, ки имкон медиҳад ҳангоми пешниҳоди талаботи дахлдор шахси барои чунин пешниҳод ҳуқуқдоштаро ҳаммонанд созад ва хусусият ва асосҳои чунин талабро муқаррар намояд, қабул мекунад.

3. Дар шартномаи суратҳисоби бонкӣ метавонад тасдиқи ҳуқуқ оид ба ихтиёрдорӣ маблаӯҳои пулии дар суратҳисобҳо мавҷудбуда бо усули электронии пардохт ва дигар ҳуҷҷатҳо бо истифодаи имзои шабеҳи шахсӣ дар онҳо (қисми 2 моддаи 185) код, рамз ва дигар воситаҳо, ки аз ҷониби шахси барои ин кор ваколатдор дода шудани онро тасдиқ менамояд, пешбинӣ карда шавад.

Моддаи 872. Амалиёте, ки бонк вобаста ба суратҳисоб анҷом медиҳад

Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бонк вазифадор аст маблаӯҳои пулии воридшударо қабул кунад ва ба суратҳисоб дохил намуда, супориши молики онро дар бораи гузаронидан ва

додани маблаӯҳои пулӣ бо усули анҷом додани амалиёти барои чунин навъи суратҳисобҳо пешбиниамудай қонунҳо, қоидаҳои тибқи онҳо қабулнамудай бонкҳо ва анъанаҳои муомилоти кории дар амалияи бонкӣ истифодашавандаро анҷом диҳад.

Моддаи 873. Меҳлатҳои амалиёт оид ба суратҳисоб

Бонк вазифадор аст тибқи супориши молики он на дертар аз як рези баъд аз рези ба бонк ворид гардидани ҳуҷҷатҳои дахлдори пардохт фарорасида, агар дар шартнома меҳлати дигаре пешбинӣ нагардида бошад, маблаӯҳои пулии воридшударо ба суратҳисоб гузаронад, онро диҳад ё онро аз суратҳисоб барорад.

Моддаи 874. Кредитонии суратҳисоб

1. Дар ҳолатҳое ки агар тибқи шартнома бонк пардохтхоро мувофиқи талабот ба молики суратҳисоб анҷом медиҳад, ҳарчанд дар суратҳисоби ӯ маблаӯҳои пулӣ мавҷуд набошанд, бонк аз рези анҷом додани пардохт ба муштарӣ ба маблаи дахлдор кредитдода (кредитонии суратҳисоб) ба шумор меравад.

2. Ҳуқуқ ва еҳдадорихои тарафҳо вобаста ба кредитонии суратҳисоб, агар дар шартномаи суратҳисоби бонкӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, тибқи қоидаҳо дар бораи қарз (моддаҳои 827-830, 833) муайян карда мешавад.

Моддаи 875. Пардохти хароҷоти бонк барои анҷом додани амалиёти вобаста ба суратҳисоб

1. Молики суратҳисоб хизматрасонии бонкро ҷиҳати анҷом додани амалиёт бо маблаӯҳои пулии дар суратҳисоб мавҷудбуда тибқи шартҳои пешбиниамудай шартнома мепардозад.

Дар ҳолатҳое ки агар нархи хизматрасонии бонк оид ба анҷом додани амалиётҳои зикргардида дар шартнома муайян нашудаанд, пардохти хизматрасонӣ тибқи моддаи 456 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

2. Пардохти хизматрасонии бонк, ки қисми 1 ҳамин модда пешбинӣ намудааст, аз ҷониби бонк аз маблаӯҳои пулии молики суратҳисоб, ки дар суратҳисоби ӯ мавҷуд аст, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бо гузашти ҳар семоҳа ситонида мешавад.

Моддаи 876. Фоизҳо барои аз ҷониби бонк истифода бурдани маблаӯҳои пулии суратҳисоб

1. Агар дар шартномаи суратҳисоби бонкӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, барои истифодаи маблаӯҳои пулии дар суратҳисоб мавҷудбуда бонк ба молики он фоиз мепардозад, ки маблаи он ба суратҳисоб гузаронида мешавад.

2. Фоизҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида аз ҷониби бонк тибқи андозае, ки дар шартнома муайян гардидааст ва ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани шартҳои дахлдор ба андозае, ки маъмулан бонк ба пасандозҳои талаб карда гирифташаванда (моддаи 859) мепардозад, пардохта мешавад.

3. Маблаи фоизҳо тибқи меҳлатҳои пешбиниамудай шартнома ва дар ҳолатҳои дар шартнома пешбинӣ нагардидани чунин меҳлатҳо бо гузашти ҳар семоҳа ба суратҳисоб гузаронида мешавад.

Моддаи 877. Баҳисобгирии талаботи мутақобилаи бонк ва молики суратҳисоб

1. Талаботи пулии бонк ба молики суратҳисоб вобаста ба кредитонии суратҳисоб (моддаи 874) ва пардохти хизматрасонии бонк (моддаи 875), инчунин талаботи молики суратҳисоб ба бонк дар мавриди пардохти фоиз барои истифодаи маблаӯҳои пулӣ (моддаи 876), агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бо баҳисобгирӣ (моддаи 442) қатъ мегардад.

2. Баҳисобгирии талаботи дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида аз ҷониби бонке, ки вазифадор аст молики суратҳисобро дар бораи баҳисобгирии анҷомдодашуда тибқи тартиб ва меҳлати дар шартнома пешбинигардида огоҳ созад ва агар шартҳои дахлдор аз ҷониби тарафҳо мувофиқа нашуда бошад, тибқи тартиб ва меҳлати барои амалияи бонкӣ маъмулии додани иттилоот оид ба вазъи воситаҳои пулӣ дар суратҳисоби дахлдор анҷом дода мешавад.

Моддаи 878. Асосҳои аз ҳисоб баровардани маблаӯҳои пулӣ аз суратҳисоб

1. Аз ҳисоб баровардани маблаӯҳои пулӣ аз суратҳисоб дар асоси супориши молики он анҷом дода мешавад.

2. Бидуни супориши муштарӣ аз ҳисоб баровардани маблаӯҳои пулии дар суратҳисоб мавҷудбуда танҳо бо қарори суд, инчунин ҳолатҳои дигари муқаррарнамудай ҳамин Кодекс, қонунҳои дигар ё

шартномаи байни бонк ва муштарӣ шартномаи байни бонк ё муштарӣ иҷозат дода мешавад (Қ ҶТ аз 3.05.02с №5).

Моддаи 879. Тибқи навбат аз ҳисоб баровардани маблаӯҳои пулии суратҳисоб

1. Ҳангоми дар суратҳисоб мавҷуд будани маблаӯҳои пулие, ки он барои қонеъ гардонидани тамоми талаботи ба молики суратҳисоб пешниҳодшуда кофӣ мебошад, агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҳисоб баровардани ин маблаӯҳо аз суратҳисоби е бо тартиби ворид гардидани супориши молики суратҳисоб ва дигар ҳуҷҷатҳои аз ҳисоббарорӣ (аз реи навбати тақвимӣ) сурат мегирад.

2. Ҳангоми барои қонеъгардонии ҳамаи талаботи нисбат ба молики суратҳисоб пешбинишуда нокифоя будани маблаӯҳои пулии суратҳисоб аз ҳисоб баровардани маблаӯҳои пулӣ тибқи тартиби зайл анҷом дода мешавад:

- дар навбати аввал аз ҳисоб баровардан аз реи ҳуҷҷатҳои иҷро чиҳати маблаӯгузаронӣ ё додани маблаӯи пулро аз суратҳисоб оиди қонеъгардонии талаботи ҷуброни зарар, ки ба ҳаёт ва саломатӣ расонида шудааст пешбинӣ менамояд, инчунин талабот оид ба ситонидани алимент ва ҳифзи манфиатҳои гаравгир;

- дар навбати дуюм аз ҳисоб баровардан аз реи ҳуҷҷатҳои иҷро барои ҳисобу китоб оид ба пардохти маблаӯи барои аз кор рафтн ва пардохти музди меҳнат ба ашхоси тибқи шартномаи меҳнатӣ, аз ҷумла тибқи қарордод коркунандаро, ки маблаӯгузаронӣ ё додани маблаӯи пулиро, инчунин оид ба пардохти подошпулӣ тибқи шартномаи муаллифиро пешбинӣ менамояд;

- дар навбати сеюм аз ҳисоб баровардан аз реи ҳуҷҷатҳои пардохт, ки пардохт ба фондҳои бучетро пешбинӣ менамояд;

- дар навбати чорум аз ҳисоб баровардан аз реи ҳуҷҷатҳои иҷро, ки қонеъ гардонидани дигар талаботи пулиро пешбинӣ менамояд;

- дар навбати панҷум аз ҳисоб баровардан аз реи дигар ҳуҷҷатҳои пардохт тибқи тартиби навбати тақвимӣ.

Аз ҳисоб баровардани маблаӯҳо аз суратҳисоб тибқи талаботи марбут ба як навбат мувофиқи тартиби навбати тақвимӣ ворид гардидани ҳуҷҷатҳо анҷом дода мешавад.

Моддаи 880. Масъулияти бонк барои сари вақт анҷом надодани амалиёт оид ба суратҳисоб ва беасос аз ҳисоб баровардани маблаӯҳои пулӣ

Дар ҳолатҳои сари вақт анҷом надодани амалиёти гузаронидани маблаӯҳои пулии воридшуда ба суратҳисоби молик ё беасос аз ҳисоби суратҳисоб баровардани маблаӯҳо бонк вазифадор аст, тибқи талаби молики суратҳисоб маблаӯи дахлдорро ба суратҳисоб гузаронад.

Бонк инчунин барои сари вақт нагузаронидан ё беасос аз ҳисоб баровардани маблаӯ еҳдадор аст фоиз супорад ва мутобиқи моддаи 426 ҳамин Кодекс зарари расонидашударо ҷуброн намояд. Бонк инчунин барои сари вақт аз суратҳисоб надодани маблаӯ ва сари вақт иҷро накардан фармоиши молики суратҳисоб дар мавриди аз суратҳисоб гузаронидани маблаӯ масъулият дорад.

Моддаи 881. Махфӣ будани суратҳисобҳои бонкӣ

1. Бонк махфӣ будани суратҳисоби бонкӣ, амалиётҳо вобаста ба он ва маълумот оид ба молики суратҳисобро кафолат медиҳад.

2. Маълумот оид ба амалиёт ва суратҳисобҳо метавонанд танҳо ба соҳибони суратҳисоб ё намояндагони онҳо, инчунин судҳо, мақомоти тафтиш ва мақомоти таҳқиқ оид ба парвандаҳои таҳти пешбурдашон қарордошта, дар сурате ки агар маблаӯҳои пулии дар суратҳисоб мавҷудбуда тавқиф карда шавад, аз он ҷарима ситонида шавад ё ин маблаӯҳо бояд мусодира гардад, пешниҳод шуданашон мумкин аст.

Чунин маълумот метавонад, инчунин аз ҷониби нотариус вобаста ба парвандаҳои меросӣ дар мавриди амволи моликони ғавтидаи суратҳисобҳо, ки таҳти пешбурдашон қарор доранд, инчунин ба ашхосе, ки нисбат ба онҳо ғавтида ба бонк фармоиши васиятӣ гузоштааст, пешниҳод шуданашон мумкин аст.

3. Дар сурати аз ҷониби бонк ошкор намудани маълумоте, ки асоси махфӣ будани суратҳисобро ташкил медиҳад, муштарие, ки ҳуқуқи е вайрон шудааст, ҳақ дорад аз бонк ҷуброни зарари расонидашударо талаб кунад.

Моддаи 882. Тавқифи маблаӯҳои суратҳисоб

1. Маблауҳои пулии дар суратҳисоб мавҷудбуда танҳо бо қарори суд, **қарори иҷроии суд вобаста ба ҳуҷҷати иҷро** ё бо қарори мақомоти тафтиш тавқиф карда шуданашон мумкин аст, агар дар санадҳои қонунгузори **Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар муқаррар нашуда бошад. (Қ ҶТ аз 21.07.10. №607).**

2. Меҳлати тавқифи маблауҳои пулӣ, ки дар суратҳисоби бонк мавҷуд аст, наметавонад аз меҳлати барои пешбурди парвандаҳои дахлдор муқаррарнамудаи қонунҳои мурофиавӣ бештар бошад, **агар дар санадҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар муқаррар нашуда бошад. (Қ ҶТ аз 3.12.09с, №569).**

Моддаи 883. Ситонидан аз маблауҳои суратҳисоб

Ситонидани маҷбурӣ аз маблауҳои пулии ашхоси ҳуқуқӣ ва шаҳрвандон, ки дар суратҳисоби бонкҳо мавҷуд аст, аз ҷумла ситонидани маҷбурӣ ва мусодира метавонад танҳо дар асоси ҳукм ё қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи суд анҷом дода шавад, **агар дар санадҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар муқаррар нашуда бошад. (Қ ҶТ аз 3.12.09с, №569).**

Моддаи 884. Бастани суратҳисоб

1. Шартномаи суратҳисоби бонкӣ метавонад тибқи аризаи молики он дар ҳар лаҳза бекор карда шавад.
2. Бонк дар сурате ки агар маблаи воситаҳои пулии дар суратҳисоб мавҷуда аз андозаи ҳадди ақали пешбининамудаи қонун ва қидаҳои мувофиқи он муқаррарнамудаи бонкҳо ё шартнома камтар бошад, ҳуқуқ дорад бекор кардани шартномаи суратҳисоби бонкиро талаб намояд.
3. Бекор кардани шартнома барои бастани суратҳисоб асос мебошад.
4. Бақияи маблауҳои пулии суратҳисоб ба молики он баргардонидани мешавад ё тибқи дастури ӯ ба дигар суратҳисоб гузаронида мешавад.

Моддаи 885. Суратҳисобҳои бонкҳо

Агар дар қонун, санадҳои дигари ҳуқуқӣ ё қоидаҳои мутобиқи онҳо муқаррарнамудаи бонкҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қоидаҳои ҳамин боб ба суратҳисобҳои корреспондентӣ, суратҳисобҳои фаръии (уайриасосии) корреспондентӣ ва дигар суратҳисобҳои бонк татбиқ мегардад.

БОБИ 44. Ҳисоббаробаркунӣ

1. Муқаррароти умумӣ

Моддаи 886. Ҳисоббаробаркунии нақдӣ ва уайринақдӣ

1. Ҳисоббаробаркунӣ байни шаҳрвандон ва ҳисоббаробаркунӣ бо иштироки шаҳрвандон, ки бо иҷрои фаъолияти соҳибкории онҳо вобаста намебошад, бо пули нақд (моддаи 155) бидуни маҳдудияти маблаи анҷом дода мешавад.

2. Ҳисоббаробаркунӣ байни ашхоси ҳуқуқӣ, инчунин ҳисоббаробаркунӣ бо иштироки шаҳрвандон, ки бо иҷрои фаъолияти соҳибкории (моддаи 24) онҳо вобаста аст ба таври уайринақдӣ анҷом дода мешавад. Ҳисоббаробаркунӣ байни ашхоси зикргардида, агар дар қонун тартиби дигаре муқаррар нагардида бошад, инчунин бо пули нақд анҷом дода шуданаш мумкин аст.

3. Ҳисоббаробаркунии уайринақдӣ тавассути бонкҳо, дигар ташкилотҳои кредитӣ (минбаъд – «бонкҳо»), ки дар онҳо суратҳисобҳои ашхоси иштирокчиҳои ҳисоббаробаркуниҳо кушода шудаанд, агар аз қонун тартиби дигари ҳисоббаробаркунӣ барнаояд ва дар шакли ҳисоббаробаркуниҳои истифодашаванда қайду шартӣ дигаре набошад, анҷом дода мешавад.

4. Тибқи шартнома бо муштарӣ бонк метавонад еҳдадорӣ қабул ва хизматрасонии қарзи муштариро (шартномаи факторинг) ба зиммаи худ гирад. Баъди пешонидани қарз бонк маблаи бадастомадаро ба муштарӣ медиҳад ва аз ӯ ҳаққи хизмат, ки ҳаққи комиссияро барои хизматрасонии қарз дар бар мегирад, дар ҳаҷми муайяннамудаи шартнома меситонад.

Моддаи 887. Шакли уайринақдии ҳисоббаробаркуниҳо

1. Ҳангоми анҷом додани ҳисоббаробаркунии уайринақдӣ ҳисоббаробаркунӣ бо супоришномаи пардохт, тибқи аккредитив, чекҳо, ҳисобу китоб тибқи инкассо, инчунин ҳисоббаробаркунӣ бо дигар шаклҳо, ки қонунҳо, қоидаҳои бонкии мутобиқи онҳо таҳиягардида ва анъанаҳои муомилоти кории дар амалияи бонкӣ истифодашаванда пешбинӣ намудаанд, иҷозат дода мешавад.

2. Тарафҳои шартнома ҳуқуқ доранд дар шартнома ҳама гуна шаклҳои ҳисоббаробаркуниро, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр гардидааст, интихоб ва пешбинӣ намоянд.

2. Ҳисоббаробаркунӣ бо супоришномаи пардохт

Моддаи 888. Муқаррароти умумӣ

1. Ҳангоми ҳисоббаробаркуниҳо бо супоришномаҳои пардохт бонк еҳдадор мегардад бо супориши муштарӣ аз ҳисоби маблаӯҳое, ки дар суратҳисоби е мавҷуданд, маблаи муайяни пулиро ба суратҳисоби шахси зикркардаи муштарӣ дар меҳлати муқарраршуда (моддаи 873) ба ин ё он бонк гузаронад.

2. Шахси дар супоришномаи пардохт зикргардида ба ҳайси маблаӯғиранда ҳуқуқи аз бонк талаб кардани иҷрои пардохтро, ба истиснои ҳолатҳое, ки чунин ҳуқуқро қонун ё шартномаи муштарӣ бо бонк пешбинӣ намудааст, ба даст намеорад.

Моддаи 889. Шарти қабули супоришномаи пардохт аз ҷониби бонк

1. Меҳтавои супоришномаи пардохт ва ҳуҷҷатҳои ҳисоббаробаркунии яқҷоя бо он пешниҳодшаванда ва шакли онҳо бояд ба талаботи муқарраркардаи қонун ва қоидаҳои бонкӣ мутобиқат намоянд.

2. Дар сурати номутобиқатии супоришномаи пардохт ба талаботи дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида бонк метавонад меҳтавои супоришномаро аниқ кунад. Чунин дархост баъди гирифтани супоришнома ба пардозанда бояд фавран пешниҳод карда шавад. Дар сурати нагирифтани ҷавоб дар меҳлати пешбиникардаи қонун ё қоидаҳои мутобиқи он муқарраркардаи бонк ва ҳангоми вучуд надоштани онҳо, агар дар қонун ва қоидаҳои бонкӣ дар асоси он муқарраргардида ё шартномаи байни бонк ва пардозанда тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, дар меҳлати қобили қабул бонк метавонад супоришномаро бидуни иҷро монад ва онро ба пардозанда баргардонад.

3. Агар тибқи шартномаи байни муштарӣ ва бонк тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, супоришномаи муштарӣ аз ҷониби бонк чиҳати иҷро танҳо дар мавриди дар суратҳисоби муштарӣ вучуд доштани маблаӯ қабул карда мешавад.

Моддаи 890. Иҷрои супоришнома

1. Бонке, ки супоришномаи пардохти муштариро қабул мекунад, вазифадор аст маблаи пулии дахлдорро чиҳати ворид намудани он ба суратҳисоби шахси дар супоришнома зикргардида ба бонки маблаӯғиранда дар меҳлати дар шартномаи суратҳисобҳои бонкӣ муқарраршуда ва агар дар шартнома меҳлат муқаррар нагардида бошад, дар меҳлати муқаррарнамудаи қоидаҳои бонкӣ ё анъанаҳои муомилоти кории дар амалияи бонкӣ истифодашаванда гузаронад.

2. Бонк ҳуқуқ дорад дигар бонкҳоро барои иҷрои амалиёти интиқоли маблаи пулӣ ба суратҳисоби дар супоришномаи муштарӣ зикргардида ҷалб намояд.

3. Агар тибқи шартнома тартиби дигаре муқаррар нашуда бошад, бонк вазифадор аст ба муштарӣ дар хусуси иҷрои супоришнома фавран хабар диҳад.

Моддаи 891. Ҳавобгарӣ барои иҷро накардан ё иҷрои номатлуби супоришнома

1. Дар ҳолати иҷро накардан ё иҷрои номатлуби супоришномаи муштарӣ бонк барои ин вайронкунӣ мутобиқи моддаи 426 ҳамин Кодекс ҷавобгар аст.

2. Дар ҳолатҳое ки агар иҷро накардан ё иҷрои номатлуби супоришнома бинобар вайронкунии қоидаҳои анҷом додани амалиёти ҳисоббаробаркунӣ аз ҷониби бонки барои иҷрои супоришномаи пардозанда ҷалбгардида рух дода бошад, мутобиқи қисми 1 ҳамин модда суд метавонад масъулиятро ба зиммаи ҳамин бонк гузорад.

3. Агар вайронкунии қоидаҳои анҷом додани амалиёти ҳисоббаробаркунӣ аз ҷониби бонк боиси нигоҳдории ҷайриқонунии маблаи пулӣ гардад, бонк вазифадор аст тибқи тартиб ва андозаи пешбининамудаи моддаи 426 ҳамин Кодекс ғоизи онро пардозад.

3. Ҳисоббаробаркунӣ тибқи аккредитив

Моддаи 892. Муқаррароти умумӣ оид ба ҳисоббаробаркунии аккредитив

1. Дар сурати ҳисоббаробаркунии аккредитив бонке, ки бо супориши пардозанда дар бораи кушодани аккредитив ва мутобиқи дастури е (бонк - эмитент) амал мекунад, еҳдадор мешавад пардохтҳоро ба маблаӯғиранда гузаронад ё пардохт намояд, актсепт кунад ё вексели интиқолиро ба инобат гирад ё ваколати

гузаронидани пардохтхоро ба маблағиранда ё пардохт намудан, актсепт кардан ё ба инобат гирифтани вексели интиқолиро ба зиммаи бонки дигар (бонки иҷроқунанда) гузорад.

Нисбат ба бонки эмитент, ки пардохтхоро ба маблағиранда мегузаронад ё худ пардохт мекунад, актсепт менамояд ё вексели интиқолиро ба инобат мегирад, қоидаҳо оид ба бонки иҷроқунанда истифода бурда мешавад.

2. Дар ҳолати кушодани аккредитиви пешонидашуда (ба депозит гузошташуда) бонки эмитент дар мавриди кушодани он вазифадор аст маблағи аккредитив (пешонидани он)-ро аз ҳисоби пардозанда ё кредити ба ӯ пешниҳодшуда барои тамоми меҳлати амали ёҳдадории бонки эмитент ба ихтиёри бонки иҷроқунанда гузаронад.

Дар ҳолати кушодани аккредитиви пешониданашуда (кафолатнок) ба бонки иҷроқунанда ҳуқуқ дода мешавад, аз суратҳисоби бонки эмитент, ки пешбурди онро анҷом медиҳад, ҳамаи маблағи аккредитивро соқит гардонад.

3. Тартиби анҷом додани ҳисоббаробаркунӣ оид ба аккредитив тибқи қонун, инчунин қоидаҳои бонки дар асоси он муқарраргардида ва анъанаҳои муомилоти кории дар амалияи бонки истифодашаванда танзим карда мешавад.

Моддаи 893. Аккредитиви бозхостшаванда

1. Аккредитиве бозхостшаванда эътироф мешавад, ки онро бонки эмитент бидуни огоҳонии пешакии маблағиранда метавонад таъйир диҳад ё бекор кунад. Бозхости аккредитив ҳеҷ қадом ёҳдадории бонки эмитентро дар назди маблағиранда ба вуҷуд намеорад.

2. Бонки иҷроқунанда вазифадор аст пардохтҳо ва дигар амалиётро оид ба аккредитиви бозхостшаванда анҷом диҳад, агар дар лаҳзаи анҷом додани онҳо дар хусуси таъйир додани шартҳо ё бекор кардани аккредитив огоҳинома нагирифта бошад.

Моддаи 894. Аккредитиви бозхостнашаванда

1. Аккредитиве бозхостнашаванда дониста мешавад, ки бидуни ризоияти маблағиранда онро бекор кардан мумкин нест.

2. Тибқи хоҳиши бонки эмитент бонки иҷроқунанда, ки дар гузаронидани амалиёти аккредитиви иштирок дорад, метавонад аккредитиви бозхостнашаванда (аккредитиви кафолатнок)-ро тасдиқ намояд. Ин кафолат чунин маъно дорад, ки бонки иҷроқунанда иловатан ба ёҳдадории бонки эмитент оид ба анҷом додани пардохт тибқи шартҳои аккредитив ёҳдадорӣ қабул кардааст.

Аккредитиви кафолатнокро бидуни розигии бонки иҷроқунанда таъйир додан ё бекор кардан мумкин нест.

Моддаи 895. Иҷрои аккредитив

1. Ҳақати иҷрои аккредитив маблағиранда ба бонки иҷроқунанда ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи иҷрои ҳамаи шартҳои аккредитивро пешниҳод менамояд. Дар сурати вайрон кардани ҳатто яке аз ин шартҳо пардохт аз ҳисоби аккредитив анҷом дода намешавад.

2. Агар бонки иҷроқунанда мутобиқи шартҳои аккредитив пардохтро ба ҷо орад ё дигар амалиётро анҷом диҳад, бонки эмитент вазифадор аст ба ӯ товони хароҷоти масрафгардидаро тибқи қоидаҳои муқарраршудаи бонки диҳад. Ин хароҷот, инчунин ҳамаи дигар хароҷоти бонки эмитент, ки бо иҷрои аккредитив вобаста аст, аз ҷониби пардозанда пешонида мешавад.

Моддаи 896. Радди қабули ҳуҷҷатҳо

1. Агар бонки иҷроқунанда қабули ҳуҷҷатҳоеро, ки он бо аломатҳои зоҳирӣ ба шартҳои аккредитив мутобиқат намекунад, рад намояд, ӯ вазифадор аст дар ин хусус фавран, бо зикри сабабҳои рад ба маблағиранда ва бонки эмитент хабар диҳад.

2. Агар бонки эмитент, ҳуҷҷатҳои қабулнамудаи бонки иҷроқунандаро гирифта чунин ҳисоб кунад, ки он тибқи аломатҳои зоҳирӣ бо шартҳои аккредитив мутобиқат намекунад, ҳуқуқ дорад қабули онҳоро рад намояд ва аз бонки иҷроқунанда маблағи ба маблағиранда бо вайрон кардани шартҳои аккредитив пардохташударо талаб намояд ва вобаста ба аккредитиви пешониданашуда бошад, метавонад ҷуброни маблағи пардохташударо рад кунад.

Моддаи 897. Ҳавобгарии бонки иҷроқунандаи аккредитив

Ҳангоми пардохти нодуруст ё радди беасоси пардохти маблау тибқи аккредитив, ки дар натиҷаи еҳдадорихои пешбининамудаи қоидаҳои бонкиро вайрон кардани бонки иҷроқунанда рух додааст, бонки иҷроқунанда дар назди бонки эмитент ва дар ҳолатҳое ки иҷрои аккредитивро бонки эмитент амалӣ мегардонад, дар назди пардозанда ҷавобгар мебошад.

Моддаи 898. Маҳкам кардани аккредитив

1. Аккредитив дар бонки иҷроқунанда дар ҳолатҳои зайл маҳкам карда мешавад:

бо гузашти меҳлати аккредитив;

тибқи аризаи маблауғиранда дар хусуси радди истифодаи аккредитив то гузаштани меҳлати амали он, агар имконияти чунин рад бо шартҳои аккредитив пешбинӣ шуда бошад;

тибқи талаби пардозанда дар бораи пурра ё қисман бозхости аккредитив, агар чунин бозхост тибқи шартҳои аккредитив мумкин бошад.

Дар бораи маҳкам кардани аккредитив бонки иҷроқунанда бояд бонки эмитентро огоҳ намояд.

2. Маблауи истифоданашиудаи аккредитиви депозитгардида бояд ҳамзамон бо маҳкам кардани аккредитив ба бонки эмитент баргардонида шавад. Бонки эмитент вазифадор аст маблауи баргардонидашударо ба суратҳисоби пардозанда, ки маблауи е ба депозит гузошта шудааст, ворид намояд.

4. Ҳисоббаробаркунии тибқи инкассо

Моддаи 899. Муқаррароти асосӣ

1. Ҳангоми ҳисоббаробаркунии супоришномаи инкассавӣ муштарӣ ба бонки худ (бонки эмитент) супоришнома мефиристад, ки аз ҳисоби муштарӣ аз пардозанда гирифтани пардохт анҷом дода шавад.

2. Бонки эмитенте, ки супоришномаи инкассавӣ гирифтааст, ҳуқуқ дорад барои иҷрои он бонки дигар (бонки иҷроқунанда)-ро ҷалб намояд.

Тартиби анҷом додани ҳисоббаробаркунии супоришномаи инкассавӣ тибқи қонунҳо, қоидаҳои бонкии мутобиқи он таҳиягардида ва анъанаҳои муомилоти кории дар амалияи бонкӣ истифодашаванда танзим карда мешавад.

3. Дар сурати иҷро накардан ё иҷрои номатлуби супоришномаи муштарӣ бонки эмитент дар назди он тибқи асосҳо ва андозаи пешбиникардаи боби 24 ҳамин Кодекс ҷавобгар мебошад.

Агар иҷро накардан ё иҷрои номатлуби супоришномаи муштарӣ бинобар вайронкунии қоидаҳои анҷом додани амалиёти ҳисоббаробаркунии аз ҷониби бонки иҷроқунанда ба миён омада бошад, ҷавобгарӣ дар назди муштарӣ ба зиммаи ҳамин бонк гузошта шуданаш мумкин аст.

Моддаи 900. Иҷрои супоришномаи инкассавӣ

1. Ҳангоми вучуд надоштани ягон ҳуҷҷат ё аз реи аломатҳои зоҳирӣ номутобиқати ҳуҷҷатҳо ба супоришномаи инкассавӣ бонки иҷроқунанда вазифадор аст аз ин хусус шахсеро, ки аз номи е супоришномаи инкассавӣ гирифтааст, фавран огоҳ созад. Дар ҳолати бартараф нагардидани камбудихои зикршуда бонк ҳуқуқ дорад ҳуҷҷатҳоро бидуни иҷро баргардонад.

2. Ҳуҷҷатҳо ба пардозанда дар ҳамон шакле, ки гирифта шудааст, ба истиснои қайдҳо ва навиштаҷоти бонкҳо, ки барои расмиёти амалиёти инкассавӣ заруранд, баргардонида мешаванд.

3. Агар ҳуҷҷатҳо бо манзур доштани онҳо мавриди пардохт қарор гирифта бошад, бонки иҷроқунанда бо гирифтани супоришномаи инкассавӣ бояд фавран онро барои пардохт пешниҳод намояд.

Агар ҳуҷҷатҳо дар дигар меҳлат пардохта шавад, бонки иҷроқунанда бояд чиҳати гирифтани актсепти пардозанда фавран бо гирифтани супоришномаи инкассавӣ ба актсепт ҳуҷҷатҳо пешниҳод намояд ва талаботи пардохт на дертар аз рези фаро расидани меҳлати пардохти дар ҳуҷҷатҳо зикргардида бояд қонён гардонида шавад.

4. Пардохтҳо қисман дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қоидаҳои бонкӣ ё ҳангоми мавҷудияти иҷозати махсус дар супоришномаҳои инкассавӣ қабул карда шуданашон мумкин аст.

5. Бонки иҷроқунанда маблауи гирифта (инкассатсияшуда)-ро бояд фавран ба ихтиёри бонки эмитент, ки вазифадор аст ин маблауро ба суратҳисоби муштарӣ ворид кунад, интиқол диҳад. Бонки иҷроқунанда ҳуқуқ дорад аз маблауҳои инкассатсияшуда подоши ба е тааллуқдошта ва пардохти хароҷотро нигоҳ дорад.

Моддаи 901. Огоҳинома дар хусуси радди пардохт

1. Агар пардохт ва (ё) аксепт дастрас нагардида бошад, бонки иҷроқунанда вазифадор аст бонки эмитентро дар хусуси радди пардохт ё сабабҳои рад фавран огоҳ созад.

Бонки эмитент вазифадор аст фавран ба муштарӣ хабар диҳад ва вобаста ба амалиёти минбаъда дастур талаб намояд.

2. Ҳангоми дар меҳлати муқаррарнамудаи қоидаҳои бонкӣ нагирифтани дастур оид ба амалиёти минбаъда ва дар сурати зикр нашудани чунин меҳлат - дар меҳлати қобили қабул бонки иҷроқунанда ҳуқуқ дорад ҳуччатҳоро ба бонке, ки аз он супоришномаи инкассавӣ гирифта шуда буд, баргардонад.

5. Ҳисоббаробаркунӣ бо чек

Моддаи 902. Муқаррароти умумӣ

1. Чек қоази қиматнокест, ки дастури бидуни ягон қайду шарти чекдиҳанда ба бонк чиҳати ба дорандаи чек анҷом додани пардохти маблаи зикргардидаро дар бар мегирад.

2. Ба ҳайси пардозандаи чек танҳо бонке метавонад зикр гардад, ки дар он чекдиҳанда маблаи дошта, метавонад онро бо роҳи пешниҳоди чек ихтиёрдорӣ намояд.

3. Бозхости чек то гузаштани меҳлати манзур кардани он мумкин нест.

4. Додани чек ёҳадории пулиеро, ки чиҳати иҷрои он дода шудааст, наменпешонад.

5. Тартиб ва шарти истифодаи чекҳо дар муомилоти пардохт тибқи ҳамин Кодекс танзим мешавад ва дар қисмати танзимнакардаи он, тибқи дигар қонунҳои ба масъалаҳои ҳуқуқии муносибатҳои чекӣ бахшидашаванда танзим мегардад.

Моддаи 903. Реквизитҳои чек

1. Чек бояд инҳоро дар бар гирад:

1) номи "чек", ки дар матни ҳуччат ворид гардидааст;

2) супоришнома ба пардозанда оид ба пардохти маблаи муайяни пулӣ;

3) номи пардозанда ва зикри суратҳисобе, ки аз он бояд пардохт анҷом дода шавад.

4) зикри асъори пардохт;

5) зикри сана ва маҳалли мураттаб сохтани чек;

6) имзои шахсе, ки чекро чекдиҳанда навишта додааст.

Дар ҳуччат мавҷуд набудани яке аз реквизитҳои зикршуда чекро беэътибор мегардонад.

Чеке, ки дар он маҳалли мураттаб сохтани он зикр нагардидааст, ҳамчун имзогардида дар чое, ки маълумот оид ба чекдиҳанда нишон дода шудааст, ба ҳисоб гирифта мешавад.

2. Шакли чек ва тартиби пур кардани он тибқи қонунҳо ва қоидаҳои бонкии мутобиқи онҳо таҳиягардида муайян карда мешавад.

Моддаи 904. Пардохти чек

1. Чек аз ҳисоби маблаиҳои чекдиҳанда пардохта мешавад. Дар ҳолати ба депозит гузоштани маблаи тартиб ва шарти ба депозитгузори маблаи барои пешонидани чек тибқи қоидаҳои бонкӣ муқаррар карда мешаванд.

2. Чекро бояд пардозанда бо шарти дар меҳлати муқарраркардаи қонун барои пардохт пешниҳод кардани он пардозад.

3. Пардозандаи чек вазифадор аст бо ҳама гуна усули ба е дастрас ба ҳаққонӣ будани чек, инчунин ба он ки пешниҳодқунанда нисбат ба он шахси ваколатдор мебошад, боварӣ ҳосил намояд.

Ҳангоми пардохти чеки индосатсияшуда пардозанда бояд на имзои индоссантҳо, балки дурусти индоссамантҳо тафтиш кунад.

4. Зарари аз ҷониби пардозанда вобаста ба пардохти чеки қалбакӣ, дуздидашуда ё гумшуда расонидашуда, вобаста ба он ки зарар бо гуноҳи кӣ расонида шудааст, ба зиммаи пардозанда ё чекдиҳанда гузошта мешавад.

5. Шахси пардозандаи чек ҳуқуқ дорад ба е додани чекро бо забонхат оид ба гирифтани пардохт талаб намояд.

Моддаи 905. Додани ҳуқуқ оид ба чек

1. Додани ҳуқуқ оид ба чек тибқи тартиби муқаррарнамудаи моддаи 160 ҳамин Кодекс бо риояи қоидаҳои пешбининамудаи ҳамин модда сурат мегирад.

2. Чеки номӣ ба шахси дигар дода намешавад.

3. Дар чеки интиқоли индоссамент ба пардозанда барои гирифтани пардохт эътибори забонхатро дорад.

Индоссаменте, ки аз ҷониби пардозанда анҷом дода шудааст, эътибор надорад.

Шахси соҳиби чеки интиқоли, ки онро тибқи индоссамент гирифтааст, агар ӯ ҳуқуқи худро дар қатори индоссаментҳои бефосила (мусалсал) асоснок кунад, соҳиби қонунии чек ба ҳисоб меравад.

Моддаи 906. Кафолати пардохт (авал)

1. Пардохт оид ба чек тавассути кафолат (авал) пурра ё қисман кафолатнок шуда метавонад.

Авалро ҳар шахс, ба истиснои пардозанда дода метавонад.

2. Авал дар тарафи рости чек ё дар варақи иловагӣ бо роҳи сабти "авал ҳисобида шавад" ва зикри он, ки аз ҷониби кӣ, бар ивази кӣ дода шудааст, сабт мешавад. Агар бар ивази кӣ додани он зикр нашуда бошад, дар он ҳолат авал аз номи чекдиҳанда додашуда ба ҳисоб меравад.

Авалро соҳиби авал бо зикри суроаи худ (маҳалли ҷойгиршавӣ) ва санаи ба ҷо овардани навиштаҷот ва агар соҳиби авал шахси ҳуқуқӣ бошад, бо зикри маҳалли ҷойгиршавии он ва санаи ба ҷо овардани навиштаҷот имзо мекунад.

3. Соҳиби авал ба мисли шахсе, ки бар ивази он авалро додааст, дорои масъулият мебошад. Ҳададории ӯ, ҳатто агар ҳададории кафолатдодаи он нисбат ба ҳама гуна асосҳои дигар, ба ҷуз нуқсони вобаста ба шакл беэътибор бошад ҳам, дорои эътибор аст.

4. Соҳиби авали чекро пардохта муқобили ӯне, ки ӯ ба вай кафолат додааст ва зидди онҳое, ки дар назди шахси охири ҳададор мебошанд, ҳуқуқеро, ки аз чек бармеояд, пайдо мекунад.

Моддаи 907. Инкассақунонии чек

1. Пешниҳоди чек ба бонки ба соҳиби чек хизматрасон барои инкасса чихати гирифтани пардохт барои пардохт манзуршуда ба ҳисоб меравад.

Чек тибқи тартиби муқарраркардаи моддаи 900 ҳамин Кодекс пардохта мешавад.

2. Ворид кардани маблаъ тибқи чеки инкассашуда ба суратҳисоби соҳиби чек, агар дар шартномаи байни соҳиби чек ва бонк тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, баъди гирифтани пардохт аз пардозанда анҷом дода мешавад.

Моддаи 908. Вазифаҳои пардозанда

Пардозандаи чек вазифадор аст бо ҳама гуна усули барояш дастрас ҳаққонӣ будани чек, инчунин ба он ки пешниҳодкунанда шахси ваколатдори вобаста ба чек мебошад, боварӣ ҳосил намояд.

Ҳангоми пардохти чеки инкассашуда пардозанда вазифадор аст на имзои индоссантҳо, балки дурусти индоссаментҳоро тафтиш намояд.

Моддаи 909. Тасдиқи рад аз пардохти чек

1. Рад аз пардохти чек бояд бо яке аз усулҳои зайл тасдиқ карда шавад:

1) аз ҷониби нотариус тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун пешниҳод кардани эътироз;

2) бо усули дар чек дар хусуси радди пардохт ва санаи пешниҳоди чек ба пардохт сабт гузоштани пардозанда;

3) қайди бонки инкассакунанда бо зикри санае, ки чек сари вақт пешниҳод гардида, вале пардохта нашудааст.

2. Эътироз ё ҳуҷҷати ба он баробар бояд то гузаштани меҳлати пешниҳоди чек барои пардохт анҷом дода шавад.

Агар пешниҳоди чек дар рези охири меҳлат сурат гирифта бошад, эътироз ё ҳуҷҷати ба он баробарро дар рези дигари корӣ анҷом додан мумкин аст.

Моддаи 910. Огоҳинома аз напардохтани чек

Дорандаи чек вазифадор аст индоссанти худ ва чекдиҳандаро дар бораи анҷом дода нашудани пардохт дар тели ду рези кории баъди рези эътироз ё санади ба он баробар фарорасанда огоҳ намояд.

Ҳар як индоссант дар тели ду рези кори баъди рези гирифтани огоҳинома фарорасанда бояд ба индоссанти худ (қаблӣ) дар бораи огоҳиномаи гирифтааш хабар диҳад. Дар ҳамин меҳлат огоҳинома ба шахсе фиристода мешавад, ки бар ивази ин шахс авал додааст.

Шахсе, ки дар меҳлати зикргардида огоҳинома нафиристодааст, ҳуқуқи худро ба чек гум намекунад. Ӯ вазифадор аст зарареро, ки вобаста ба огоҳ накардан аз напардохтани чек расонида шудааст, дар доираи маблаи чек ҷуброн намояд.

Моддаи 911. Оқибати напардохтани чек

1. Дар сурати пардохти чекро рад намудани пардозанда, дорандаи чек ҳуқуқ дорад тибқи интихоби худ нисбат ба як, якчанд ё ба ҳамаи ашхоси оид ба чек еҳдадор (ба чекиҳанда, соҳиби авалҳо, индоссантҳо), ки дар назди вай масъулияти муштарақ доранд, даъво арз кунад.

2. Дорандаи чек ҳуқуқ дорад аз ашхоси зикргардида пардохти маблаи чек, хароҷоти худро барои гирифтани пардохт, инчунин фоизхоро тибқи ҳаҷм ва тартиби дар қисми 1 моддаи 426 ҳамин Кодекс пешбинишуда талаб намояд.

3. Даъвои дорандаи чек нисбат ба ашхоси дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида дар тели шаш моҳ аз рези ба анҷом расидани меҳлати барои пардохт пешниҳод намудани чек манзур шуданаш мумкин аст.

Талаботи регрессивӣ оид ба даъвои ашхоси нисбат ба ҳамдигар еҳдадор бо гузашти шаш моҳ, аз резе, ки шахси еҳдадори дахлдор талаботро қонунгардонидаст ё аз рези ба ӯ пешниҳод шудани даъво қатъ карда мешавад.

БОБИ 45. Супориш

Моддаи 912. Шартномаи супориш

1. Тибқи шартномаи супориш як тараф (вакил) аз ном ва аз ҳисоби тарафи дигар (ваколатдиҳанда) иҷро кардан ё ба ӯ овардани амали муайяни ҳуқуқиро еҳдадор мешавад. Вобаста ба муомилае, ки вакил анҷом медиҳад, ҳуқуқ ва вазифахоро бевосита ваколатдиҳанда пайдо мекунад.

2. Супориш аз ҷониби вакил анҷом додани як ё якчанд амалиёти муайяни ҳуқуқӣ ё пешбурди корҳои ваколатдиҳандаро мутобиқи нишондодҳои ӯ дар бар гирифта метавонад.

3. Шартномаи супориш дар шакли хаттӣ баста мешавад.

Моддаи 913. Подошпулӣ дар шартномаи супориш

1. Ваколатдиҳанда, агар дар қонун ё шартнома пешбинӣ шуда бошад, вазифадор аст ба вакил подошпулӣ пардозад.

Агар шартномаи супориш бо анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ аз ҷониби ҳар ду тараф ё яке аз онҳо вобаста бошад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ваколатдиҳанда вазифадор аст ба вакил подошпулӣ пардозад.

2. Ҳангоми дар шартномаи супориши пулакӣ мавҷуд набудани шартҳо оид ба ҳаҷми подошпулӣ ва тартиби пардохт он мувофиқи қисми 3 моддаи 456 ҳамин Кодекс тибқи нархномаи маъмулан ба чунин шакли хизматрасонӣ қабулшуда муайян гардида, баъди иҷрои супориш пардохта мешавад.

Моддаи 914. Иҷрои супориш мутобиқи дастурҳои ваколатдиҳанда

1. Вакил вазифадор аст супориши ба ӯ мутобиқи дастурҳои ваколатдиҳанда додандаро иҷро намояд. Дастури ваколатдиҳанда бояд мушаххас, ҷоиш ва имконпазир бошад.

2. Вакил, агар аз реи вазъи кор ин ба манфиати ваколатдиҳанда зарур бошад ва вакил пешакӣ аз ваколатдиҳанда дархост карда натавонад ё ба дархости худ сари вақт ҷавоб нагирад, ҳуқуқ дорад аз дастурҳои ваколатдиҳанда даст кашад. Дар ин ҳолат вакил вазифадор аст ваколатдиҳандаро бо фарорасии шароити имконпазири огоҳсозӣ дар мавриди сарфи назар огоҳ намояд.

3. Бо созишномаи тарафҳо намоёндаи тижоратиро аз иҷрои вазифаҳои дар қисми 2 ҳамин модда зикргардида озод кардан мумкин аст.

Моддаи 915. Вазифаҳои вакил

1. Вакил вазифадор аст супориши ба ӯ додандаро шахсан иҷро намояд.

2. Вакил вазифадор аст ба ваколатдиҳанда тибқи талаботи ӯ оид ба ҷараёни иҷрои супориш ҳамаи маълумотро хабар диҳад.

3. Вакил вазифадор аст ба е бетаъхир тамоми маблаи вобаста ба анҷом додани муомилот ба даст овардаашро диҳад.

4. Вакил вазифадор аст баъди иҷрои супориш ба ваколатдиҳанда бетаъхир ваколатномаи меҳлати эътибораш нагузаштаро баргардонад ва агар ин аз реи хусусияти супориш тақозо гардад, ҳисоботро бо замимаи ҳуҷҷатҳои тасдиқкунанда пешниҳод намояд.

Моддаи 916. Вазифаҳои ваколатдиҳанда

Ваколатдиҳанда, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, вазифадор аст:

- 1) вакидро бо васоити барои иҷрои супориш зарурӣ таъмин намояд;
- 2) бетаъхир аз ҷониби вакил иҷрои мутобиқи шартнома анҷомдодашударо қабул кунад;
- 3) ба вакил хароҷотро, ки барои иҷрои супориш зарур буд, пардозад;
- 4) баъди иҷрои супориш, агар он тибқи шартнома ё қонунҳо пешбинӣ шуда бошад, ба вакил подошпулӣ пардозад.

Моддаи 917. Вогузоштани ваколат

1. Вакил, агар ин дар шартнома пешбинӣ гардида бошад ё агар вобаста ба ҳолатҳо вакил маҷбур шуда бошад, ки бо мақсади ҳифзи манфиатҳои ваколатдиҳанда ин корро анҷом диҳад, ҳуқуқ дорад иҷрои супоришро ба дигар шахс (муовин) вогузорад.

2. Вакиле, ки иҷрои супоришро ба дигар шахс вогузоштааст, бояд фавран ваколатдиҳандаро огоҳ созад.

Ваколатдиҳанда ҳуқуқ дорад муовинашро, ки вакил интиҳоб кардааст, ба истиснои ҳолатҳое, ки чунин муовин дар шартнома номбар шудааст, рад намояд.

3. Агар муовини вакил дар шартнома номбар шуда бошад барои пешбурди корҳо аз ҷониби муовинаш вакил ҷавобгар намебошад.

4. Агар дар шартнома пешбурди корҳо аз ҷониби муовин пешбинӣ шуда, вале муовин дар он номбар нагардида бошад вакил барои кирдорҳои гунаҳкорои муовини худ ҷавобгар намебошад.

5. Агар дар шартнома пешбурди корҳо аз ҷониби муовини вакил пешбинӣ нагардида бошад, вакил барои ҳама гуна амали муовини худ ҷавобгар аст.

Моддаи 918. Қатъи шартномаи супориш

1. Шартномаи супориш ҳамзамон бо асосҳои умумии қатъи ёқадорӣ дар ҳолатҳои зайл қатъ мегардад:

- 1) аз ҷониби ваколатдиҳанда бекор кардани он;
- 2) рад кардани вакил;
- 3) марги ваколатдиҳанда ё вакил, ҷайри қобили амал, қобили маҳдуди амал ё бедарак ҷоиш шуда эътироф намудани яке аз онҳо.

2. Агар вакил аз шартнома тақти чунин шартҳое даст кашада бошад, ки ваколатдиҳанда имкон надорад ёро иваз намояд ё ба таври дигар манфиатҳои худро таъмин кунад, вакил вазифадор аст, зарари вобаста ба қатъи шартнома расонидашударо ҷуброн намояд.

3. Агар вакил дар бораи қатъи шартномаи супориш наредонист ва дониста ҳам наметавонист, дар ин сурат амали е, ки қонунан тибқи супориши ваколатдиҳанда анҷом дода шудааст, ваколатдиҳанда (вориси ҳуқуқи е)-ро нисбат ба ашхоси сеюм ва вакил ёқадор месозад.

4. Тарафе, ки аз шартнома бо вакили ба сифати соҳибкор баромадкунанда даст кашадааст, агар дар шартнома меҳлати нисбатан бештар пешбинӣ нагардида бошад, бояд тарафи дигарро дар меҳлати як моҳ пештар аз қатъи шартнома огоҳ созад.

Ҳангоми азнавтаъсисдиҳии шахси ҳуқуқӣ, ки намояндаи тиҷоратӣ мебошад, ваколатдиҳанда ҳуқуқ дорад супоришро бидуни чунин огоҳонии пешакӣ бекор кунад.

Моддаи 919. Оқибатҳои қатъи шартномаи супориш

1. Агар шартномаи супориш то лаҳзаи аз ҷониби вакил пурра иҷро гардидани он қатъ карда шуда бошад, ваколатдиҳанда ёқадор аст ба вакил хароҷоти вобаста ба иҷрои супоришро ҷуброн намояд ва агар вакил ба подошпулӣ ҳақ дошта бошад, инчунин мутаносибан ба кори иҷронамудааш бояд ба е подошпулӣ пардохта шавад. Ин қоида нисбат ба супорише, ки вакил баъди фаҳмидани қатъ гардидани супориш иҷро кардааст ё мебоист донда, татбиқ намегардад.

2. Аз ҷониби ваколатдиханда бекор кардани супориш барои ҷуброни зараре, ки бо қатъи шартнома ба вакил расонида шудааст, ба истиснои ҳолатҳои қатъи шартнома бо вакиле, ки ба сифати соҳибкор фаъолият мекунад, асос буда наметавонад.

3. Радди вакил аз иҷрои супориши ваколатдиханда, ба истиснои ҳолатҳои саркашии вакил вобаста ба шароите, ки ваколатдиханда аз имконияти ба таври дигар таъмин намудани манфиатҳои худ маҳрум шудааст, инчунин ҳолатҳои қатъи шартнома аз ҷониби вакиле, ки ба сифати соҳибкор баромад мекунад, барои ҷуброни зарари вобаста бо қатъи шартнома ба ваколатдиханда расонидашуда асос буда наметавонад.

Моддаи 920. Ворисии ҳуқуқи дар шартномаи супориш

1. Дар сурати фавти вакил ворисони он ё дигар ашхосе, ки ба зиммашон таъмини ҳифзи амволи меросӣ гузошта шудааст, вазифадоранд ваколатдихандаро дар мавриди қатъи шартномаи супориш огоҳ созанд ва чиҳати ҳифзи амволи ваколатдиханда тадбирҳои зарурӣ андешанд, аз ҷумла ашё, инчунин ҳуҷжатҳои вакилро ҳифз кунанд ва сипас онҳоро ба ӯ супоранд.

Чунин еҳдадорӣ инчунин ба зиммаи барҳамдихандаи шахси ҳуқуқӣ, ки вакил мебошад, низ гузошта мешавад.

2. Ҳангоми азнавтаъсисдиҳии шахси ҳуқуқие, ки ба сифати намоянда амал мекунад, ваколатдиханда бояд бетаъхир тибқи моддаи 61 ҳамин Кодекс огоҳ карда шавад. Дар ҳолати зикргардида, агар ваколатдиханда дар меҳлатҳои мувофиқ дар мавриди аз ҷониби ӯ рад кардани шартнома иттилоъ надихад, ҳуқуқ ва еҳдадорӣҳои чунин шахси ҳуқуқӣ ба вориси ҳуқуқии ӯ мегузарад.

БОБИ 46. Фаъолият ба манфиати иайр бидуни супориш

Моддаи 921. Фаъолият ба манфиати иайр бидуни супориш

1. Шахсе, ки ба манфиати иайр бидуни супориши ӯ амал мекунад, бояд бо аввалин имконият шахси манфиатдорро огоҳ созад. Агар шахси манфиатдор ин амалро маъқул шуморад, минбаъд нисбат ба муносибати тарафҳо қоидаҳо оид ба шартномаи супориш татбиқ мегардад. Ҳангоми маъқул надонистани амалҳои зикргардида масъулият ба зиммаи шахсе гузошта мешавад, ки бидуни супориш амал кардааст.

2. Ҳангоми имконнопазирии огоҳ соختани шахси манфиатдор шахсе, ки амалро бидуни супориш оғоз кардааст, бояд онро то ба охир расонад ва чиҳати пешгирии оқибатҳои манфии чунин амал барои ин шахс тамоми тадбирҳои ба ӯ вобастаро андешад. Дар айни замон шахсе, ки бидуни супориш амал мекунад, бояд ҳамаи он чизеро, ки вобаста ба пешбурди кор алоқаманд аст, аз ҷумла еҳдадорӣи бастанӣ аҳдҳоро ба зиммаи худ гирад.

3. Агар шахсе, ки ба манфиати шахси дигар бидуни супориши ӯ амал мекунад, бо аввалин имкон шахси манфиатдорро огоҳ насозад, ӯ ҳуқуқ надорад ҷуброни хароҷоташро талаб кунад.

4. Шахсе, ки бидуни супориш ба манфиати иайр амал мекунад, бояд амали оғознамудаашро инчунин дар ҳолати фавти шахрванд ё қатъ гардидани шахси ҳуқуқие, ки ба манфиати ӯ фаъолияти дахлдор иҷро мегардид, то лаҳзае, ки ворисон (ворисони ҳуқуқӣ)-и шахси манфиатдор наметавонанд ӯро иваз намоянд, идома диҳад.

Моддаи 922. Бастанӣ аҳд ба манфиати иайр

1. Еҳдадорӣ оид ба аҳд ба манфиати иайр басташуда ба шахсе, ки ба манфиати ӯ аҳд анҷом дода шудааст, агар тарафи дигар ҳангоми бастанӣ аҳд медонист ё бояд медонист, ки аҳд ба манфиати иайр баста шудааст, аз лаҳзаи аз ҷониби ӯ маъқул донистани ин аҳд ба вай мегузарад.

Ҳангоми тибқи чунин аҳд гузаштани еҳдадорӣ ба шахсе, ки ба манфиати он баста шуда буд, ба охири бояд ҳуқуқ ба ин аҳд низ дода шавад.

2. Шахсе, ки аҳд бастааст, метавонад то лаҳзаи ба ӯ ҷуброн намудани хароҷоти вобаста ба фаъолият ба манфиати иайр додани ҳуқуқро боздорад.

Моддаи 923. Еҳдадорӣи шахсе, ки ба манфиаташ бидуни супориш фаъолият анҷом дода шудааст

1. Шахсе, ки ба манфиаташ бидуни супориш фаъолият анҷом дода шудааст, еҳдадор аст ба шахси ба манфиати ӯ амалкарда хароҷоти зарурӣ ва зарари воқеии расонидашударо ҷуброн намояд. Еҳдадорӣи зикргардида инчунин дар ҳолате ки амал ба манфиати иайр мувофиқ бошад ҳам, вале натиҷаи дарназардошташуда ба даст наомадааст, нигоҳ дошта мешавад.

2. Агар фаъолияти шахс мустақиман ба таъмини манфиатҳои шахси дигар равона нашуда бошад, аз ҷумла ҳатто агар шахс саҳван дар назар дошта бошад, ки ба манфиати худ амал мекунад, суд ҳангоми ҳалли масъалаи ситонидани хароҷот ва андозаи он бояд он Ҷоидаро, ки амали шахси фаъолияти дахлдорро анҷомдода фароҳам овардааст, ба инобат гирад.

3. Дар ҳолатҳое ки агар амал ба манфиати ӯайр ба доираи фаъолияти соҳибқорӣ е марбут аст, он метавонад ҳамзамон бо ҷуброни зарари воқеӣ, инчунин подошпулии мутаносибро пардозад.

Моддаи 924. Ҳуброни зараре, ки вобаста ба фаъолият ба манфиати ӯайр расонида шудааст

Муносибат вобаста ба ҷуброни зараре, ки дар натиҷаи фаъолият ба манфиати ӯайр расонида шудааст, мутобиқи боби 55 ҳамин Кодекс (деликтҳо) танзим карда мешаванд.

Моддаи 925. Ҳуброни хароҷоти вобаста ба пешгирии зарар ба амволи ашхоси дигар

Агар шахс бидуни ваколатҳои дахлдор таҳдиди воқеии вобаста ба расонидани зарар ба амволи ашхоси дигарро дар шароите, ки имконнопазирии огоҳонии онҳоро оид ба чунин таҳдид истисно менамуд, пешгирии карда бошад, ҳуқуқ дорад аз ин ашхос ҷуброни хароҷоти зарурии, инчунин дигар зарари воқеии вобаста ба онро талаб намояд.

Моддаи 926. Ҳисоботдиҳии шахсе, ки ба манфиати ӯайр амал кардааст

Шахси ба манфиати ӯайр амалнамуда вазифадор аст ба шахсе, ки ба манфиати е фаъолиятро анҷом додааст, бо зикри даромади бадастоварда, хароҷот ва зарари расонидашуда ҳисобот диҳад.

БОБИ 47. Комиссия

Моддаи 927. Шартномаи комиссия

1. Тибқи шартномаи комиссия як тараф (комиссионер) еҳдадор мешавад бо супориши тарафи дигар (комитент) бо подошпулӣ як ё якчанд аҳдро бо номи худ, вале аз ҳисоби комитент анҷом диҳад.

Мутобиқи аҳди бо шахси сеюм бастаи комиссионер, ҳарчанд агар комитент дар аҳд ном бурда шуда ё бо шахси сеюм мустақиман чиҳати иҷрои аҳд муносибат барқарор карда бошад ҳам, комиссионер ҳуқуқ ба даст меорад ва еҳдадор мегардад.

2. Шартномаи комиссия ба меҳлати муайян ё бидуни муайян кардани меҳлати он бо зикри маҳалли иҷро ё бидуни зикри маҳалли иҷро баста шуданаш мумкин аст.

3. Тибқи қонун ё дигар санадҳои ҳуқуқӣ пешбинӣ шудани мушаххасоти навъҳои алоҳидаи шартномаи комиссия мумкин аст.

4. Шартномаи комиссия бояд дар шакли хаттӣ баста шавад.

Моддаи 928. Подошпулии комиссияи

Комитент вазифадор аст ба комиссионер подошпулӣ диҳад ва дар ҳолати пешбиниамудаи моддаи 939 ҳамин боб инчунин ба андозаи муқаррарнамудаи шартнома подошпулии иловагӣ пардозад. Агар дар шартнома ин андоза пешбинӣ нагардида бошад ва вобаста ба шартҳои он муайян карда шуданаш ҳам имконнопазир бошад, андозаи подошпулӣ тибқи қисми 3 моддаи 456 ҳамин Кодекс муқаррар карда мешавад.

Агар шартномаи комиссия бо сабабҳои вобаста ба комитент иҷро нагардида бошад, комиссионер ҳуқуқи худро ба подошпулии комиссияи, инчунин ҷуброни хароҷоти масрафшуда нигоҳ медорад.

Моддаи 929. Ҳуқуқ ва еҳдадориҳои комиссионер вобаста ба аҳд бо ашхоси сеюм

1. Вобаста ба аҳди бо шахси сеюм анҷомдодаи комиссионер, ҳарчанд комитент дар аҳднома номбар шуда буд ё бо шахси сеюм мустақиман оид ба аҳд муносибат дошт, комиссионер ҳуқуқ ва еҳдадорӣ ба даст меорад.

2. Тибқи талаби комитент комиссионер вазифадор аст ба е ҳуқуқи чунин аҳдро супорад ва еро аз додани ҳуқуқи шахси сеюме, ки бо е аҳд анҷом дода шудааст, огоҳ созад. Охири ҳуқуқ надорад ба муқобили талаботи комитент, ки ба талаботаш нисбат ба комиссионер асос ёфтааст ва аз ҳамин аҳд барнамеояд, эътироз пешниҳод кунад.

Моддаи 930. Иҷрои супориши комиссияи

1. Комиссионер бояд тамоми еҳдадорихоро анҷом диҳад ва тамоми ҳуқуқҳои худро, ки аз аҳди бо ашхоси сеюм басташуда бармеояд, татбиқ намояд.

2. Комиссионер бояд супориши қабулкардаашро мутобиқи дастури комитент ва ҳангоми дар шартнома мавҷуд набудани чунин супориш тибқи анъанаҳои муомилоти корӣ ё талаботи маъмулан пешниҳодшаванда бо шартҳои барои комитент нисбатан муфид анҷом диҳад. Агар комиссионер аҳдиро нисбат ба он, ки комитент супориш дода буд, бо шартҳои нисбатан муфид анҷом дода бошад, дар ин сурат фоида байни онҳо баробар тақсим карда мешавад, зеро дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст.

3. Комиссионер дар назди комитент ба истисноӣ ҳолате, ки комиссионер ҳангоми интихоби е дурандешии зарурӣ зоҳир накардааст ё кафолати иҷроӣ аҳдиро ба зиммаи худ гирифтааст, барои аз ҷониби шахси сеюм иҷро нашудани аҳд (делкредер) ҷавобгар намебошад.

4. Дар сурати аз ҷониби шахси сеюм вайрон кардани аҳде, ки комиссионер бо е бастааст, комиссионер вазифадор аст фавран комитентро огоҳ намуда, далелҳои заруриро ҷамъоварӣ ва таъмин намояд.

5. Комитенте, ки дар мавриди аз ҷониби шахси сеюм вайрон кардани аҳди бо е бастаи комиссионер огоҳ шудааст, ҳуқуқ дорад дар асоси ҳамин аҳд ба е додани талаботи комиссионерро нисбат ба шахси сеюм талаб намояд.

Моддаи 931. Субкомиссия

1. Комиссионер ҳуқуқ дорад бо дигар шахс шартномаи субкомиссия (комиссияи фаръӣ) ба имзо расонад ва агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, дар айни замон барои амали субкомиссионер дар назди комитент масъул монад.

Тибқи шартномаи субкомиссия комиссионер, ба истисноӣ ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 2 моддаи 929 ҳамин Кодекс ҳуқуқ ва еҳдадорихоро комитентро нисбат ба субкомиссионер ба даст меорад.

Дар ҳолатҳое ки қонун анҷом додани ин ё он аҳдиро танҳо барои ашхоси махсус ваколатдоршуда иҷозат медиҳад, шартномаи субкомиссия танҳо бо чунин шахс баста шуданаш мумкин аст.

2. То қатъ гардидани шартномаи субкомиссия, агар дар шартномаи байни комитент бо комиссионер тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, комитент ҳуқуқ надорад мустақилона бо субкомиссионер муносибат барқарор намояд.

Моддаи 932. Нархи амволе, ки комиссионер мефурешад

Нархи амволе, ки комиссионер мефурешад, агар дар қонун, санадҳои дигари меъёрӣ ё шартномаи комиссия тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, тибқи созишнома бо комитент муайян карда мешавад.

Моддаи 933. Сарфи назар кардан аз супориши комитент

1. Комиссионер ҳуқуқ дорад дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 930 ҳамин Кодекс аз супориши комитент сарфи назар кунад.

2. Комиссионере, ки амволро нисбат ба нархи бо комитент мувофиқашуда арзонтар фурехтааст, агар исбот карда натавонад, ки е имконияти бо нархи мувофиқашуда фурехтани молро надошт ва бо нархи арзон фурехтани мол еро аз зарари бештаре эмин дошт, инчунин исбот намояд, ки имконият надошт розигии пешакии комитентро дар мавриди риоя кардани супориши е гирад еҳдадор аст ба охири фарқияти байни нархро пардозад.

3. Агар комиссионер молро аз нархи бо комитент мувофиқашуда бо нархи баландтар харидорӣ намояд, комитенте, ки намехоҳад чунин молро қабул кунад вазифадор аст бетаъхир, бо гирифтани огоҳинома дар хусуси бастани аҳд бо шахси сеюм ба комиссионер дар маврид арз кунад. Дар акси ҳол моли харидашуда аз ҷониби комитент қабулгардида эътироф карда мешавад.

Агар комиссионер хабар диҳад, ки фарқияти байни нархро ба ҳисоби худ қабул мекунад, комитент ҳуқуқ надорад аз аҳди ба манфиати е басташуда даст кашад.

Моддаи 934. Ҳуқуқ ба амволе, ки мавзеи комиссия мебошад

1. Амволе, ки аз комиссионер ба комитент расидааст ё комиссионер онро аз ҳисоби комитент харидааст, моликияти комитент мебошад.

2. Комиссионер ҳуқуқ дорад то пардохти маблағи тибқи шартномаи комиссия ба е тааллуқдошта ашёро, ки мувофиқи аҳди имзонамудаи комиссионер бояд ба комитент ё шахси сеюм дода шавад, нигоҳ дорад.

3. Дар сурати иайри қобили пардохт (муфлис) эълон кардани комитент ҳуқуқи зикршудаи комиссионер қатъ гардида, талаботи е нисбат ба комитент дар доираи арзиши ашъе, ки е нигоҳ доштааст, мутобиқи моддаҳои 388-389 ҳамин Кодекс баробар бо талаботи бо замонат таъмингардида қонё гардонида мешавад.

Моддаи 935. Аз ҷониби комиссионер нигоҳ доштани маблаҳои ба комитент тааллуқдошта

Комиссионер ҳуқуқ дорад маблаҳои тибқи шартномаи комиссия ба вай тааллуқдоштаро аз ҳамаи маблаҳои, ки ба е аз ҳисоби комитент ворид гардидаанд, нигоҳ дорад.

Моддаи 936. Масъулияти комиссионер барои гум кардан, камомад ё зарар дидани амволи комитент

1. Комиссионер дар назди комитент барои ҳар як камбудие, ки боиси гум кардан, камомад ё зарар дидани амволи дар назди е будаи комитент шудааст, масъулият дорад.

2. Агар ҳангоми аз ҷониби комиссионер қабул кардани моли фиристодаи комитент ё ба комиссионер расидани мол барои комитент дар ин амвол ба мушоҳида расидани норасогиҳое, ки ҳангоми аз назаргузарониши зоҳирӣ ошкор карда шуданаш мумкин аст, инчунин ҳангоми аз ҷониби ин ё он шахс расонидани зарар ба амволи комитент, ки дар назди комиссионер мебошад, комиссионер бояд ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқи комитент тадбирҳо андешад, далелҳои зарурӣ ҷамъ оварад ва бетаъхир комитентро огоҳ созад.

3. Комиссионере, ки моли дар наздаш мавҷудбудаи комитентро суурта накардааст, барои ин танҳо дар ҳолатҳои ҷавобгар аст, ки агар комитент суурта кардани амволро супориш додааст ва ё сууртаи чунин амвол бо ҳукми қонун ҳатмӣ мебошад.

Моддаи 937. Ҳисоботи комиссионер

Бо иҷро намудани супориш комиссионер вазифадор аст ба комитент ҳисобот диҳад ва ҳамаи он чизи тибқи шартномаи комиссия гирифтаашро супорад. Комитенте, ки вобаста ба ҳисобот эътироз дорад, бояд дар ҷараёни сӣ рез аз рези гирифтани ҳисобот, агар дар созишномаи тарафҳо тартиби дигаре набошад, ба комиссионер онро арз намояд. Дар акси ҳол, дар сурати набудани созишномаи дигар ҳисобот қабулгардида ба шумор меравад.

Моддаи 938. Рабули иҷро аз ҷониби комитент

Комитент еҳдадор аст:

- аз комиссионер ҳамаи иҷрои вобаста ба супоришро қабул намояд;
- амволи барои е бадастовардаи комиссионерро аз назар гузаронад ва охириро бетаъхир оид ба норасоҳои дар ин амвол ошкоргардида огоҳ созад;
- комиссионерро ҷиҳати иҷрои еҳдадориҳои комиссияи, ки дар назди шахси сеюм оид ба иҷрои супориш ба зиммаи худ гирифта буд, бо ҳамаи чизҳои зарурӣ (маҳсулотсупорӣ, гузаронидани маблаи пулӣ ва иайра) таъмин намояд.

Моддаи 939. Хуброни хароҷот вобаста ба иҷрои супориши комиссияи

Комитент вазифадор аст ба иайр аз пардохти маблаи комиссияи ва дар ҳолатҳои дахлдор инчунин подошпулии иловагӣ барои делкредере ба комиссионер маблаҳои вобаста ба иҷрои супоришро ҷуброн намояд.

Комиссионер, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳуқуқ надорад хароҷоти вобаста ба ҳифзи амволи комитентро, ки дар наздаш мавҷуд аст, ҷуброн намояд.

Моддаи 940. Бекор кардани супориш аз ҷониби комитент

1. Комитент ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳза супориши ба комиссионер додаашро бекор кунад. Дар айни замон зарари ба комиссионер вобаста бо бекор кардани супориш расонидашуда ҷуброн карда мешавад.

2. Дар сурати бекор кардани супориш комитент вазифадор аст амволи дар назди комиссионер мавҷударо дар ҷараёни як моҳ аз лаҳзаи бекор кардани супориш, агар дар шартнома меҳлати дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ихтиёрдорӣ намояд. Агар комитент ин еҳдадориро анҷом надиҳад, комиссионер ҳуқуқ дорад амволро барои ниғаҳбонӣ супорад ё онро бо нархи ҳаддалимкон барои комитент муфидтар ба фуреш расонад.

Моддаи 941. Радди иҷрои супориш аз ҷониби комиссионер

1. Комиссионер ба истиснои ҳолатҳое, ки аз ҷониби комитент вайрон кардани иҷрои ёддорихои худ боиси имконнопазирии иҷрои супориши мутобики дастури комитент пешниҳодгардида мегардад ё имконнопазирии иҷро дар натиҷаи ҳолатҳои дигаре ба миён меояд, ки барои онҳо комиссионер ҷавобгар намебошад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳуқуқ надорад иҷрои супориши қабулкардаашро рад намояд.

Комиссионер вазифадор аст комитентро дар мавриди радди худ ба таври хаттӣ огоҳ созад ва барои амволи дар назди ӯ қарордоштаи комитент тадбирҳо андешад.

Комитенте, ки дар мавриди аз ҷониби комиссионер рад карда шудани иҷрои супориш огоҳ карда шудааст, агар дар шартнома меҳлати дигаре пешбинӣ нагардида бошад, бояд амволи дар назди комиссионер мавҷудбударо дар ҷараёни як моҳ аз рези гирифтани огоҳинома ихтиёрдорӣ намояд. Агар ӯ ин ёддориро иҷро накунад комиссионер ҳуқуқ дорад амволро барои нигоҳбонӣ супорад ё онро бо нархи ҳадалимкон барои комитент муфидтар ба фуреш расонад.

2. Комиссионере, ки дар натиҷаи аз ҷониби комитент иҷро накардани ёддорӣ аз иҷрои супориш даст қашидааст, барои подошпулии комиссионӣ, инчунин ҷуброни ҳамаи хароҷотҳо ҳуқуқи худро нигоҳ медорад.

3. Агар дар шартномаи комиссия тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, комиссионере, ки аз иҷрои супориш даст қашидааст, ҳуқуқи худро ба подошпулии комиссионӣ барои аҳдҳои то қатъ гардидани шартнома бастааш, инчунин ба ҷуброни хароҷоти то ин лаҳза масрафнамудааш нигоҳ медорад.

Моддаи 942. Қатъи шартномаи комиссия

Шартномаи комиссия ба ҷайр аз тибқи асосҳои умумӣ инчунин дар ҳолатҳои зайл қатъ мегардад:

- 1) аз ҷониби комитент рад кардани иҷрои шартнома;
- 2) аз ҷониби комиссионер рад кардани иҷрои шартнома;
- 3) ғавти комиссионер, ҷайри қобили амал, қобили амали маҳдуд, бедарак ӯиш шудан ё ҷайри қобили пардохт (муфлис) эътироф намудани он.

БОБИ 48. Идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол

Моддаи 943. Шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол

1. Тибқи шартномаи ба боварӣ асосёфтаи амвол як тараф (муассиси идора) ба тарафи дигар (сардори ваколатдор) барои меҳлати муайян барои идораи ба боварӣ асосёфта амвол медиҳад ва тарафи дигар ёддор мешавад, ки идораи ин амволро ба манфиати муассиси идора ё шахси зикрнамудаи он (бадастоварандаи ғоида) анҷом диҳад.

Додани амвол ба идораи ба боварӣ асосёфта боиси ба сардори ваколатдор гузаштани ҳуқуқи моликият ба ин амвол намегардад.

2. Идораи ба боварӣ асосёфтаи амволро ба роҳ монда истода, сардори ваколатдор ҳуқуқ дорад вобаста ба ин амвол тибқи шартнома ҳама гуна амали ҳуқуқӣ ва амалиро вобаста ба идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол ба манфиати бадастоварандаи ғоида анҷом диҳад.

Тибқи қонун ё шартнома нисбат ба амалҳои алоҳидаи вобаста ба идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол маҳдудиятҳо пешбинӣ гардидани мумкин аст.

3. Аҳдҳои вобаста ба амволи тахти идораи ба боварӣ асосёфта супурдашударо сардори ваколатдор аз номи худ ва дар айни замон бо зикри он, ки он ба сифати ҷунин сардор баромад мекунад, анҷом медиҳад. Ҷунин шартҳо, агар ҳангоми иҷрои амале, ки ба таври хаттӣ ба расмият даровардани онро талаб намекунад, тарафи дигар дар мавриди анҷом дода шудани он аз ҷониби сардори ваколатдор ба ҳамин сифат огоҳ карда шуда бошад ва дар ҳуҷҷатҳои хаттӣ бошад, баъди зикри ном ё сардори ваколатдор гузошта шудани сабти “С.В.” риоягардида ҳисобида мешаванд.

Ҳангоми набудани сабт оид ба амали сардори ваколатдор ба ҳамин сифат сардори ваколатдор дар назди ашхоси сеюм шахсан масъул буда, дар назди онҳо танҳо ба амволи ба ӯ тааллуқдошта ҷавобгар аст.

Моддаи 944. Объекти идораи ба боварӣ асосёфта

1. Объекти идораи ба боварӣ асосёфта корхона ва дигар комплексҳои амволи, иншооти алоҳида, ки ба амволи ҷайриманқул марбутанд, коаъзҳои қиматнок, ҳуқуқҳои, ки бо коаъзҳои қиматноки бидуни санад тасдиқ карда шудаанд, ҳуқуқҳои мустасно ва дигар амвол буда метавонанд.

2. Амволе, ки таҳти пешбурди хоҷагидорӣ ё идораи оперативӣ қарор дорад, наметавонад барои идораи ба боварӣ асосёфта дода шавад.

Моддаи 945. Асосҳои ба миён омадан (таъсис додан)-и идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол

Идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол дар асосҳои зайл ба миён меояд (таъсис дода мешавад):

- 1) дар асоси шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол, ки байни муассиси ва сардори ваколатдор баста шудааст;
- 2) васиятномае, ки дар он иҷрокунандаи васият таъин гардидааст (сардори ваколатдор);
- 3) қарори суд;
- 4) қарори мақоми васоят ва парасторӣ дар мавриди муқаррар намудани васояти амволи шахси таҳти васоят;
- 5) дар асоси дигар далелҳои ҳуқуқии пешбининамудаи қонунҳо.

Моддаи 946. Субъектҳои идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол

Муассиси идора аз инҳо иборат аст:

- 1) молики амвол;
  - 2) шахси дорои ҳуқуқи умрбод соҳибӣ қардани қитъаи замини меросӣ;
  - 3) мақоми ваколатдори давлатӣ - нисбат ба амволе, ки таҳти моликияти давлат қарор дорад;
  - 4) дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонун - нотариус, мақоми васоят ва парасторӣ, суд ё дигар мақоми ба он ваколатдор.
2. Сардори ваколатдор метавонанд чунин ашхос бошанд:
- 1) шаҳрванд;
  - 2) шахси ҳуқуқӣ.
- Таъини сардори ваколатдор метавонад танҳо бо ризоияти ӯ сурат гирад.
3. Бадастоварандаи фоида ба истиснои соҳиби ваколатдор ҳар гуна шахси дигаре буда метавонад.

Моддаи 947. Шартҳои муҳими шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол

1. Шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол бояд инҳоро пешбинӣ наояд:

- номгеи амволе, ки барои идора дода мешавад;
- зикри бадастоварандаи фоида;
- меҳлатҳои ҳисобот додани сардори ваколатдор;
- шахсе, ки дар ҳолати қатъи идора амволро мегирад;
- андоза ва шакли мукофоти сардор.

Ҳангоми мавҷуд набудани шартҳои зикргардида шартнома бастанашуда ба ҳисоб меравад.

2. Шартнома ба меҳлати на бештар аз 5 сол баста мешавад. Ҳангоми мавҷуд набудани аризаи як тараф оид ба қатъ ё таъйир додани шартнома баъди хатми меҳлати амал, он ба ҳамон меҳлат ва бо ҳамон шартҳое, ки дар шартнома пешбинӣ гардида буд, тамдидшуда ба ҳисоб меравад.

Барои навъҳои алоҳидаи амволе, ки барои идора дода мешавад, дар қонунҳо меҳлатҳои дигари ниҳони амали шартнома муқаррар шуданашон мумкин аст.

Моддаи 948. Шакли шартнома

1. Шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол дар шакли хаттӣ баста мешавад.
2. Шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амволи иайриманқул тибқи шакл ва тартиби пешбининамудаи шартнома дар бораи бегона қардани амволи иайриманқул баста мешавад.
3. Риоя нақардани шакли шартнома ё мавҷуд набудани бақайдгирии он ба амволи иайриманқул боиси беъътибории он мегардад.

Моддаи 949. Амволи махсусе, ки таҳти идораи ба боварӣ асосёфта қарор дорад

1. Амволи барои идораи ба боварӣ асосёфта додашуда аз дигар амвол муассиси идора, инчунин аз амволи сардори ваколатдор махсус ҷудо карда мешавад. Ин амвол дар баланси алоҳидаи сардори ваколатдор инъикос гардида, нисбат ба он баҳисобгирии мустақим пеш бурда мешавад. Барои ҳисобу китоб оид ба фаъолияти вобаста ба идораи ба боварӣ асосёфта суратҳисоби махсуси бонкӣ кушода мешавад.

2. Ситонидани маблаи оид ба қарзҳои муассиси идора ба амволе, ки таҳти идораи ба боварӣ асосёфта интиқол дода шудааст, ба истиснои ҳолатҳои иайри қобили пардохт (муфлис) будани он шахс, иҷозат дода намешавад.

Моддаи 950. Идораи ба боварӣ асосёфтаи амволе, ки бо гаронии ҳуқуқи ашхоси сеюм фаро гирифта шудааст

1. Сардори ваколатдор бояд то баста шудани шартнома огоҳ карда шавад, ки амволи ба ӯ таҳти идора интиқолдодашуда дорои гаронии ҳуқуқи ашхоси сеюм мебошад.

Ҳангоми вайрон кардани ин шарт сардори ваколатдор ҳуқуқ дорад, беэътибор донишани шартнома ро бо ҷуброни зарари воқеӣ ва пардохти мутаносиби подошпулӣ талаб намояд.

2. Агар амволи барои идораи ба боварӣ асосёфта додашуда баъди бастании шартнома дорои гаронии ҳуқуқи ашхоси сеюм гардида бошад ва сардори ваколатдор дар меҳлати мувофиқ огоҳ карда нашуда бошад, он ҳуқуқ дорад бекор кардани шартномаи идораи ба боварӣ асосёфта ро бо ҷуброни зарари воқеии расонидашуда ва пардохти подошпулии мутаносиб талаб намояд.

Моддаи 951. Ҳуқуқ ва еҳдадорихои сардори ваколатдор

1. Аҳдхоро вобаста бо амволи таҳти идора додашуда сардори ваколатдор аз номи худ бо зикри ҳатмии он, ки ӯ ба сифати чунин сардор баромад мекунад, анҷом медиҳад. Ҳангоми мавҷуд набудани чунин зикр сардори ваколатдор дар назди ашхоси сеюм шахсан еҳдадор гардида, дар назди онҳо танҳо бо амволи ба ӯ тааллуқдошта ҷавобгар аст.

2. Ҳуқуқе, ки сардори ваколатдор дар натиҷаи анҷом додани амали вобаста ба идораи амвол ба даст овардааст, ба таркиби чунин амвол шомил мешавад. Еҳдадорие, ки дар натиҷаи аз ҷониби сардори ваколатдор анҷом додани чунин амал ба миён омадааст, аз ҳисоби амволи ӯ иҷро карда мешавад.

3. Бегона кардан ё ба гарав гузоштани амволи иайриманқули барои идора додашударо сардори ваколатдор ҳуқуқ дорад танҳо дар он ҳолате, ки агар он дар шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол пешбинӣ гардидааст, анҷом диҳад.

4. Сардори ваколатдор ба муассис ва бадастоварандаи фоида оид ба фаъолияти хеш тибқи меҳлат ва тартиби муқаррарнамудаи шартномаи ба боварӣ асосёфтаи амвол ҳисобот медиҳад.

Моддаи 952. Ба дигар кас додани идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол

1. Сардори ваколатдор идораи ба боварӣ асосёфтаи амволро ба иайри аз ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 2 ҳамин модда, шахсан анҷом медиҳад.

2. Сардори ваколатдор, агар вай барои ин тибқи шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол ваколатдор шуда бошад ё розигии муассисро дар шакли хаттӣ гирифта бошад ё вобаста ба ҳолатҳо ҷиҳати таъмини манфиатҳои муассиси идора ё бадастоварандаи фоида ба ин кор маҷбур аст ва ҳамзамон имкон надорад дастури муассиси идораро дар меҳлати мувофиқ гирад, метавонад ба шахси дигар супориш диҳад, ки аз номи сардори ваколатдор амали барои еҳдадории амвол заруриро анҷом диҳад.

Сардори ваколатдор барои амали шахси эътимодноки интихобнамудааш ҳамчун ба амали хеш ҷавобгар аст.

Моддаи 953. Масъулияти сардори ваколатдор

1. Сардори ваколатдоре, ки ҳангоми идораи амвол дар мавриди манфиатҳои бадастоварандаи фоида, шахсе, ки ба он амвол таҳти ҳуқуқи моликият, ҳуқуқи соҳибии умрбоди ворисӣ, ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ тавачҷеҳи зарурӣ зоҳир накардааст, барои ба даст овардани фоидаи аздастдодаашро дар давраи идораи амвол ҷуброн менамояд ва ба шахсе, ки амвол таҳти моликияти ҳуқуқи соҳибии умрбоди ворисӣ ё ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ қарор дорад, зарари вобаста бо сабаби гум кардан, зарар расонидан ё нокифоя афзудани амволро, ки баъд аз қатъи идора бояд баргардонида шавад, бояд бо назардошти фарсудаҳои меътадили он ҷуброн намояд.

2. Дар сурати номатлуб анҷом додани идораи амвол шахсе, ки ба вай амвол тибқи ҳуқуқи моликият, ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ ё ҳуқуқи соҳибии умрбоди ворисӣ тааллуқ дорад, метавонад ба суд оид ба қатъи идора ва ҷуброни зарар талабот пешниҳод кунад.

3. Аҳде, ки сардори ваколатдор бо вайрон кардани маҳдудиятҳои ба ӯ муқарраргардида анҷом додааст, агар ашхоси сеюми дар чунин аҳд иштирокдошта дар бораи ин маҳдудиятҳо наредонистанд ва дониста ҳам

наметавонистанд, дорои эътибор эътироф карда мешавад. Сардори ваколатдор дар чунин ҳолатҳо масъулияти пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин моддаро ба Ҳада дорад.

4. Сардори ваколатдор дар назди ашхоси сеюм бо амволи шахсии худ барои зарари вобаста бо амали номатлуби худ дар идораи амвол расонидааш масъулияти субсидиарӣ дорад.

Моддаи 954. Подошпулӣ ба сардори ваколатдор

Сардори ваколатдор ба подошпулии дар шартномаи идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол пешбинигардида, инчунин ба ҷуброни хароҷоти зарурии ҳангоми идораи амвол масрафнамудааш аз ҳисоби амволи барои идора додашуда ё даромади аз истифодаи ин амвол ба даст оварда ҳуқуқ дорад.

Моддаи 955. Қатъи шартномаи идораи ба боварӣ асосёфта

1. Шартномаи идораи ба боварӣ асосёфта ҳамзамон бо асосҳои умумии қатъи Ҳададорӣ, инчунин дар асосҳои зайл қатъ мегардад:

- 1) аризаи як тараф дар мавриди қатъи шартнома вобаста ба гузаштани меҳлати он;
- 2) ғавти шаҳрванде, ки бадастоварандаи ғоида мебошад, барҳам додани шахси ҳуқуқӣ - бадастовардани ғоида, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад;
- 3) аз ҷониби бадастоварандаи ғоида радди гирифтани ғоида тибқи шартнома, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад;
- 4) ғавти шаҳрванде, ки сардори ваколатдор мебошад, ҷайри қобили амал ё қобили маҳдуди амал, ҷайри қобили пардохт, бедарак ӯиёб эътироф шудани он, барҳам хердани шахси ҳуқуқӣ - сардори ваколатдор, ҷайри қобили пардохт эътироф кардани он;
- 5) аз ҷониби сардори ваколатдор ё муассис рад кардани иҷрои идора вобаста ба он, ки сардори ваколатдор имконият надорад шахсан идораи амволро анҷом диҳад;
- 6) аз ҷониби муассис рад кардани шартнома бо шарт ба сардори ваколатдор пардохт намудани подошпулии дар шартнома қайду шартшуда;
- 7) ҷайри қобили пардохт будани молики амвол;
- 8) бо қарори суд бекор кардани шартнома дар ҳолатҳои номатлуб анҷом додани Ҳададорӣ аз ҷониби сардори ваколатдор;
- 9) тибқи дигар асосҳои пешбиниамудаи қонун ё шартнома.

2. Ҳангоми қатъи идора амволе, ки таҳти идора мавҷуд аст, ба шахсе, ки ин амвол тибқи ҳуқуқи моликият, ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ ё ҳуқуқи идораи оперативӣ тааллуқ дорад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, интиқол дода мешавад.

3. Ҳангоми қатъи шартнома бо ташаббуси яке аз тарафҳо тарафи дигар бояд дар меҳлати на камтар аз се моҳ, агар дар шартнома меҳлати дигаре пешбинӣ нагардида бошад, огоҳ карда шавад.

Моддаи 956. Барои идораи ба боварӣ асосёфта додани коаъзҳои қиматнок

Ҳангоми барои идораи ба боварӣ асосёфта додани коаъзҳои қиматнок метавонад муттаҳид сохтани коаъзҳои қиматноке, ки аз ҷониби ашхоси мухталиф барои идораи ба боварӣ асосёфта дода шудааст, пешбинӣ карда шавад.

Салоҳияти сардори ваколатдор оид ба ихтиёрдорӣ коаъзҳои қиматнок дар шартномаи идораи ба боварӣ асосёфта муайян карда мешавад.

Мушаххасоти идораи ба боварӣ асосёфтаи коаъзҳои қиматнок тибқи қонун муайян карда мешавад.

Роидаҳои ҳамин модда мутаносибан ба ҳуқуқҳои ба коаъзҳои қиматноки бидуни санад тасдиқгардида (моддаи 163) татбиқ карда мешаванд .

Моддаи 957. Идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол тибқи асосҳои пешбиниамудаи қонун

1. Идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол метавонад инчунин дар ҳолатҳои зайл таъсис дода шавад:
  - дар натиҷаи зарурати идораи доимии амволи таҳти васоят қарордошта, дар ҳолатҳои пешбиниамудаи моддаи 39 ҳамин Кодекс;
  - дар асоси васиятномае, ки дар он иҷроқунандаи васият таъин гардидааст;
  - тибқи дигар асосҳои пешбиниамудаи қонун.

2. Роидаҳои пешбининамудаи ҳамин боб мутаносибан нисбат ба идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол, ки тибқи асосҳои дар қисми 1 ҳамин моддаи зикргардида таъсис ёфтаанд, агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз моҳияти чунин муносибатҳо барнаояд, татбиқ мегардад.

Дар ҳолатҳое ки идораи ба боварӣ асосёфтаи амвол мувофиқи асосҳои дар қисми 1 ҳамин моддаи зикргардида таъсис меёбад, ҳуқуқҳои муассиси идора, ки тибқи қоидаҳои ҳамин боб пешбинӣ гардидаанд, мутаносибан ба мақомоти васоят ва парасторӣ, иҷрокунандаи васият ё ба дигар шахсе, ки дар қонун зикр гардидааст, мегузарад.

БОБИ 49. Консессия (имтиёз)-и тижоратӣ

Моддаи 958. Шартномаи консессияи тижоратӣ

1. Тибқи шартномаи консессияи тижоратӣ як тараф (дорандаи ҳуқуқ) ёҳадор мешавад, ки ба тарафи дигар (истифодабаранда) бо пардохти подошпулӣ барои меҳлати муайян ё бидуни зикри меҳлат барои фаъолияти тижоратии истифодабаранда маҷмеи ҳуқуқҳои мустасноӣ барои истифода тааллуқдошта, аз ҷумла ҳуқуқи номи фирмавӣ ва (ё) аломати тижоратии дорандаи ҳуқуқ, ба иттилооти ҳифзшавандаи тижоратӣ, инчунин ба дигар объектҳои ҳуқуқи мустасноӣ дар шартнома пешбинишуда - тамуаи мол, тамуаи хизматрасонӣ ва ҷайраро диҳад.

2. Шартномаи консессияи тижоратӣ истифодаи маҷмеи ҳуқуқи мустасно, эътибори корӣ ва таҷрибаи тижоратии дорандаи ҳуқуқро дар ҳаҷми пурра (аз ҷумла бо муқаррар намудани ҳаҷми ҳадди ақал ё ҳадди аксари истифода), бо зикр ё зикр накардани минтақаи истифода вобаста ба соҳаи муайяни фаъолияти тижоратӣ (фурешӣ моле, ки аз дорандаи ҳуқуқ гирифта шудааст ё истифодабаранда истехсол намудааст, анҷом додани дигар фаъолияти вобаста ба фурешӣ, иҷрои кор, хизматрасонӣ) пешбинӣ менамояд.

3. Тарафҳои консессияи тижоратӣ ташкилотҳои тижоратӣ ва шахрвандоне, ки ба сифати соҳибқорони инфиродӣ ба қайд гирифта шудаанд, буда метавонанд.

Моддаи 959. Шақл ва бақайдгирии шартномаи консессияи тижоратӣ

1. Шартномаи консессияи тижоратӣ бояд дар шақли хаттӣ баста шавад.

Риоя накардани шақли хаттӣ шартнома боиси беэътибор донистани он мегардад. Чунин шартнома қурб надорад.

2. Шартномаи консессияи тижоратӣ аз ҷониби мақоми давлатии бақайдгиранда, ки бақайдгирии шахси ҳуқуқӣ ё соҳибқори инфиродии дар шартнома ба сифати дорандаи ҳуқуқ баромадкунандаро анҷом медиҳад, ба қайд гирифта мешавад.

Агар дорандаи ҳуқуқ ба сифати шахси ҳуқуқӣ ё соҳибқори инфиродӣ дар кишвари хориҷӣ ба қайд гирифта шуда бошад, бақайдгирии шартномаи консессияи тижоратро мақома анҷом медиҳад, ки бақайдгирии шахси ҳуқуқӣ ё соҳибқори инфиродиро, ки истифодабаранда мебошад, ба қайд гирифтааст.

Шартномаи консессияи тижоратӣ барои истифодаи объекте, ки тибқи қонунҳои патент ҳифз карда мешаванд, инчунин бояд дар муассисаи бақайдгирии патент ва аломати мол ба қайд гирифта шаванд. Ҳангоми риоя накардани ин талабот шартнома қурб надорад.

Моддаи 960. Субконсессияи тижоратӣ

1. Дар шартномаи консессияи тижоратӣ ҳуқуқи истифодабаранда барои ба дигар ашхос иҷозат додани истифодаи маҷмеи ҳуқуқҳои мустасно ё як қисми ин маҷмеъ дар асоси субконсессия, ки бо дорандаи ҳуқуқ мувофиқа шудааст ё дар шартномаи консессияи тижоратӣ муайян гардидааст, пешбинӣ шуданаш мумкин аст. Дар шартнома ёҳадорӣ истифодабаранда барои ба меҳлати муайян, ба теъдоди муайяни ашхос додани ҳуқуқи истифодаи ҳуқуқҳои зикргардида тибқи шартҳои субконсессия пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Шартномаи субконсессияи тижоратӣ наметавонад аз меҳлати шартномаи консессияи тижоратӣ, ки дар асоси он баста шудааст, ба меҳлати бештаре баста шавад.

2. Агар шартномаи консессияи тижоратӣ беэътибор бошад, дар ин сурат ҳамаи шартномаи субконсессияи тижоратии дар асоси он баимзорасида низ беэътибор мебошанд.

3. Агар дар шартномаи консессияи тижоратӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, шартномае, ки барои меҳлати муайян баста шудааст, дар сурати пеш аз меҳлат қатъ кардани он ҳуқуқ ва ёҳадорӣҳои дорандаи ҳуқуқи дуҷум оид ба шартномаи субконсессияи тижоратӣ (истифодабаранда тибқи шартномаи консессияи тижоратӣ) ба дорандаи ҳуқуқ мегузарад, агар ӯ қабули ҳуқуқ ва ёҳадорӣҳои вобаста ба ҳамин

шартнома рад накунад. Ин қоида мутаносибан ҳангоми бекор кардани шартномаи консессияи тиҷоратӣ, ки бидуни зикри меҳлат баста шудааст, татбиқ мегардад.

4. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, истифодабаранда барои зарари ба дорандаи ҳуқуқ вобаста ба амали истифодабарандагони дуҷум расонидашуда масъулияти субсидиарӣ дорад.

5. Агар аз мушаххасоти субконсессия тартиби дигаре барнаояд, нисбат ба шартномаи субконсессияи тиҷоратӣ қоидаҳои шартномаи консессияи тиҷоратӣ пешбиниамудаи ҳамин боб татбиқ карда мешавад.

Моддаи 961. Подошпулӣ тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ

Подошпулӣ тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ аз ҷониби истифодабаранда ба дорандаи ҳуқуқ дар шакли пардохтҳои собитшудаи яқдафъаина ё давра ба давра, маблағгузаронӣ аз даромад, илова кардани нарх ба нархи яқлукти моле, ки дорандаи ҳуқуқ барои харида фурехтан медиҳад ё дар шакли дигари пешбиниамудаи шартнома пардохта шуданаш мумкин аст.

Моддаи 962. Ҳададории дорандаи ҳуқуқ

1. Дорандаи ҳуқуқ ҳададор аст:

- ба истифодабаранда ҳуҷжатҳои техникую тиҷоратӣ ва дигар иттилооти ба е ҷиҳати анҷом додани ҳуқуқи тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ додаси заруриро диҳад, инчунин ба истифодабаранда ва кормандони он оид ба масъалаҳои вобаста ба татбиқи ин ҳуқуқҳо дастур диҳад;

- ба истифодабаранда иҷозатнома (литсензия)-ҳои дар шартнома пешбинишударо диҳад ва тибқи тартиби муқарраргардида ба расмият даровардани онро таъмин намояд.

2. Агар дар шартномаи консессияи тиҷоратӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, дорандаи ҳуқуқ вазифадор аст:

- бақайдгирии шартномаи консессияи тиҷоратиро (қисми 2 моддаи 959) таъмин намояд;

- ба истифодабаранда ба таври доимӣ мусоидати техникӣ ва машваратӣ, аз ҷумла дар таълим ва тақмили тахассусии кормандон мусоидат намояд;

- сифати мол (кор, хизматрасонӣ)-ро, ки дар асоси шартномаи консессияи тиҷоратӣ аз ҷониби истифодабаранда истеҳсол мешавад (ичро карда мешавад, хизмат расонида мешавад), назорат кунад.

Моддаи 963. Ҳададориҳои истифодабаранда

Бо дарназардошти ҳосият ва мушаххасоти фаъолияти, ки истифодабаранда тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ анҷом медиҳад, истифодабаранда ҳададор аст:

- ҳангоми анҷом додани фаъолияти пешбиниамудаи шартнома номи фирмавӣ ва ё нишоҳи тиҷоратии дорандаи ҳуқуқро ба тарзи дар шартнома зикргардида истифода барад;

- сифати дахлдори маҳсулоти дар асоси шартнома баровардашаванда, иҷрои кор, сифати хизматрасонии молҳои шабех, кор ё хизматрасониеро, ки мустақиман аз ҷониби дорандаи ҳуқуқ истеҳсол, иҷро ё хизмат расонида мешавад, таъмин намояд;

- дастур ва нишондоди дорандаи ҳуқуқро, ки барои таъмини мутобиқати хусусият, усул ва шартҳои истифодаи маҷмеи ҳуқуқҳои мустасно вобаста ба он, ки ҷӣ тавр онро дорандаи ҳуқуқ истифода мебарад, аз ҷумла супоришхоро вобаста ба ороиши намуди зоҳирӣ ва дохилии биноҳои тиҷоратӣ, ки аз ҷониби истифодабаранда ҳангоми татбиқи ҳуқуқи тибқи шартнома ба е додаси истифода мешавад, риоя намояд;

- ба харидор (фармоишгар)-он ҳамаи он хизматрасониҳои иловагире, ки онҳо ҳангоми ба даст овардан (фармоиш додан)-и мол (кор, хизматрасонӣ) мустақиман аз дорандаи ҳуқуқ чашмдошт буданд, фароҳам орад;

- сирри истеҳсолии дорандаи ҳуқуқ ва дигар иттилооти тиҷоратии махфии аз е гирифташударо ошкор насозад;

- агар ҷунин ҳададорӣ дар шартнома пешбинӣ гардида бошад, теъдоди қайду шартшудаи субконсессияро пешниҳод намояд;

- харидорон (фармоишгарон)-ро бо усули ба онҳо нисбатан маълумтар дар мавриди он, ки е номи фирмавӣ, аломати тиҷоратӣ, тамуаи мол, тамуаи хизматрасонӣ ё дигар воситаҳои инфиродиро бо ҳукми шартномаи консессияи тиҷоратӣ анҷом медиҳад, огоҳ созад.

Моддаи 964. Маҳдуд сохтани ҳуқуқи тарафҳо тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ

1. Дар шартномаи консессияи тиҷоратӣ метавонад маҳдудиятҳои ҳуқуқи тарафҳо оид ба ҳамин шартнома, аз ҷумла маҳдудиятҳои зайл пешбинӣ карда шаванд:

- еҳдадории дорандаи ҳуқуқ дар мавриди ба дигар ашхос надодани маҷмеи ҳуқуқҳои шабеҳи мустасно барои истифода дар ҳудуди ба истифодабаранда вобасташуда ё худдорӣ аз ғайолияти шабеҳи худӣ дар ин ҳудуд;

- еҳдадории истифодабаранда оид ба рақобат накардан бо дорандаи ҳуқуқ дар минтақае, ки амали шартномаи консессияи тиҷорат нисбат ба ғайолияти соҳибкории аз ҷониби истифодабаранда бо истифодаи ҳуқуқи мустасноӣ марбути дорандаи ҳуқуқ татбиқ мегардад;

- аз ҷониби истифодабаранда тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ рад кардани қабули ҳуқуқҳои шабеҳ аз рақибон (рақибони эҳтимолий);

- еҳдадории истифодабаранда дар мавриди бо дорандаи ҳуқуқ ба мувофиқа расонидани маҳалли ҷойгиронии иншооти тиҷоратӣ, ки ҳангоми анҷом додани ҳуқуқҳои мустасноӣ тибқи шартнома пешбинигардида истифода мегардад, инчунин ороиши намуди зоҳирӣ ва дохилии бино.

2. Шартҳои маҳдудкунанда бо талаби мақоми зиддинҳисорӣ ё шахси дигари манфиатдор, агар ин шартҳо бо назардошти бозори дахлдор ва вазъи иқтисодии тарафҳо ҳилофи қонунҳои зиддинҳисорӣ бошанд, беэътибор эътироф шуданашон мумкин аст.

Моддаи 965. Масъулияти дорандаи ҳуқуқ вобаста ба талаботе, ки нисбат ба истифодабаранда пешниҳод мегардад

Дорандаи ҳуқуқ вобаста ба талаботи нисбат ба истифодабаранда пешниҳодшуда дар мавриди номутобиқати сифати мол (қор, хизматрасонӣ), ки аз ҷониби истифодабаранда тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ фурехта мешавад (ичро карда мешавад, хизмат расонида мешавад), масъулияти субсидиарӣ дорад.

Оид ба талаботе, ки ба истифодабаранда ҳамчун ба тайёркунандаи маҳсулоти (мол) дорандаи ҳуқуқ пешниҳод мегардад, дорандаи ҳуқуқ бо истифодабаранда муштарак ҷавобгар мебошад.

Моддаи 966. Ҳуқуқи истифодабаранда оид ба бастании шартномаи консессияи тиҷоратӣ ба меҳлати нав

1. Истифодабарандае, ки ба таври матлуб еҳдадорӣҳои худро анҷом додааст, бо гузашти меҳлати шартномаи консессияи тиҷоратӣ ҳуқуқ дорад тибқи ҳамон шарт ба меҳлати нав шартнома бандад.

2. Дорандаи ҳуқуқ ҳақ дорад бастании шартномаи консессияи тиҷоратиро ба меҳлати нав, ба шарте ки дар ҷараёни гузашти се сол аз рези бастании ҳамин шартнома он бо дигар ашхос чунин шартномаҳои консессияи тиҷоратии шабеҳро ба имзо нарасонад ва ба бастании чунин шартномаҳои субконсессияи тиҷоратӣ, ки амали онҳо дар минтақаҳои амали шартномаи қатъгардида паҳн мегардад розигӣ надиҳад, рад намояд. Дар сурате ки агар то гузашти меҳлати сесола дорандаи ҳуқуқ хоҳиш дошта бошад, ки ба ягон шахс ҳамон ҳуқуқҳои барои истифодабаранда вобаста ба шартномаи қатъшуда додашударо пешкаш намояд, ӯ вазифадор аст ба истифодабаранда пешниҳод намояд, ки шартномаи нав бандад.

Моддаи 967. Таъйир додани шартномаи консессияи тиҷоратӣ

Шартномаи консессияи тиҷоратӣ метавонад тибқи қоидаҳои пешбиниамудай боби 28 ҳамин Кодекс таъйир дода шавад.

Моддаи 968. Қатъи шартномаи консессияи тиҷоратӣ

1. Ҳар яке аз тарафҳои консессияи тиҷоратии бидуни зикри меҳлат басташуда ҳуқуқ доранд дар ҳар лаҳза бо огоҳонии тарафи дигар дар меҳлати то шаш моҳ, агар дар шартнома меҳлати бештаре пешбинӣ нагардида бошад, шартномаро рад намоанд.

2. Пеш аз меҳлат қатъ намудани шартномаи консессияи тиҷоратӣ, ки бо зикри меҳлат баста шудааст, инчунин бекор кардани шартномае, ки бидуни зикри меҳлат баста шудааст, бояд тибқи тартиби муқаррарнамудай қисми 2 моддаи 959 ҳамин Кодекс ба қайд гирифта шавад.

3. Дар сурати қатъи ҳуқуқи ба дорандаи ҳуқуқ тааллуқдошта ба номи фирмавӣ ва нишонаи тиҷоратӣ бидуни ивази онҳо бо ҳуқуқҳои нави мушобеҳ шартномаи консессияи тиҷоратӣ қатъ мегардад.

4. Ҳангоми ҷайри қобили пардохт (муфлис) эълон гардидани дорандаи ҳуқуқ ё истифодабаранда шартномаи консессияи тиҷоратӣ қатъ мегардад.

Моддаи 969. Дорои эътибор нигоҳ доштани шартномаи консессияи тиҷоратӣ ҳангоми таъйир ёфтани тарафҳо

1. Ба дигар шахс гузаштани кадом яке аз ҳуқуқҳои мустасно, ки ба маҷмеи ҳуқуқҳои мустасно ба истифодабаранда додашуда шомиланд, барои таъйир ё бекор кардани шартномаи консессияи тиҷоратӣ асос буда наметавонад. Дорандаи нави ҳуқуқ дар қисмати ҳуқуқ ва еҳдадорихои ба ҳуқуқи мустасно ба е гузашта марбутанд, тарафи ин шартнома мегардад.

2. Дар сурати ғавти дорандаи ҳуқуқ ҳуқуқ ва еҳдадорихои е оид ба шартномаи консессияи тиҷоратӣ, ба шарт ба қайд гирифта шудани он ё дар ҷараёни шаш моҳ аз рези оиози мерос ба сифати соҳибкори инфиродӣ ба қайд гирифта шудани ворис, ба вориси е мегузарад. Дар акси ҳол шартнома қатъ мегардад.

Татбиқи ҳуқуқ ва иҷрои еҳдадорихои дорандаи ҳуқуқи ғавтида то аз ҷониби меросхер қабул кардани ин ҳуқуқ ва еҳдадорихо ё то лаҳзаи бақайдгирии меросхер ба сифати соҳибкори инфиродӣ аз ҷониби сардоре, ки нотариус таъин менамояд, анҷом дода мешавад.

Моддаи 970. Оқибатҳои таъйир додани номи фирмавӣ ё нишонаи тиҷоратии дорандаи ҳуқуқ

Дар сурати аз ҷониби дорандаи ҳуқуқ таъйир додани номи фирмавӣ ё нишонаи тиҷоратӣ, ки ҳуқуқи истифодаи он ба маҷмеи ҳуқуқҳои мустасно шомил аст, агар истифодабаранда бекор кардани шартномаро талаб накунад, шартномаи консессияи тиҷоратӣ дар муносибат ба номи фирмавӣ ё нишонаи тиҷоратии дорандаи ҳуқуқ амал мекунад.

Моддаи 971. Оқибатҳои қатъи ҳуқуқи мустасно, ки истифодаи он тибқи шартномаи консессияи тиҷоратӣ дода шудааст

Агар дар давраи амали шартномаи консессияи тиҷоратӣ меҳлати амали ҳуқуқи мустасно, ки истифодаи он тибқи ҳамин шартнома дода шудааст ё ҷунин ҳуқуқ вобаста ба дигар асос қатъ гардида бошад, ба истиснои муқаррароте, ки ба ҳуқуқи қатъшуда марбут аст, шартномаи консессияи тиҷоратӣ амали худро давом медиҳад ва истифодабаранда, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҳуқуқ дорад мутаносибан кам кардани подошпулии ба дорандаи ҳуқуқ тааллуқдоштаро талаб накунад.

Дар сурати ба номи фирмавӣ ё нишонаи тиҷоратӣ қатъ гардидани ҳуқуқҳои дорандаи ҳуқуқ оқибатҳои пешбининамудаи қисми 2 моддаи 968 ва моддаи 970 ҳамин боб фаро мерасанд.

БОБИ 50. Ниғаҳдошт

1. Муқаррароти умумии ниғаҳдошт

Моддаи 972. Шартномаи ниғаҳдошт

1. Тибқи шартномаи ниғаҳдошт як тараф (ниғаҳбон) еҳдадор мешавад, ки ашъи додаи тарафи дигар (молгузор)-ро ниғаҳбонӣ мекунад ва ин ашъро беосеб бармегардонад.

2. Шартномаи ниғаҳдошт аз лаҳзаи барои ниғаҳдошт супурдани ашъ басташуда эътироф мегардад.

Моддаи 973. Шартнома дар бораи ҷиҳати ниғаҳдошт қабул кардани ашъ

1. Ниғаҳбоне, ки ниғаҳдошти ашъро ба сифати соҳибкор ё шакли дигари фаъолияти касбӣ анҷом медиҳад, метавонад тибқи шартнома еҳдадорӣ қабул кунад, ки ашъи молгузорро барои ниғаҳдошт мегирад ва ашъи супурдаи молгузорро тибқи қоидаҳои пешбининамудаи ҳамин боб ниғаҳ медорад.

2. Молгузоре, ки ашъро дар меҳлати тибқи шартнома пешбинигардида барои ниғаҳдошт намесупорад, дар назди ниғаҳбон барои зарари вобаста ба баргузор нашудани ниғаҳдошт расонидашуда, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҷавобгар аст.

Молгузор, агар е дар меҳлати мувофиқ оид ба радди хизмат ниғаҳбонро огоҳ созад, барои ба ниғаҳбонӣ надодани ашъ аз ҷавобгарӣ озод карда мешавад.

3. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, дар сурате ки агар ашъ дар меҳлати дар шартнома қайду шартшуда барои ниғаҳдошт супурда нашавад ва агар ин меҳлат муайян нагардида бошад, бо гузашти шаш моҳ аз рези бастанӣ шартнома ниғаҳбон аз еҳдадорӣ барои ниғаҳдошт қабул кардани ашъ озод карда мешавад.

Моддаи 974. Шакли шартномаи ниғаҳдошт

1. Дар ҳолатҳое ки шартномаи ниғаҳдошт бояд дар шакли хаттӣ баста шавад (моддаи 186), шакли хаттӣ шартнома ҳангоме риоягардида эътироф мегардад, ки агар ашъи барои ниғаҳдошт қабулгардида аз

ҷониби ниғаҳбон бо роҳи ба молгузор додани забонхат, қвитансия, шаҳодатнома ё дигар ҳуҷҷати имзонамудаи ниғаҳбон тасдиқ карда шавад.

2. Риояи шакли хаттии шартнома, агар ашё барои ниғаҳдошт дар ҳолатҳои фавқулодда (сехтор, офати табиӣ, бемории ногаҳонӣ, таҳдиди ҳучум ва ӯайра) супурда шуда бошад, талаб карда намешавад.

3. Шартномаи ниғаҳдошт бо роҳи аз ҷониби ниғаҳбон ба молгузор додани жетони рақамдор (рақам), дигар аломате, ки барои ниғаҳдошт додани молро тасдиқ мекунад, агар чунин тарзро қонун ё анъанаи барои чунин навъи ниғаҳдошт маъмул иҷозат диҳад, баста шуданаш мумкин аст.

4. Дар ҳолатҳои баҳс оид ба айният (шабеҳӣ)-и ашёи барои ниғаҳдошт қабулшуда ва ашёе, ки аз ҷониби ниғаҳбон баргардонида мешавад, баёноти шохидӣ иҷозат дода мешавад.

Моддаи 975. Ҳдадории қабули ашё барои ниғаҳдошт

Шахсе, ки ба сифати фаъолияти соҳибкорӣ ё дигар шакли фаъолияти касбӣ ниғаҳдоштро дар анборҳо (баиочхонаҳо, биноҳо)-и истифодаи умумӣ анҷом медиҳад, ҳуқуқ надорад бастании шартномаи ниғаҳдоштро рад намояд. Шартномаҳое, ки дар чунин ҳолатҳо бояд баста мешаванд, шартномаи оммавӣ (моддаи 458) эътироф мегарданд.

Моддаи 976. Меҳлати ниғаҳдошт

Ниғаҳбон ҳдадор аст ашёро дар чараёни меҳлати дар шартнома қайду шартшуда ниғаҳ дорад ва агар дар шартнома меҳлати ниғаҳдошт пешбинӣ нагардида бошад ва вобаста ба шартҳои он пешбинӣ шуданаш ҳам мумкин набошад, ниғаҳдошт то талаб кардани ашё аз ҷониби молгузор ба пардохти хароҷотҳои иловагии содирнашудааш анҷом дода мешавад.

Моддаи 977. Ниғаҳдошти амвол бидуни зикри мушаххасот

Ҳангоми ниғаҳдошт бидуни зикри мушаххасот ашёи барои ниғаҳдошт қабулкарда бо ашёи ҳамшабеҳ ва ашёи дорои чунин сифати дигари молгузoron омехта шуданаш мумкин аст. Ба молгиранда миқдори баробар ё сифат ва навъи ашёи дар шартнома қайду шартнамудаи тарафҳо баргардонида мешавад.

Моддаи 978. Ҳдадории ниғаҳбон оид ба таъмини ҳифзи ашё

1. Ниғаҳбон ҳдадор аст ҳамаи тадбирҳои дар шартнома пешбинишуда, инчунин дигар тадбирҳои зарурии барои таъмини ҳифзи ашёи барои ниғаҳдошт супурдашударо андешад.

Агар ниғаҳдошт ройгон анҷом дода шавад, ниғаҳбон бояд нисбат ба ашёи барои ниғаҳдошт супурдашуда ҳамчун нисбат ба амволи худ ӯамхорӣ зоҳир намояд.

2. Ниғаҳбон бояд ба молгузор ё шахси дигари аз ҷониби вай ба сифати боргиранда таъингардида, агар дар шартномаи ниғаҳдошт бидуни зикри мушаххасот (моддаи 977) пешбинӣ нагардида бошад, ҳамон моли барои ниғаҳдошт додаи еро баргардонад.

3. Ашё бояд дар ҳамон ҳолате, ки барои ниғаҳдошт супурда шуда буд, бо назардошти фарсудашавии табиӣ ё ба таври табиӣ кам гардидани вазни он баргардонида шавад.

4. Ҳамзамон бо баргардонидани ашё, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ниғаҳбон ҳдадор аст самара ва даромади ҳангоми ниғаҳдошт бадастовардаашро баргардонад.

Моддаи 979. Истифодаи ашёи барои ниғаҳдошт супурдашуда

Бидуни ризоияти молгузор ниғаҳбон ҳуқуқ надорад ашёи барои ниғаҳдошт додашударо истифода барад ва ҳамчунин ба истиснои ҳолатҳое, ки истифодаи ашёи ниғаҳбонишаванда барои таъмини эҳтиёти он зарур аст, имконият надихад, ки онро ашхоси сеюм истифода баранд.

Моддаи 980. Таъйир додани шароити ниғаҳдошт

1. Ниғаҳбон бояд фавран молгузорро дар мавриди зарурати таъйир додани шароити ниғаҳдошти ашё огоҳ созад ва ҷавоби еро мунтазир шавад.

2. Дар сурате ки агар хатари гум кардан ва ё зарар дидани ашё ба миён ояд, ниғаҳбон ҳдадор аст усул ва ҷои ниғаҳдошти дар шартнома пешбинигардидаро бидуни мунтазир шудани ҷавоби молгузор (қисми 1 ҳамин модда) иваз намояд.

3. Агар ашё ҳангоми ниғаҳдошт вайрон шуда бошад ё дигар ҳолатҳое ба миён омада бошад, ки имкон намедиҳад ниғаҳдошти он таъмин гардад ва андешидани тадбирҳоро аз ҷониби молгузор мунтазир шудан

бефоида бошад, ниғаҳбон ҳуқуқ дорад ашӯ ё як қисми ашӯро фуришад ва харочоташро вобаста ба фуриш аз ҳисоби арзиши бадастоварда ҷуброн намояд.

Моддаи 981. Барои ниғаҳдошт ба шахси сеюм додани ашӯ

1. Агар қонунҳо ё шартнома тартиби дигареро пешбинӣ накарда бошанд, ба шарте ки агар инро зарурати ҳифзи манфиати молгузор тақозо карда бошад ва ниғаҳбон имкон надошта бошад, ки розигии еро ба даст орад, ниғаҳбон ҳуқуқ надорад бидуни розигии молгузор ашӯро барои ниғаҳдошт ба шахси сеюм диҳад. Дар мавриди барои ниғаҳдошт ба шахси сеюм додани ашӯ ниғаҳбон вазифадор аст фавран молгузорро огоҳ созад.

2. Ниғаҳбон барои амали шахси сеюме, ки ашӯро барои ниғаҳдошт ба е додааст, ҷавобгар мебошад.

Моддаи 982. Подошпулӣ барои ниғаҳдошт

1. Подошпулӣ барои ниғаҳдошт ба ниғаҳбон бояд бо қатъи ниғаҳдошти ашӯ пардохта шавад ва агар пардохти ниғаҳдошт давра ба давра пешбинӣ гардида бошад, он бояд бо қисматҳои дахлдор, бо гузашти ҳар давра пардохта шавад.

2. Ҳангоми бештар аз нисфи меҳлати давра гузаронидаи меҳлати пардохти подошпулии ниғаҳдошти ашӯ, ки барои ҳамин бояд пардохта мешуд, ниғаҳбон ҳуқуқ дорад аз иҷрои шартнома даст кашад ва аз молгузор фавран гашта гирифтани ашӯи барои ниғаҳдошт супурдашударо талаб намояд.

3. Агар ниғаҳдошт то гузашти меҳлати вобаста ба ҳолатҳо қайду шартшуда қатъ гардад ва барои он ниғаҳбон ҷавобгар набошад е ба қисми мутаносиби подошпулӣ ва дар сурати пешбиниамудаи қисми 1 моддаи 984 ҳамин Кодекс ба тамоми маблаи подошпулӣ ҳуқуқ дорад.

Агар ниғаҳдошт вобаста ба ҳолатҳои қатъ гардад, ки барои он ниғаҳбон ҷавобгар мебошад, е ҳуқуқ надорад барои ниғаҳдошти мол подош талаб кунад ва маблаҳои ба ҳисоби подошпулӣ гирифтаашро бояд ба молгузор баргардонад.

4. Агар бо гузашти меҳлати ниғаҳдошт ашӯ аз ҷониби молгузор гирифта нашуда бошад, е бояд ба ниғаҳбон барои минбаъд нигоҳ доштани ашӯ подошпулии мутаносиб диҳад. Ин қоида инчунин дар ҳолате ки молгузор вазифадор аст, то гузашти меҳлати ниғаҳдошт ашӯро пас гирад, истифода бурда мешавад.

5. Агар дар шартномаи ниғаҳдошт тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қоидаҳои ҳамин модда истифода бурда мешаванд.

Моддаи 983. Ниғаҳдошти ашӯи дорои хусусияти хатарнок

Ашӯи зудоташгиранда, тарканда ё умуман ашӯи вобаста ба табиати худ хатарнок, агар молгузор ҳангоми барои ниғаҳдошт супурдани он ниғаҳбонро доир ба ин хусусиятҳо огоҳ накарда бошад, дар ҳар лаҳза аз ҷониби ниғаҳбон бидуни ҷуброни зарар ба молгузор, безарар ё несту нобуд карда шуданаш мумкин аст. Молгузор барои зарари вобаста ба ниғаҳдошти чунин ашӯ ба ниғаҳбон ва ашҳоси сеюм расонидашуда ҷавобгар мебошад.

Моддаи 984. Ҳуброни хароҷоти ниғаҳдошт

1. Агар дар шартномаи ниғаҳдошт тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, хароҷоти ниғаҳдошт ба маблаи подошпулӣ зам карда мешавад. Тахмин мегардад, ки хароҷотҳои фавқулодда ба маблаи подошпулӣ ё ба таркиби хароҷоти пешбиниамудаи шартнома зам карда намешавад.

2. Ҳангоми ройгон ҳифз кардани ашӯ молгузор вазифадор аст хароҷоти зарурии воқеан масрафшударо ҷуброн намояд.

Моддаи 985. Пас гирифтани ашӯ аз ҷониби молгузор

1. Молгузор вазифадор аст ашӯи барои ниғаҳдошт супурдаашро бо гузашти меҳлати ниғаҳдошти дар шартнома пешбинишуда пас гирад.

2. Ҳангоми аз гирифтани ашӯ саркашӣ намудани молгузор, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ниғаҳбон ҳуқуқ дорад мустақилона ашӯро фуришад ва дар ҳолате ки агар арзиши он аз музди меҳнати ҳадди ақали пешбиниамудаи қонун 50 маротиба балеандтар бошад, тибқи тартиби пешбиниамудаи моддаи 480 ҳамин Кодекс амал кунад.

Маблаи аз фуреши ашё бадастомада бо кам кардани маблаи ба ниғаҳбон тааллуқдошта ба молгузор интиқол дода мешавад.

Моддаи 986. Харочотҳои фавқулдда барои ниғаҳдошт

1. Харочот барои ниғаҳдошти ашёе, ки аз чунин навъи харочоти одат баландтаранд ва тарафҳо ҳангоми бастании шартномаи ниғаҳдошт онро пешбинӣ карда наметавонистанд (харочоти фавқулдда), агар молгузор ба ин харочот розӣ шуда бошад ё онро минбаъд маъқул дониста бошад, инчунин дар дигар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун, санадҳои дигари меъёрӣ ё шартнома ба ниғаҳбон ҷуброн карда мешавад.

2. Дар сурати зарурати анҷом додани масрафи фавқулдда ниғаҳбон вазифадор аст аз дорандаи ҳуқуқ розигии ӯро пурсон шавад. Агар дорандаи ҳуқуқ норозигии худро дар меҳлати зикрнамудаи ниғаҳбон ё дар ҷараёни меҳлати барои додани ҷавоб муносиб изҳор накарда бошад, чунин ҳисобида мешавад, ки ӯ ба харочоти фавқулдда розӣ мебошад.

Дар сурате ки агар ниғаҳбон бидуни қаблан гирифтани розигии дорандаи ҳуқуқ харочоти фавқулдда карда бошад, ҳарчанд вобаста ба ҳолатҳо чунин амал имконпазир буд ва молгузор оқибат онҳоро напазируфтааст, ниғаҳбон ҳуқуқ дорад ҷуброни харочоти фавқулддаро танҳо дар доираи зараре, ки дар сурати анҷом надодани чунин харочот метавонист ба ашё расонида шавад, талаб намояд.

3. Агар дар шартномаи ниғаҳдошт тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, харочоти фавқулдда бар замми подошпулӣ барои ниғаҳдошт ҷуброн карда мешавад.

Моддаи 987. Ҳададории ниғаҳбон барои баргардонидани ашё

1. Ниғаҳбон ҳададор аст ба молгузор ё шахси ба сифати молгиранда зикрнамудаи он ҳамон молеро, ки барои ниғаҳдошт супурда шудааст, агар дар шартномаи ниғаҳдошт бидуни зикри мушаххасот (моддаи 977) пешбинӣ нагардида бошад, баргардонад.

2. Ашё бояд аз ҷониби ниғаҳбон дар ҳамон ҳолате, ки он барои ниғаҳдошт қабул карда шуда буд, бо дарназардошти фарсудаҳои табиӣ ва кам шудани вазни табиӣ ё дигар таъйиротҳои вобаста ба ҳосияти он ба молгузор супурда шавад.

3. Ҳамзамон бо баргардонидани ашё ниғаҳбон ҳададор аст самара ва даромаддеро, ки дар давраи ниғаҳдошт гирифтааст, агар дар шартномаи ниғаҳдошт тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, баргардонад.

Моддаи 988. Масъулияти ниғаҳбон барои гум кардан, камомад ё зарар дидани ашё

1. Ниғаҳбон барои гум кардан, камомад ё зарар дидани ашёи барои ниғаҳдошт қабулкарда тибқи асосҳои пешбиниамудаи боби 24 ҳамин Кодекс ҷавобгар мебошад.

2. Ниғаҳбоне, ки ниғаҳдошти ашёро ба сифати фаъолияти соҳибкорӣ ё шакли дигари фаъолияти касбӣ анҷом медиҳад (ниғаҳбони касбӣ) барои гум кардан, камомад ё зарар дидани ашё ҷавобгар аст, агар исбот карда натавонад, ки гум шудан, камомад ва ё зарар дидани ашё бо сабабҳои зайл рух додааст:

1) дар натиҷаи қувваи рафънопазир;

2) вобаста бо ҳосиятҳои ниҳони ашё, ки ниғаҳбон ҳангоми барои ниғаҳбонӣ қабул кардани он наметавонист ва дониста ҳам наметавонист;

3) дар натиҷаи қасд ё беэҳтиётӣ дауалонаи молгузор.

3. Агар ашёи ниғаҳдошташаванда бо гузашти меҳлати дар шартнома пешбинигардида ё меҳлате, ки дар ҷараёни он молгузор бо талаби ниғаҳбон вазифадор буд ашёро гирад (қисми 3 моддаи 987) пас гирифта нашавад, дар ин сурат ниғаҳбон минбаъд танҳо дар сурати дарқасдона ва ё аз беэҳтиётӣ дауалона гум шудан, камомад ё зарар дидани ин ашё ҷавобгар аст.

Моддаи 989. Андозаи масъулияти ниғаҳбон

1. Зарари ба молгузор вобаста ба гум шудан, камомад ё зарари ба ашё расонидашуда, агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҷониби ниғаҳбон тибқи моддаи 423 ҳамин Кодекс ҷуброн карда мешавад.

2. Ҳангоми роӣгон нигоҳ доштани мол зарари ба молгузор дар натиҷаи гум кардан, камомад ё зарари ба ашё расонидашуда чунин ҷуброн карда мешавад:

1) барои гум кардан ё камомади ашё - ба андозаи арзиши ашёи гумшуда ё камомад;

2) барои зарар дидани мол - ба андозаи маблае, ки арзиши ашё паст гардидааст.

3. Агар дар натиҷаи зараре, ки барои он ниғаҳбон ҷавобгар аст, сифати мол чунон ташир ёфта бошад, ки тибқи таъиноти истифода бурдани он ҷайриимкон аст, молгузор ҳуқуқ дорад аз он даст кашад ва аз ниғаҳбон арзиши ин ашёро талаб кунад ва агар ин дар қонун ё шартнома пешбинӣ гардида бошад, инчунин ҷуброни дигар зарари расонидашударо низ талаб намояд.

Моддаи 990. Ҳуброни зараре, ки ба ниғаҳбон расонида шудааст

Молгузор вазифадор аст ба ниғаҳбон зарари вобаста ба хосияти ашё барои ниғаҳдошт супурдашуда расонидаро, агар ниғаҳбон ҳангоми қабули ашё ин хосиятхоро наредонист ва доништан ҳам наредавонист, ҷуброн намояд.

Моддаи 991. Қатъи ёҳдадории ниғаҳдошт тибқи талаби молгузор

Ниғаҳбон, ҳарчанд дар шартнома меҳлати дигари баргардонидани ашё муайян гардида бошад ҳам, вазифадор аст тибқи талаби молгузор февран ашёи барои ниғаҳдошт супурдаашро баргардонад.

Аммо дар чунин ҳолат молгузор вазифадор аст ба ниғаҳбон зарари дар натиҷаи пеш аз меҳлат қатъ кардани шартнома расонидашударо, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ҷуброн намояд.

Моддаи 992. Татбиқи муқаррароти умумии ниғаҳдошт вобаста ба навъҳои алоҳидаи он

Муқаррароти умумии ниғаҳдошт (моддаҳои 972-991), агар тибқи қоидаҳои оид ба навъҳои алоҳидаи ниғаҳдошт муайяннамудаи моддаҳои 994 - 1112 ҳамин Кодекс, дигар қонунҳо ё санадҳои меъёрӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, нисбат ба навъҳои алоҳидаи он низ татбиқ мегардад.

Моддаи 993. Ниғаҳдошт бо ҳукми қонун

Қоидаҳои ҳамин боб инчунин нисбат ба ёҳдадорӣ, ки вобаста ба ҳукми қонун ба миён меоянд, агар дар қонунҳо қоидаҳои дигаре муқаррар нагардида бошанд, татбиқ мешаванд.

2. Намудҳои алоҳидаи ниғаҳдошт

Моддаи 994. Ниғаҳдошт дар гаравҳона (ломбард)

1. Барои ниғаҳдошт дар гаравҳона (ломбард) аз шаҳрвандон ашёи манқули барои таъиноти истифодаи шахсӣ қабул карда шуда мумкин аст.

2. Шартномаи ниғаҳдошти ашё дар гаравҳона (ломбард) бо додани қитансияи номии ниғаҳдошт аз ҷониби гаравҳона (ломбард) ба расмият дароварда мешавад.

3. Ашёи барои ниғаҳдошт ба гаравҳона (ломбард) супурдашаванда бояд тибқи созишномаи тарафҳо мувофиқи нархи чунин навъ ва сифати ашё, ки маъмулан дар савдо дар лаҳзаи супурдан ва қабули он дар маҳалли ниғаҳдошт муқаррар шудааст, нархгузори карда шавад.

4. Гаравҳона (ломбард) вазифадор аст ба манфиати молгузор ашёи барои ниғаҳдошт қабулкардаашро ба маблаи умумии арзиши он, ки мувофиқи қисми 3 ҳамин модда анҷом дода шудааст, суҷурта кунад.

Моддаи 995. Ашёи аз гаравҳона (ломбард) талаб карда нашуда

1. Ҳангоми аз гирифтани ашё саркашӣ намудани молгузор гаравҳона (ломбард) вазифадор аст онро дар ҷараёни се моҳ нигоҳ дорад. Бо гузашти ин меҳлат ашёи гирифтанишуда аз ҷониби гаравҳона (ломбард) тибқи тартиби муқаррарнамудаи қисми 2 моддаи 999 ҳамин Кодекс фурихта шуданиш мумкин аст.

2. Аз маблаи аз фуришти ашё бадастомада маблаи ниғаҳдошт ва дигар пардохтҳои марбут ба гаравҳона (ломбард) пешонида мешавад. Маблаи боқимондари гаравҳона (ломбард) ба соҳиби қитансияи ниғаҳдошт, ҳангоми пешниҳоди он бармегардонад.

Моддаи 996. Ниғаҳдошти сарватҳо дар бонк

1. Бонк метавонад барои ниғаҳдошт қоазҳои қиматнок, металлҳо ва сангҳои қиматбаҳо, ашёи қиматнок ва дигар сарватҳо, инчунин ҳуҷҷатхоро қабул кунад.

2. Шартномаи ниғаҳдошти сарват дар бонк бо додани ҳуҷҷати номии ниғаҳдошт ба молгузор, ки пешниҳоди он барои аз ҷониби бонк баргардонидани сарватҳои молгузор асос мебошад, ба расмият дароварда мешавад.

3. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи шартномаи ниғаҳдошт (депозит)-и коазаҳои қиматнок, бонк ба ҷайр аз таъмини ҳифз инчунин фаъолияти дорои аҳамияти ҳуқуқиро нисбат ба ин коаз (намояндагӣ ва ҷайра)-ҳо иҷро мекунад.

4. Сарватҳои дар бонк ниғаҳдошташуда аз ҷониби бонк ба молгузор ё намояндаи он ҳангоми пешниҳоди ҳуҷҷати ниғаҳдошт дода шуданаш мумкин аст.

5. Шартномаи ниғаҳдошти сарват бо истифодаи сейфи инфиродии бонк (як хоначаи сейф, бинои алоҳидаи ниғаҳдошт) метавонад бо усули аз ҷониби бонк қабул кардани сарват барои ниғаҳдошт ва ба молгузор додани калиди сейф, карточкаи инфиродисозанда (идентификатсия)-и молгузор, дигар нишона ё ҳуҷҷате, ки ҳуқуқи манзуркунадаро барои сейфро кушодан ва аз он гирифтани сарват тасдиқ менамояд, баста шавад.

Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, молгузор ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳза сарватро аз сейф гирад, онро пас гузорад, бо ҳуҷҷатҳои ҳифзшаванда кор кунад. Дар айни замон бонк ҳуқуқ дорад аз ҷониби молгузор гирифтани ва баргардонидани сарватро ба ҳисоб гирад.

Ҳангоми аз ҷониби молгузор аз сейф гирифтани як қисми сарват, аз ҷумла муваққатан гирифтани он, бонк барои эҳтиёти қисми боқимондаи сарват ҷавобгар аст.

Шартҳои муқаррарнамудаи ҳамин модда оиди ниғаҳдошти сарват дар сейфи бонк ба ҳолатҳое, ки бонк сейфи худро ба дигар шахс тибқи шарти кироия амвол ба истифода додааст, татбиқ намегардад.

Моддаи 997. Дар бауҷхонаи ниғаҳдошти ташкилотҳои нақлиётӣ нигоҳ доштани ашё

1. Бауҷхонаи ниғаҳдошти таҳти тобеияти ташкилотҳои нақлиётӣ ёҳадоранд ашёи мусофирон ва дигар шахравдонро, сарфи назар аз доштани ҳуҷҷати сафар, барои ниғаҳдошт қабул кунанд. Шартномаҳои ниғаҳдошт дар бауҷхонаҳои ниғаҳдошти ташкилотҳои нақлиётӣ оммавӣ (моддаи 458) эътироф карда мешаванд.

2. Барои тасдиқи қабули ашё ҷиҳати ниғаҳдошт дар бауҷхонаҳои ниғаҳдошт (ба ҷузъ автоматикунонидашуда) ба молгузор қвитансия ё жетони рақамдор дода мешавад.

3. Маблаи зарари дар натиҷаи гум кардан, камомад ё зарар дидани ашёи ба бауҷхонаи ниғаҳдошт супурдаи молгузор расонидашуда, агар ҳангоми супурдани ашё барои ниғаҳдошт нархгузори он сурат гирифта бошад ё тарафҳо оид ба арзиши пардохти ҷуброни зарар ба мувофиқа расида бошанд, ба молгузор дар ҷараёни як шабонарез ҷуброн карда мешавад.

4. Ашё ҷиҳати ниғаҳдошт дар бауҷхонаи ниғаҳдошт ба меҳлати дар доираи қоидаҳои махсус ё созишномаи тарафҳо муқарраргардида супурда шуданаш мумкин аст. Ашёи дар меҳлати муқарраргардида пас гирифта нашударо бауҷхонаи ниғаҳдошт вазифадор аст дар тели се моҳ нигоҳ дорад. Бо гузашти ин меҳлат ашёи гирифтанишуда фурехта шуда, маблаи аз фуреш бадастомада тибқи моддаи 995 ҳамин Кодекс тақсим карда шуданаш мумкин аст.

5. Дар сурати гум кардани қвитансия ё жетон ашёи барои ниғаҳдошт ба бауҷхонаи ниғаҳдошт супурдашуда ба молгузор дар сурати исботи ба ӯ тааллуқ доштани ашё баргардонида мешавад.

Моддаи 998. Ниғаҳдошт дар либосхона (гардероб)-и ташкилот

1. Ниғаҳдошт дар либосхона (гардероб)-и ташкилотҳо, агар ҳангоми барои ниғаҳдошт супурдани ашё пардохти подошпулӣ қайду шарт нагардида бошад, ройгон тахмин карда мешавад.

2. Барои тасдиқи ба либосхона (гардероб) ҷиҳати нигоҳдошт қабул кардани мол ба молгузор жетони рақамдор ё дигар нишонае, ки барои ниғаҳдошт қабул кардани молро тасдиқ мекунад, супурда мешавад.

3. Ашёи ба либосхона (гардероб) супурдашуда бо манзуркуандаи жетон дода мешавад. Дар айни замон ниғаҳдон вазифадор намебошад вақолати манзуркуандаи жетонро тафтиш кунад. Вале, агар ниғаҳдон шубҳа дошта бошад, ки жетон ба манзуркуанда тааллуқ надорад, метавонад баргардонидани ашёро ба манзуркуанда ба таъхир гузорад.

4. Ниғаҳдон ҳуқуқ дорад инчунин дар сурати гум кардани жетон низ, агар далели ба гардероб супурдани ашё ё ба молгузор марбут будани он ниғаҳдонро ба шубҳа наоварад ё онро молгузор исбот карда бошад, ашёро ба молгузор баргардонад.

Моддаи 999. Ниғаҳдошт дар меҳмонхона

1. Меҳмонхона ҳамчун ниғаҳдон, бидуни созишномаи махсус низ барои гум кардан ё зарар расонидан ба ашё, ба истиснои пул, дигар арзишҳои асъорӣ ва коазаҳои қиматноке, ки шахси дар он истиқоматдошта ба

меҳмонхона овардааст, ба ҷайр аз ҳолатҳое, ки гум шудан ё зарар дидани ашё дар натиҷаи қувваи рафънопазир, хосияти худӣ ашё ё бо гуноҳи худӣ сокини меҳмонхона, ашхоси ҳамроҳикунанда ё меҳмонони ерух додааст, ҷавобгар мебошад.

Ашёи ба меҳмонхона овардашуда он ашёе ба ҳисоб меравад, ки онҳо ба кормандони меҳмонхона бовар карда шудаанд ё ашёе, ки дар ҷои барои онҳо (утоқи меҳмонхона ва ҷайра) таъингардида нигоҳ дошта мешаванд.

2. Меҳмонхона барои гум шудани пул, дигар арзишҳои асбӯрӣ ва коиазҳои қиматнок танҳо ба шарте ҷавобгар мебошад, ки агар онҳоро барои нигоҳдошт қабул карда бошад.

3. Шахсе, ки дар меҳмонхона иқомат дорад, хангоми ошкор намудани гум шудани ашё ё зарар дидани он вазифадор аст фавран ба меҳмонхона хабар диҳад. Дар акси ҳол меҳмонхона аз масъулият озод мебошад.

4. Меҳмонхона аз масъулияти муҳофизаи ашёи ашхоси дар он истиқоматкунанда озод карда намешавад, ҳарчанд эълон карда бошад, ки ба зиммаи худ чунин еҳдадориро қабул намекунад.

5. Роидаҳои ҳамин модда инчунин нисбат ба нигоҳдошти ашё дар меҳмонхонаҳои сайёҳон (мотелҳо), хонаҳои истиқматӣ, шифохона (санатория)-ҳо, хобгоҳҳои умумӣ, ҳаммом ва дигар ташкилотҳои шабех, инчунин нигоҳдошт дар ташкилотҳое, ки барои нигоҳдошти сару либоси болоӣ, қулоҳ ва ашёи дигари шаҳрвандони ба ташкилот ташрифоваранда ҷойҳои махсус пешбинӣ кардаанд, татбиқ мегардад.

Моддаи 1000. Нигоҳдошти ашёи баҳснок (секвестр)

1. Тибқи шартномаи секвестр ду ё якчанд шахсе, ки дар байни онҳо баҳс дар мавриди ҳуқуқ ба ашё ба миён омадааст, ашёи мавриди баҳсро ба шахси сеюм месупоранд ва он еҳдадор мешавад баъди ҳалли баҳс ашёро ба шахсе супорад, ки тибқи қарори суд ё тибқи созишномаи тарафҳои баҳс (секвестри шартномавӣ) ба вай дода шудааст.

2. Ашёи мавриди баҳс барои нигоҳдошт бо қарори суд (секвестри судӣ) низ тибқи тартиби секвестр супурда шуданаш мумкин аст. Тибқи секвестри судӣ ҳам шахсе, ки еро суд таъин кардааст, ҳам шахсе, ки бо мувофиқаи тарафҳо муайян гардидааст, нигоҳбон буда метавонад. Дар ҳар ду ҳолат, агар аз қонун тартиби дигаре барнаояд, гирифтани розигии нигоҳбон талаб карда мешавад.

3. Барои нигоҳдошти тибқи тартиби секвестр ҳам амволи манқул ва ҳам ҷайриманқул супурда шуданаш мумкин аст.

4. Нигоҳбоне, ки ашёро тибқи тартиби секвестр анҷом медиҳад, агар дар шартнома ё қарори суди муқаррарнамудаи секвестр тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз ҳисоби тарафҳои баҳс ба подошпулӣ ҳуқуқ дорад.

3. Нигоҳдошт дар анбори мол

Моддаи 1001. Анбори мол

Анбори мол ташкилоте эътироф мегардад, ки нигоҳдошти мол ва хизматрасонии вобаста ба онро ба сифати фаъолияти соҳибқорӣ анҷом медиҳад.

Моддаи 1002. Шартномаи нигоҳдошт дар анбор

1. Тибқи шартномаи нигоҳдошт дар анбор анбори мол (нигоҳбон) еҳдадор мешавад бо пардохти подош молеро, ки молики мол (молгузор) барои нигоҳдорӣ супурдааст, нигоҳбонӣ кунад ва беосеб баргардонад.

2. Шақли хаттии шартнома хангоме риояшуда ба шумор меравад, ки агар бастанӣ он ва қабули мол ба анбор бо ҳуччати анбор (моддаи 1007) тасдиқ гардида бошад.

Моддаи 1003. Нигоҳдошти мол бо ҳуқуқи ихтиёрдорӣ он

Агар тибқи қонунҳо ё шартнома чунин пешбинӣ шуда бошад, ки анбори мол метавонад моли барои нигоҳдошт супурдашударо ихтиёрдорӣ кунад, дар ин сурат нисбат ба тарафҳо муқаррарот барои қарз истифода гардида, вале вақт ва маҳалли баргардонидани мол тибқи муқаррарот оид ба нигоҳдошт муайян карда мешавад.

Моддаи 1004. Еҳдадорӣ анбори мол

1. Анбори мол вазифадор аст шарт (низом)-и ниғаҳдошти дар намуна (стандарт)-ҳо, шартҳои техникӣ, дастурҳои технологӣ, дастурҳои ниғаҳдошт, қоидаҳои ниғаҳдошти навъҳои алоҳидаи мол, дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии махсуси барои анбор зарурии муқаррар-гардидаро риоя кунад.

2. Анбори мол бояд ҳангоми барои ниғаҳдошт қабул кардани мол аз ҳисоби худ азназаргузаронии онро анҷом диҳад.

3. Анбори мол, агар ниғаҳдошт бидуни зикри мушаххасот анҷом дода шавад, вазифадор аст ба молики мол имконият диҳад, ки азназаргузаронии мол ё намунаҳои онҳоро анҷом диҳад, онро санҷад ва барои таъмини беосеб ниғаҳ доштани он тадбирҳо андешад.

4. Дар сурате ки агар барои таъмини муҳофизаи мол фавран таъйир додани шароити ниғаҳдошт зарур бошад, анбори мол ҳуқуқ дорад мустақилона тадбирҳои фавриро андешад. Он бояд молики молро оид ба тадбирҳои андешидашуда огоҳ созад.

5. Ҳангоми ошкор соختани зарари ба мол расонидашуда анбор бояд фавран акт тартиб дода, ҳуди ҳамон рез молики онро тибқи суроаи дар анбори мол зикрнамудааш огоҳ созад. Бо гирифтани хабар молгузор ёҳдадор аст молро аз назар гузаронад ва бо ниғаҳбон шартҳои минбаъдаи шартнома мувофиқат кунад.

Моддаи 1005. Талаботи молики мол ба анбори мол

Агар дар шартнома оид ба гум кардани мол, камомад, ё зарар дидани мол, ки дар натиҷаи ниғаҳдошти номатлуб ба миён омадааст, тартиби дигаре пешбини нагардида бошад, молгузор ёҳдадор аст ба анбори мол ҳангоми аз анбор гирифтани мол ва дар мавриди камбудихои ниҳонӣ бошад, дар чараёни ҳафт рез аз лаҳзаи ошкор намудани чунин камбудихо дар меҳлати муносиб арз кунад. Агар дар мавриди зарар дидани мол ё камомади он дар меҳлатҳои дахлдор ба анбори мол арз карда нашавад, ба истиснои ҳолатҳои, ки зарар қасдан ё дар натиҷаи беэҳтиётии дауалона расонида шудааст, анбори мол ҷавобгар намебошад.

Моддаи 1006. Аз ҷониби анбори мол рад кардани шартномаи ниғаҳдошт

Анбори мол дар ҳолатҳои аз ҷониби молгузор пинҳон доштани хосияти хатарнокии мол, ки ба расонидани зарари муҳим таҳдид мекунад, ҳуқуқ дорад аз иҷрои шартномаи ниғаҳдошт даст кашад.

Моддаи 1007. Ҳуҷҷатҳои анбор

1. Анборҳои мол чиҳати тасдиқи ниғаҳдошт қабул кардани мол яке аз ҳуҷҷатҳои зайлро дода метавонанд:

- 1) шаҳодатномаи дугонаи анбор;
- 2) шаҳодатномаи оддии анбор;
- 3) квитансияи анбор.

2. Шаҳодатномаи дугонаи анбор ва ҳар як қисми он, инчунин шаҳодатномаи оддии анбор коаазҳои қиматнок мебошанд.

3. Шаҳодатномаи дугона, оддии анбор мавзеи гарав қарор дода шуданашон мумкин аст.

Моддаи 1008. Шаҳодатномаи дугонаи анбор

1. Шаҳодатномаи дугонаи анбор аз шаҳодатномаи анбор ва шаҳодатномаи гарав (варрант) иборат аст, ки аз ҳамдигар ҷудо карда шуданаш мумкин аст.

2. Дар ҳар як қисми шаҳодатномаи дугонаи анбор инҳо бояд зикр гарданд:

- 1) ном ва суроаи анборе, ки молро барои ниғаҳдошт қабул кардааст;
- 2) рақами ҷории шаҳодатномаи анбор тибқи феҳраст (реестр)-и анбор;
- 3) номи ташкилот ё шахрванде, ки аз онҳо барои ниғаҳдошт мол қабул карда шудааст, инчунин маҳалли ҷойгиршавӣ (маҳалли истиқомат)-и молики мол;
- 4) номгей ва теъдоди мол, шумораи ҷои мол;
- 5) меҳлате, ки мол барои ниғаҳдошт қабул гардидааст, агар чунин меҳлат муқаррар гардида бошад;
- 6) тарифҳо ва тартиби пардохти ниғаҳдошт;
- 7) санаи қабул ва баргардонидани мол;
- 8) имзои шахси ваколатдор ва меҳри анбори мол.

Моддаи 1009. Ҳуқуқи дорандаи шаҳодатномаҳои анбор ва гарав ба мол

1. Дорандаи шаҳодатномаҳои анбор ва гарав ҳуқуқ дорад дар ҳаҷми пурра моли дар анбор ниғаҳдошташавандаро ихтиёрдорӣ намояд.

2. Дорандаи шаҳодатномаи анборе, ки аз шаҳодатномаи гарав ҷудо карда шудааст, ҳуқуқ дорад молро ихтиёрдорӣ намояд, вале то пешонидани кредити тибқи шаҳодатномаи гарав додашуда молро аз анбор гирифта наметавонад.

3. Дорандаи шаҳодатномаи гарав нисбат ба дорандаи шаҳодатномаи анбор барои гарави мол ба андозаи кредити оид ба шаҳодатномаи гарав додашуда ва фоизҳои он ҳуқуқ дорад. Ҳангоми гарави мол дар шаҳодатномаи анбор дар ин бора сабт гузошта мешавад.

Моддаи 1010. Таҳвили шаҳодатномаҳои анбор ва гарав

Шаҳодатномаи анбор ва шаҳодатномаи гарав якҷоя ё алоҳида тибқи навиштаҷот таҳвил дода шуданашон мумкин аст.

Моддаи 1011. Шаҳодатномаи оддии анбор

1. Шаҳодатномаи оддии анбор ба манзуркунанда дода мешавад.

2. Шаҳодатномаи оддии анбор бояд маълумоти дар моддаи 1008 пешбинишуда, инчунин сабти онро, ки ба манзуркунанда дода шудааст, дар бар гирад.

Моддаи 1012. Додани мол тибқи шаҳодатномаи дугонаи анбор

1. Анбори мол ба дорандаи шаҳодатномаи анбор ва шаҳодатномаи гарав (шаҳодатномаи дугонаи анбор) бар ивази ҳар ду шаҳодатнома дар якҷоягӣ молро бармегардонад.

Ба дорандаи шаҳодатномаи анбор, ки шаҳодатномаи гарав надорад, вале қарзи вобаста ба онро пардохтааст, мол аз анбор танҳо бар ивази шаҳодатномаи анбор ва ҳангоми пардохти тамоми маблаи қарз тибқи шаҳодатномаи гарав, ки бо қвитансия ё дигар ҳуҷҷатҳое, ки гаравгир додани онро тасдиқ кардааст, дода мешавад.

2. Дорандаи шаҳодатномаи анбор ва шаҳодатномаи гарав ҳуқуқ дорад қисман додани молро талаб кунад. Дар айни ҳол бар ивази шаҳодатномаҳои аввалин барои моли дар анбор боқимонда ба е шаҳодатномаҳои нав дода мешавад.

3. Анбори мол, ки хилофи талаботи ҳамин модда ба дорандаи шаҳодатномаи анбор, ки дорои шаҳодатномаи гарав нест ва маблаи қарзи вобаста ба онро напардохтааст, мол додааст, дар назди дорандаи шаҳодатномаи гарав барои пардохти ҳамаи маблаҳои ба е тааллуқдошта ҷавобгар аст.

БОБИ 51. Суурта

Моддаи 1013. Сууртаи ихтиёрӣ ва ҳатмӣ

1. Суурта дар асоси шартномаҳои амвол ё сууртаи шахсӣ, ки байни шаҳрванд ё шахси ҳуқуқӣ (суурташаванда) бо ташкилоти суурта (сууртакунанда) баста шудааст, анҷом дода мешавад.

Шартномаи сууртаи шахсӣ шартномаи оммавӣ (моддаи 458) мебошад.

2. Дар ҳолатҳое ки дар қонун ба зиммаи ашхоси дар он зикргардида еҳдадорӣ ба сифати сууртакунанда суурта кардани ҳаёт, саломатӣ ё амволи ашхоси дигар, ё масъулияти ҳуди шаҳрванд дар назди ашхоси дигар аз ҳисоби худ ё аз ҳисоби ашхоси манфиатдор (сууртаи ҳатмӣ) гузошта шудааст, суурта бо роҳи мутобиқи қоидаҳои ҳамин боб бастанӣ шартнома анҷом дода мешавад.

Ҳангоми сууртаи ҳатмӣ суурташаванда бояд бо сууртакунанда тибқи шартҳои пешбиниамудай қонунҳои ҳамин навъи сууртаро танзимкунанда шартнома бандад.

3. Дар қонун сууртаи ҳатмӣ ҳаёт, саломатӣ ва амволи шаҳрвандон аз ҳисоби маблаҳои аз буҷетҳои дахлдор (сууртаи ҳатмӣ давлатӣ) додашуда пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Моддаи 1014. Манфиатҳое, ки сууртаи онҳо иҷозат дода намешавад

1. Сууртаи манфиатҳои зиддиқонунӣ иҷозат дода намешавад.

2. Сууртаи зарари иштирок дар бозиҳо, лотереяҳо ва шарт (гарав)-ҳо иҷозат дода намешавад.

3. Сууртаи хароҷоте, ки шахс барои мақсади озод кардани гаравгонон маҷбуран ҷалб шуданаш мумкин аст, иҷозат дода намешавад.

4. Шартҳои шартномаи суурта, ки хилофи қисмҳои 1 - 3 ҳамин модда мебошанд, қурб надоранд.

Моддаи 1015. Шартномаи сууртаи амвол

1. Мутобиқи шартномаи сууртаи амвол як тараф (сууртакунанда) еҳдадор мешавад, ки бо пардохти дар шартнома қайду шартшуда (мукофоти суурта) ҳангоми фаро расидани ҳодисаи дар шартнома пешбинишуда (ҳодисаи суурта) ба тарафи дигар (суурташаванда) ё шахси дигаре, ки ба манфиати он шартнома баста шудааст (бадастоварандаи фоида), зарари вобаста ба ин ҳодиса ба амволи сууртакунанда расонидашуда ё зарари вобаста ба дигар манфиати амволии суурташаванда расонидашударо дар доираи маблаи дар шартнома муайянгардида (маблаи суурта) пардозад (ҷубронпулии сууртаро пардозад).

2. Тибқи шартномаи сууртаи амвол инҳо метавонанд суурта карда шавад:

1) амвол:

2) таваккали масъулияти шахрвандӣ вобаста ба еҳдадорие, ки дар натиҷаи расонидани зарар ба ҳаёт, саломатӣ ё амволи ашхоси дигар ба миён омадааст ва дар ҳолатҳое, ки қонун пешбинӣ намудааст, инчунин масъулият (моддаҳои 1017 ва 1018) тибқи шартнома;

3) таваккали соҳибкорӣ - таваккали ба даст наовардани даромади дарназардошташуда аз фаъолияти соҳибкорӣ вобаста ба вайрон кардани еҳдадорихоӣ худ аз ҷониби контрагентҳои соҳибкор ё таъйир додани шартҳои ин фаъолият вобаста ба ҳолатҳое, ки ба соҳибкорӣ (моддаи 1019) алоқаманд намебошанд.

Моддаи 1016. Сууртаи амвол

1. Амвол тибқи шартномаи суурта ба манфиати шахсе (суурташаванда ё бадастоварандаи фоида), ки мувофиқи қонунҳо ё шартнома барои ба манфиати худ нигоҳ доштани ҳамин амвол асос дорад, ба манфиати молики он, шахсе, ки ба ин амвол ҳуқуқи дигари амволӣ дорад, иҷоракор, пудратчӣ, ниғаҳбон, комиссиянер ва ҷайра суурта шуданаш мумкин аст.

2. Шартномаи сууртаи амвол ба манфиати бадастоварандаи фоида бидуни зикри ном ё номгеи бадастоварандаи фоида баста шуданаш мумкин аст.

Ҳангоми бастанӣ чунин шартнома полиси суурта ба манзуркунанда дода мешавад. Ҳангоми татбиқи ҳуқуқ оид ба чунин шартнома ба сууртакунанда пешниҳод кардани чунин полис зарур мебошад.

Моддаи 1017. Сууртаи масъулият барои расонидани зарар

1. Тибқи шартномаи таваккали масъулият оид ба еҳдадорихое, ки дар натиҷаи расонидани зарар ба ҳаёт, саломатӣ ва амволи дигар ашхос ба миён омадааст, таваккали масъулияти ҳуди сууртакунанда ё шахси дигаре, ки ба зиммаи он чунин масъулият гузошта мешавад, суурта шуданаш мумкин аст.

2. Шахсе, ки таваккали масъулияти е барои расонидани зарар суурта шудааст, бояд дар шартномаи суурта зикр карда шавад. Агар чунин шахс дар шартнома зикр нашуда бошад, эътироф мегардад, ки таваккали масъулият ҳуди сууртакунанда суурта шудааст.

3. Шартномаи сууртаи таваккали масъулият барои расонидани зарар ба манфиати ашхосе, ки ба онҳо зарар расонида шуданаш мумкин аст (бадастоварандагони фоида) басташуда ҳисобида мешавад.

Моддаи 1018. Сууртаи масъулият оид ба шартнома

1. Сууртаи таваккали масъулият барои вайрон кардани шартнома нисбат ба масъулияти соҳибкори инфиродӣ ё ташкилоти тичоратӣ барои иҷро накардан ё иҷрои номатлуби шартномаи оммавӣ (моддаи 458) ва дар дигар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун иҷозат дода мешавад.

2. Тибқи шартномаи сууртаи таваккали масъулият барои вайрон кардани шартнома танҳо таваккали масъулияти ҳуди сууртакунанда суурта карда шуданаш мумкин аст. Шартномаи суурта, ки ба ин талабот мувофиқ намебошад, қурб надорад.

3. Таваккали масъулият барои вайрон кардани шартнома ба манфиати тарафе, ки нисбат ба он тибқи шартҳои ин шартнома сууртакунанда бояд ҷавобгарии дахлдор (бадастоварандаи фоида)-ро ба зимма гирад, суурташуда ба ҳисоб меравад.

Моддаи 1019. Сууртаи таваккали соҳибкорӣ

Тибқи шартномаи сууртаи таваккали соҳибкорӣ (банди 2 қисми 2 моддаи 1015) танҳо таваккали соҳибкории ҳуди сууртакунанда ва танҳо ба манфиати вай суурта шуданаш мумкин аст.

Шартномаи сууртаи таваккали соҳибкории шахсе, ки сууртакунанда намебошад, қурб надорад.

Шартномаи сууртаи таваккали соҳибкорӣ ба манфиати шахсе, ки сууртакунанда намебошад, ба манфиати сууртакунанда басташуда ҳисобида мешавад.

Моддаи 1020. Шартномаи сукуртаи шахсӣ

1. Тибқи шартномаи сукуртаи шахсӣ як тараф (сукурташаванда) еҳдадор мешавад, ки тибқи пардохти дар шартнома қайду шартшуда (мукофоти сукурта), ки аз тарафи дигар пардохта мешавад (сукуртакунанда), дар ҳолати расонидани зарар ба ҳаёт ё саломатии ҳуди сукуртакунанда ё шахрванди дигари дар шартнома зикргардида (шахси сукурташуда) бо расидан ба синну соли муайян ё дар ҳаёти е фарорасии рейдоди дигари дар шартнома пешбинишуда (ҳодисаи сукурта) якдафъаина ё давра ба давра маблаи қайду шартшударо мепардозад.

Ҳуқуқи гирифтани маблаи сукурта ба шахсе тааллуқ дорад, ки ба манфиати вай шартнома баста шудааст.

2. Шартномаи сукуртаи шахсӣ, агар дар шартнома ба сифати бадастоварандаи фоида шахси дигар номбар нагардида бошад, ба манфиати шахси сукурташуда басташуда ба ҳисоб меравад.

Дар сурати фавти шахси тибқи шартнома сукурташуда, агар дар шартнома бадастоварандаи дигари фоида номбар нашудааст, ворисони шахси сукурташуда бадастоварандагони фоида эътироф карда мешаванд.

Шартномаи сукуртаи шахсӣ ба манфиати шахсе, ки сукурта нашудааст, аз ҷумла ба манфиати шахсе, ки сукурташудаи сукуртакунанда намебошад, метавонад танҳо бо розигии хатти шахси сукурташуда баста шавад. Ҳангоми мавҷуд набудани чунин розигӣ шартнома тибқи даъвои шахси сукурташуда ва дар сурати фавти чунин шахс тибқи даъвои ворисони он беэътибор эътироф шуданаш мумкин аст.

Моддаи 1021. Сукуртаи ҳатмӣ

1. Тибқи қонун еҳдадорӣ сукуртаи зайл пешбинӣ шуданаш мумкин аст:

- ҳаёт, саломатӣ ё амволи ашхоси дигари дар қонун пешбинишуда дар ҳолати расонидани зарар ба ҳаёт, саломатӣ ё амволи онҳо;

- таваккали масъулияти ҳуди шахрванд, ки метавонад дар натиҷаи расонидани зарар ба ҳаёт, саломатӣ ё амволи ашхоси дигар ё вайрон кардани шартнома бо ашхоси дигар фаро расад.

Еҳдадорӣ баромад кардан ба сифати сукуртакунанда тибқи қонун ба зиммаи ашхоси дар он муайянгардида вогузошта мешавад. Қонун метавонад инчунин дигар навъҳои сукуртаи ҳатмиро муқаррар намояд.

2. Еҳдадорӣ сукуртаи ҳаёт ё саломатии худ на тибқи қонун ва на тибқи шартнома ба зиммаи шахрванд вогузошта намешавад.

3. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонун ё тибқи қоидаҳои муқаррарнамудаи онҳо ба зиммаи ашхоси ҳуқуқӣ, ки таҳти пешбурди хоҷагидорӣ ё идораи оперативӣ амволи марбути моликияти давлатиро доранд, еҳдадорӣ сукурта кардани ин амвол гузошта шуданаш мумкин аст.

4. Дар ҳолатҳои ки еҳдадорӣ сукуртаи амвол на аз қонун, балки аз шартнома бо соҳиби амвол ё аз ҳуҷҷатҳои муассисии шахси ҳуқуқӣ, ки молики амвол аст, бармеояд, чунин шартнома тибқи муҳтавои ҳамин модда ҳатмӣ ба ҳисоб намеавад ва боиси оқибатҳои пешбининамудаи моддаи 1023 ҳамин Кодекс намегардад.

Моддаи 1022. Анҷом додани сукуртаи ҳатмӣ

1. Сукуртаи ҳатмӣ бо усули баستاني шартномаи сукурта аз ҷониби шахс (сукуртакунанда)-е, ки ба зиммааш баستاني чунин сукурта гузошта шудааст, бо сукурташаванда баста мешавад.

2. Сукуртаи ҳатмӣ аз ҳисоби сукурташаванда анҷом дода мешавад.

3. Объекте, ки бояд сукуртаи ҳатмӣ шавад, таваккале, ки аз он бояд сукурта шавад ва андозаи ҳадди ақали маблаи сукурта тибқи қонун ва дар ҳолатҳои пешбинишудаи қисми 3 моддаи 1036 ҳамин Кодекс бошад, тибқи қонун ё тибқи қоидаҳои муқаррарнамудаи он муайян карда мешавад.

Моддаи 1023. Оқибатҳои вайрон кардани қоидаҳои сукуртаи ҳатмӣ

1. Шахсе, ки тибқи қонун бояд ба манфиати вай сукуртаи ҳатмӣ анҷом дода шавад, агар ба е маълум гардида бошад, ки сукурта сурат нагирифтааст, ҳуқуқ дорад тибқи тартиби судӣ аз шахси ба сифати сукуртакунанда ба зимааш сукурта вогузошташуда анҷом додани онро талаб намояд.

2. Агар шахси ба сифати сукуртакунанда ба зимааш вазифаи сукурта вогузошташуда сукуртаро анҷом намодааст ё шартномаи сукуртаро бо шартҳои ба имзо расонидааст, ки вази бадастоварандаи даромадро нисбат ба шароитҳои дар қонун муқарраршуда бадтар мегардонад, он дар назди бадастоварандаи фоида

ҳангоми фарорасии ҳодисаи суурта тибқи ҳамоно шартҳое, ки дар сурати матлуб анҷом додани суурта мебоист ҷуброни суурта пардохта шавад, ҷавобгар мебошад.

3. Маблаи беасос ҷамъовардаи шахси ба зиммааш вазифаи суурта гузошташуда вобаста ба он, ки е вазифаи худро анҷом наодоаст ё номатлуб ба ҷо овардааст, тибқи даъвои мақомоти давлатии назорати суурта бо баҳисобгирии фоиз ба ин маблаиҳо тибқи моддаи 426 ҳамина Кодекс ба фоидаи Хумхурии Тоҷикистон ситонида мешавад.

Моддаи 1024. Сууртакунанда

Ба сифати сууртакунандагон шартномаи сууртаро ашхоси ҳуқуқӣ, ки ташкилоти тичоратӣ мебошанд ва барои анҷом додани навъи дахлдори суурта иҷозатнома (литсензия) доранд, баста метавонанд.

Талаботе, ки ташкилотҳои суурта бояд ба он ҷавобге бошанд, тартиби иҷозатнома (литсензия)-кунонии онҳо ва анҷом додани назорати давлатии фаъолияти онҳо тибқи қонун дар мавриди ташкили фаъолияти суурта муайян карда мешаванд.

Моддаи 1025. Тибқи шартнома ёдадориро иҷро намудани сууртакунанда ва бадастоварандаи фоида

1. Бастанӣ шартномаи суурта ба манфиати бадастоварандаи фоида, аз ҷумла ҳангоме ки е худ шахси суурташуда мебошад, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ё ёдадорӣ ба зиммаи суурташаванда вогузошташударо шахсе анҷом дода бошад, ки ба манфиати е шартнома баста шудааст, суурташавандаро аз иҷрои ёдадорӣ вобаста ба ин шартнома озод намекунад.

2. Ҳангоми аз ҷониби бадастоварандаи фоида талаб кардани пардохти ҷуброни суурта оид ба шартномаи сууртаи амвол ё маблаи сууртаи шартномаи сууртаи шахсӣ сууртакунанда ҳуқуқ дорад, аз ҷумла ҳангоми шахси суурташуда будани бадастоварандаи фоида, иҷрои ёдадориро оид ба шартномаи суурта, аз ҷумла ёдадорие, ки ба зиммаи суурташаванда гузошта шудааст, вале иҷро накардааст, талаб намояд. Таваккали оқибатҳои иҷро накардан ё сари вақт анҷом наодани иҷрои ёдадорӣ, ки бояд қаблан иҷро мегардид, ба зиммаи бадастоварандаи фоида мебошад.

Моддаи 1026. Шакли шартномаи суурта

1. Шартномаи суурта бояд дар шакли хаттӣ баста шавад. Риоя накардани ин талабот ба истисноӣ шартномаи сууртаи хатмии давлатӣ боиси беътибор донистани шартнома мегардад.

2. Шартномаи суурта метавонад бо роҳи таҳияи як ҳуҷҷат (қисми 2 моддаи 466) ё аз ҷониби сууртакунанда дар асоси аризаи хаттӣ ё шифоҳии е додани полиси суурта (шаҳодатнома, сертификат, қвитансия), ки аз ҷониби сууртакунанда имзо шудааст ва шартҳои шартномаи сууртаро дар бар мегирад, баста шавад.

Дар ин сурат розигии суурташаванда дар мавриди бастанӣ шартнома тибқи шартҳои пешниҳоднамудаи сууртакунанда бо гирифтани ҳуҷҷатҳое, ки дар сарсатри якуми ҳамина қисм зикр шудааст ва пардохти мукофоти суурта ё ҳангоми давра ба давра гузаронидани мукофоти суурта ба пардохти ҳаққи якум тасдиқ карда мешавад.

3. Сууртакунанда ҳангоми бастанӣ шартнома ҳуқуқ дорад шақлҳои намуна (стандарт)-ии шартномаи суурта (полиси суурта)-и таҳиянамудаашро оид ба навъҳои алоҳидаи суурта истифода барад.

Моддаи 1027. Суурта оид ба полиси генералӣ

1. Сууртаи мунтазами қисматҳои мухталифи амволи якхела (мол, бор ва иайра) бо шартҳои шабех дар ҷараёни меҳлати муайян тибқи созишномаи суурташаванда ва сууртакунанда дар асоси як шартномаи суурта бо роҳи додани полиси генералӣ баста шуданаш мумкин аст.

2. Маблаи суурта ҳамчун ҳисоби миёнаи муқаррар кардаи солони воридшаванда ва содиршаванда аз қисмати амволи суурта муайян карда мешавад.

Моддаи 1028. Шартҳои муҳими шартномаи суурта

1. Ҳангоми бастанӣ шартномаи сууртаи амвол байни сууртакунанда ва суурташаванда бояд дар мавриди зайл созиш ба миён ояд:

1) оид ба амволи муайян ё маҷмеъ ё манфиати дигари амволӣ, ки объекти суурта мебошад;

2) оид ба хусусияти ҳодисае, ки ҳангоми фарорасии он суурта анҷом дода мешавад (ҳодисаи суурта);

- 3) оид ба андозаи маблаи суурта;
  - 4) оид ба тартиби муайян намудани ҷуброни суурта, агар дар шартнома имконияти нисбат ба маблаи суурта камтар пардохтани маблаи пешбинӣ гардида бошад;
  - 5) оид ба андозаи мукофоти суурта ва меҳлат (меҳлатҳо)-и пардохти он;
  - 6) оид ба меҳлати амали шартнома.
2. Ҳангоми бастанӣ шартномаи сууртаи шахсӣ байни суурташаванда ва сууртакунанда бояд дар мавриди зайл созиш ба миён ояд:
- 1) оид ба шахси суурташуда;
  - 2) оид ба хусусияти ҳодисае, ки ҳангоми фарорасии он дар ҳаёти шахси суурташуда суурта анҷом дода мешавад (ҳодисаи суурта);
  - 3) оид ба андозаи маблаи суурта;
  - 4) дар бораи андозаи мукофот ва меҳлат (меҳлатҳо)-и пардохти он;
  - 5) оид ба меҳлати амали суурта.
3. Агар шартномаи суурта шартҳоеро дар бар гирад, ки вазъи шахрванд, ки суурташаванда мебошад, шахси суурташуда ё бадастовардаи фоидаро нисбат ба муқаррароти муайяннамудаи қонунҳо бадтар мегардонад, бар ивази чунин шартҳои шартнома муқаррароти дахлдори қонунҳо татбиқ карда мешавад.

Моддаи 1029. Муайян кардани шартҳои шартномаи суурта дар қоидаҳои суурта

1. Шартҳое, ки мувофиқи он шартномаи суурта баста мешавад, дар қоидаҳои намуна (стандарт)-ии сууртаи навъи дахлдори аз ҷониби сууртакунанда ё идтиҳодияи сууртакунандагон (қоидаҳои суурта) қабулгардида маъқул ва тасдиқшуда муайян карда шуданаш мумкин аст.
2. Шартҳое, ки дар қоидаҳои суурта мавҷуданд ва ба матни шартномаи суурта (полис) дохил карда нашудаанд, агар дар шартнома (полис) мустақилона оид ба истифодаи чунин қоидаҳо ишора шуда бошад ва ҳуди қоидаҳо дар як ҳуҷҷат бо шартнома (полис) ё дар қисмати ақиби он зикр ё замима гардидааст, барои суурташаванда (бадастоварандаи фоида) ҳатмӣ мебошад. Дар ҳолати охири ба суурташаванда ҳангоми бастанӣ шартнома суурта шудани қоидаҳои суурта бояд бо сабт дар шартнома тасдиқ карда шавад.
3. Ҳангоми бастанӣ шартномаи суурта суурташаванда ва сууртакунанда дар мавриди таъйирот ё хорич кардани муқаррароти алоҳидаи қоидаҳои суурта ва ба шартнома ворид намудани муқаррароте, ки дар қоидаҳо нестанд, метавонанд ба мувофиқа расанд.
4. Суурташаванда (бадастоварандаи фоида) ҳуқуқ дорад барои хифзи манфиатҳои хеш ба қоидаҳои сууртаи навъи дахлдоре, ки ба онҳо дар шартномаи суурта (полис) истинод шудааст, ҳарчанд ин қоидаҳо бо ҳукми ҳамин модда барои ӯ ҳатмӣ набошанд ҳам, истинод кунад.

Моддаи 1030. Маълумоте, ки сууртакунанда ҳангоми бастанӣ шартнома пешниҳод мекунад

1. Ҳангоми бастанӣ шартнома суурташаванда бояд ба сууртакунанда ҳолатҳои барояш маълумеро, ки ҷиҳати муайян кардани имконпазирии фаро расидани ҳодисаи суурта муҳим мебошад ва андозаи эҳтимолии зарареро, ки бо фарорасии он расонида шуданаш мумкин аст (таваккали суурта), пешниҳод кунад.
Ҳолатҳое муҳим эътироф мегарданд, ки аз ҷониби сууртакунанда дар шакли намуна (стандарт)-ии шартномаи суурта (полис) ва қоидаҳои сууртаи ба суурташаванда додашуда ё дархости хаттӣ дақиқ зикр гардидаанд.
2. Агар шартномаи суурта ҳангоми мавҷуд набудани ҷавоби суурташаванда ба ин ё он саволи сууртакунанда баста шуда бошад, сууртакунанда наметавонад минбаъд дар асоси он, ки ҳолатҳои дахлдор аз ҷониби суурташаванда иттилоъ дода нашудаанд, бекор кардани шартнома ё беътибор дониستاني онро талаб намояд.
3. Агар баъди бастанӣ шартнома муқаррар карда шавад, ки суурташаванда ба сууртакунанда бадқасдона оид ба ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда маълумоти бардуреи додааст, сууртакунанда ҳуқуқ дорад беътибор дониستاني шартнома ва истифодаи оқибатҳои пешбининамудаи қисми 2 моддаи 204 ҳамин Кодексро талаб намояд.
Сууртакунанда, агар ҳолатҳое, ки оид ба онҳо суурташаванда изҳор накардааст, аз байн рафта бошанд, наметавонад беътибор дониستاني шартномаро талаб кунад.

Моддаи 1031. Ҳуқуқи сууртакунанда барои аз назар гузаронидани объекти суурташаванда

1. Ҳангоми бастанӣ шартномаи сууртаи амвол сууртақунанда ҳуқуқ дорад амволи суурташавандаро аз назар гузаронад ва дар сурати зарурат бо мақсади муқаррар намудани арзиши ҳақиқии он, муоина (экспертиза) таъин намояд.

2. Ҳангоми бастанӣ шартномаи сууртаи шахсӣ сууртақунанда ҳуқуқ дорад барои муқаррар намудани вазъи воқеии саломатии суурташаванда муоинаи онро анҷом диҳад.

Моддаи 1032. Сирри суурта

Сууртақунанда ҳуқуқ надорад маълумоти дар натиҷаи суурта оид ба суурташаванда, шахси суурташуда ва ба дастоварандаи ғоида, вазъи саломатӣ, инчунин вазъи амволии ин ашхос барояш маълумгардидаро ошкор намояд. Барои вайрон кардани сирри суурта, вобаста ба шакли вайрон кардани ҳуқуқ ва мушаххасоти қонуншиканӣ сууртақунанда мутобиқи қоидаҳои моддаи 153 ҳамин Кодекс масъулият дорад.

Моддаи 1033. Маблаи суурта

1. Маблае, ки дар доираи он сууртақунанда ёдадор шудааст ҷуброни сууртаро тибқи шартномаи сууртаи амвол ё тибқи шартномаи сууртаи шахсӣ пардозад (маблаи суурта) бо созишномаи суурташаванда ва сууртақунанда муайян карда мешавад.

2. Ҳангоми сууртаи амвол ё таваккали соҳибкорӣ, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, маблаи суурта набояд аз арзиши воқеии он (арзиши сууртавӣ) баландтар бошад, ки ҷунон ба ҳисоб гирифта мешавад:

- барои амвол арзиши воқеии он дар маҳалли мавҷудият дар резӣ бастанӣ шартномаи суурта;

- барои таваккали соҳибкорӣ даромад аз фаъолияти соҳибкорӣ, ки суурташаванда, ҷуноне ки тахмин карда мешавад, дар ҳолати фарорасии ҳодисаи суурта аз он маҳрум шуда метавонист.

3. Дар шартномаҳои сууртаи шахсӣ ва шартномаҳои сууртаи масъулияти шахрвандӣ маблаи суурта тибқи салоҳиди тарафҳо муайян карда мешавад.

Моддаи 1034. Баҳс кардани арзиши сууртавии амвол

Арзиши сууртавии амволи дар шартномаи суурта зикршуда, ба истиснои ҳолате, ки агар сууртақунанда то бастанӣ шартнома аз ҳуқуқи худ дар мавриди нархбандии таваккали суурта (қисми 1 моддаи 1045) истифода набурда, бадқасдона оид ба ин арзиш гумроҳ карда шуда буд, минбаъд мавриди баҳс қарор дода намешавад.

Моддаи 1035. Сууртаи иловагии амвол

1. Агар амвол ё таваккали соҳибкорӣ танҳо дар қисмати арзиши сууртавӣ бафта шуда бошад, суурташаванда (бадастоварандаи ғоида) ҳуқуқ дорад сууртаи иловагии амволро, аз ҷумла бо дигар сууртақунанда, вале ба шарте ки маблаи умумии суурта вобаста ба ҳамаи шартномаҳо аз арзиши суурта бештар набошад, анҷом диҳад.

2. Риоя накардани муқаррароти қисми 1 ҳамин модда боиси оқибатҳои пешбиниамудаи қисми 4 моддаи 1036 ҳамин Кодекс мегардад.

Моддаи 1036. Оқибатҳои сууртаи бештар аз арзиши суурта

1. Агар маблаи дар шартномаи сууртаи амвол ё таваккали соҳибкорӣ зикргардида аз арзиши сууртавӣ бештар бошад, шартнома дар он қисмати маблае, ки аз арзиши сууртавӣ бештар аст, қурб надорад.

Дар ҷунин маврид қисмати зиёдатии маблаи мукофоти сууртаи супоридашуда баргардонида намешавад.

2. Агар мувофиқи шартномаи суурта мукофоти суурта давра ба давра пардохта шавад ва то лаҳзаи муайян намудани ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида он пурра гузаронида нашуда бошад, ҳаққи боқимондаи суурта бояд ба андозаи мутаносибан ба кам шудани андозаи маблаи суурта пардохта шавад.

3. Агар баланд кардани маблаи суурта дар шартномаи суурта натиҷаи фиреб додан аз ҷониби суурташаванда бошад, сууртақунанда ҳуқуқ дорад ҷуброни зарари вобаста ба ин расонидашударо ба андозае, ки аз мукофоти сууртаи аз суурташаванда гирифтааш бештар мебошад, талаб кунад.

4. Роидаҳои пешбиниамудаи қисмҳои 1 - 3 ҳамин модда мутаносибан барои сууртаи дубора татбиқ мегардад.

Маблаи чуброни суурта, ки бояд дар чунин ҳолат ба ҳар як суурташаванда пардохта шавад, мутаносибан ба кам кардани маблаи ибтидоии суурта оид ба шартномаи дахлдори суурта кам карда мешавад.

Моддаи 1037. Сууртаи дубора

1. Роидаҳои пешбиниамудаи моддаи 1036 ҳамин Кодекс мутаносибан инчунин дар ҳолатҳое татбиқ мегардад, ки агар маблаи суурта дар натиҷаи суурта намудани ҳамон як амвол ё таваккали соҳибкорӣ аз тариқи ду ё якчанд сууртакунанда (сууртаи дубора) аз арзиши сууртавӣ бештар гардида бошад.

2. Ҳангоми сууртаи дубораи амвол ё таваккали соҳибкорӣ ҳар як сууртакунанда еҳдадорӣ пардохти чуброни сууртаро дар доираи шартномаи басташуда ба зимма дорад, вале маблаи умумии чуброни суурта, ки аз ҳамаи сууртакунандагон гирифта шудааст, наметавонад аз зарари воқеӣ бештар бошад.

Дар айни замон суурташаванда (бадастоварандаи фоида) ҳуқуқ дорад аз ҳар кадом сууртакунанда дар доираи маблае, ки дар шартномаҳои бо он басташуда пешбинӣ гардидааст, чуброни сууртаро гирад. Дар ҳолате, ки агар чуброни сууртаи гирифташуда зарари воқеан расонидашударо пешонида натавонад, суурташаванда (бадастоварандаи фоида) ҳуқуқ дорад қисмати нокифояи маблаиро аз дигар сууртакунанда гирад.

3. Ҳангоми сууртаи дубораи шахсӣ ҳар як сууртакунанда еҳдадорӣ худро дар назди суурташаванда, шахси суурташуда ва бадастоварандаи фоида мустақиман, сарфи назар аз иҷрои еҳдадорӣ аз ҷониби дигар сууртакунандагон, анҷом медиҳад.

Моддаи 1038. Сууртаи муштарак

Объекти суурта метавонад тибқи як шартнома аз ҷониби якчанд сууртакунанда якҷоя суурта карда шавад (сууртаи муштарак). Агар дар чунин шартнома ҳуқуқ ва еҳдадорӣҳои ҳар кадоме аз сууртакунандагон муайян нагардида бошад, онҳо дар назди суурташаванда (бадастоварандаи фоида) барои пардохти чуброни суурта оид ба шартномаи сууртаи амвол ё маблаи сууртаи шартномаи сууртаи шахсӣ масъулияти муштарак доранд.

Моддаи 1039. Мукофоти суурта ва ҳаққи суурта

1. Таҳти мафҳуми мукофоти суурта маблае дар назар дошта шудааст, ки суурташаванда (бадастоварандаи фоида) бояд барои суурта тибқи тартиб ва меҳлатҳои дар шартномаи суурта муқарраргардида ба сууртакунанда пардозад.

2. Сууртакунанда ҳангоми муайян кардани андозаи мукофоти сууртаи тибқи шартномаи суурта пардохташаванда ҳуқуқ дорад нақшаҳои тарифии таҳиянамудаашро, ки бо назардошти объекти суурта ва хусусияти таваккали суурта мукофоти аз воҳиди маблаи суурта ситонидашавандаро муайян менамояд, истифода барад.

3. Агар дар шартномаи суурта давра ба давра пардохтани мукофоти суурта пешбинӣ гардида бошад, дар ҳамон шартнома оқибатҳои дар меҳлати муайянгардида напардохтани ҳаққи навбатии суурта низ пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

4. Агар ҳодисаи суурта то пардохтани ҳаққи навбатии суурта, ки меҳлати он гузаронида шудааст, фаро расида бошад, сууртакунанда ҳуқуқ дорад андозаи чуброни пардохташавандаи сууртаро тибқи шартномаи сууртаи амвол ё маблаи сууртаро тибқи шартномаи сууртаи шахсӣ мутаносибан ба қисми ба е пардохташудаи мукофоти суурта маҳдуд созад ва маблаи ҳаққи меҳлаташ гузаронидашудаи сууртаро ба ҳисоб гирад.

Моддаи 1040. Безътибории шартномаи суурта

Шартномаи суурта дар ҳолатҳои зайл қурб надорад:

- 1) агар дар лаҳзаи бастани шартнома объекти суурта вучуд надошта бошад;
- 2) агар тибқи шартномаи сууртаи амвол амволе суурта шуда бошад, ки бо роҳи ҷиноят ба даст оварда шудааст, ашёи ҷиноят мебошад ё бояд мусодира гардад.

Шартномаи суурта инчунин дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 1041 ҳамин Кодекс ва ҳолатҳои дигари пешбининамудаи ҳамин Кодекс ва қонунҳои дигар қурб надорад.

Моддаи 1041. Иваз намудани шахси суурташуда

1. Дар ҳолате ки агар тибқи шартномаи сууртаи таваккали масъулият барои расонидани зарар (моддаи 1061) масъулияти шахси нисбат ба сууртакунанда дигар суурта шуда бошад, охири ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳзаи то фаро расидани ҳодисаи суурта ин шахсро ба дигар шахс иваз намояд ва сууртакунандаро ба таври хаттӣ огоҳ созад, зеро дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нашудааст.

2. Шахси суурташудае, ки дар шартномаи сууртаи шахсӣ зикр шудааст, аз ҷониби сууртакунанда танҳо бо розигии худ суурташаванда ва сууртакунанда ба дигар шахс иваз карда шуданаш мумкин аст.

Моддаи 1042. Иваз намудани бадастоварандаи фоида

Суурташаванда ҳуқуқ дорад бадастоварандаи фоидаро, ки дар шартномаи суурта зикр гардидааст, ба шахси дигар иваз намояд ва ба таври хаттӣ сууртакунандаро огоҳ созад.

Бадастоварандаи фоида наметавонад, баъди он ки ӯ ин ё он ёддориро вобаста ба шартномаи суурта анҷом додааст ё ба сууртакунанда дар мавриди пардохти ҷуброни суурта ё маблаи суурта талабот пешниҳод кардааст, ба дигар шахс иваз намояд.

Моддаи 1043. Оғози амали шартномаи суурта

1. Шартномаи суурта, агар дар он тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, аз лаҳзаи пардохти мукофоти суурта ё саҳми нахустини он эътибор пайдо мекунад.

2. Сууртаи дар шартнома қайду шартшуда ба ҳодисаҳои сууртае, ки баъди эътибор пайдо кардани шартномаи суурта ба вуқеъ пайвастанд, татбиқ мегардад.

Моддаи 1044. Пеш аз меҳлат қатъ гардидани шартнома

1. Шартномаи суурта то фаро расидани меҳлати барои он басташуда қатъ мегардад, агар:

- 1) несту нобуд гардидани амвол бо сабабҳои нисбат ба фарорасии ҳодисаи суурта фарқкунанда;
- 2) тибқи тартиби муқарраргардида аз ҷониби шахсе, ки таваккали соҳибкорӣ ё таваккали масъулияти шахрвандиро вобаста ба ин фаъолият анҷом медод, қатъ шудани фаъолияти соҳибкорӣ;
- 3) иайри қобили амал ё қобили маҳдуди амал эътироф кардани шахсе, ки таваккали масъулияти шахрвандиаш суурта шуда буд.

2. Суурташаванда (бадастоварандаи фоида) ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳза аз шартномаи суурта даст кашад, агар то лаҳзаи даст кашидан мувофиқи ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 1 ҳамин модда имконияти фарорасии ҳодисаи суурта аз байн нарафта бошад.

3. Ҳангоми пеш аз меҳлат қатъ гардидани шартномаи суурта вобаста ба ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 1 ҳамин модда, агар ин ҳодисаҳо бо сабабҳои ба миён омада бошанд, ки ба суурташаванда (бадастоварандаи фоида) алоқаманд намебошанд, сууртакунанда мутаносибан ба вақте ки дар ҷараёни он суурта амал мекард, ба як қисми мукофоти суурта ҳуқуқ дорад ва бояд маблаи изофагии қисми мукофоти сууртаи гирифтаашро баргардонад. Дар ҳолатҳои дигари қатъ гардидани шартномаи суурта тибқи ҳолатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида сууртакунанда ҳуқуқи худро барои ҳамаи маблаи мукофоти суурта нигоҳ медорад.

Ҳангоми пеш аз меҳлат аз шартномаи суурта даст кашидани суурташаванда (бадастоварандаи фоида), агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, мукофоти сууртаи ба сууртакунанда додашуда баргардонида намешавад.

Моддаи 1045. Оқибатҳои зиёд кардани таваккали суурта дар давраи амали шартномаи суурта

1. Дар давраи амали шартномаи сууртаи амвол суурташаванда (бадастоварандаи фоида) вазифадор аст ба сууртакунанда оид ба ошкор гардидани таъйиротҳои муҳими ҳолатҳое, ки ӯ ҳангоми бастани шартнома ба сууртакунанда баён карда буд, агар ин таъйиротҳо тавонанд ба таври муҳим ба афзудани таваккали суурта таъсир расонанд, бетаъхир иттилоъ диҳад.

Дар ҳар ҳолат таъйиротҳои муҳим он таъйиротҳое эътироф мегарданд, ки дар шартномаи суурта (полиси суурта) қайду шарт шудаанд ва дар қоидаҳои сууртаи ба суурташаванда додашуда зикр ёфтаанд.

2. Сууртакунанда, ки оид ба ҳолатҳое, ки метавонанд боиси афзоиши таваккали суурта шаванд, огоҳ гардидааст, ҳуқуқ дорад таъйир додани шартҳои шартнома ё мутаносибан ба афзоиши таваккали суурта пардохтани мукофоти иловагии сууртаро талаб намояд.

Агар суурташаванда (бадастоварандаи фоида) ба иваз намудани шартҳои шартнома ё пардохти мукофоти суурта эътироз намояд, сууртакунанда ҳуқуқ дорад мувофиқи қоидаҳои пешбиниамудаи боби 28 ҳамин Кодекс бекор кардани шартномаро талаб намояд.

3. Ҳангоми аз ҷониби суурташаванда ё бадастоварандаи фоида иҷро накардани еҳдадориҳои пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда сууртакунанда ҳуқуқ дорад бекор кардани шартномаи суурта ва ҷуброни зарари вобаста ба бекор кардани шартномаро (қисми 5 моддаи 485) талаб кунад.

4. Сууртакунанда, агар ҳолатҳое ки метавонистанд боиси афзудани таваккали суурта гарданд, бартараф шуда бошанд, ҳуқуқ надорад бекор кардани шартномаро талаб намояд.

5. Ҳангоми сууртаи шахсӣ оқибатҳои таъйир додани таваккали суурта дар давраи амали шартномаи суурта, ки дар қисмҳои 2 ва 3 ҳамин модда зикр гардидаанд, метавонанд танҳо вақте фаро расанд, ки агар онҳо мустақиман дар шартнома пешбинӣ гардида бошанд.

Моддаи 1046. Ба шахси дигар гузаштани ҳуқуқ ба амволи суурташуда

Ҳангоми аз шахси ба манфиати он шартномаи суурта басташуда ба шахси дигар гузаштани ҳуқуқ ба амволи суурташуда, ба истиснои ҳолатҳои тибқи асосҳои дар қисми 2 моддаи 259 ҳамин Кодекс зикргардида маҷбурӣ кашида гирифтани амвол ва радди ҳуқуқи моликият (моддаи 260), ҳуқуқ ва еҳдадориҳо оид ба ҳамин шартнома ба шахсе мегузарад, ки ба е ҳуқуқ ба амвол гузаштааст.

Шахсе, ки ба е ҳуқуқ ба амволи суурташуда гузаштааст бояд фавран дар шакли хаттӣ сууртакунандаро огоҳ намояд.

Моддаи 1047. Огоҳ намудани сууртакунанда аз фарорасии ҳодисаи суурта

1. Суурташаванда тибқи шартномаи сууртаи амвол баъди ба е маълум гардидани фарорасии ҳодисаи суурта вазифадор аст фавран дар мавриди фарорасии он ба сууртакунанда ё намояндаи вай хабар диҳад. Агар дар шартнома меҳлат ва (ё) усули огоҳонӣ пешбинӣ гардида бошад, он бояд дар меҳлати муайяншуда ва усули муқарраргардида анҷом дода шавад.

Чунин еҳдадорӣ инчунин ба зиммаи бадастоварандаи фоида, ки ба манфиати е баста шудани шартномаи суурта барояш маълум аст, агар е ният дошта бошад, ки ҳуқуқи ҷуброни сууртаи тибқи шартномаи ба манфиати е басташударо истифода барад, гузошта мешавад.

2. Иҷро накардани еҳдадориҳои пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда, агар исбот карда нашавад, ки сууртакунанда оид ба фарорасии ҳодисаи суурта огоҳ буд ё дар натиҷаи надоштани маълумот наметавонист ба еҳдадориҳои сууртакунанда вобаста ба пардохти ҷуброни суурта таъсир расонад, ба сууртакунанда ҳуқуқ медиҳад пардохти ҷуброни сууртаро рад намояд.

3. Агар ҳодисаи суурта фавти шахси суурташуда ё расонидани зарар ба саломатии е бошад, қоидаҳои пешбиниамудаи қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда мутаносибан ба шартномаи сууртаи шахсӣ низ татбиқ мегардад. Дар айни ҳол меҳлати дар шартнома пешбинигардида оид бо огоҳсозии сууртакунанда аз бист рез камтар буда наметавонад.

Моддаи 1048. Кам кардани зарар аз ҳодисаи суурта

1. Ҳангоми фарорасии ҳодисаи сууртаи пешбиниамудаи шартномаи сууртаи амвол суурташаванда вазифадор аст барои кам кардани зарари эҳтимолии ҳодиса тамоми тадбирҳои имконпазирро андешад.

Чунин тадбирҳоро андешида, суурташаванда бояд тибқи дастури сууртакунанда, агар онҳо ба суурташаванда иттилоъ дода шуда бошанд, амал кунад.

2. Харочоти бо мақсади кам кардани зарар масрафгардида, ки бояд сууртакунанда ҷуброн намояд, агар чунин харочот зарурӣ бошад ё он барои иҷрои дастури сууртакунанда анҷом дода шуда бошад, ҳатто агар тадбирҳои дахлдор натиҷа надода бошанд ҳам, бояд аз ҷониби сууртакунанда пардохта шаванд.

Чунин харочот мутаносибан ба маблаши суурта ва арзиши суурта, сарфи назар аз он ки дар яқҷоягӣ бо ҷуброни дигар зарарҳо метавонад аз маблаши суурта бештар бошад, ҷуброн карда мешавад.

3. Сууртакунанда аз ҷуброни зараре, ки дар натиҷаи аз ҷониби суурташаванда дидаю доништа чихати кам кардани зарари имконпазир наандешидани тадбирҳо расонида шудааст, озод карда мешавад.

Моддаи 1049. Оқибатҳои фаро расидани ҳодисаи суурта бо гуноҳи суурташаванда, бадастоварандаи фоида ё шахси суурташуда

1. Сууртакунанда, агар ҳодисаи суурта дар натиҷаи кирдори бадқасдонаи суурташаванда, бадастоварандаи фоида ё шахси суурташуда рух дода бошад, аз пардохти ҷуброни суурта озод карда мешавад.

2. Дар қонун ҳолатҳои аз пардохти ҷуброни суурта оид ба шартномаи сууртаи амвол озод кардани сууртакунанда ё кам кардани андозаи ҷуброн ҳангоми фарорасии ҳодисаи суурта дар натиҷаи беэҳтиётии дауалонаи суурташаванда ё бадастоварандаи фоида пешбинӣ гардидаш мумкин аст.

Моддаи 1050. Асосҳои барои аз пардохти ҷуброни суурта ва маблаи суурта озод кардани сууртакунанда

1. Агар дар қонун ё шартномаи суурта тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, сууртакунанда аз пардохти ҷуброн суурта (маблаи суурта) озод карда мешавад, агар ҳодисаи суурта вобаста ба натиҷаҳои зайл фаро расида бошад:

- 1) таъсири таркиши яроқи зарравӣ, радиатсия ё захролудшавии радиоактивӣ;
- 2) амалиётҳои ҷангӣ, инчунин ҷанги шаҳрвандӣ.

2. Агар дар шартномаи сууртаи амвол тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, сууртакунанда аз пардохти зарари бо фармоиши мақомоти давлатӣ дар натиҷаи кашаи гирифта, мусодира, реквизиция, тавқиф ё нестӣ нобуд кардани амвол расонидашуда озод карда мешавад.

Моддаи 1051. Радди пардохти ҷуброни суурта ё маблаи суурта

1. Сууртакунанда ҳуқуқ дорад ба суурташаванда (бадастоварандаи фоида) пардохти ҷуброни сууртаро вобаста ба шартномаи сууртаи амвол ё маблаи сууртаро оид ба шартномаи сууртаи шахсӣ дар ҳолатҳои зайл рад намояд:

1) агар амали шартномаи суурта то фаро расидани ҳодисаи суурта, аз ҷумла тибқи асосҳои дар моддаҳои 1043 ва 1044 ҳамин Кодекс зикргардида қатъ шуда бошад;

2) агар шартномаи суурта тибқи асосҳои пешбиниамудаи ҳамин Кодекс ё дигар қонунҳо, аз ҷумла тибқи асосҳои дар моддаи 1040 ҳамин Кодекс зикргардида қурб надошта бошад;

3) агар сууртакунанда аз пардохти ҷуброни суурта ё маблаи суурта тибқи асосҳои зикрнамудаи моддаҳои 1047 - 1049 ҳамин Кодекс озод карда шуда бошад;

4) агар сууртакунанда дар мавриди беэътибордонистани шартномаи суурта тибқи асосҳои пешбиниамудаи ҳамин Кодекс, дигар қонунҳо ё дар бораи бекор кардани шартнома дар натиҷаи он, ки суурташаванда (бадастоварандаи фоида) барои тафтиши ҳолати ҳодисаи суурта ё муайян кардани андозаи зарари расонидашуда монеа шудааст, даъво пешниҳод карда бошад.

2. Рарори сууртакунанда дар мавриди радди пардохти ҷуброни суурта ё маблаи суурта бояд ба суурташаванда (бадастоварандаи фоида) дар меҳлати на дертар аз понздаҳ рези баъди муроҷиати онҳо барои пардохти ҷуброни суурта ё маблаи суурта иттилоъ дода шуда, раддия бояд сабаби дақиқ асоснокшударо дар бар гирад.

3. Раддияи пардохти ҷуброни суурта ё маблаи суурта аз ҷониби сууртакунанда бо усули нисбат ба пешниҳод кардани даъво ба суд мавриди баҳс қарор дода шуданаш мумкин аст.

Моддаи 1052. Пардохти маблаи суурта оид ба шартномаи сууртаи шахсӣ

1. Маблаи суурта тибқи шартномаи сууртаи шахсӣ сарфи назар аз маблаи ба суурташаванда, шахси суурташуда ё бадастоварандаи фоида оид ба сууртаи иҷтимоӣ, таъминоти иҷтимоӣ, оид ба дигар шартномаҳои суурта ё тибқи ҷуброни зарар тааллуқдошта ба шахсе пардохта мешавад, ки ба манфиати вай шартнома (қисми 2 моддаи 1020) баста шудааст.

2. Маблаи суурта тибқи шартномаи сууртаи шахсӣ, ки ба ворисони шахси суурташуда мувофиқи асосҳои қисми 2 моддаи 1020 ҳамин Кодекс пардохта мешавад, ба таркиби мероси шахси суурташуда дохил намешавад.

Моддаи 1053. Ба сууртакунанда гузаштани ҳуқуқи суурташаванда барои ҷуброни зарар (суброгатсия)

1. Агар шартномаи суууртаи амвол ё қонун тартиби дигареро пешбинӣ накарда бошанд, ба суууртақунандае, ки ҷуброни суууртаро пардохтааст, дар доираи маблағҳои пардохташуда ҳуқуқи талаби сууурташаванда (бадастоварандаи фоида) нисбат ба шахсе, ки барои расонидани зарари дар натиҷаи сууурта ҷуброншуда масъулият дорад, меғузарад.

2. Ҳуқуқи талаби ба суууртақунанда гузашта аз ҷониби е бо риояи қоидаҳои, ки муносибати байни сууурташаванда (бадастоварандаи фоида) ва шахси масъули зарарро танзим менамояд, татбиқ карда мешавад.

3. Сууурташаванда (бадастоварандаи фоида) вазифадор аст ба суууртақунанда тамоми ҳуҷҷат ва далелҳои супорида, ба е тамоми маълумотеро, ки ҷиҳати татбиқи ҳуқуқи талаботи гузашт барояш зарур мебошанд, иттилоъ диҳад.

4. Агар сууурташаванда (бадастоварандаи фоида) аз ҳуқуқи талаби худ нисбат ба шахси масъули зараре, ки суууртақунанда ҷуброн кардааст, даст кашад ё анҷом додани ин ҳуқуқ бо гуноҳи сууурташаванда (бадастоварандаи фоида) имконнопазир гардад, суууртақунанда аз пардохти ҷуброни сууурта пурра озод мегардад.

Моддаи 1054. Аз нав сууурта кардан

1. Таваққали пардохти ҷуброни сууурта ё маблағи сууурта, ки суууртақунанда мувофиқи шартномаи сууурта ба зиммаи худ қабул кардааст, метавонад аз ҷониби е пурра ё қисман дар назди дигар суууртақунанда (суууртақунандагон) тибқи шартномаи бо охири басташуда аз нав сууурта карда шавад.

2. Нисбат ба шартномаи аз нав сууурта кардан, қоидаҳои ҳамин боб, ки бояд нисбат ба суууртаи фаъолияти соҳибқорӣ истифода бурда шавад, татбиқ мегардад. Дар айни замон суууртақунанда оид ба шартномаи сууурта (шартномаи асосӣ), ки шартномаи аз нав сууурта карданро бастааст, дар ҳамин шартнома охири сууурташаванда ба ҳисоб меравад.

3. Ҳангоми аз нав сууурта кардан оид ба шартномаи асосии сууурта ҷиҳати пардохти ҷуброни сууурта ё маблағи сууурта суууртақунанда дар назди сууурташаванда масъул боқӣ мемонад.

Вале ҳангоми барҳам додани ташкилоти сууурта, ки оид ба шартномаи асосӣ суууртақунанда ба ҳисоб меравад, то фаро расидани ҳодисаи сууурта ҳуқуқ ва еҳдадорӣ е оид ба ҳамин шартнома дар қисмати аз нав суууртакардашуда ба зиммаи суууртақунандаи шартномаи аз нав сууурта кардан меғузарад.

4. Ба таври муттасил бастани як ё якчанд шартномаи аз нав сууурта кардан иҷозат дода мешавад. Ҳар яке аз чунин шартномаҳо нисбат ба шартномаи минбаъдаи аз нав сууурта кардан шартномаи асосии сууурта ба ҳисоб меравад.

Моддаи 1055. Суууртаи мутақобила

1. Шаҳрвандон ва ашхоси ҳуқуқӣ метавонанд амволи худ ё дигар манфиатҳои амволии дар қисми 2 моддаи 1015 ҳамин боб зикршударо дар асоси мутақобила, бо роҳи дар ҷамъиятҳои суууртаи мутақобила муттаҳид намудани маблағҳои барои ин зарурӣ сууурта қунанд.

2. Ҷамъиятҳои суууртаи мутақобила суууртаи амвол ва дигар манфиатҳои амволии аъзои худро анҷом дода, ташкилотҳои ҷайритиҷоратӣ мебошанд.

Мушаххасоти вазъи ҳуқуқии ҷамъиятҳои суууртаи мутақобила ва шартҳои фаъолияти онҳо мутобиқи ҳамин Кодекс, қонуни суууртаи мутақобила муайян карда мешавад.

3. Аз ҷониби ҷамъиятҳои суууртаи мутақобила сууурта кардани амвол ва манфиатҳои амволии аъзои худ, агар дар ҳуҷҷатҳои муассисии ҷамъият дар чунин ҳолатҳо бастани шартномаи сууурта пешбинӣ нагардида бошад, мустақиман, дар асоси узвият анҷом дода мешавад.

Роидаҳои ҳамин боб нисбат ба сууурта байни ҷамъиятҳои суууртаи мутақобила ва аъзои он истифода бурда мешавад, зеро дар қонуни суууртаи мутақобила, ҳуҷҷатҳои муассисии ҷамъияти дахлдор ё қоидаҳои тибқи он муқарраргардидаи сууурта тартиби дигаре пешбинӣ нашудааст.

4. Анҷом додани суууртаи ҳатмӣ бо роҳи суууртаи мутақобила танҳо дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонуни суууртаи мутақобила иҷозат дода мешавад.

5. Ҷамъияти суууртаи мутақобила метавонад ба сифати суууртақунанда суууртаи манфиати ашхосеро, ки узви он намебошанд, агар чунин фаъолияти сууурта дар ҳуҷҷатҳои муассисии он пешбинӣ гардида бошад, агар ҷамъият дар шакли ташкилоти тижоратӣ таъсис ёфта бошад, барои анҷом додани суууртаи навъи муайян иҷозатнома (литсензия) дошта бошад ва ба дигар талаботи муқаррарнамудаи қонун оид ба ташкили фаъолияти сууурта ҷавобгӯ бошад, анҷом диҳад.

Суууртаи манфиатҳои ашхосе, ки узви чамъияти суууртаи мутақобила намебошанд, аз ҷониби чамъият тибқи шартнома мувофиқи қоидаҳои ҳамин боб анҷом дода мешавад.

Моддаи 1056. Суууртаи ҳатмии давлатӣ

1. Бо мақсади таъмини манфиатҳои иҷтимоии шаҳрвандон ва манфиатҳои давлат тибқи қонун суууртаи ҳатмии давлатии ҳаёт, саломатӣ ва амволи гурӯҳҳои муайяни маъмури (хизматчиён)-и давлатӣ пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

Суууртаи ҳатмии давлатӣ аз ҳисоби маблақое, ки барои чунин мақсад аз буҷети давлат ҷудо карда мешаванд, сурат мегирад.

2. Суууртаи ҳатмии давлатӣ мустақиман дар асоси қонунҳо оид ба чунин сууурта, ки дар ин ҳуҷҷатҳо аз ҷониби ташкилотҳои суууртаи давлатӣ дигар мақомоти давлатӣ (суууртақунандагон) зикр намудаанд ё дар асоси шартномаи сууурта, ки мутобиқи ҳамин ҳуҷҷатҳо байни сууурташаванда ва суууртақунанда баста мешавад, сурат мегирад.

3. Қоидаҳои ҳамин боб нисбат ба суууртаи ҳатмии давлатӣ татбиқ мегардад, зеро дар қонун оид ба чунин сууурта тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст ва аз моҳияти муносибатҳои дахлдори вобаста ба сууурта барнамеояд.

Моддаи 1057. Истифодаи қоидаҳои умумии сууурта нисбат ба навъҳои махсуси сууурта

Қоидаҳои пешбининамудаи ҳамин боб нисбат ба суууртаи инвестицияҳои хориҷӣ аз таваққали ҷайриҷоратӣ, суууртаи баҳрӣ, суууртаи тиббӣ, суууртаи пасандозҳои бонк ва суууртаи нафақа истифода бурда мешаванд, зеро дар қонун оид ба чунин навъи суууртаҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст.

БОБИ 52. Фаъолияти якҷоя (ширкати оддӣ)

Моддаи 1058. Шартномаи фаъолияти якҷоя (ширкати оддӣ)

1. Тибқи шартномаи фаъолияти якҷоя ширкати оддӣ (шартнома оид ба фаъолияти якҷоя) ду ё зиёда ашхосе, ки шарикон номида мешаванд, ёҳадор мегарданд ҳиссаҳои худро муттаҳид намуда, якҷоя, бидуни таъсиси шахси ҳуқуқӣ барои ба даст овардани фоида ё ноил шудан ба мақсади дигар, ки хилофи қонун намебошад, амал кунанд.

2. Шартномаи фаъолияти якҷоя бояд дар шакли хаттӣ баста шавад.

3. Тарафҳои шартномаи фаъолияти якҷоя, ки ҷиҳати анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ баста мешавад, танҳо соҳибкорони инфиродӣ ва (ё) ташкилотҳои тижоратӣ буда метавонанд.

Моддаи 1059. Ҳиссаи шарикон

1. Ҳиссаи шарик ҳамаи он чизе, ки ба манфиати кори умум гузаронидааст, аз ҷумла пул, амволи дигар, дониши касбӣ ва дониши дигар, малака ва маҳорат, инчунин эътибори корӣ ва робитаҳои корӣ ба ҳисоб мераванд.

2. Агар аз шартнома ё ҳолатҳои воқеӣ тартиби дигаре барнаояд, ҳиссаи шарикон баробар тахмин карда мешавад. Арзёбии арзиши пулии ҳиссаи шарик тибқи созишномаи байни шарикон анҷом дода мешавад.

Моддаи 1060. Амволи умумии шарикон

1. Амволи додаи шарикон, ки онро тибқи ҳуқуқи моликият соҳиб буданд, инчунин маҳсулоти дар натиҷаи фаъолияти муштарак истеҳсолгардида, маҳсул ва даромади аз чунин фаъолият бадастовардашуда моликияти умумии ҳиссагии онҳо эътироф мегардад, зеро дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст.

Амволи таҳти моликияти умумии ҳиссагии шарикон қарордошта, инчунин талаботи умумии онҳо ва ҳуқуқҳои мустаснои умумии онҳо амволи умумии шариконро ташаққу медиҳад. Амволи умумӣ ба манфиати ҳамаи шарикон истифода бурда мешавад.

2. Пешбурди баҳисобгирии муҳосибавии амволи умумӣ метавонад ба яке аз шахси ҳуқуқии иштирокчиёни ширкат супурда шавад.

3. Истифодаи амволи умумии шарикон бо мувофиқаи умумии онҳо ва дар сурати ба мувофиқа нарасидан, тибқи тартиби муқаррарнамудаи суд сурат мегирад.

4. Ҳададории шарикон оид ба эҳтиёти амволи умум ва тартиби ҷуброни хароҷоти вобаста ба иҷрои ин ҳададориҳо дар шартнома пешбинӣ карда мешавад.

Моддаи 1061. Пешбурди корҳои умумии шарикон

1. Пешбурди корҳои умумии иштирокчиёни шартнома оид ба фаъолияти якҷоя тибқи тартиби пешбинишудаи шартнома анҷом дода мешавад.

2. Ҳангоми пешбурди корҳои умумӣ, агар дар шартнома муқаррар нагардида бошад, ки ҳамаи иштирокчиёни он корро якҷоя пеш мебаранд ва ё пешбурди кор ба иштирокчиёни алоҳида супурда шудааст, ҳар як шарик ҳуқуқ дорад аз номи шарикони худ баромад кунад.

Ҳангоми пешбурди яҷояи кор барои анҷом додани ҳар як аҳд розигии шарикон талаб карда мешавад.

3. Дар муносибат бо ашхоси сеюм салоҳияти шарик дар мавриди аз номи шарикон бастанӣ аҳд тибқи ваколатномае, ки ба ӯ шарикон додаанд, тасдиқ карда мешавад ё аз шартномаи ширкати оддӣ чунин аён мегардад.

4. Дар муносибат бо ашхоси сеюм шарикон наметавонанд ба маҳдуд будани ҳуқуқ оиди пешбурди корҳои умумии шарике, ки аҳдро анҷом дода, ба истиснои ҳолате ки агар онҳо исбот намоянд, ки ҳангоми бастанӣ аҳд дар мавриди мавҷудияти чунин маҳдудият шахси сеюм медонист ё бояд қаблан медонист, истинод намоянд.

5. Шарике, ки аз номи тамоми шарикон аҳдҳо бастааст ва нисбат ба онҳо ҳуқуқи ӯ барои пешбурд маҳдуд гардида буд ё ба манфиати шарикон аҳдро аз номи хуш бастааст, агар зарурати ин аҳд дар меҳлатҳои қобили қабул аз ҷониби иштирокчиёни дигар мавриди баҳс қарор нагирифта бошад, ба ҷуброни маблағҳои хароҷоти аз ҳисоби худ масрафнамудааш ҳуқуқ дорад.

Агар бо чунин аҳдҳо ба шарикони дигар зарар расонида шуда бошад, онҳо ҳуқуқ доранд ҷуброни зарарро талаб намоянд.

6. Агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, қарорҳои марбут ба корҳои умумӣ аз ҷониби шарикон бо мувофиқаи умум қабул карда мешаванд.

7. Иштирокчиёни шартномае, ки барои пешбурди корҳои умумӣ ваколатдор шудаанд, агар дар шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, ба подошпулии алоҳида ҳуқуқ доранд.

Моддаи 1062. Ҳуқуқи шарик ба маълумот

Ҳар як шарик, сарфи назар аз он ки барои пешбурди корҳои умумӣ салоҳият дорад ё на, ҳуқуқ дорад бо ҳамаи ҳуҷҷатҳои пешбурди кор шинос шавад. Рад кардани чунин ҳуқуқ ё маҳдуд кардани он, аз ҷумла бо мувофиқаи шарикон, иҷозат дода намешавад.

Моддаи 1063. Хароҷоти умумӣ, зарар ва масъулияти шарикон

1. Тартиби пешонидани хароҷот ва зарари вобаста ба фаъолияти якҷояи шарикон тибқи созишномаи байни онҳо муайян карда мешавад. Ҳангоми мавҷуд набудани чунин созишнома ҳар як шарик хароҷот ва зарари худро мутаносибан ба арзиш ҳиссаи ӯ дар кори умумӣ ба зимма дорад.

Созишномае, ки яке аз шариконро аз иштирок дар пешонидани хароҷот ё зарар озод мекунад, иҷозат дода намешавад.

2. Агар шартномаи фаъолияти якҷоя бо фаъолияти соҳибкории анҷомдодашавандаи аъзои он иртибот надошта бошад, дар он сурат вобаста ба ҳададории шартномавии умумӣ ҳар як шарик мутаносибан ба арзиши ҳиссаи он дар кори умумӣ ҷавобгарад.

Оид ба ҳададориҳои умумӣ, ки аз шартнома ба миён наомадааст, шарикон муштарак ҷавобгар мебошанд.

Агар шартномаи фаъолияти якҷоя бо анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ аз ҷониби иштирокчиёни он алоқаманд бошад, оид ба ҳададориҳои умумӣ шарикон муштарак ҷавобгар мебошанд.

Моддаи 1064. Тақсими фоида

Фоидаи дар натиҷаи фаъолияти якҷоя бадастовардаи шарикон, агар дар шартнома ё дигар созишномаи шарикон тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, мутаносибан ба арзиши ҳиссаи шарикон ба кори умумӣ тақсим карда мешавад. Созишнома дар мавриди аз иштирок дар фоида бартарф кардани яке аз шарикон иҷозат дода намешавад.

Моддаи 1065. Худо кардани ҳиссаи шарик бо талаби кредитори он

Кредитори иштирокчии шартномаи фаъолияти якҷоя ҳуқуқ дорад оид ба ҷудо кардани ҳиссаи ӯ дар амволи умумӣ тибқи моддаи 303 ҳамин Кодекс талабот пешниҳод намояд.

Моддаи 1066. Қатъи шартномаи фаъолияти якҷоя

1. Шартномаи фаъолияти якҷоя дар ҳолатҳои зайл қатъ мегардад:

1) дар натиҷаи бедарак ӯиб шуда, ӯири қобили амал ё қобили маҳдуди амал эълон кардани яке аз шарикон;

2) дар натиҷаи ӯири қобили пардохт (муфлис) эълон кардани яке аз шарикон;

3) дар натиҷаи ғавти яке аз шарикон ё барҳам додан ё аз нав ташкилшавии шахси ҳуқуқии иштирокчии шартнома, агар дар шартнома ё созишномаи минбаъда нигоҳ доштани шартнома дар муносибат байни шарикони дигар ё иваз кардани шарикони ғавтида (шахси ҳуқуқии аз нав ташкилшуда) бо ворисони он (ворисони ҳуқуқӣ) пешбинӣ нагардида бошад;

4) дар натиҷаи аз иштирок дар шартномаи бемеҳлати фаъолияти якҷоя даст кашидани яке аз шарикон;

5) дар натиҷаи бекор кардани шартномаи фаъолияти якҷояи бо зикри меҳлат басташуда, тибқи талаби яке аз шарикон дар муносибати байни ӯ ва шарикони дигар;

6) дар натиҷаи бекор кардани шартномаи фаъолияти якҷоя бо созишномаи тарафҳо;

7) дар натиҷаи гузашти меҳлати шартномаи фаъолияти якҷоя;

8) дар натиҷаи ноил шудан ба мақсадҳои шартномаи фаъолияти якҷоя ё фарорасии шароите, ки ноил шудан ба ин мақсадҳо имконнопазир мегардонад;

9) дар натиҷаи ҷудо кардани ҳиссаи шарик бо талаби кредитори он;

10) тибқи асосҳои дигаре, ки ҳамин Кодекс ё шартномаи фаъолияти якҷоя пешбинӣ намуфтаанд.

Дар шартномаи фаъолияти якҷоя ё созишномаи минбаъдаи иштирокчиён дар ҳолатҳои дар бандҳои якум, дуҷум, чорум, панҷум ва нуҳуми ҳамин қисм зикргардида нигоҳ доштани шартнома дар муносибат байни дигар шарикон пешбинӣ шуданаш мумкин аст.

2. Ҳангоми қатъи шартномаи фаъолияти якҷоя ашёе, ки барои соҳиби умум ва (ё) истифодаи шарикон дода шуда буд, бидуни подошпулӣ ба шарикони онҳоро фароҳамоварда баргардонидани мешавад, зеро дар созишномаи тарафҳо тартиби дигар пешбинӣ нагардидааст.

Аз лаҳзаи қатъи шартномаи фаъолияти якҷоя иштирокчиёни он вобаста ба иҷро накардани еҳдадорӣҳои умумӣ дар назди ашҳоси сеюм масъулияти муштарак доранд.

Тақсими амволи таҳти моликияти умумии шарикон қарордошта ва ҳуқуқҳои умумии талаби байни онҳо бамиёномада тибқи тартиби муқаррарнамудаи моддаи 302 ҳамин Кодекс анҷом дода мешавад.

Шариконе, ки ба моликияти умумӣ ашёи инфироди муайяншударо фароҳам овардааст, ҳуқуқ дорад ҳангоми қатъи шартномаи фаъолияти якҷоя, бо шартҳои риояи манфиатҳои шарикони боқимонда ва кредиторон ба ӯ баргардонидани ин ашёро талаб кунад.

Моддаи 1067. Радд кардани шартномаи бемеҳлати фаъолияти якҷоя

Ариза дар мавриди шартномаи бемеҳлати фаъолияти якҷояро рад кардани шахс бояд аз ҷониби ҷунин шахс дар меҳлати на дертар аз се моҳ то лаҳзаи эҳтимолии аз шартнома баромадан, агар дар шартнома меҳлати дигар пешбинӣ нагардида бошад, арз карда шавад.

Созишнома дар хусуси маҳдуд кардани ҳуқуқи радди шартномаи бемеҳлати фаъолияти якҷоя иҷозат дода намешавад.

Моддаи 1068. Бекор кардани шартномаи фаъолияти якҷоя бо талаби тарафҳо

Дар баробари асосҳои дар банди 1 қисми 2 моддаи 482 ҳамин Кодекс зикргардида тарафи шартномаи фаъолияти якҷояе, ки бо зикри меҳлат ё бо зикри мақсад ба сифати шартҳои бекор сохтан баста шудааст, ҳуқуқ дорад бо сабабҳои узрнок дар муносибати байни худ ва дигар шарикон бекор кардани шартнома бо ҷуброни зарари воқеии вобаста ба бекор кардани шартнома ба шарикони боқимонда расонидашуда, талаб кунад.

Моддаи 1069. Масъулияти шариконе, ки аз шартнома даст кашидааст ё бекор кардани онро талаб кардааст

Дар сурате ки агар шартномаи фаъолияти якҷоя дар натиҷаи аризаи яке аз иштирокчиёни он вобаста ба радди иштироки минбаъда дар он ё бекор кардани шартнома бо талаби яке аз шарикон қатъ нагардидааст, ё иштироки он дар шартнома қатъ гардидааст, ё дар назди ашхоси сеюм оид ба ёқддорихоӣ умумӣ, ки дар давраи иштирокаш дар шартнома ба миён омадааст, ҳамон тавре, ки агар вай ҳамчун иштирокчиӣ шартномаи фаъолияти якҷоя боқӣ монад ҳам, ҷавобгар мебошад.

БОБИ 53. Озмуни оммавӣ

Моддаи 1070. Ташкили озмуни оммавӣ

1. Шахсе, ки ба таври оммавӣ дар мавриди пардохти подошпулӣ ё додани дигар мукофот (оид ба пардохти мукофот) барои иҷрои беҳтарини кор ё ба даст овардани натиҷаҳои дигар (озмуни оммавӣ) эълон кардааст, бояд ба шахси тибқи шартҳои гузаронидани озмун иолиб эътирофгардида мукофоти қайду шартшударо пардозад.

2. Озмуни оммавӣ, ҳангоме ки пешниҳоди ташкилкунандаи озмун дар хусуси иштирок дар озмун ба ҳамаи иштирокчиён нигаронида шудааст ва он бо роҳи эълон дар матбуот ё дигар воситаҳои ахбори умум дастрас гардидааст, озмуни кушода ва агар пешниҳоди иштирок ба озмун ба гуреҳи муайяни ашхос тибқи интихоби ташкилкунандаи озмун фиристода шавад, пешида буданаш мумкин аст.

Озмуни кушода метавонад бо дарназардошти дараҷаи тахассуси (маҳорати) қаблии иштирокчиёни он, ҳангоме, ки ташкилкунандаи озмун интихоби қаблии ашхоси барои иштирок дар озмун хоҳишмандро муайян месозад, қайду шарт карда шавад.

3. Эълони озмуни оммавӣ бояд шартҷоеро, ки моҳияти вазифа, меъёр ва тартиби арзёбии натиҷаҳои кор ё дигар комёбиҳо, маҳал, меҳлат ва тартиби пешниҳоди он, андоза ва навъи мукофот, ҳамчунин тартиб ва меҳлати эълони натиҷаҷоро пешбинӣ менамояд, дар бар гирад.

4. Нисбат ба озмуни оммавӣ, ки бо иолиби он бастанӣ шартномаро пешбинӣ менамояд, қоидаҳои ҳамин боб истифода мегарданд, зеро дар моддаҳои 479-481 ҳамин Кодекс тартиби дигаре пешбинӣ нагардидааст.

Моддаи 1071. Таъйир додани шарт ва бекор кардани озмуни оммавӣ

1. Шахсе, ки дар бораи гузарондани озмуни оммавӣ эълон додааст, ҳуқуқ дорад танҳо дар ҷараёни қисмати аввали меҳлати барои пешниҳоди корҳо муқарраргардида шарти озмунро таъйир диҳад ё онро бекор кунад.

2. Огоҳинома дар мавриди таъйир додани шарт ё бекор кардани озмун бояд бо ҳамон усуле, ки озмун эълон карда шуда буд, сурат гирад.

3. Дар сурати иваз кардани шартӣ озмун ё бекор кардани он шахси озмунро эълоннамуда бояд хароҷоти ҳар шахсеро, ки пурра ё қисман кори дар огоҳиномаи озмун пешбинишударо анҷом додааст, ҷуброн намояд.

4. Агар ҳангоми таъйир додан ё бекор кардани озмун талаботи дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда вайрон карда шуда бошанд, шахсе, ки дар бораи гузаронидани озмун эълон додааст, бояд зарари дар натиҷаи он ба иштирокчиёни озмун расонидашударо ҷуброн намояд.

5. Шахсе, ки дар бораи гузаронидани озмун эълон додааст, агар исбот карда тавонад, ки кори зикргардида баръало ба шартҳои озмун мувофиқ набуд, аз ҷуброни хароҷот ва зарари пешбиниамудаи қисмҳои 3 ва 4 ҳамин модда озод карда мешавад.

Моддаи 1072. Қарор дар бораи пардохти мукофот

1. Қарор дар бораи пардохти мукофот ба иолиби озмун бояд бароварда шуда, тибқи тартиб ва меҳлати дар эълони озмун муқарраргардида ба иттилои иштирокчиёни озмуни оммавӣ расонида шавад.

2. Агар комёбиҳои дар эълон зикргардида дар коре ба даст оварда шуда бошад, ки онро ба таври муштарак ду ё зиёда ашхос анҷом дода бошад, мукофот тибқи созишномаи байни онҳо баробар тақсим карда мешавад. Агар чунин созишнома ба мувофиқа нарасида бошад, тартиби тақсими мукофотро суд муайян мекунад.

Моддаи 1073. Истифодаи асарҳои илмӣ, адабӣ ва санъат, ки иолиби озмуни оммавӣ гардидаанд

Агар мавзеи озмуни оммави асарҳои илмӣ, адабӣ ва санъат бошанд, шахси озмуноро эълоннамуда барои баستاني шартнома бо муаллифи асар дар хусуси истифодаи асар бо пардохти ҳаққи қалам, агар дар шартҳои озмун тартиби дигар пешбинӣ нагардида бошад, ҳуқуқи афзалиятнокро пайдо мекунад.

Моддаи 1074. Ба иштирокчиёни озмун баргардонидани корҳои пешниҳодшуда

Шахсе, ки оид ба озмуни оммави эълон додааст, агар дар шартҳои озмун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз хусусияти кори иҷрошуда барнаояд, ёҳдадор аст, ки ба иштирокчиёни озмун асарҳои сазовори мукофот донистанашударо баргардонад.

БОБИ 54. Ба таври оммави эълон кардани мукофот

1. Муқаррароти умумӣ

Моддаи 1075. Ёҳдадории пардохти мукофот

1. Шахсе, ки барои ҳар каси амали қонунии дар эълон зикргардидаро дар меҳлати дар он зикршуда анҷом доданаҳ супоридани подошпулӣ ё мукофоти дигар (дар бораи пардохти мукофот)-ро ба таври оммави эълон намудааст, вазиғадор аст ба ҳар каси чунин амалро анҷомдода, аз ҷумла ашъи гумшударо пайдонамуда ва ё ба шахси эълоннамудаи мукофот маълумоти заруриро иттилоъ дода, мукофоти ваъдашударо пардозад.

2. Агар дар эълони оммавии мукофот андозаи он муайян нагардида бошад, он тибқи созишнома бо шахсе, ки эълонро додааст ва дар сурати баҳс аз тариқи суд муайян карда мешавад.

3. Ёҳдадории пардохти мукофот, сарфи назар аз он ки амали даҳлдор вобаста ба эълон анҷом дода шудааст ё бидуни он, ба миён меояд.

4. Дар ҳолатҳое ки амали дар эълон зикршударо якҷанд шахс анҷом додаанд, ҳуқуқи гирифтани мукофотро шахсе ба даст меорад, ки аввалин шуда амали даҳлдорро иҷро кардааст.

Агар амали дар эълон зикршударо ҳамзамон ду ё зиёда ашхос анҷом дода бошанд, мукофот байни онҳо баробар ё тибқи тартиби дигари дар созишномаи байни онҳо пешбининагардида тақсим карда мешавад.

5. Агар дар эълон тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ва аз хусусияти амали дар он зикршуда барнаояд, мутобикати иҷрои амал бо талаботи дар эълон ҷойдошта аз ҷониби шахсе, ки ба таври оммави мукофотро эълон намудааст ва дар сурати баҳс аз ҷониби суд муайян карда мешавад.

Моддаи 1076. Бекор кардани эълони оммавии мукофот

1. Шахсе, ки ба таври оммави дар бори пардохти мукофот эълон кардааст, ба истиснои ҳолатҳое, ки дар ҳуди эълон пешбинӣ гардидааст ё дар он имконнопазирии радди он зикр шудааст ё барои иҷрои амал, ки барои он мукофот ваъда шудааст, меҳлати муайян муқаррар гардидааст ё то ларҳзаи эълони рад як ё якҷанд шахс аллакай амали дар эълон зикршударо анҷом додаанд, ҳуқуқ дорад бо ҳамон усул аз ваъдаи худ даст кашад.

2. Бекор кардани ваъдаи оммавии мукофот шахси дар бораи мукофот эълондодаро аз ҷуброни хароҷоти шахсе, ки вобаста ба амали дар эълон зикргардида масраф намудааст, озод намекунад. Андозаи хароҷот дар ҳар сурат наметавонад аз мукофоти дар эълон ваъдашуда бештар бошад.

2. Хусусиятҳои гузаронидани бозиҳо ва шартҳо

Моддаи 1077. Талаботи вобаста ба ташкили бозиҳо, шартҳо ва иштирок дар онҳо

Талаботи шаҳравандон ва ашхоси ҳуқуқӣ вобаста ба ташкил намудани бозиҳо ва шартҳо, ки ба таваккал асос ёфтаанд (бозиҳои сархушқунанда ва шартҳо) ё иштирок дар онҳо, ба истиснои талаботи ашхоси дар ин бозиҳо ё шартҳо таҳти таъсири фиреб, зероварӣ, таҳдид ё созишномаи риёкоронаи намояндагони онҳо бо ташкилотчиёни бозиҳо ё шартҳо иштироккарда ва талаботе, ки аз муносибатҳои дар моддаи 1098 ҳамин Кодекс бармеояд, таҳти ҳимояи судӣ қарор дода намешаванд.

Моддаи 1078. Хусусиятҳои гузаронидани лотерея, тотализаторҳо ва бозиҳои дигар аз ҷониби давлат ва мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ

1. Муносибати байни давлат, сохторҳои маъмурию марзӣ ё шахсе, ки аз мақоми ваколатдори давлатӣ барои гузаронидани лотерея, тотализаторҳо (шартҳои байниҳамдигарӣ) ва дигар мусобиқоти ба таваккал

асосёфта бо иштирокчиёни бозиҳо иҷозатнома (литсензия) гирифтааст, ба шартнома асос меёбад. Чунин шартнома бо додани лотерея, қвитансия ё ҳуччати дигар ба расмият дароварда шуда, аз лаҳзаи аз ҷониби иштирокчӣ пардохтани арзиши билети лотерея ё шакли дигари пардохти маблағи бозӣ басташуда эътироф мегардад.

2. Ба ашхосе, ки мутобиқи шартҳои гузаронидани лотерея, тотализатор ё дигар бозиҳо уолиб эътироф мегарданд, ташкилотчиҳои бозӣ бояд бурди дар шартҳои бозӣ пешбинишударо тибқи андоза, шакл (бо пул ё дар шакли асл) ва дар меҳлатҳои муайяншуда ва агар меҳлат зикр нагардида бошад, дар меҳлати на дертар аз даҳ рез аз лаҳзаи ҷамъбасти натиҷаи бозиҳо пардозад.

3. Дар сурати аз ҷониби ташкилотчиҳои бозӣ риоя накардани ёқдодориҳои дар қисми 2 ҳамин модда зикргардида иштирокчӣ, ки дар лотерея ё тотализатор ё бозии дигар бурд кардааст, ҳуқуқ дорад пардохти бурд, инчунин ҷуброни зарари вобаста ба вайрон кардани шартнома аз ҷониби ташкилотчиҳои бозӣ расонидашударо талаб намояд.

БОБИ 55. Ёқдодориҳо вобаста ба расонидани зарар

1. Муқаррароти умумӣ

Моддаи 1079. Асосҳои умумии масъулият барои расонидани зарар

1. Зараре, ки бо амал (беамалӣ)-и ҷайриқонунӣ ба шахс ё амволи шахрванд, инчунин ба шахси ҳуқуқӣ, давлат расонида шудааст, бояд дар ҳаҷми пурра аз ҷониби шахсе, ки зарар расонидааст, ҷуброн карда шавад.

Ронун метавонад ёқдодориҳои ҷуброни зарарро ба зиммаи шахсе гузорад, ки зараррасон намебошад.

Мувофиқи қонун ё шартнома масъулияти баландтари зараррасон ё андозаи баландтари ҷуброни зарар муқаррар шуданаш мумкин аст.

2. Зараррасон, агар исбот намояд, ки зарар бо гуноҳи ӯ расонида нашудааст, аз ҷуброни зарар озод карда мешавад. Ронун метавонад ҷуброни зарарро дар сурати гуноҳ надоштани зараррасон низ пешбинӣ намояд.

3. Зарари бо амали қонунӣ расонидашуда дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун бояд ҷуброн карда шавад.

Моддаи 1080. Пешгирии расонидани зарар

1. Хатари дар оянда расонидани зарар барои арзи даъво ҷиҳати манъи амале, ки боиси расонидани зарар мегардад, асос буда метавонад.

2. Агар зарари расонидашуда аз оқибатҳои истифодаи корхона, иншоот ё дигар фаъолияти истехсолӣ ба миён омада бошад, ки зараррасониро идома медиҳад ё бо зарари нав таҳдид мекунад, суд ҳуқуқ дорад ҷавобгарро бар зами ҷуброни зарар, инчунин ба қатъи фаъолияти дахлдор ёқдодор созад.

3. Суд, агар қатъ гардонидани фаъолият хилофи манфиати ҷомеа бошад, метавонад даъворо вобаста ба фаъолияти дахлдор рад намояд. Радди қатъи чунин фаъолият ҷабрдидагонро аз ҳуқуқи ситонидани ҷуброни зарари вобаста ба фаъолият расонидашуда маҳрум намесозад.

Моддаи 1081. Расонидани зарар дар ҳолати мудофиаи зарурӣ

Зарари дар ҳолати мудофиаи зарурӣ расонидашуда, агар дар айни замон гузаштан аз ҳадди мудофиа сурат нагирифта бошад, ҷуброн карда намешавад.

Моддаи 1082. Расонидани зарар дар ҳолати ниҳояти зарурат

Зарари дар ҳолати ниҳояти зарурат, яъне рафъи хатари ба ҳуди зараррасон ё дигар ашхос таҳдидкунанда расонида шуда, агар рафъи ин таҳдид дар ҳамин ҳолат бо усули дигар имконнопазир бошад, бояд аз ҷониби шахси зараррасон ҷуброн карда шавад.

Бо назардошти ҳолате ки вобаста ба он чунин зарар расонида шудааст, суд метавонад ёқдодориҳои ҷуброни зарарро ба зиммаи шахси сеюм, ки ба манфиати он зараррасон амал кардааст, гузорад ё ҳам зараррасон ва ҳам шахси сеюмро пурра ё қисман аз ҷуброни зарар озод кунад.

Моддаи 1083. Масъулияти шахси ҳуқуқӣ ё шахрванд барои зараре, ки корманди он расонидааст

1. Шахси ҳуқуқӣ ё шахрванд зарареро, ки корманди он ҳангоми иҷрои ёқдадорихои меҳнати (хизматӣ, вазиравӣ)-и худ расонидааст, ҷуброн менамояд.

2. Дар иртибот бо муқаррароти ҳамин Кодекс оид ба ёқдадорихои вобаста ба ҷуброни зарар кормандон он шахрвандоне ётироф карда мешаванд, ки корхоро дар асоси шартномаи меҳнатӣ (қарордод), инчунин дар асоси шартномаи ҳуқуқи граждани ба ҷо меоранд, агар дар айнаи ҳол онҳо тибқи вазирав ё тахти назорати шахси дахлдори ҳуқуқӣ ё шахрванди масъули пешбурди беҳатари корҳо амал кардаанд ё мебоист амал кунанд.

Ширкатҳои хоҷагидорӣ ва кооперативҳои истехсолӣ зарареро, ки иштирокчиён (аъзо)-и он ҳангоми аз ҷониби охири анҷом додани фаъолияти соҳибкорӣ, истехсолӣ ё навъи дигари фаъолияти ширкат ё кооператив расонидаанд, ҷуброн менамоянд.

Моддаи 1084. Масъулият барои зараре, ки мақомоти давлатӣ, мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ, инчунин ашхоси мансабдори онҳо расонидаанд

1. Зарари дар натиҷаи аз ҷониби мақомоти давлатӣ баровардани санади ба қонунҳо номувофиқ расонидашуда сарфи назар аз гуноҳи мақомот ё ашхоси мансабдоре, ки санадро баровардааст, бо қарори суд ҷуброн карда шавад. Зарар аз ҳисоби хазинаи давлат (моддаи 151) ҷуброн карда мешавад.

2. Зараре, ки тавассути амал (беамалӣ)-и ҷайриқонунии ашхоси мансабдори мақомоти давлатӣ дар соҳаи идораи маъмурӣ расонида шудааст, тибқи асосҳои умумӣ (моддаи 1100), аз ҳисоби маблаҳои пулии дар ихтиёри ин мақомот қарордошта, ҷуброн карда мешавад. Ҳангоми нокифоя будани онҳо зарар ба таври субсидиарӣ аз ҳисоби буҷети давлат ҷуброн карда мешавад.

Моддаи 1085. Мақомот ва ашхосе, ки ҳангоми ҷуброни зарар аз ном ва ҳисоби хазина баромад мекунанд

Дар ҳолатҳои ки мутобиқи ҳамин Кодекс, дигар қонунҳо ҷуброни зарар аз ҳисоби хазинаи ҷумҳурӣ ё хазинаи сохтори мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ анҷом дода мешавад, аз номи ин хазина мақомоти дахлдори молиявӣ баромад мекунанд.

Моддаи 1086. Масъулият барои зараре, ки бо амали ҷайриқонунии мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, прокуратура ва суд расонида шудааст

1. Зараре, ки дар натиҷаи ҷайриқонунӣ маҳкум намудан, ҷайриқонунӣ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан, ҷайриқонунӣ ба сифати ҷораи пешгирикунанда истифода бурдани баҳабсгирӣ ё забонхат барои ба ҷое нарафтани, ҷайриқонунӣ андешидани ҷазои маъмурӣ дар шакли ба ҳабс гирифтани ё корҳои ислоҳи меҳнатӣ ба шахрванд расонида шудааст, сарфи назар аз гуноҳи шахси мансабдори мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, прокуратура ва суд, тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун аз ҷониби давлат ба андозаи пурра ҷуброн карда мешавад.

2. Зарари ба шахрванд ё шахси ҳуқуқӣ дар натиҷаи фаъолияти дигари ҷайриқонунии мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, прокуратура ва суд расонидашуда, агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, дар асосҳои умумӣ (моддаи 1104) ҷуброн карда мешавад.

3. Зараре, ки дар натиҷаи баровардани қарори ҷайриқонунӣ оид ба парвандаҳои граждани расонида шудааст, дар ҳолате ҷуброн карда мешавад, ки агар гуноҳи судья тибқи қарори ётибори қонунӣ пайдокардаи суд муқаррар гардида бошад.

Моддаи 1087. Ҷуброни зарар аз ҷониби шахси масъулияти худро сууртанамуда

Шахси ҳуқуқӣ ё шахрванде, ки масъулияти худро тибқи тартиби сууртаи ихтиёрӣ ё сууртаи ҳатмӣ суурта кардааст, ҳангоми ҷихати пурра ҷуброн намудани зарар нокифоя будани маблаи суурта фарқи байни маблаи суурта ва андозаи воқеии зарарро мепардозад.

Моддаи 1088. Масъулият барои зараре, ки нобилиони то синни ҷордаҳсола расонидаанд

1. Барои зараре, ки нобилиони ба синни ҷордаҳсолагӣ нарасида (хурдсолон) расонидаанд, волидаини онҳо (фарзандхондагон), ё васиён, агар ибтот карда натавонанд, ки зарар бо гуноҳи он расонида нашудааст, ҷавобгар мебошанд.

2. Агар хурдсоли меҳтоҷи васоят дар муассисаи дахлдори тарбиявӣ, муассисаи муолиҷавӣ, муассисаи ҳифзи иҷтимоӣ ё дигар муассисаи шабех қарор дошта бошад, ки бо ҳукми қонун васии он ба ҳисоб меравад,

агар исбот карда натавонад, ки зарар бо гуноҳи е содир нашудааст, ин муассиса вазифадор аст зарари расонидаи хурдсолро ҷуброн намояд.

3. Агар хурдсол ҳангоми таҳти назорати муассисаҳои таълимӣ, тарбиявӣ, муолиҷавӣ ё дигар муассиса қарор доштани гуноҳ содир карда бошад ва он муассиса вазифадор буд назорати еро анҷом меод, инчунин хурдсол таҳти назорати шахсе буд, ки дар асоси шартнома еро назорат менамуд, ин муассиса ё шахс, агар исбот карда натавонанд, ки зарар бо гуноҳи онҳо расонида нашудааст, барои ин зарар ҷавобгар мебошанд.

Агар волидайн (фарзандхондагон) ё васиён ғавтида бошанд ё онҳо, инчунин шахрвандони дигаре, ки дар қисми 3 ҳамин модда зикр шудаанд, барои ҷуброни зарари ба ҳаёт ё саломатии ҷабрдида расонидашуда маблаи кофӣ надошта бошанд ва ҳуди зараррасон, ки пурра қобили амал гардидааст ва дорои чунин маблаи бошад, суд бо назардошти вазъи амволии ҷабрдида ва зараррасон, инчунин дигар ҳолатҳо ҳуқуқ дорад дар бораи пурра ё қисман аз ҳисоби ҳуди зараррасон ҷуброн намудани зарар қарор қабул кунад.

Моддаи 1089. Масъулият барои зараре, ки ноболиони аз синни чордаҳсола то ҳаҷдаҳсола расонидаанд

1. Ноболиони аз синни чордаҳсола то ҳаҷдаҳсола барои зарари расонидашон мустақилона, дар асосҳои умумӣ ҷавобгар мебошанд.

2. Дар сурате, ки агар ноболини аз чордаҳсола то ҳаҷдаҳсола барои ҷуброни зарар амвол ё манбаи дигари даромад надошта бошад, зарар бояд пурра ё дар қисмати нокифояи он аз ҳисоби волидайн (фарзандхондагон)-и е ё парасторон, агар исбот карда натавонанд, ки зарар бо гуноҳи онҳо расонида нашудааст, ҷуброн карда мешавад.

Агар ноболини аз синни чордаҳсола то ҳаҷдаҳсола, ки меҳтоҷи сарпарастӣ мебошад, дар муассисаи дахлдори тарбиявӣ, муассисаи муолиҷавӣ ё муассисаи ҳифзи иҷтимоӣ ё дигар муассисаи шабехе қарор дошта бошад, ки бо ҳукми қонун парастори е ба шумор меравад, ин муассисаҳо, агар исбот карда натавонанд, ки зарар бо гуноҳи онҳо расонида нашудааст, Ҳададоранд пурра ё дар қисмати нокифояи он зарарро ҷуброн намоянд.

3. Ҳададории волидайн (фарзандхондагон), парасторон ва муассисаҳои дахлдор вобаста ба ҷуброни зарар баъди ба синни балоҷат расидани зараррасон ё баъди он ки то ба синни балоҷат расидан дорои амвол ё дигар манбаи даромаде мегардад, ки барои ҷуброни зарар кифоя мебошад ё то расидан ба синни балоҷат қобили амал гардидааст, қатъ мегардад.

Моддаи 1090. Масъулияти волидайн аз ҳуқуқи волидайн маҳрумшуда барои зарари расонидаи ноболион

Суд метавонад ба зиммаи падар ё модари аз ҳуқуқи волидайн маҳрумшуда масъулияти ҷуброни зарареро, ки фарзандони ноболини онҳо дар ҷараёни се соли баъди аз ҳуқуқи волидайн маҳрум гардидани онҳо расонидаанд, агар рафтори кедаре, ки боиси расонидани зарар гардидааст, оқибати ба таври муносиб анҷом надодани Ҳададории тарбияи фарзанд аз ҷониби волидайн бошад, гузорад.

Моддаи 1091. Масъулият барои зарари расонидаи шахрванди иайри қобили амал эътирофгардида

1. Зарари расонидаи шахрванди иайри қобили амал эътирофгардидаро (моддаи 30) васӣ ё ташкилоте, ки вазифадор аст назорати еро анҷом диҳад, агар исбот карда натавонанд, ки зарар бо гуноҳи онҳо расонида нашудааст, ҷуброн менамоянд.

2. Ҳададории васӣ ё ташкилоти ҷубронкунандаи зараре, ки аз ҷониби шахрванди иайри қобили амал эътирофгардида расонида шудааст, инчунин дар ҳолати барқарор шудани қобилияти амали е низ қатъ намегардад.

3. Агар васӣ ғавтида бошад ё барои ҷуброни зарар маблаи кофӣ надошта бошад ва ҳуди зараррасон дорои чунин маблаи бошад, суд бо дарназардошти вазъи амволии ҷабрдида ё зараррасон, инчунин ҳолатҳои дигар ҳуқуқ дорад оид ба қисман ё пурра аз ҳисоби амволи ҳуди зараррасон ҷуброн намудани зарари ба ҳаёт ё саломатии ҷабрдида расонидашуда қарор қабул кунад.

Моддаи 1092. Масъулият барои зарари расонидаи шахрванди қобили маҳдуди амал эътирофгардида

Зарари расонидаи шахрванди дар натиҷаи истеъмоли машрубот ё маводи нашъадор қобили маҳдуди амал эътирофгардида (моддаи 31) аз ҷониби худи зараррасон тибқи асосҳои умумӣ ҷуброн карда мешавад.

Моддаи 1093. Масъулият барои зарари расонидаи шахрванде, ки қобилияти дарки амалҳои худро надорад

1. Шахрванди қобили амал, инчунин ноболиши аз синни чордаҳсола то ҳаҷдаҳсола, агар дар ҳолате зарар расонида бошад, ки моҳияти кирдори худро дарк ё идора карда наметавонист, барои зарари расонидааш ҷавобгар намебошад.

2. Зараррасон, агар худро ба чунин ҳолат дар натиҷаи истифодаи машрубот, маводи нашъадор ё бо усули дигар расонида бошад, аз масъулият озод карда намешавад.

3. Агар зарар аз ҷониби шахсе расонида шуда бошад, ки дар натиҷаи бемории реҳӣ ё камақдӣ моҳияти амали худро дарк ё идора карда наметавонист, еҳдадорӣ ҷуброни зарарро суд метавонад ба зиммаи шахси қобили меҳнати бо е якҷоя зиндагикунанда: ҳамсар, волидайн, фарзандони болиш, ки дар бораи чунин ҳолати зараррасон огоҳ буданд, вале оид ба иайри қобили амал эътироф шудан ва таъини васояти е масъала нагузоштаанд, вогузорад.

Моддаи 1094. Масъулият барои расонидани зарар тавассути фаъолияте, ки барои атрофиён хатари калонро ба миён меоварад

1. Манбаи хатари калон гуфта қувваҳои физикӣ, физикӣ-химиявӣ ва биологиро меноманд, ки субъектҳои ҳуқуқи граждани дар асоси ҳуқуқи ба онҳо тааллуқ доштаи моликият, пешбурди хоҷагӣ ва идораи оперативӣ ё бо асосҳои дигари иҷозатдода (шартнома, қонун, санадҳои маъмури ва иайра), ки барои атрофиён хатари калон дорад.

2. Ашхоси ҳуқуқӣ ва шахрвандоне, ки фаъолияти онҳо бо хатари калон барои атрофиён алоқаманд мебошад (ташкилотҳои нақлиётӣ, корхонаҳои саноатӣ, сохтмон, моликони воситаҳои нақлиёт ва иайра), агар исбот карда натавонад, ки зарар дар натиҷаи қувваи рафънопазир ё нияти бадқасдонаи ҷабрдида рух додааст, вазифадоранд зарари тавассути манбаи хатари калон расонидашударо ҷуброн намоянд.

Еҳдадорӣ ҷуброни зарар ба зиммаи шахси ҳуқуқӣ ё шахрванде гузошта мешавад, ки манбаи хатарро дар асоси ҳуқуқи моликият, ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ ё ҳуқуқи идораи оперативӣ ё тибқи ҳама гуна асосҳои дигари қонунӣ (шартномаи кироияи амвол, эътимоднома барои идораи воситаи нақлиёт, бо ҳукми фармоиши мақомоти салоҳиятдор оид ба интиқоли манбаъ ва иайра) соҳибӣ менамоянд.

3. Соҳибони манбаъҳои хатари калон барои зарари дар натиҷаи амали мутақобилаи манбаъҳо (бархурди воситаҳои нақлиёт ва иайра) ба ашхоси сеюм расонидашуда тибқи асосҳои пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда масъулияти муштарақ доранд.

Зарари дар натиҷаи амали мутақобилаи манбаъҳои хатари калон ба соҳибони он расонидашуда тибқи асосҳои умумӣ ҷуброн карда мешавад. Дар айни замон:

- зарари бо гуноҳи як тараф расонидашуда дар ҳаҷми пурра аз ҷониби ҳамин тараф ҷуброн карда мешавад;

- зарари бо гуноҳи ҳарду тараф ё якҷанд тараф расонидашуда мутаносибан ба гуноҳи ҳар кадоме аз онҳо ҷуброн карда мешавад.

Ҳангоми имконнопазирии муқаррар намудани андозаи гуноҳи ҳар кадоме аз тарафҳо масъулият байни онҳо баробар тақсим карда мешавад.

Ҳангоми мавҷуд набудани гуноҳи тарафҳо дар зараррасонӣ ҳеҷ яке аз онҳо ҳуқуқ надоранд ҷуброни зарарро талаб намоянд. Ҳар яке аз тарафҳо дар чунин ҳолат таваккали зарари расонидашударо ба еҳда дорад.

4. Соҳибони манбаъи дорои хатари калон барои зараре, ки ин манбаъ расонидааст, агар исбот карда тавонад, ки манбаъ дар натиҷаи амали иайриқонунӣ ашхоси сеюм аз ихтиёри е баромадааст, ҷавобгар намебошад. Дар чунин ҳолат масъулият барои зарари расонидаи манбаи дорои хатари калон ба зиммаи ашхосе вогузошта мешавад, ки зиддиқонунӣ манбаи дорои хатари калонро тасарруф намудаанд. Ҳангоми дар зиддиқонунӣ тасарруф намудани манбаи дорои хатари калон мавҷуд будани гуноҳи соҳибони он масъулият ҳам ба зиммаи соҳибони манбаъ ва ҳам ба зиммаи ашхоси манбаъро иайриқонунӣ тасарруфнамуда вогузошта мешавад.

Моддаи 1095. Масъулият барои якҷоя расонидани зарар

Ашхоси якҷоя зараррасонида дар назди ҷабрдида муштарақ ҷавобгар мебошанд.

Тибқи аризаи ҷабрдида ва ба манфиати е суд ҳуқуқ дорад ба зиммаи ашхосе, ки якҷоя зарар расонидаанд, масъулияти ҳиссаи гузорад.

Моддаи 1096. Ҳуқуқи даъвои мутақобила (регрессӣ) ба шахсе, ки зарар расонидааст

1. Шахсе, ки зарари расонидаи шахси дигарро ҷуброн намудааст (зарари расонидаи корманд ҳангоми иҷрои еҳдадорихои меҳнатӣ (хизматӣ, вазифавӣ, шахсе, ки воситаи нақлиётро идора менамуд ва ҷайра) ҳуқуқ дорад нисбат ба ҳамин шахс ба андозаи ҷубронпулии пардохташуда, агар дар қонун андозаи дигар пешбинӣ нагардида бошад, талаботи мутақобила пешниҳод намояд.

2. Зараррасоне, ки зарари якҷоя расонидашударо ҷуброн намудааст, ҳуқуқ дорад аз ҳар як зараррасон пардохти ҳиссаи ба ҷабрдида пардохташударо дар ҳаҷме, ки ба андозаи гуноҳи ба ҳамин зараррасон муносиб мебошад, талаб намояд. Ҳангоми имконнопазирии муайян кардани дараҷаи гуноҳ ҳиссаҳо баробар эътироф карда мешаванд.

3. Давлат, агар он зарари расонидаи ашхоси мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, прокуратура ва судро (қисми 1 моддаи 1086) ҷуброн намуда бошад, дар ҳолатҳои бо ҳукми эътибори қонунӣ пайдокардаи суд муқаррар гардидани гуноҳи онҳо, ҳуқуқ дорад нисбат ба чунин ашхос даъвои мутақобила (регрессӣ) пешниҳод кунад.

4. Мақомоти давлатии ҳифзи иҷтимоие, ки зарари ба ҷабрдида расондари ҷуброн кардааст ҳуқуқи даъвои мутақобилаи ба ҷавобгари зарар расондари дорад.

5. Ашхосе, ки зарарро тибқи асосҳои дар моддаҳои 1088-1091 ҳамин боб зикр гардида ҷуброн намудаанд, ҳуқуқ надоранд нисбат ба шахси зараррасон талаботи мутақобила (регрессӣ) пешниҳод намоянд.

Моддаи 1097. Ҳаҷм ва андозаи ҷуброни зарар

1. Ҳаҷми зарар баробари андозаи зарари расонда шударо, ки ба камшавии ҳолати амволии ҷабрдида вобаста аст, дар бар мегирад.

2. Андозаи ҷуброни зарар – ин миқдори муайяни товоне мебошад, ки ҷабрдида ба он талабгор аст.

Моддаи 1098. Усулҳои ҷуброни зарари амволӣ

Барои ҷуброни зарар қарор бароварда, суд мутобиқи ҳолатҳои парванда шахси барои расонидани зарар масъуло еҳдадор менамояд, ки зарари расонидашударо пурра ҷуброн намояд (қисми 2 моддаи 15) ё онро дар шакли асл баргардонад (ашёи ҳамон навъ ва дорои ҳамон сифатро пешниҳод кунад, ашёи зарардидаро барқарор намояд ва ҷайра).

Моддаи 1099. Баҳисобгирии гуноҳи ҷабрдида ва вазъи амволи шахсе, ки зарар расонидааст¹.

Зараре, ки дар натиҷаи қасди ҷабрдида расонида шудааст, ҷуброн карда намешавад.

2. Агар беэҳтиётии даъали худӣ ҷабрдида боиси ба миён омадан ё афзоиши зарар гардида бошад, дар чунин сурат вобаста ба дараҷаи гуноҳи ҷабрдида ё зараррасон андозаи ҷуброн кам карда мешавад.

3. Ҳангоми беэҳтиётии даъали ҷабрдида ва мавҷуд набудани гуноҳи зараррасон дар ҳолатҳое, ки масъулият он сарфи назар аз гуноҳ фаро мерасад, агар дар қонун тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, андозаи ҷуброн бояд кам карда шавад ё ҷуброни зарар рад карда шавад.

Ҳангоми расонидани зарар ба ҳаёт ва саломатии шахрванд радди ҷуброни зарар иҷозат дода намешавад.

4. Гуноҳи ҷабрдида ҳангоми ҷуброни хароҷоти иловатӣ (қисми 1 моддаи 1101), ҳангоми ҷуброни зарар вобаста ба ғавти саробон (моддаи 1104), инчунин ҳангоми ҷуброни хароҷоти маросими дафн (моддаи 1110) ба инобат гирифта намешавад.

5. Суд метавонад ҷуброни зарари ба шахрванд расонидашударо ба истиснои ҳолатҳое, ки зарар вобаста ба амали бадқасдона расонида шудааст, бо назардошти вазъи амволии е кам кунад.

2. Ҳуброни зараре, ки ба ҳаёт ва саломатии шахрванд расонида шудааст

Моддаи 1100. Ҳуброни зараре, ки ба ҳаёт ё саломатии шахрванд ҳангоми иҷрои еҳдадорихои шартномавӣ ё дигар еҳдадорихо расонида шудааст

Зарари ба ҳаёт ё саломатии шахрванд ҳангоми иҷрои еҳдадорихои шартномавӣ, инчунин ҳангоми иҷрои еҳдадорихои хизмати ҳарбӣ, хизмат дар милитсия ва дигар еҳдадорихои дахлдор расонидашуда, агар

дар қонун ё шартнома андозаи баландтари масъулият пешбинӣ нагардида бошад, мутобиқи қоидаҳои пешбиниамудаи ҳамин боб ҷаброн карда мешавад.

Моддаи 1101. Андоза ва хусусияти ҷаброни зараре, ки ба саломатӣ осеб расонидааст

1. Ҳангоми осеб расонидан ба шахрванд ё дигар зарар ба саломатии ӯ бояд музди меҳнат (даромад)-е, ки ӯ дошт ё баръало гирифта метавонист, инчунин хароҷоти вобаста ба осеб дидани саломатӣ (барои муолиҷа, хуроки иловагӣ, истеъмоли доруворӣ, протезкунонӣ, нигоҳубини шахси дигар, муолиҷаи санитарияи курортӣ, ба даст овардани воситаҳои махсуси нақлиёт, омодагӣ ба омехтани касби нав ва ӯайра), агар эътироф гардида бошад, ки ҷабрдида ба чунин навъи кемак ва нигоҳубин меҳтоҷ аст ва барои гирифтани кемаки роғтон ҳуқуқ надорад, ҷаброн карда мешавад.

2. Ҳангоми муайян кардани музди меҳнат (даромад)-и аздастрафта нафақаи маъҷубӣ, ки ба ҷабрдида вобаста ба осеб ё зарари дигари ба саломатии ӯ расонидашуда таъин гардидааст, ҳамчунин дигар навъи нафақаҳо, кемакпулиҳо ва навъи дигари пардохт, ки то расонидани осеб ба саломатӣ ва ҳам баъди он аз ҳисоби ҷаброн таъин гардидаанд, ба ҳисоб гирифта намешавад. Ба ҳисоби ҷаброни зарар инчунин музди меҳнате, ки ҷабрдида баъди расонидани зарар ба саломатӣ мегирад, дохил карда намешавад.

3. Қонун ё шартнома метавонад мутобиқи ҳамин модда андоза ва ҳаҷми бештари ҷаброни зарари ба ҷабрдида тааллуқдоштаро муайян кунад.

Моддаи 1102. Муайян кардани музди меҳнат (даромад), ки дар натиҷаи ба саломатӣ расонидани зарар аз даст рафтааст

1. Андозаи музди меҳнат (даромад)-и дар натиҷаи ба саломатӣ расонидани зарар аздастрафта бо фоиз нисбат ба музди миёнаи меҳнат (даромад) то бардоштани осеб ё зарари дигар ба саломатӣ ё то фарорасии гум кардани қобилияти меҳнат, дараҷаи дахлдори гум кардани қобилияти кори касбӣ ва дар сурати мавҷуд набудани он қоршоямии умумӣ муайян карда мешавад.

2. Ба таркиби музди меҳнат (даромад)-и аздастрафта ҳама гуна навъи пардохти музди меҳнат оид ба шартномаҳои меҳнатӣ (қарордод) ва ҳуқуқи граждани чӣ дар ҷои кори асосӣ ва чӣ дар якҷанд ҷои қор, ки тахти андозбандӣ қарор мегирад, дохил карда мешавад. Пардохтҳои дорои хусусияти якдафъаина (ҷабронпулӣ барои истифода набурдани рухсатӣ, кемакпулӣ ҳангоми рафтан аз қор ва ӯайра) ба таркиби музди меҳнат (даромад)-и аздастрафта ба ҳисоб гирифта намешавад. Дар давраи қорношоямии муваққатӣ ва рухсатии вобаста ба ҳомиладорӣ ва ҳамл кемакпулии пардохтшуда ба инобат гирифта мешавад. Даромад аз фаъолияти соҳибқорӣ, инчунин ҳаққи муаллифӣ ба таркиби музди меҳнати аздастрафта ба ҳисоб гирифта шуда, дар айни замон даромад аз фаъолияти соҳибқорӣ дар асоси маълумоти бозрасии андоз ба он дохил карда мешавад.

Ҳама навъҳои музди меҳнат (даромад) ба андозаи маблае, ки то ситонидани андоз аз он ҳисоб карда шудааст, ба ҳисоб гирифта мешавад.

Музди миёнаи меҳнат (даромад) бо усули ба дувоздаҳ тақсим кардани ҳамаи маблаи музди меҳнат (даромад)-и дувоздаҳ моҳи қор, ки то ба саломатӣ расонидани зарар гузаштааст, ҳисобу китоб карда мешавад. Дар сурате ки агар ҷабрдида дар лаҳзаи расонидани зарар ба саломатӣ камтар аз дувоздаҳ моҳ қор карда бошад, музди миёнаи меҳнат (даромад) бо усули тақсими маблаи умумии музди меҳнат (даромад)-и моҳҳои воқеии қор, ки то расонидани зарар ба саломатӣ гузаштааст, ба маҷмеи ин моҳҳо ҳисобу китоб карда мешавад.

Дар ҳолатҳои ки агар ҷабрдида дар лаҳзаи расонидани зарар қор намекард, бо хоҳиши ӯ музди меҳнати то озодшавӣ аз қор ё андозаи оддии подошпулии қорманди дорои тахассуси ӯ дар ҳамин маҳал, вале на камтар аз андозаи панҷқаратаи маоши ҳадди ақали муқаррарнамудаи қонун ба ҳисоб гирифта мешавад.

3. Агар дар музди меҳнат (даромад)-и ҷабрдида то ба саломатии ӯ расонидани осеб ё зарари дигар таъйироти устуворе рух дода бошад, ки вазъи амволии ӯро беҳбуд мебахшад (вобаста ба вазифаи хизматӣ моҳона баланд шуда бошад, ба қори нисбатан сердаромад гузаронида шуда бошад, баъди хатми муассисаи маълумоти резона ба қор қабул гардида бошад), инчунин дар дигар ҳолатҳои, ки устувории таъйирот исбот карда мешавад, ҳангоми муайян намудани музди миёнаи меҳнат танҳо музди меҳнат (даромад)-е, ки ӯ гирифтааст, ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 1103. Ҷаброни зарар ҳангоми расонидани осеб ба саломатии шахси ба балоаат нарасида

1. Дар сурати расонидани осеб ё ба таври дигар расонидани зарар ба саломатии ноболии, ки ба синни чордаҳсолагӣ нарасидааст ва музди меҳнат надорад, ашхоси барои расонидани зарар гунаҳкор вазифадоранд харочоти вобаста ба зарар дидани саломатиро чуброн намоянд.

2. Ҳангоми ба синни чордаҳсолагӣ расидани ҷабрдида, инчунин ҳангоми расонидани зарар ба ноболии аз чордаҳ то ҳаҷдаҳсола, ки музди меҳнат (даромад) надорад, ашхоси барои расонидани зарар масъул вазифадоранд ба ҷабрдида ба иайр аз харочоти вобаста ба зарари ба саломатӣ расонидашуда, инчунин зарари вобаста ба гум кардани қобилияти меҳнат ё кам гардидани онро, бо назардошти андозаи панҷкаратаи маоши ҳадди ақали муқаррарнамудаи қонун чуброн намоянд.

Агар то лаҳзаи расонидани зарар ба саломатӣ ҷабрдида дорои музди меҳнат бошад, дар ин сурат зарар бо назардошти андозаи ин маблаъ, вале на камтар аз андозаи панҷкаратаи маоши ҳадди ақали муқаррарнамудаи қонун чуброн карда мешавад.

Баъди оқози фаъолияти меҳнатӣ ҷабрдида ҳуқуқ дорад, бо назардошти маоши гирифтааш, вале на камтар аз мукофотпулие, ки тибқи мансаби иштироки намудааш муқаррар гардидааст ё музди меҳнати корманди дорои ҳамин дараҷаи тахассуси ҷои қораш афзоиши чуброни зарарро талаб намоянд.

Моддаи 1104. Чуброни зарар ба ашхосе, ки вобаста ба марги шахрванд расонида шудааст

1. Дар ҳолати марги шахрванд ашхоси иайри қобили меҳнати таҳти таъмини шахси фавтида қарордошта ё то рези марги е ба гирифтани таъминоти е ҳуқуқдошта, фарзанди фавтида, ки пас аз марги е ба дунё омадааст, инчунин яке аз волидайн, ҳамсар ё дигар аъзои оила, сарфи назар аз қобилияти меҳнатӣ, ки қор намекунад ва фарзандон, наберагон, бародарон ва хоҳарони шахси фавтидаро, ки ба синни чордаҳсолагӣ нарасидаанд ё ҳарчанд ба синну соли зикршуда расида бошанд ҳам ва тибқи ҳуҷҷаҳои мақомоти тиббӣ вобаста ба саломатӣ меҳтоҷи нигоҳубини дигаронанд, нигоҳубин менамоянд, ба чуброни зарар ҳуқуқ доранд.

2. Ҳуқуқи чуброни зарарро инчунин ашхосе, ки таҳти таъминоти шахрванди фавтида буда, дар тели панҷ соли баъди фавти е иайри қобили меҳнат гардидаанд, доро мебошанд.

Яке аз волидайн, ҳамсар ё аъзои дигари оила, ки қор намекунад ва фарзандон, наберагон, бародару хоҳарони шахси фавтидаро, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр гардидаанд, нигоҳубин менамоянд ва дар давраи нигоҳубин иайри қобили меҳнат гардидааст, баъди адои нигоҳубини ин ашхос ҳуқуқи чуброни зарарро нигоҳ медорад.

3. Зарар чунин чуброн мегардад: ба ноболион то расидан ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ, ба хонадағони ҳаҷдаҳсола ва болотар аз он - то хатми таҳсил дар муассисаҳои таълимии резона, вале на бештар аз синни то бисту сесолагӣ; ба занони аз синни панҷоҳу панҷ боло ва мардони аз синни шастсола боло умрбод; ба маъҷубон - ба меҳлати маъҷубӣ; ба яке аз волидайн, ҳамсар ё дигар аъзои оила, ки ба нигоҳубини фарзандон, наберагон, хоҳару бародарони таҳти таъмини шахси фавтида қарордошта машғул аст, то ба синни чордаҳсолагӣ расидани онҳо ё таъйир ёфтани вазъи саломатӣ.

Моддаи 1105. Андозаи чуброни зарари дар натиҷаи фавти шахрванд расонидашуда

1. Ба ашхосе, ки вобаста ба марги шахрванд ба чуброни зарар ҳуқуқ доранд, зарар ба андозаи ҳамон қисми музди меҳнат (даромад)-и фавтида чуброн карда мешавад, ки мувофиқи қоидаҳои моддаи 1102 ҳамин Кодекс ба ҳисоб гирифта шудааст ва онҳо онро ҳангоми дар ҳаёт будани е барои таъминоти худ мегирифтанд ё ҳуқуқи гирифтани онро доштанд. Ҳангоми ба ин ашхос муайян намудани чуброни зарар ба таркиби даромади шахси фавтида ҳамзамон бо музди меҳнат, инчунин нафақаи ҳангоми дар қайди ҳаёт мегирифтааш, таъминоти умрбодӣ ва дигар чунин пардохтҳо дохил карда мешаванд.

2. Ҳангоми муайян кардани андозаи чуброни зарар нафақае, ки ба ашхос вобаста ба марги саробон муқаррар шудааст, инчунин навъи дигари нафақаҳои то фавти саробон ё пас аз фавти е таъингардида, инчунин музди меҳнат, ротиба (стипендия) ба маблаи чуброн ба ҳисоб гирифта намешавад.

3. Маблаи чуброни вобаста ба марги саробон, ки ба ҳар як шахси барои чуброни зарар ҳуқуқдошта ба ҳисоб гирифта шудааст, ба истиснои ҳолатҳои зайл аз нав ҳисобу китоб карда намешавад: баъди фавти саробон таваллуд шудани тифл; таъин (қатъ)-и пардохти чубронпулӣ бо ашхосе, ки ба нигоҳубини фарзандон, наберагон, бародарон ва хоҳарони саробони фавтида машғуланд.

Тибқи қонун ё шартнома ҳаҷм ва андозаи чубронпулӣ зиёд карда шуданаш мумкин аст.

Моддаи 1106. Таъйир додани андозаи чуброни зарар

1. Хабрдидае, ки қисман қобилияти меҳнатро гум кардааст, ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳза аз шахси ба зиммааш еҳдадории ҷуброни зарар вогузошташуда, агар қобилияти меҳнати е вобаста ба расонидани зарар ба саломатӣ нисбат ба оне, ки е дар лаҳзаи таъини ҷубронпулӣ дошт, камтар гардида бошад, дар ҳаҷми дахлдор баланд кардани ҷубронпулиро талаб намояд.

2. Ашхосе, ки вобаста ба расонидани зарар ба саломати ҷабрдида ба зиммаашон ҷуброни зарар вогузошта шудааст, агар қобилияти кори ҷабрдида нисбат ба оне, ки е дар лаҳзаи таъини ҷубронпулӣ барои зарар дошт, баландтар гардида бошад, ҳуқуқ доранд ба таври дахлдор кам кардани андозаи ҷубронпулиро талаб намоянд.

3. Агар вазъи амволии шахси ба зиммааш ҷуброни зарар вогузошташуда беҳбуд ёфта бошад, вале ҷубронпулӣ мутобиқи қисми 5 моддаи 1099 ҳамин Кодекс кам карда шуда бошад, ҷабрдида ҳуқуқ дорад баланд кардани андозаи ҷуброни зарарро талаб намояд.

4. Суд метавонад бо талаби шахрванди зараррасон, агар вазъи амволии е дар натиҷаи маъҷубӣ ё расидан ба синни нафақа нисбат ба оне, ки дар лаҳзаи ҷуброни зарар дошт, бадтар гардида бошад (қисми 5 моддаи 1099), андозаи ҷуброни зарарро камтар кунад.

Моддаи 1107. Баланд кардани андозаи ҷуброни зарар вобаста ба боло рафтани арзиши резгузаронӣ ва афзудани андозаи маоши ҳадди ақал

Маблаи ҷуброни зараре, ки шахрванд вобаста ба расонидани зарар ба саломатӣ ё марги ҷабрдида мепардозад, бояд ҳангоми боло рафтани арзиши резгузаронӣ тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун индексатсия карда шавад.

Ҳангоми тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун баланд бардоштани андозаи музди меҳнати ҳадди ақал ҷуброни музди меҳнат (даромад)-и аздастдодашуда ва дигар пардохтҳои вобаста ба расонидани зарар ба саломатӣ ва марги ҷабрдида таъингардида мутаносибан ба баланд шудани андозаи маоши ҳадди ақал (моддаи 341) меафзояд.

Моддаи 1108. Пардохтҳо оид ба ҷуброни зарар

1. Ҳуброни зарари вобаста ба паст гардидани қобилияти меҳнатӣ ё марги ҷабрдида ҳар моҳ пардохта мешавад.

Ҳангоми мавҷуд будани асосҳои меътамад суд бо назардошти имконияти зараррасон метавонад бо талаби шахрванди ба ҷуброни зарар ҳуқуқдошта дар хусуси яқдафъаина анҷом додани ҳамаи пардохтҳо, вале на барои бештар аз се сол, қарор барорад.

2. Ҳуброни хароҷоти иловагӣ метавонад дар доираи меҳлатҳои дар асоси хулосаи (экспертиза)-и тиббӣ муқарраргардида, инчунин ҳангоми зарурати пардохти пешакии арзиши хизматрасонӣ ва амвол (ба даст овардани роҳати истироҳатгоҳ, роҳкиро, пардохти воситаҳои нақлиёти махсус ва ҷайра) барои меҳлати оянда сурат гирад.

3. Дар ҳолатҳое ки агар ҷабрдида мутобиқи қонун ҳуқуқ дорад қатъ ё иҷрои пеш аз меҳлати еҳдадорихоро талаб намояд, чунин талаб бо роҳи ба сармоя даровардан (капитализатсия)-и пардохтҳои дахлдори вақтбайъ қонунгардонидани мешавад.

Моддаи 1109. Ҳуброни зарар дар сурати қатъи шахси ҳуқуқӣ

1. Дар сурати азнавташкилшавии шахси ҳуқуқӣ, ки тибқи тартиби муқарраргардида барои зарари ба ҳаёт ва саломатӣ расонидашуда масъул эътироф шудааст, еҳдадории вобаста ба пардохтҳои дахлдор ба зиммаи ҳуқуққабулкунандаи е гузошта мешавад. Талабот дар мавриди ҷуброни зарар низ ба е пешниҳод карда мешавад.

Дар сурати барҳам додани шахси ҳуқуқӣ, ки тибқи тартиби муқарраргардида барои зарари ба ҳаёт ва саломатӣ расонидашуда масъул эътироф шудааст, пардохтҳои дахлдор барои ҷабрдида бояд тибқи қоидаҳои муқаррарнамудаи қонун, дигар санадҳои ҳуқуқӣ ба сармоя дароварда (капитализатсия) шавад.

3. Дар ҳолате ки агар ба сармоя даровардан (капитализатсия)-и пардохт аз сабаби мавҷуд набудан ё нокифоя будани амволи шахси ҳуқуқии барҳамдодашаванда ҷайриимкон бошад, маблаҳои таъингардида аз ҷониби давлат тибқи қоидаҳои пешбининамудаи қонун пардохта мешавад.

Моддаи 1110. Ҳуброни хароҷот барои дафн

Ашхоси барои зарари вобаста ба марги ҷабрдида масъул вазираддоранд харочоти зарурии барои дафн масрафнамудаи шахсеро, ки ин харочотро анҷом додааст, ҷуброн намоянд.

Ёрдампулӣ барои дафн, ки шахрванди ин харочотро масрафнамуда гирифтааст, ба ҳисоби ҷуброни зарар дохил карда намешавад.

3. Ҷуброни зарари дар натиҷаи камомати мол, қор, хизматрасонӣ расонидашуда

Моддаи 1111. Асосҳои ҷуброни зарари дар натиҷаи камомати мол, қор, хизматрасонӣ расонидашуда

Зараре, ки ба ҳаёт, саломатӣ ё амволи шахрванд ё амволи шахси ҳуқуқӣ дар натиҷаи камбудихои конструктивӣ, дастурӣ (ретсептурӣ) ё дигар норасоии мол (қор, хизматрасонӣ), инчунин дар натиҷаи иттилооти нодуруст ё нокифоя будани иттилоот оид ба мол (қор, хизматрасонӣ) расонида шудааст, бояд аз ҷониби фуришанда ё таҳиякунанда (ичроқунанда), сарфи назар аз гуноҳи онҳо ва он, ки ҷабрдида бо онҳо муносибатҳои шартномавӣ дошт ё на, ҷуброн карда шавад.

Роидаҳои мазкур танҳо дар ҳолатҳои ба даст овардани мол (қор, хизматрасонӣ) бо мақсадҳои истеъмоли истифода бурда мешаванд.

Моддаи 1112. Ашхосе, ки барои зарари дар натиҷаи норасоигиҳои мол, қор, хизматрасонӣ расонидашуда ҷавобгаранд

1. Зарари дар натиҷаи норасоигиҳои мол, қор, хизматрасонӣ расонидашуда тибқи интихоби ҷабрдида аз ҷониби фуришанда ё таҳиякунандаи мол ҷуброн карда мешавад.

2. Зарари дар натиҷаи норасоигиҳои қор, хизматрасонӣ расонидашуда аз ҷониби иҷроқунанда ҷуброн карда мешавад.

3. Зарари дар натиҷаи пешниҳод накардани иттилооти пурра ва саҳеҳ оид ба ҳосият ва қоидаҳои истифодаи мол расонидашуда бояд мутобиқи қоидаҳои қисмҳои 1 - 2 ҳамин модда ҷуброн карда шавад.

Моддаи 1113. Меҳлатҳои ҷуброни зарари дар натиҷаи норасоигиҳои мол, қор, хизматрасонӣ расонидашуда

1. Зарари норасоигии мол (қор, хизматрасонӣ), агар он дар ҷараёни меҳлати муқарраршудаи қоршоямии мол (қор, хизматрасонӣ) расонида шуда бошад, ҷуброн карда мешавад ва агар ин меҳлат муқаррар нагардида бошад, дар ҷараёни даҳ сол аз рези истехсоли мол (қор, хизматрасонӣ) бояд ҷуброн карда шавад.

2. Берун аз доираи меҳлати муқарраргардида зарар бояд дар ҳолатҳои зайл ҷуброн карда шавад:

- агар ҳилофи талаботи қонун меҳлати қоршоямӣ муқаррар нагардида бошад;

- агар шахс дар мавриди баъди гузашти меҳлати қоршоямӣ анҷом додани амалҳои зарурӣ ва оқибатҳои имконпазир ҳангоми иҷро накардани амалҳои зикршуда огоҳ карда нашуда бошад.

Моддаи 1114. Асосҳои озод намудан аз масъулият барои зарари дар натиҷаи норасоигии мол, қор, хизматрасонӣ расонидашуда

Фуришанда ё таҳиякунандаи мол, иҷроқунандаи қор (хизматрасонӣ) танҳо дар ҳолати исботи он, ки зарар дар натиҷаи таъсири қувваи рафънопазир ё аз ҷониби истеъмолкунанда вайрон кардани қоидаҳои истифода ё нигаҳдошти мол (натиҷаҳои қор, хизматрасонӣ) рух додааст, аз ҷавобгарӣ озод карда мешаванд.

4. Ҷуброни зарари маънавӣ

Моддаи 1115. Ҷуброни зарари маънавӣ

1. Зарари маънавӣ, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 2 ҳамин модда дар сурати мавҷуд будан гуноҳи зараррасон аз ҷониби зараррасон ҷуброн карда мешавад.

2. Зарари маънавӣ сарфи назар аз гуноҳи зараррасон дар ҳолатҳои зайл ҷуброн карда мешавад:

- агар зарар ба ҳаёт ва саломатии шахрванд аз манбаи хатари қалон расида бошад;

- агар зарар ба шахрванд дар натиҷаи иайриқонунӣ маҳкум кардан, иайриқонунӣ ба ҷавобгариҳои ҷиноятӣ кашидан, ба сифати чораҳои эҳтиётӣ иайриқонунӣ истифода бурдани баҳабсгирӣ ё забонхат барои ба

ҷое нарафтан, иайриқонунӣ андешидани ҷазои маъмури дар шакли ҳабс ё корҳои ислоҳи меҳнати расонида шуда бошад;

- агар зарар дар натиҷаи паҳни маълумоте, ки шаъну эътибор ва обреи кориро паст мезанад, расонида шуда бошад;

- инчунин дар дигар ҳолатҳои пешбининамудаи қонун.

3. Зарари маънавий, ки дар натиҷаи амал (беамал)-и вайронкунандаи ҳуқуқи амволии шахрвандон расонида шудааст, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи қонун ҷуброн карда намешавад.

Моддаи 1116. Андозаи ҷуброни зарари маънавий

1. Зарари маънавий дар шакли пулӣ ҷуброн карда мешавад.

2. Андозаи ҷуброни зарари маънавий вобаста ба хусусияти ба ҷабрдида расонидани ранҷу азоби ҷисмонӣ ва маънавий, инчунин дараҷаи гуноҳи зараррасон дар ҳолатҳое ки агар гуноҳ асоси ҷуброн бошад, аз ҷониби суд муайян карда мешавад. Ҳангоми муайян кардани андозаи ҷуброни зарар бояд талаботи оқилона ва одилона ба инобат гирифта шавад.

Мушаххасоти ранҷу азоби ҷисмонӣ ва маънавий аз ҷониби суд бо назардошти ҳолатҳои воқеӣ, ки дар натиҷаи он зарари маънавий расонида шудааст ва хусусиятҳои инфиродии ҷабрдида баҳо дода мешавад.

3. Зарари маънавий сарфи назар аз ҷуброни зарари амволии ситонидашаванда ҷуброн карда мешавад.

БОБИ 56. Ҳададориҳо дар натиҷаи дорошавии беасос

Моддаи 1117. Ҳададории баргардонидани дороии беасос

1. Шахсе, ки бидуни асосҳои муқаррарнамудаи қонун ё аҳд аз ҳисоби шахси дигар (ҷабрдида) амвол ба даст овардааст ё нигоҳ дошта аст, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 1142 ҳамин Кодекс ҳададор аст ба ҷабрдида амволи беасос бадастоварда ё нигоҳ дошташро (дороии беасос)-ро баргардонад.

2. Ҳададориҳои муқаррарнамудаи қисми 1 ҳамин модда инчунин ҳангоми минбаъд аз байн рафтани асосҳое, ки тибқи он амвол ба даст оварда ё нигоҳ дошта шудааст, низ ба миён меояд.

3. Роидаҳои ҳамин боб, сарфи назар аз он ки дороии беасос натиҷаи рафтори бадастоварандаи амвол ҳуди ҷабрдида ё ашхоси сеюм ва ё оқибати ҳодисаҳо мебошад, татбиқ карда мешавад.

Моддаи 1118. Мутаносибии талабот дар бораи баргардонидани дороии беасос бо дигар талабот оид ба ҳифзи ҳуқуқҳои граждани

Азбаски дар қонунҳо тартиби дигаре пешбинӣ нагардидаанд ва аз моҳияти муносибатҳои дахлдор барнамеоянд, қоидаҳои ҳамин боб инчунин бояд нисбат ба талаботи зайл татбиқ гарданд:

1) дар бораи баргардонидани иҷрои аҳди беэътибор;

2) дар бораи аз ҷониби молик талаб карда гирифтани амвол аз соҳибии иайриқонунии иайр;

3) талаботи як тарафи ҳададорӣ нисбат ба тарафи дигар дар мавриди баргардонидани иҷрои вобаста ба ҳамин ҳададорӣ;

4) дар бораи ҷуброни зарар, аз ҷумла ҷуброне, ки тавассути рафтори бевичдононаи шахси дорогардида расонида шудааст.

Моддаи 1119. Баргардонидани дороии беасос дар шакли асл

1. Амволе, ки дороии беасоси бадастоварандаро ташкил медиҳад, бояд дар шакли асл ба ҷабрдида баргардониданида шавад.

2. Бадастоваранда дар назди ҷабрдида барои ҳамагуна камомад, аз ҷумла камбудии тасодуфӣ ё фарсуда шудани амволи беасос бадастовардашуда ё ниғаҳдошташуда, ки баъди аз ҷониби е фаҳмидани дороии беасос рух додааст ё мебоист фаҳмад, ҷавобгар мебошад. То ин лаҳза е танҳо барои қасд ё беэҳтиётии дауалона ҷавобгар мебошад.

Моддаи 1120. Ҳуброни арзиши дороии беасос

1. Ҳангоми имконнопазирии дар шакли асл баргардонидани амволи беасос бадастовардашуда ё ниғаҳдошташуда бадастоваранда бояд ба ҷабрдида арзиши аслии ин амволро дар рези ба даст овардани он пардозад, инчунин зарари вобаста ба тауийр ёфтани арзиши минбаъдаи амвол бамиёномадаро, агар

бадастоваранда арзиши онро фавран, баъди огоҳӣ ёфтаг аз дороии беасос ҷуброн накарда бошад, ҷуброн намояд.

2. Шахсе, ки беасос амволи иайрро муваққатан, бидуни нияти ба даст овардани он ё тавассути хизматрасонии иайр истифода бурдааст, бояд ба ҷабрдида чизи дар натиҷаи ҷунин истифода бадастовардаашро мувофиқи нархе, ки дар вақти хатми истифода ва дар маҳалли анҷом додани он мавҷуд буд, ҷуброн намояд.

Моддаи 1121. Оқибатҳои беасос ба шахси дигар додани ҳуқуқ

Шахсе, ки бо роҳи гузашт талабот ё ба тарзи дигар ҳуқуқи марбутаашро дар асоси еҳдадорӣ вучуднадошта ё беэътибор ба шахси дигар додааст, ҳуқуқ дорад барқарор намудани ҳолати қаблӣ, аз ҷумла ба е баргардонидани ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи ҳуқуқи ба е интиқолдодашударо талаб кунад.

Моддаи 1122. Ба ҷабрдида баргардонидани даромадҳои гирифтанишуда

1. Шахсе, ки беасос амволро гирифтааст ё ниғаҳ доштааст, бояд ба ҷабрдида тамоми даромадҳо, ки е ба даст овардааст ё мебоист аз ин амвол аз лаҳзае, ки беасосии дороиро фаҳмидааст ё мебоист фаҳмад, ба даст овардааст, баргардонад ё ҷуброн намояд.

2. Ба маблаи дороии беасоси пулӣ бояд аз ҳамон вақте, ки бадастоваранда дар хусуси беасосии ба даст овардан ё ниғаҳдорӣ маблаи пулӣ фаҳмидааст ё мебоист фаҳмад барои истифодаи маблаи иайр (моддаи 426) фоизҳо ба ҳисоб гирифта шаванд.

Моддаи 1123. Ҳуброни хароҷоти амволе, ки бояд баргардонида шавад

Ҳангоми баргардонидани амволи беасос бадастовардашуда ё ниғаҳдошташуда (моддаи 1119) ё ҷуброни арзиши он (моддаи 1120) бадастоваранда ҳуқуқ дорад ҷуброни хароҷоти зарурии вобаста ба ниғаҳдошт ва эҳтиёти амволро аз ҳамон вақте, ки он вазифадор аст даромадро баргардонад (моддаи 1122), бо баҳисобгирии даромади гирифта, аз ҷабрдида талаб намояд. Ҳуқуқи ҷуброни хароҷот дар ҳолати аз ҷониби бадастоваранда қасдан ниғаҳ доштани амволи баргардонидашаванда аз даст дода мешавад.

Моддаи 1124. Дороии беасосе, ки баргардонида намешавад

Инҳо ба сифати дороии беасос баргардонида намешаванд:

1) амволи барои иҷроӣ еҳдадорӣ то фарорасии меҳлати иҷро додашуда, агар дар еҳдадорӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад;

2) амволи ҷиҳати иҷроӣ еҳдадорӣ бо гузашти меҳлати даъво додашуда;

3) музди меҳнат ё пардохтҳои ба он баробаркардашуда, нафақа, кемакпулӣ, ротиба (стипендия), ҷуброни зарари ба ҳаёт ё саломатӣ расонидашуда, алимент ё дигар маблаҳои пулие, ки ба шахрванд ба сифати воситаи резгузаронӣ фароҳам оварда шудааст, ҳангоми мавҷуд набудани бевичдонӣ аз ҷониби е ё иштибоҳи ҳисобӣ;

4) маблаҳои пулӣ ё дигар амвол, агар бадастоваранда исбот намояд, ки шахси баргардонидани амволро талабкарда дар мавриди мавҷуд будани еҳдадорӣ огоҳ буд ё амволро бо мақсадҳои хайрхоҳона ба е додааст.

РОНУНИ ХУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

(Ахбори Маҷлиси Олии Хумҳурии Тоҷикистон соли 1999, №12, моддаи 324)

Дар бораи қабул кардани қисми дуюми Кодекси граждании Хумҳурии Тоҷикистон

Моддаи 1. Рисми дуюми Кодекси граждании Хумҳурии Тоҷикистон қабул карда шавад (минбаъд қисми дуюми Кодекс).

Моддаи 2. Аз 1 июли соли 2000 зерфасли 2 “Навъҳои алоҳидаи еҳдадорӣ”-и фасли сеюм, “Ҳуқуқи еҳдадорӣ”-и Кодекси граждании Хумҳурии Тоҷикистон, ки бо Ронуни Хумҳурии Тоҷикистон аз 28 декабри соли 1963 “Дар бораи тасдиқи Кодекси граждании Хумҳурии Тоҷикистон” ва қонунҳои Хумҳурии Тоҷикистон,

ки мувофиқи онҳо ба фаслҳои ишорашудаи Кодекси граждани Хумҳурии Тоҷикистон таъйироту иловаҳо ворид карда шудаанд, беътибор доништа шаванд.

Моддаи 3. Минбаъд, то мутобиқ гардондани қонунҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқии дар қаламравии Хумҳурии Тоҷикистон амалкунанда бо қисми дуюми Кодекс қонунҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқии Хумҳурии Тоҷикистон то вақте истифода бурда мешаванд, ки онҳо хилофи қисми дуюми Кодекс набоянд.

Моддаи 4. Қисми дуюми Кодекс нисбат ба муносибатҳои ҳуқуқии граждани, ки баъди татбиқ гардидани он ба вучуд омадааст, истифода бурда мешавад.

Аз реи муносибатҳои ҳуқуқии граждани, ки то дар амал татбиқ гардидани он вучуд омадааст, қисми дуюми Кодекси граждани Хумҳурии Тоҷикистон нисбат ба он ҳуқуқҳо ва вазифаҳо истифода бурда мешавад, ки онҳо баъди ба амал татбиқ кардани он ба вучуд меоянд.

Моддаи 5. Меъёрҳои барои тарафҳо ҳатмии қисми дуюми Кодекс оид ба асосҳо, оқибатҳо ва тартиби бекор кардани навъҳои алоҳидаи шартномаҳо, инчунин нисбат ба шартномаҳо, ки баъди татбиқи қисми дуюми Кодекс, сарфи назар аз санаи бастани он, амал мекунад, татбиқ карда мешаванд.

Меъёрҳои барои тарафҳо ҳатмии қисми дуюми Кодекс дар бораи ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ёқадорҳои шартномавӣ, агар чунин қонуншиканӣ баъди дар амал татбиқ гардидани қисми дуюми Кодекс рух дода бошад, ба истиснои ҳолатҳои, ки агар дар шартномаҳои то 1 июли соли 2000 басташуда барои чунин қонуншиканӣ навъи дигари ҷавобгарӣ пешбинӣ шудааст, истифода бурда мешавад.

Моддаи 6. Меъёрҳои қисми дуюми Кодекс дар қисмате, ки ба аҳдҳо вобаста ба қитъаҳои замин марбут аст, то ҳаде истифода бурда мешавад, ки равиши онро қонунгузори замин иҷозат медиҳад.

**Президенти
Хумҳурии Тоҷикистон
РАҲМОНОВ**

**ш.Душанбе 11 декабри соли 1999
№ 884**

Э.

РАРОРИ МАХЛИСИ ОЛИИ ХУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

(Ахбори Маҷлиси Олии Хумҳурии Тоҷикистон соли 1999, №12, моддаи 325)

Оиди мавриди амал қарор додани қисми дуюми Кодекси граждани Хумҳурии Тоҷикистон

Маҷлиси Олии Хумҳурии Тоҷикистон **қарор мекунад:**

1. Қисми дуюми Кодекси граждани Хумҳурии Тоҷикистон пас аз интишори расмӣ аз 1 июли соли 2000 мавриди амал қарор дода шаванд.

2. Ҳукумати Хумҳурии Тоҷикистон дар меҳлати шаш моҳ аз реи мавриди амал қарор додани қисми дуюми Кодекси граждани Хумҳурии Тоҷикистон:

- қарорҳои худро бо қисми дуюми Кодекси граждани Хумҳурии Тоҷикистон мутобиқ намояд;
- дар бораи бо қисми дуюми Кодекси граждани Хумҳурии Тоҷикистон мутобиқ гардондани қонунгузори Хумҳурии Тоҷикистон пешниҳод манзур кунад.

**Раиси Маҷлиси Олии
Хумҳурии Тоҷикистон
ш.Душанбе 11 декабри соли 1999
№ 885**

С. РАҲАБОВ